

**SAĞLIK HABERLERİNDE KADIN TEMSİLİ
(POSTA, HÜRRİYET, SABAH GAZETELERİ
ÖRNEĞİ), SAĞLIK HABERLERİNİN ÜRETİM VE
TÜKETİMİNDE TOPLUMSAL CİNSİYET DÜZEYİ**

Aydın KAYMAK

**Doktora Tezi
Gazetecilik Ana Bilim Dalı
Doç. Dr. Elif KÜÇÜK DURUR
2021
Her Hakkı Saklıdır**

**T.C.
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
GAZETECİLİK ANA BİLİM DALI**

Aydın KAYMAK

**SAĞLIK HABERLERİNDE KADIN TEMSİLİ (POSTA,
HÜRRİYET, SABAH GAZETELERİ ÖRNEĞİ), SAĞLIK
HABERLERİNİN ÜRETİM VE TÜKETİMİNDE TOPLUMSAL
CİNSİYET DÜZEYİ**

DOKTORA TEZİ

**TEZ YÖNETİCİSİ
Doç. Dr. Elif KÜÇÜK DURUR**

ERZURUM - 2021

TEZ BEYAN FORMU

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

BİLDİRİM

Atatürk Üniversitesi Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Uygulama Esaslarının ilgili maddelerine göre hazırlamış olduğum "SAĞLIK HABERLERİNDE KADIN TEMSİLİ (POSTA, HÜRRİYET, SABAH GAZETELERİ ÖRNEĞİ), SAĞLIK HABERLERİNİN ÜRETİM VE TÜKETİMİNDE TOPLUMSAL CİNSİYET DÜZEYİ" adlı tezin/raporun tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt eder, tezimin/raporumun kâğıt ve elektronik kopyalarının aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım.

Gereğini bilgilerinize arz ederim *.

☐ Tezimin/Raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.

☐ Tezimin/Raporumun makale için **altı ay**, patent için **iki yıl** süreyle erişiminin ertelenmesini istiyorum.

[22.12.2021]

[Aydın KAYMAK]

Aslı Islak İmzalıdır.

*** LİSANSÜSTÜ TEZLERİN ELEKTRONİK ORTAMDA TOPLANMASI, DÜZENLENMESİ VE ERİŞİME AÇILMASINA İLİŞKİN YÖNERGE**

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Çeşitli ve Son Hükümler

Lisansüstü tezlerin erişime açılmasının ertelenmesi **MADDE 6– (1)** Lisansüstü teze ilgili patent başvurusu yapılması veya patent alma sürecinin devam etmesi durumunda, tez danışmanının önerisi ve enstitü anabilim dalının uygun görüşü üzerine enstitü veya fakülte yönetim kurulu **iki yıl süre ile tezin erişime açılmasının ertelenmesine karar verebilir.**

(2) Yeni teknik, materyal ve metotların kullanıldığı, henüz **makaleye dönüşmemiş veya patent gibi yöntemlerle korunmamış** ve internetten paylaşılması durumunda 3. şahıslara veya kurumlara haksız kazanç imkanı oluşturabilecek bilgi ve bulguları içeren tezler hakkında tez danışmanının önerisi ve enstitü anabilim dalının uygun görüşü üzerine enstitü veya fakülte yönetim kurulunun gerekçeli kararı ile **altı ayı aşmamak üzere tezin erişime açılması engellenebilir.**

Gizlilik dereceli tezler MADDE 7– (1) Ulusal çıkarları veya güvenliği ilgilendiren, emniyet, istihbarat, savunma ve güvenlik, sağlık vb. konulara ilişkin lisansüstü tezlerle ilgili gizlilik kararı, tezin yapıldığı kurum tarafından verilir. Kurum ve kuruluşlarla yapılan işbirliği protokolü çerçevesinde hazırlanan lisansüstü tezlere ilişkin gizlilik kararı ise, ilgili kurum ve kuruluşun önerisi ile enstitü veya fakültenin uygun görüşü üzerine üniversite yönetim kurulu tarafından verilir. Gizlilik kararı verilen tezler Yükseköğretim Kuruluna bildirilir.

(2) Gizlilik kararı verilen tezler gizlilik süresince enstitü veya fakülte tarafından gizlilik kuralları çerçevesinde muhafaza edilir, gizlilik kararının kaldırılması halinde Tez Otomasyon Sistemine yüklenir.

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Graduate School of Social Sciences

TEZ KABUL TUTANAĞI

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Doç. Dr. Elif KÜÇÜK DURUR danışmanlığında, Aydın KAYMAK tarafından hazırlanan bu çalışma 22 / 12 / 2021 tarihinde aşağıda isimleri yazılı jüri tarafından Gazetecilik Anabilim Dalı'nda Doktora Tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan : Prof. Dr. Adem YILMAZ

İmza: Aslı Islak İmzalıdır.

Jüri Üyesi : Doç. Dr. Elif KÜÇÜK DURUR

İmza: Aslı Islak İmzalıdır.

Jüri Üyesi : Prof. Dr. Besim YILDIRIM

İmza: Aslı Islak İmzalıdır.

Jüri Üyesi : Doç. Dr. Aslıhan ARDIÇ ÇOBANER

İmza: Aslı Islak İmzalıdır.

Jüri Üyesi : Dr. Öğr. Üyesi Arzu KARASAÇ GEZEN

İmza: Aslı Islak İmzalıdır.

Prof. Dr. Sait UYLAŞ
Enstitü Müdürü

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	V
ABSTRACT.....	VI
KISALTMALAR DİZİNİ	VII
TABLolar DİZİNİ	VIII
GÖRSELLER DİZİNİ.....	X
ÖNSÖZ.....	XIII
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

SAĞLIK VE SAĞLIK HABERCİLİĞİYLE İLGİLİ TEMEL KAVRAMLAR, TANIMLAR, TARİHSEL GELİŞİM, ETİK İLKELER

1.1. SAĞLIKLA İLGİLİ TEMEL KAVRAMLAR VE TANIMLAR	7
1.1.1. Sağlık Kavramı	7
1.1.1.1. Biyomedikal Yaklaşım.....	8
1.1.1.2. Psikolojik Yaklaşım	8
1.1.1.3. Sosyolojik Yaklaşım	8
1.1.1.4. Biyo-Psiko-Sosyal Yaklaşım	9
1.1.2. Sağlık Hakkı:	10
1.1.3. Sağlık Hizmeti	11
1.1.4. Hasta ve Hastalık	13
1.1.5. Sağlığı Geliştirme	15
1.1.6. Sağlığın Korunması	17
1.1.7. Sağlık İletişimi.....	18
1.1.8. Sağlık Okuryazarlığı	21
1.1.8. Medya Okuryazarlığı	23
1.2. SAĞLIK HABERCİLİĞİYLE İLGİLİ TEMEL KAVRAMLAR, TANIMLAR, TARİHSEL GELİŞİM, ETİK İLKELER.....	25
1.2.1. Haber Kavramı.....	25
1.2.2. Haberin Nitelikleri	27
1.2.3. Haber Değerleri	28

1.2.4. Çerçeveleme ve Öne Çıkarma	30
1.2.5. Eşit Bekçiliği	31
1.2.6. Sağlık Haberciliği Kavramına Genel Bakış.....	33
1.2.7. Sağlık Haberciliğinin Önemi	35
1.2.8. Sağlık Haberciliği Etik İlkeler	36
1.2.9. Sağlık ve Medya	41
1.2.10. Eleştirel Medya Sağlık Okuryazarlığı ve Sağlık Haberlerini Doğru Okumak	42

İKİNCİ BÖLÜM

SAĞLIK HABERLERİNDE TOPLUMSAL CİNSİYET

2.1. TOPLUMSAL CİNSİYET	46
2.2. TOPLUMSAL CİNSİYET KAVRAMININ GENEL ÖZELLİKLERİ	49
2.3. TOPLUMSAL CİNSİYET VE KÜLTÜR İLİŞKİSİ.....	50
2.4. TOPLUMSAL CİNSİYET VE KADIN SAĞLIĞI	53

2.5. SAĞLIK HABERLERİNDE CİNSİYETÇİLİĞE NEDEN OLAN

UNSURLAR 57

2.5.1. Tüketim Kültürü ve Beden	57
2.5.1.1. Tüketim Kültürü.....	57
2.5.1.2. Tüketim Kültüründe Beden.....	61
2.5.1.2.1. Tüketim Kültüründe Arzunun Kullanımı Açısından Kadın Bedeni.....	67
2.5.1.2.1.1. Foucault'un Cinsellik, Beden ve İktidar İlişkisi.....	68
2.5.2. Medyanın İdeolojik Yapısı ve Medya Sahipliği	72
2.5.3. Sağlık Haberlerini Magazinleştirme Eğilimi	74
2.5.4. Sağlık Profesyonellerinden KAYNAKLI Sorunlar	77
2.5.5. Sağlık Muhabirlerinin Niteliğinden Kaynaklanan Sorunlar	79
2.5.6. Kadın Sağlığının Tıbbileştirilmesi.....	81
2.5.7. Haber Üretim Sürecinde Erkek Egemen Yapı.....	83
2.6. SAĞLIK HABERLERİNDE KADIN TEMSİLİ	91
2.7. MEDYA ALANINDA TOPLUMSAL CİNSİYETLE MÜCADELEDE YAPILAN ULUSAL VE ULUSLARARASI DÜZENLEMELER, İLKE VE KURALLAR.....	94

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ARAŞTIRMANIN METODOLOJİSİ

3.1. ARAŞTIRMANIN PROBLEMİ VE KONUSU	99
3.2. AMAÇ	99
3.3. ÖNEM	100
3.4. ARAŞTIRMA SORULARI	103
3.5. SINIRLILIKLAR.....	104
3.6. EVREN VE ÖRNEKLEM	104
3.7. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ	106
3.8. VERİLERİN TOPLANMASI.....	110
3.9. BULGULAR VE YORUM.....	113
3.10. ULUSAL BASINDA YER ALAN SAĞLIK HABERLERİNE AİT NİCEL VERİLER	113
3.10.1.Cinsiyetçi İletiler İçeren ve İçermeyen Sağlık Haberi Sayıları ve Toplam Sağlık Haberine Oranları	113
3.10.2.Sağlık Haberlerinin İncelendiği Aylar	115
3.10.3.Sağlık Haberlerinin Konuları.....	115
3.10.3.1. Cinsiyetçi İleti İçeren Sağlık Haberlerinin Konuları.....	115
3.10.3.2. Cinsiyetçi İleti İçermeyen Sağlık Haberlerinin Konuları.....	117
3.10.4.Sağlık Haberlerinin Kaynağı	118
3.10.5.Sağlık Haberlerinde Yer Alan Cinsiyetçi Unsurlar	119
3.11. ULUSAL BASINDA YER ALAN SAĞLIK HABERLERİNE AİT NİTEL VERİLER	120
3.11.1. Posta Gazetesinde Yer Alan Sağlık Haberlerinde Kadın Temsili	120
3.11.2. Hürriyet Gazetesindeki Sağlık Haberlerinde Kadın Temsili	146
3.11.3. Sabah Gazetesindeki Sağlık Haberlerinde Kadın Temsili.....	162
3.12.SAĞLIK HABERLERİNİN ÜRETİM SÜRECİNDE CİNSİYETÇİLİĞE YOL AÇAN PRATİKLERİN GÖRÜŞME TEKNİĞİYLE ORTAYA KONULMASI.....	178
3.12.1. Bulgular ve Yorumlar	180
3.12.1.1. Cinsiyetçiliğe Yol Açan Haber Üretim Pratikleri	180
3.12.1.5. Sağlık Haberlerinde Kadın Sağlığı.....	186
3.12.1.6. Kaynak Seçiminde Dikkat Edilen Unsurlar	187
3.12.1.7. Alanında Uzman Muhabir Kullanımı.....	188
3.12.1.8. Sağlık Haberlerinde Eşitlikçi Dil Kullanımı	189

3.12.1.9. Sağlık Haberlerinin Medyada Yer Alış Sıklığı ve Oranı	191
3.13.OKUYUCULARININ SAĞLIK HABERLERİ VE SAĞLIK HABERLERİNDE TOPLUMSAL CİNSİYET OLGUSUNA YÖNELİK ALGI DÜZEYLERİNİN İNCELENMESİ	192
3.13.1.Bulgular ve Yorum	193
SONUÇ VE DEĞERLENDİRME	211
KAYNAKÇA	222
İNTERNETTEN YARARLANILAN KAYNAKLAR	233
EKLER.....	237
EK 1. Görüşme Formu	237
EK 2. Anket Formu.....	239
EK 3. Etik Kurul Karar Belgesi	244
ÖZGEÇMİŞ.....	245

ÖZET**DOKTORA TEZİ****SAĞLIK HABERLERİNDE KADIN TEMSİLİ (POSTA, HÜRRİYET, SABAH
GAZETELERİ ÖRNEĞİ), SAĞLIK HABERLERİNİN ÜRETİM VE TÜKETİMİNDE
TOPLUMSAL CİNSİYET DÜZEYİ****Aydın KAYMAK****Tez Danışmanı: Doç. Dr. Elif KÜÇÜK DURUR
2021, 245 Sayfa****Jüri: Prof. Dr. Adem YILMAZ****Prof. Dr. Besim YILDIRIM****Doç. Dr. Elif KÜÇÜK DURUR****Doç. Dr. Aslıhan ARDIÇ ÇOBANER****Dr. Öğr. Üyesi Arzu KARASAÇ GEZEN**

Çalışmanın temel amaçları, ulusal basının sağlık haberlerinde kadın kimliğini nasıl konumlandığını belirlemek, haber metinlerinde ve görsellerinde kodlanan cinsiyetçi kurguları deşifre etmek, sağlık haberlerinde cinsiyetçiliğe neden olan haber üretim pratiklerine dikkat çekmek, bireylerin sağlık haber ve toplumsal cinsiyet algı düzeylerini incelemektir. Bu amaçlar doğrultusunda tez hem sağlık haberleri hem sağlık haberciliği hem de sağlık haberlerinin algılanmasını içeren, metin-üretim-tüketim olarak üç boyutlu tasarlanmıştır. Çalışmanın metin analizi için örneklem olarak belirlenen, tirajı yüksek üç gazete olan Posta, Hürriyet ve Sabah gazetelerinde yer alan sağlık konulu haber metinleri ele alınmaktadır. İlgili gazeteler 1 Mayıs-31 Ekim 2019 tarihleri arasındaki altı aylık dönemi kapsamaktadır. Haber metinlerindeki cinsiyetçi iletileri deşifre etmek amacıyla nitel ve nicel içerik analizi yöntemleri bir arada uygulanmıştır. Sağlık haberlerinin üretim sürecinde cinsiyetçiliğe yol açan pratiklerin neler olduğunu tespit edebilmek için kartopu örnekleme yoluyla Ankara, İstanbul ve İzmir şehirlerinde aktif bir şekilde sağlık muhabiri olarak çalışan ve daha önce sağlık muhabiri olarak çalışmış sekiz muhabir ile yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılarak derinlemesine görüşme tekniği uygulanmıştır. Çalışmanın tüketici boyutuna yönelik ise bireylerin sağlık haber ve toplumsal cinsiyet algı düzeylerinin ölçülmesine yönelik anket çalışması yapılmıştır. Bunun için kolayda örnekleme yöntemi kullanılmış ve anket 380 kişiye uygulanmıştır. Çalışmada elde edilen bulgular sonucunda cinsiyetçi iletiler içeren sağlık haberlerinin yoğunlukta olduğu, sağlık haberlerinde kadınların görsel olarak hemen her sağlık haberinde ideal beden tasavvuru bağlamında veya cinsel obje olarak konumlandırıldığı, fakat içerik olarak sınırlı sayıda ve yalnızca kadınlara yönelik olarak değerlendirilen sağlık sorunları çerçevesinde anne, eş, ev hanımı şeklinde temsil edildiği, çerçeveleme, seçme, biçimlendirme gibi haber üretim pratikleri ve gazetecilik meslek anlayışı, ideolojik yönelimler, sosyal, kültürel anlayışlar, medya organının yayın politikası gibi unsurların haber üretiminde cinsiyetçi yönelimlere yol açtığı, bireylerin toplumsal cinsiyet algılarının cinsiyet, yaş ve aylık gelir değişkenlerinden etkilenmediği, eğitimlilerin sağlık haber ve toplumsal cinsiyet algısı ortalamalarının daha yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Toplumsal Cinsiyet, Sağlık Haberleri, Sağlık Haberciliği, Sağlık Algısı

ABSTRACT**Ph D. DISSERTATION****THE REPRESENTATION OF WOMEN IN HEALTH NEWS (THE EXAMPLE OF POSTA, HÜRRİYET, SABAH NEWSPAPERS), GENDER LEVEL IN PRODUCTION AND CONSUMPTION OF HEALTH NEWS****Aydın KAYMAK****Advisor: Doç. Dr. Elif KÜÇÜK DURUR****2021, Page: 245****Jury: Professor Adem YILMAZ****Professor Besim YILDIRIM****Associate Professor Elif KÜÇÜK DURUR****Associate Professor Ashhan ARDIÇ ÇOBANER****Assistant Professor Arzu KARASAÇ GEZEN**

The main aims of the study are to determine how the national press positions female identity in health news, to decipher the sexist fiction coded in news texts and images, to draw attention to the news production practices that cause sexism in health news, to examine health news and gender perception levels of individuals. For these purposes, this dissertation is designed in three dimensions as text-production-consumption, which include both health news, health journalism and the perception of health news. For the text analysis of the study, the news texts on health in the newspapers named Posta, Hürriyet and Sabah, which are three newspapers with their high circulation, are taken into consideration. The analysis of these newspapers covers six months between 1 May and 31 October 2019. To decipher the sexist messages in the news texts, qualitative and quantitative content analysis methods have been applied together. In order to determine the practices that lead to sexism in the production process of health news, snowball sampling, an in-depth interview technique is applied by using a semi-structured interview with eight reporters who are actively working as health reporters in Ankara, Istanbul and Izmir cities and who previously worked as health reporters. As for the consumer dimension of the study, a survey has been conducted to measure the relationship between health news and gender perception levels of individuals. For this, the convenience sampling method has been used and the questionnaire has been applied to 380 people. As a result of the findings, it is obtained in the study that health news containing sexist messages is intense, women are visually positioned in the context of ideal body imagery or as sexual objects in almost every health news, but they are positioned in limited quantity and content within the framework of health problems that are attributed only to women, such as mothers, spouses and housewives. It is also found that the news production practices such as framing, selection and shaping, the profession of journalism, the ideological discourse, the social and cultural understandings and the publication policy of the media organ cause a gendered discourse in the production of news. Besides, it is determined that individuals' gender perceptions are not negatively affected by gender, age and monthly income variables and that the average level of educated people's health news perception and their gender perception is high.

Keywords: Gender, Health News, Health Journalism, Perception of Health

KISALTMALAR DİZİNİ

ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
BİANET	: Bağımsız İletişim Ağı
BM	: Birleşmiş Milletler
CEDAW	: Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Tasfiye Edilmesine Dair Sözleşme
CYBE	: Cinsel Yolla Bulaşan Hastalıklar
ESAM	: Sağlık Muhabirleri Derneği
KGC	: Kastamonu Gazeteciler Cemiyeti
LÖSEV	: Lösemili Çocuklar Sağlık ve Eğitim Vakfı
MEB	: Millî Eğitim Bakanlığı
RTÜK	: Radyo ve Televizyon Üst Kurulu
SMP	: Sağlık Muhabirleri Derneği
TTB	: Türk Tabipler Birliği
TÜİK	: Türkiye İstatistik Kurumu
TÜBİTAK	: Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu
TVYP	: Televizyon Yayıncılar Derneği
Vd.	: ve diğerleri
YÖK	: Yükseköğretim Kurulu
WHO	: Dünya Sağlık Örgütü

TABLOLAR DİZİNİ

Tablo 2.1. Posta Gazetesi Künyesinde Yer Alan Çalışanların Statüleri.....	85
Tablo 2.2. Hürriyet Gazetesi Künyesinde Yer Alan Çalışanların Statüleri.....	86
Tablo 2. 3. Sabah Gazetesi Künyesinde Yer Alan Çalışanların Statüleri	89
Tablo 3. 1. Posta Gazetesinde Cinsiyetçi İletiler İçeren ve İçermeyen Sağlık Haberlerinin Toplam Sağlık Haberine Oranı	113
Tablo 3. 2. Hürriyet Gazetesinde Cinsiyetçi İletiler İçeren ve İçermeyen Sağlık Haberlerinin Toplam Sağlık Haberine Oranı	113
Tablo 3. 3. Sabah gazetesinde cinsiyetçi iletiler içeren ve içermeyen sağlık haberlerinin toplam sağlık haberine oranı	114
Tablo 3. 4. Posta, Hürriyet ve Sabah Gazetelerinin Aylara Göre Dağılımı	115
Tablo 3. 5. Posta, Hürriyet ve Sabah Gazetelerinin Cinsiyetçi İletiler İçeren Konuların Dağılımı.....	116
Tablo 3. 6. Posta, Hürriyet ve Sabah Gazetelerinin Herhangi Bir Cinsiyetçi İleti İçermeyen Sağlık Haberlerinin Konu Dağılımı	117
Tablo 3 7. İncelenen sağlık haberlerinin kaynağı.....	118
Tablo 3 8. Sağlık Haberlerinde Yer Alan Cinsiyetçi Unsurlar.....	119
Tablo 3. 9. Çalışma Kapsamında Görüşlerine Başvurulan Muhabirlere İlişkin Bilgiler	179
Tablo 3. 10. Araştırmaya Katılan Bireylere Ait Demografik Veriler.....	194
Tablo 3. 11. Cinsiyete Göre Sağlık Haber Algısı Puan Ortalamaları, Standart Sapmaları ve Bağımsız Gruplar t Testi Sonuçları	197
Tablo 3. 12. Cinsiyete Göre Toplumsal Cinsiyet Algısı Puan Ortalamaları, Standart Sapmaları ve Bağımsız Gruplar t Testi Sonuçları	198
Tablo 3. 13. Mesleğe Göre Sağlık Haberleri Algısı Puan Ortalamaları, Standart Sapmaları ve Bağımsız Gruplar t Testi Sonuçları	199

Tablo 3. 14. Mesleğe Göre Toplumsal Cinsiyet Algısı Puan Ortalamaları, Standart Sapmaları ve Bağımsız Gruplar t Testi Sonuçları	200
Tablo 3. 15. Yaşa Göre Sağlık Haber Algısı Puan Ortalamaları, Standart Sapmaları ve ANOVA Sonuçları	201
Tablo 3. 16. Yaşa Göre Toplumsal Cinsiyet Algısı Puan Ortalamaları, Standart Sapmaları ve ANOVA Sonuçları	203
Tablo 3. 17. Eğitim Durumuna Göre Sağlık Haber Algısı Puan Ortalamaları, Standart Sapmaları ve ANOVA Sonuçları	205
Tablo 3. 18. Eğitim Durumuna Göre Toplumsal Cinsiyet Algısı Puan Ortalamaları, Standart Sapmaları ve ANOVA Sonuçları	206
Tablo 3. 19. Aylık Gelir Durumuna Göre Sağlık Haber Algısı Puan Ortalamaları, Standart Sapmaları ve ANOVA Sonuçları	207
Tablo 3. 20. Aylık Gelir Durumuna Göre Toplumsal Cinsiyet Algısı Puan Ortalamaları, Standart Sapmaları ve ANOVA Sonuçları	209

GÖRSELLER DİZİNİ

Görsel 3.1. Posta Gazetesi Kadın Sağlığı Konulu Haber Görseli	124
Görsel 3.2. Posta Gazetesi Kadın Sağlığı Konulu Haber Görseli	124
Görsel 3. 3. Posta Gazetesi Kadın Sağlığı Konulu Haber Görseli.....	125
Görsel 3. 4. Posta Gazetesi Beslenme/Diyet Konulu Haber Görseli.....	126
Görsel 3.5. Posta Gazetesi Beslenme/Diyet Konulu Haber Görseli	126
Görsel 3.6. Posta Gazetesi Beslenme/Diyet Konulu Haber Görseli	127
Görsel 3.7. Posta Gazetesi Prostat Konulu Haber Görseli	128
Görsel 3.8. Posta Gazetesi Prostat Konulu Haber Görseli.....	128
Görsel 3.9. Posta gazetesi beyin sağlığıyla ilgili haber görseli	129
Görsel 3.10. Posta Gazetesi Psikiyatrik Hastalıklar Konulu Haber Görseli.....	130
Görsel 3.11. Posta Gazetesi Psikiyatrik Hastalıklar Konulu Haber Görseli.....	130
Görsel 3.12. Posta Gazetesi Psikiyatrik Hastalıklar Konulu Haber Görseli.....	131
Görsel 3.13. Posta Gazetesi Sigara Bağımlılığı Konulu Haber Görseli	132
Görsel 3.14. Posta Gazetesi Uykusuzluk Konulu Haber Görseli	133
Görsel 3.15. Posta Gazetesi Uykusuzluk Konulu Haber Görsel	133
Görsel 3.16. Posta Gazetesi Bacak Ağrılarıyla İlgili Haber Görseli	134
Görsel 3.17. Posta Gazetesi Diz Ağrılarıyla İlgili Haber Görseli	135
Görsel 3.18. Posta Gazetesi Bel Ağrılarıyla İlgili Haber Görseli.....	136
Görsel 3.19. Posta Gazetesi Bel Ağrılarıyla İlgili Haber Görseli.....	136
Görsel 3.20. Posta Gazetesi Estetik Konulu Haber Görseli	137
Görsel 3.21. Posta Gazetesi Estetik Konulu Haber Görseli.....	137
Görsel 3.22. Posta Gazetesi Estetik Konulu Haber Görseli	139
Görsel 3.23. Posta Gazetesi Beslenme Konulu Haber Görseli.....	140
Görsel 3.24. Posta Gazetesi Beslenme Konulu Haber Görseli.....	140

Görsel 3.25. Posta Gazetesi Şişmanlık Ameliyatları Konulu Haber Görseli	141
Görsel 3.26. Posta Gazetesi Karaciğer Sağlığı Konulu Haber Görseli	142
Görsel 3.27. Posta Gazetesi Yaz Hastalıkları Konulu Haber Görseli	143
Görsel 3.28. Posta Gazetesi Yaz Hastalıkları Konulu Haber Görseli.....	143
Görsel 3.29. Posta Gazetesi Stresli Hamilelik Konulu Haber Görseli	144
Görsel 3.30. Posta Gazetesi Kalp, Damar Hastalıkları Konulu Haber Görseli	145
Görsel 3.31. Hürriyet Gazetesi Beslenme Konulu Haber Görseli.....	147
Görsel 3.32. Hürriyet Gazetesi Beslenme Konulu Haber Görseli.....	147
Görsel 3.33. Hürriyet Gazetesi Beslenme Konulu Haber Görseli	148
Görsel 3.34. Hürriyet Gazetesi Stres Konulu Haber Görseli	149
Görsel 3.35. Hürriyet Gazetesi Antidepresan Kullanımı Konulu Haber Görseli.....	149
Görsel 3.36. Hürriyet Gazetesi Panik Atak Konulu Haber Görseli.....	150
Görsel 3.37. Hürriyet Gazetesi Gülmenin Sağlıkla İlişkisi Konulu Haber Görseli.....	151
Görsel 3.38. Hürriyet Gazetesi Dikkat Eksikliği Konulu Haber Görseli	152
Görsel 3.39. Hürriyet Gazetesi Uykusuzluk Konulu Haber Görseli	153
Görsel 3.40. Hürriyet Gazetesi Uykusuzluk Konulu Haber Görseli	153
Görsel 3.41. Hürriyet Gazetesi Uykusuzluk Konulu Haber Görseli	154
Görsel 3.42. Hürriyet Gazetesi Hipertansiyon Konulu Haber Görseli.....	154
Görsel 3.43. Hürriyet Gazetesi Anne Karnında Hastalık Testi Konulu Haber Görseli	155
Görsel 3.44. Hürriyet Gazetesi Fedakar Anne Konulu Haber Görseli.....	156
Görsel 3.45. Hürriyet Gazetesi Fedakar Anne Konulu Haber Görseli	156
Görsel 3.46. Hürriyet Gazetesi Fit Vücut Konulu Haber Görseli	158
Görsel 3.47. Hürriyet Gazetesi Stres ve Cinsiyet İlişkisi Konulu Haber Görseli	159
Görsel 3.48. Hürriyet Gazetesi Grip Konulu Haber Görseli	160
Görsel 3.49. Hürriyet Gazetesi Nezle Konulu Haber Görseli	160

Görsel 3.50. Hürriyet Gazetesi Alzheimer Konulu Haber Görseli.....	161
Görsel 3.51. Sabah Gazetesi Alerji Konulu Haber Görseli	162
Görsel 3.52. Sabah Gazetesi Panik Atak Konulu Haber Görseli	163
Görsel 3.53. Sabah Gazetesi Stres Kaynaklı Kilo Alımı Konulu Haber Görseli	164
Görsel 3.54. Sabah Gazetesi Ameliyata Bağlı İhmal Sonucu Ölüm Konulu Haber Görseli	165
Görsel 3.55. Sabah Gazetesi Stres ve Ev Temizliği İlişkisi Konulu Haber Görseli.....	166
Görsel 3.56. Sabah Gazetesi Ev İşlerinin Ömrü Uzattığıyla İlgili Haber Görseli.....	166
Görsel 3.57. Sabah Gazetesi İş Kazaları Konulu Haber Görseli	168
Görsel 3.58. Sabah Gazetesi Prp Tedavisi Konulu Haber Görseli	169
Görsel 3.59. Sabah Gazetesi Beslenme Konulu Haber Görseli.....	170
Görsel 3.60. Sabah Gazetesi Güneşlenme Konulu Haber görseli	170
Görsel 3.61. Sabah Gazetesi Estetik Konulu Haber Görseli	172
Görsel 3.62. Sabah Gazetesi Estetik Konulu Haber Görseli	172
Görsel 3.63. Sabah İazetesi Şişmanlık Konulu Haber Görseli.....	174
Görsel 3.64. Sabah Gazetesi Kas ve Eklem Sağlığıyla İlgili Haber Görseli.....	175
Görsel 3.65. Sabah Gazetesi Sağlıklı Uykuyla İlgili Haber Görseli	176
Görsel 3.66. Sabah Gazetesi Enfeksiyondan Korunmayla İlgili Haber Görseli.....	176
Görsel 3.67. Sabah Gazetesi Türk Kadın Doktorun Tıp Alanındaki Başarısıyla İlgili Haber Görseli	177

ÖNSÖZ

Toplumsal cinsiyet eşitsizliği dünya genelinde olduğu gibi Türkiye’de de geçmişten bugüne tartışılmalayan bir olgu olmuştur ve bu olgu birçok alanda olduğu gibi kadınları sağlık alanında da olumsuz yönde etkilemektedir. Sağlık hakkının kullanımı, sağlık hizmetlerine erişim gibi son derece önemli konularda etkisini gösteren cinsiyet eşitsizliği bu bağlamda kadınlar açısından önemli bir risk kaynağıdır. Toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin kadın kimliği bağlamında sorgulandığı alanlardan birisi de sağlık haberleridir. Bu nedenle sağlık haberciliğinde toplumsal cinsiyet eşitsizliğine hassasiyet gösterilmeli, bu haberler cinsiyet eşitliğine duyarlı bir yaklaşımla hazırlanmalıdır.

Son yıllarda medyada, sağlık alanındaki gelişmelere ve insanların sağlık haberlerine olan ilgisine paralel olarak sağlık haberlerinin sayısında bir artış yaşanmıştır. Sağlık konusu bireylerin ilgisini çekmekte dolayısıyla da sağlık haberleri geniş çevrelerce takip edilmektedir. Fakat sağlık haberlerinde cinsiyet eşitliğine duyarsız bakış açısı bu eşitsizliğin sağlık haberleri aracılığıyla pekişmesine neden olmaktadır. Medyanın olay ve olguların tanımlanmasında ve anlamlandırılmasında önemli bir rol oynadığı düşünüldüğünde, sağlık haberlerinin üretim sürecinde toplumsal cinsiyet eşitliğine duyarlı yaklaşım ve metinlerde kadın temsili oldukça önemlidir.

Bu çalışmada ulusal basının sağlık haberlerinde kadın kimliğini nasıl konumlandığı, sağlık haberlerinin üretim sürecinde cinsiyetçi eşitsizliklere neden olan olguların neler olduğu, bireylerin sağlık haber ve toplumsal cinsiyet algı düzeyleri üzerinde durulmuştur. Çalışmanın kavramsal çerçevesini oluşturan sağlık, haber, toplumsal cinsiyet, kadın sağlığı gibi kavramlar farklı yaklaşımlar bağlamında tartışılmış, sağlık haberlerinde kadın kimliğinin temsili ve bu temsillerdeki cinsiyetçilik analiz edilmiştir.

Sağlık haberlerinde kadın temsili konusunda bugüne kadar çeşitli bilimsel çalışmalar yapılmıştır. Yapılan literatür taraması sonucunda, kadınların sağlık içerikleri açısından genellikle beden politikası bağlamında incelenmeye alındığı görülmüştür. Buna karşılık, kadınların sağlık haberlerinde nasıl temsil edildiği, sağlık haberlerinin üretim sürecinde cinsiyetçiliği yeniden üreten pratiklerin neler olduğu, bireylerin sağlık haber ve toplumsal cinsiyet algı düzeylerine yönelik kapsamlı bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bu nedenle bu çalışmanın sınırlı olan literatüre katkı sağlayacağı, ayrıca çalışmayla sağlık

haberciliğinde toplumsal cinsiyet anlayışına dikkat çekilerek bu konuda yapılacak diğer çalışmalara kaynaklık edebileceği düşünülmektedir.

Bu çalışmanın gerçekleştirilmesinde, doktora eğitimim boyunca değerli bilgi ve tecrübelerini paylaşan saygıdeğer danışman hocam Doç. Dr. Elif KÜÇÜK DURUR'a, tez izleme komitesi üyeleri sayın Prof. Dr. Adem YILMAZ ve Prof. Dr. Besim YILDIRIM'a, çalışma süresince benden desteklerini esirgemeyen ve hayatımın her evresinde bana destek olan babam Şakir KAYMAK ve annem Ayşe KAYMAK'a, çalışmam boyunca manevi desteğini her an yanımda hissettiğim eşim Özgecan'a ve varlığıyla daima bana güç veren oğlum Eymen'e sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

GİRİŞ

Toplumsal cinsiyet konusuna yönelik ilgi ve bu konudaki tartışmalar bugün itibariyle güncelliğini korumakta ve alana yönelik bilgi birikimi her geçen gün artmaktadır. Buna karşılık, toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin cinsiyete dayalı bir ayrımcılık olması ve bu ayrımcılığın, özellikle kadınlar açısından birçok probleme yol açması bu konunun eleştirel olarak değerlendirilmesi ve bilimsel, siyasal, toplumsal bağlamlarda mücadele edilmesi gerekliliğini ortaya koymaktadır. Toplumsal cinsiyet normlarının ve buna dayalı yapının tarihsel, kültürel, politik ve ekonomik boyutlarıyla bir inşa sürecinin çıktısı olduğu kabul edildiğinde, bu anlayışın değiştirilebilir, dönüştürülebilir olduğu sonucuna varmak mümkündür. Dolayısıyla bu bağlamda değişim ve dönüşümün gerçekleşmesinde taşıdığı potansiyel etki sebebiyle kitle ilişim araçlarının iş birliği büyük bir öneme sahiptir.

Toplumsal bir problem olan toplumsal cinsiyet eşitsizliği kadınları birçok alanda olduğu gibi sağlık alanında da olumsuz yönde etkilemektedir. Kadınlar özellikle sağlık hakkının kullanımı, sağlık hizmetlerine erişim gibi konularda dezavantajlı bir konumda bulunmaktadırlar. Bu durum geri dönüşmesi mümkün olmayan sonuçlara yol açabilmektedir. Buna paralel olarak, sağlık haberciliği alanında da toplumsal cinsiyet eşitliğine duyarlı bir yaklaşımdan bahsetmek mümkün görünmemektedir. Zira sağlık haberciliği her geçen gün sağlık alanındaki gelişmeler ve bu doğrultuda sağlık haberlerinin artması nedeniyle giderek daha fazla izleyici/dinleyici/okuyucuya ulaşmakta ve birçok insanı doğrudan veya dolaylı olarak etkilemektedir. Bu bağlamda toplumsal cinsiyet eşitliğine duyarlı olmayan sağlık haberleri, toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin yeniden üretilmesi, yaygınlaşması, meşrulaştırılması ve pekiştirilmesine neden olabilmektedir.

Çalışmanın temel amaçları, ulusal basının sağlık haberlerinde kadın kimliğini nasıl konumlandığını belirlemek, sağlık haberlerini toplumsal cinsiyet açısından irdelemek, sağlık haberlerinde yer alan cinsiyetçi yönelimleri analiz etmek, sağlık haberlerinin üretim sürecindeki cinsiyetçi yapılanmalar ve pratiklerin neler olduğunu ortaya koyarak, bireylerin sağlık haber ve toplumsal cinsiyet algı düzeylerini belirlemek, sağlık haberciliği alanına yönelik bir durum tespiti yapmaktır. “Medyadaki sağlık konulu

içerikler çerçevesinde en çok araştırma basında sağlık haberlerinin yer alış biçimi üzerine gerçekleştirilmiştir” (Yüksek vd. 2014: 147).

Yapılan literatür taraması sonucunda spesifik olarak sağlık haberleri bağlamında kadın kimliğini irdeleyen az sayıda çalışmaya rastlanmıştır: Demez’in (2012) “*Medyada Yeni Sağlık Anlayışları ve Kadın Bedeninin Temsili*” başlıklı makale çalışması “değişen sağlık algılamalarının medya aracılığıyla kadın bedeni üzerinden yeniden üretilmesine odaklanmaktadır.” Nitel içerik analizi tekniğinin kullanıldığı çalışmada ulusal çapta yayın yapın iki gazetenin sağlık konulu içerikleri üç aylık periyodu kapsayacak şekilde taranarak, yeni sağlık anlayışı ve beden ilişkisinin medyada nasıl ele alındığı irdelenmiş, çalışma sonucunda bedenin iktidar ilişkileri çerçevesinde konumlandırıldığı, kadınların cinsellik, kadın sağlığı, ürolojik sorunlar, şişmanlık, diyet gibi sınırlı konular çerçevesinde ele alındığı, yayınlarda tüketime yönelten iletilerin olduğu bulgulanmıştır (2012: 512). Yüksel ve Karakuş’un (2012) “*Gazeteler, Bireyselleşen Sağlık ve Tüketim: Ulusal Gazetelerde Yer Alan Sağlık Haberlerinde Kadının Temsili*” başlıklı makalesinde sağlık haberlerinin içerikleri kadına nasıl seslenildiğinin ortaya konulması amaçlanmış, 2011 yılında yayımlanan tirajı en yüksek dört gazete olan Posta, Sabah, Zaman ve Hürriyet gazetelerinde 518 haber, “bireyselleştirilen sağlık”, “yaşamın tıbbileştirilmesi” ve “tüketime özendirme” temaları altında değerlendirilmiştir. İçerik analizi tekniğinin kullanıldığı çalışmada sağlık haberlerinin 58’inin kadınlara hitap ettiği, kadınlara yönelik haberlerin %82’sinin kadınlara yönelik tüketim iletileri taşıdığı, incelenen haberlerin % 99’unun sağlık sorunlarını bireyin sorunu olarak ele aldığı sonuçlarına ulaşılmıştır. Ayrıca çalışmada sağlık haberlerinde kadınların ideal anne, eş olarak temsil edildiği, ideal ölçülere vurgu yapıldığı bulgulanmıştır (2012: 52). Küçük Durur ve Kaymak’ın (2018) “*Ulusal Basında Yer Alan Sağlık Haberlerinde Kadın Temsili: Posta ve Habertürk Gazeteleri Örneği*” başlıklı bildirisinde “sağlık haberleri aracılığıyla kadın kimliğinin ulusal basında nasıl konumlandırıldığı ve bu konumlandırılışın toplumsal cinsiyet eşitsizliğini yeniden üreten yapısı” üzerinde durulmakta, kadınların sağlık haberlerinde toplumsal cinsiyet eşitsizliği ve erkek egemen ideoloji çerçevesinde ele alındığı saptanmaktadır (95-96). Bilişli’nin (2018) “*Sağlık Haberlerinde Kadının Temsili*” başlıklı bildirisinde ise Sabah gazetesinin internet sitesinde yer alan üç adet beslenme ve diyet haberi göstergebilimsel analiz yöntemiyle analiz edilmiş, sağlık haberlerinde

kadınların toplumsal cinsiyet rolleri çerçevesinde ev hanımlığı, annelik ve güzel, seksi kadın kavramları çerçevesinde konumlandırıldığı sonucuna varılmıştır.

Konuyla ilgili olarak Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi kapsamında yapılan taramada toplam iki yüksek lisans tezine ulaşılmıştır. Kurban'ın (2018) hazırladığı *“Yeni Medyada Sağlık İletişimi ve Sağlık Haberciliği: Beden Politikaları Üzerinden Kadın Sağlığı Haberlerinin Anlambilimsel İncelemesi”* başlıklı çalışması Sabah, Hürriyet ve Milliyet gazetelerinin haber sitelerindeki bir aylık süreçte 107 haber, “sağlık haberlerinin yeni medyada, sağlık iletişimi ve sağlık haberciliği kapsamında, kadın sağlığı ve kadın bedenini nasıl şekillendirdiğini ve kadını nasıl yeniden inşa ettiğini” içerik analizi tekniği ile ortaya koymaktadır. Çalışmada kadın kimliğinin beden politikası üzerinden yeniden inşa edildiği, sağlık haberlerinde “adet, hamilelik, doğum, menopoz ve yaşlılık” gibi evrelerin tıbbileştirilerek aktarıldığı, yeni medyanın sağlık haberlerine bakış açısının tüketim kültürü çerçevesinde kurulduğu gibi sonuçlara ulaşılmaktadır. Diğer tez çalışması olan Aydın'ın (2016) *“Sağlık Haberlerinde Kadın Bedeninin Sunumu”* başlıklı çalışmasında “sağlık haberlerinde kadına yönelik cinsiyetçi bakış açısının ortaya konulması” amacıyla ulusal basında yer alan beş gazetenin 9 Kasım-9 Aralık 2014 tarihleri arasındaki sağlık haberlerinin fotoğraf ve metinleri içerik analizi ve göstergebilimsel analiz teknikleri kullanılarak ele alınmıştır. Çalışmada kadın bedeninin “dayanaksız”, “güçsüz”, “zayıf”, “sağlıksız” olarak konumlandırıldığı, haberlerde toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin pekiştirildiği, kadının anne kimliğinin ön plana çıkarıldığı, haber içeriğiyle uygun olmayan fotoğraflar kullanıldığı, kullanılan fotoğrafların kadının dişiliğini vurguladığı, haber metinlerinde tüketim kültürünün meşrulaştırıldığı gibi sonuçlara ulaşılmıştır.

Yukarıda sıralanan çalışmalarla karşılaştırıldığında, kadın kimliğinin sağlık haberlerindeki temsiline dair 6 aylık bir dönemde 3 gazetede 1380 sağlık haberini ele alan en kapsamlı çalışma olmasıyla diğerlerinden ayrılan bu çalışma aynı zamanda sağlık haberlerinin üretim süreci ve tüketim boyutlarını da içermesi nedeniyle önem taşımaktadır. Çünkü ilgili literatürde sağlık haberlerinin üretim sürecini ve aynı zamanda sağlık haberlerinin toplumsal algı düzeyini toplumsal cinsiyet olgusu perspektifinde ele alan herhangi bir kapsamlı çalışmaya rastlanmamıştır. Bu bağlamda çalışmada kadınların toplumsal cinsiyet çerçevesinde sağlık haberlerinde nasıl temsil edildiği tüm yönleriyle ele alınmış hem görsel öğeler hem de haber metinleri üzerinde nitel ve nicel içerik analizi

teknikleri kullanılarak detaylı şekilde incelenmiştir. Çalışmada çarpıcı olduğu düşünülen haber metinleri ve görseller tek tek analiz edilmiş, bulgular, sağlık haberlerinde cinsiyetçiliğe yol açtığı düşünülen tüketim kültürü, tıbbileştirme, beden politikası, medyanın ideolojik yapısı gibi kavramlar çerçevesinde değerlendirilmiştir. Bu çerçevede üretim sürecinde cinsiyetçi kurgulara yol açan pratiklere yönelik bulgular sağlık habercileri ile görüşme tekniği yoluyla ortaya konulmuş, yapılan anket çalışmasıyla da bireylerin sağlık haber ve toplumsal cinsiyet algı düzeyleri incelenmiş, bu şekilde bütünsel bir bakış açısıyla çalışmanın kapsamı genişletilmiştir. Söz konusu literatürde sağlık haberlerinin üretim pratiklerinde ve sağlık haberlerinin tüketiminde toplumsal cinsiyet unsurunu ele alan spesifik bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bu yönleriyle çalışmanın Türkiye’de sağlık haberlerinde toplumsal cinsiyet ve kadın konulu en kapsamlı çalışma olduğu söylenebilir. Bu nedenlerle çalışmanın sınırlı olan literatüre katkı sağlayacağı, sağlık haberciliğinde toplumsal cinsiyet anlayışına dikkat çekilerek bu konuda yapılacak diğer çalışmalara kaynak teşkil edeceği düşünülmektedir. Ayrıca çalışma en güncel verileri ortaya koyması bakımından da değer taşımaktadır.

Çalışma kapsamında “Kadınların sağlık haberlerinde yer alışı sıklığı nedir?”, “Sağlık haberlerinde cinsiyetçi iletiler içeren konular nedir?”, “Sağlık haberlerinde cinsiyetçi iletiler içermeyen konular nedir?”, “Hangi haber kaynakları kullanılmıştır?”, “Cinsiyetçi unsurların yer aldığı sağlık haberlerinin toplam sağlık haberlerine oranı nedir?”, “Haber metinlerinde ve fotoğraflarda yer alan cinsiyetçi iletiler nelerdir?”, “Ulusal medyada yer alan sağlık haberlerinde kadın kimliği nasıl konumlandırılmaktadır?”, “Sağlık haberlerinin üretim sürecinde cinsiyetçi kurgulara yol açan pratikler nelerdir?”, “Bireylerin sağlık haber ve toplumsal cinsiyet algıları hangi düzeydedir?” sorularının yanıtı aranmaktadır. Çalışmada, haber metinleri ve görsellerde yer alan cinsiyetçi iletiler nitel ve nicel içerik analizi yöntemleri bir arada kullanılarak analiz edilmiştir. Çalışmanın sağlık haberlerinde kadın temsiline yönelik evrenini ulusal basın oluşturmaktadır. Örneklem olarak Hürriyet, Posta ve Sabah gazeteleri seçilmiştir. Bu gazetelerin seçilmesinde tirajlarının yüksek olması esas alınmıştır. Ayrıca ilgili gazetelerin sağlık haberlerine düzenli olarak yer vermeleri gazetelerin seçilmesinde etkili olmuştur. Çalışmanın temel hedefleri doğrultusunda örneklemi oluşturan gazetelerle ilgili olarak 1 Mayıs-31 Ekim 2019 tarihleri arasındaki altı aylık dönem yeterli görülmüş, bu tarihler arasında söz konusu gazeteler süreli ekleriyle birlikte satın alınarak arşivlenmiştir.

Sağlık haberlerinin üretim sürecinde cinsiyetçi yapılanmalara yol açan pratiklerin neler olduğuna yönelik araştırma sorusunun cevabına ulaşmak için çeşitli ulusal gazetelerde sağlık muhabiri olarak görev yapan sekiz muhabirle hazırlanan görüşme formu çerçevesinde online görüşmeler yapılmış ve bunlar kayıt altına alınmıştır. Muhabirlerden oluşan örneklem, olasılığa dayalı olmayan örnekleme türlerinden kartopu örnekleme tekniğiyle belirlenmiştir. Bu bağlamda İstanbul, Ankara ve İzmir illerinde, ulusal basında farklı gazetelerde görev yapan sekiz muhabir araştırmanın örneklemini oluşturmaktadır. Araştırmada veriler araştırmacı tarafından geliştirilen yarı yapılandırılmış görüşme formu yolu ile bireysel görüşme ile toplanmıştır. Bu süreçte söz konusu sekiz muhabire e-posta gönderilerek araştırma konusu ile ilgili bilgilendirilmiş ve randevu talep edilmiştir. Belirlenen gün ve saatte muhabirlerle Skype üzerinden ayrı ayrı görüntülü görüşmeler yapılmış ve bu görüşmeler kayıt altına alınarak daha sonra bilgisayar ortamında deşifre edilmiştir.

Çalışmanın tüketim boyutuna yönelik olarak, bireylerin sağlık haber ve toplumsal cinsiyet algılarının incelenmesi amacıyla anket tekniği uygulanmıştır. Uygulama bölümünün bu kısmında kolayda örnekleme tekniği kullanılmış, veriler elektronik ortamda toplanmıştır. Anket çalışması Sivas Cumhuriyet Üniversitesi'nde görev yapan akademik ve idari personelle sınırlı tutulmuştur. Örneklem büyüklüğünün belirlenmesinde Yazıcıoğlu ve Erdoğan (2004) tarafından geliştirilen belirli evrenler için kabul edilebilir düzeyde olan örneklem büyüklükleri tablosundan istifade edilmiştir. İlgili tabloya göre 5362 kişilik evrene karşılık 380 kişilik örneklem araştırma kapsamına dâhil edilmiştir. Çalışmada, Çınar ve arkadaşları (2018) tarafından geliştirilmiş 26 ifadeden oluşan "Sağlık Haberleri Algısı Ölçeği" kullanılmıştır. 5'li likert tipindeki ölçeğin Cronbach Alpha değeri 0,84 bulunmuştur. Verilerin analizinde betimsel analiz, t testi, ANOVA testi kullanılmıştır. Ölçek, "ticari kaygı ve reklam", "tüketime yöneltme", "davranış değişikliği", "sağlık davranışını istismar", "sağlık haberlerine duyulan inanç" olmak üzere beş alt boyuttan oluşmaktadır. İlgili ölçekte bireylerin toplumsal cinsiyet algılarını ölçmeye yönelik olarak; ticari kaygı ve reklam alt boyutuna "Sağlık haber ve programlarında kadın bedenini öne çıkaran görsellerin satış artırıcı bir unsur olarak kullanıldığını düşünüyorum" ifadesi, tüketime yöneltme alt boyutuna "Sağlık haber ve programlarında "diyet", "kolesterol", "estetik operasyonlar", "selülit tedavisi" gibi içerikler bunlarla ilgili ürün ve hizmeti almamı etkiler" ifadesi, davranış değişikliği alt

boyutuna “Sağlıkla ilgili haber ve programlardaki kadına dair içerikler bana bir kadının önce anne olduğunu hatırlatır”, “Sağlıkla ilgili haber ve programlarda kadın bedeninin öne çıkarıldığı içeriklerin kadını değersizleştirdiğini düşünüyorum” ifadeleri, sağlık davranışını istismar alt boyutuna “Sağlıkla ilgili haber ve programların çoğunda kadınların hamilelik ya da menopoz gibi doğal döngülerinin tıbbileştirildiğini ve bunun gereksiz sağlık hizmeti alınmasına neden olduğunu düşünüyorum” ifadesi, sağlık haberlerine duyulan inanç alt boyutuna ise “Sağlık haber ve programlarının çoğunda toplumsal cinsiyet normlarının pekiştirildiğini düşünüyorum” ifadesi eklenmiştir. Bu eklemelerden sonra ölçeğin Alpha değerinde bir değişiklik olmamıştır. Elde edilen verilerin değerlendirilmesi SPSS 22.0 paket programı ile yapılmıştır.

Bu çerçevede tez çalışması üç bölümden oluşmaktadır. Birinci ve ikinci bölüm çalışmanın kavramsal ve kuramsal çerçevesini oluşturmakta, üçüncü bölümde çalışmanın metodolojisi bağlamında sağlık haberleri metin analizleri, muhabirlerle görüşmeler ve anket çalışmasına yönelik araştırma bulguları analiz edilmektedir. Birinci bölümde sağlıkla ilgili temel kavramlar, yaklaşımlar ve tanımlara yer verildikten sonra sağlık haberciliğiyle ilgili temel kavramlar, tanımlar, sağlık haberciliğinin tarihsel gelişimi ve etik ilkelere değinilmiştir. İkinci bölümde ise toplumsal cinsiyet kavramı ve kapsamı, sağlık haberlerinde toplumsal cinsiyet, sağlık haberlerinde cinsiyetçiliğe yol açan unsurlar, medyada toplumsal cinsiyetle mücadelede ulusal ve uluslararası düzenlemeler ile ilke ve kurallara yer verilmiştir. Üçüncü bölüm ise tez çalışmasının hem metin analizleri hem muhabirlerle görüşmeler hem de algı düzeyini ölçmeye yönelik anket çalışmasını içeren üç boyutlu uygulama kısmından oluşmaktadır.

BİRİNCİ BÖLÜM

SAĞLIK VE SAĞLIK HABERCİLİĞİYLE İLGİLİ TEMEL KAVRAMLAR, TANIMLAR, TARİHSEL GELİŞİM, ETİK İLKELER

1.1. SAĞLIKLA İLGİLİ TEMEL KAVRAMLAR VE TANIMLAR

Sağlık haberciliğini oluşturan iki önemli kavram olan sağlık ve haber konularının ve bu konulara esas teşkil eden sağlık, sağlık hakkı, sağlık hizmeti, sağlığın korunması, sağlık iletişimi, sağlığı geliştirme, sağlık okuryazarlığı, haber, haber değerleri, haberin nitelikleri, çerçeveleme, öne çıkarma, eşik bekçiliği gibi kavramların iyi anlaşılması gerekir.

1.1.1. Sağlık Kavramı

Toplumun temel bir değeri olan sağlık bireylerin önemli bir gündem maddesidir. Temel insan hakkı olan sağlık demokratik bir toplum açısından büyük önem taşımaktadır. Sağlığın bugüne kadar uzlaşmış evrensel bir tanımı yapılamamıştır. Sağlık ve hastalık kavramları, ilkçağlardan günümüze farklı evrelerden geçerek çeşitli şekillerde tanımlanmıştır. Günümüzde sağlık kavramı hastalık kavramının önüne geçmiş, sağlığın korunması ve geliştirilmesi ön plana çıkmıştır (Çınarlı, 2008: 5).

Sağlık olgusu, toplumdan topluma, kültürden kültüre farklı şekillerde değerlendirilmektedir. Herhangi bir ülkede sağlıklı olarak değerlendirilen birey, bir başka ülkenin şartları altında farklı yönden değerlendirilebilmektedir. Bu yönüyle sağlık olgusu bir ülkenin değerleriyle yakından alakalıdır (Okay, 2016, 1). Bu konuda ülkelerin gelişmişlik düzeyleri önemlidir. Gelişmiş ülkelerle (ABD, Japonya, Rusya gibi) gelişmekte olan (Türkiye, Polonya, Macaristan gibi) ve az gelişmiş (Sudan gibi) ülkelerdeki sağlık anlayışları birbirinden oldukça farklıdır. Zira sağlık hizmetlerinin, politikalarının geliştirilmesi ve yürütülmesi bütünüyle ülkelerin ekonomik gelişmişlik düzeyleriyle doğru orantılıdır (Ertekin, 2017: 83). Ayrıca sağlık tanımı yaşanan siyasal gelişmelerden de etkilenmektedir. Bu gelişmelerden birine küreselleşme örnek verilebilir. Günümüzde küreselleşmenin sağlık olgusuna yönelik yeni tanımlar ve anlayışlar getirdiği görülmektedir. Küreselleşen terör, biyolojik, kimyasal tehditler, sağlık tanımı ve anlayışında “güvenlik” kavramının etken olmasına yol açmıştır (Çınarlı, 2008: 185-186).

Nitelik itibariyle kendine mahsus oldukça geniş bir alanı içeren sağlık kavramının birkaç adet tanımı vardır. Bireylerin “yaşamlarını sürdürebilmelerinden”, “hasta olmamalarına”, “günlük aktivitelerini yerine getirebilme yeterliliklerine”, “mutluluk duygusuna sahip olmalarına” ve “iyilik halinin sağlanmasına” varıncaya kadar çeşitli şekillerde tanımlamalar yapılmaktadır (Topbaş, 2015: 3).

Sağlık kavramına biyomedikal, psikolojik, sosyolojik ve biyo-psiko-sosyal yaklaşımlar çerçevesinde dört farklı şekilde yaklaşılmaktadır:

1.1.1.1.Biyomedikal Yaklaşım

Biyomedikal yaklaşıma göre birey herhangi bir hastalık veya fizyolojik bozukluğa sahip değilse sağlıklıdır. Bu yaklaşımda hastalığın olmaması sağlıklı olmak anlamına gelmektedir. Hastalığın varlığı veya yokluğunun tespitini ise tıp doktoru yapmaktadır (Bilişli, 2018: 43).

1.1.1.2.Psikolojik Yaklaşım

Psikolojik yaklaşım çerçevesinde sağlık tanımlarında bireylerin duygu ve düşünceleri esas alınır. Bireyin kendini iyi hissetmesi sağlıklı olduğunu göstermektedir. Bu yaklaşım bireylerin sağlığa yönelik duygu, düşünce, tutum, davranışlarını içerir (Bilişli, 2018: 43-44).

1.1.1.3.Sosyolojik Yaklaşım

Sosyolojik yaklaşımda sağlığın fizyolojik etkenler kadar ekonomik, sosyal, psikolojik, kültürel, çevresel faktörlerce etkilendiğine vurgu yapılır. Bu faktörlerdeki sorunların düzeltilmesi sosyolojik yaklaşımda önemlidir. Bu yaklaşımda sağlık ve hastalığın içinde bulunduğu sosyal ve çevresel yapı önem kazanmaktadır. Bu yaklaşıma göre hastalığa sosyal faktörler sebep olur (Çınarlı, 2008: 20-22). Sağlığı etkileyen başlıca sosyal faktörler toplumsal cinsiyet, medeni durum, eğitim, kent/kır ayrımı, ekonomik düzey, gelir ve meslek, coğrafi bölge, kültür ve beslenme alışkanlıkları, küreselleşme şeklinde sıralanabilir (Sarı & Atılğan, 2012: 19-24).

1.1.1.4.Biyo-Psiko-Sosyal Yaklaşım

Yukarıda belirtilen yaklaşımlarda sağlık kavramı bütüncül bir bakış açısıyla değil, psikolojik, sosyal ya da fiziksel etkenlerden sadece birine odaklanarak ele alınmaktadır. Sağlık kavramı çok daha kapsamlı bir bakış açısını elzem kılmaktadır. Dünya Sağlık Örgütü'nün (WHO), 1947 yılında resmen benimsediği bu yaklaşıma göre sağlık “sadece hastalık veya sakatlığın olmaması değil, fiziksel, ruhsal ve sosyal tam iyilik halidir.” (Erbaydar, 2003: 45). Tanımda yer alan “iyilik hali” vurgusu, sağlığın psikolojik, kültürel ve ekonomik birçok faktöre bağlı olabileceğini ifade eder; sosyokültürel ve ekonomik faktörleri bireysel düzeydeki faktörler kadar önemli hale getirir (Uçan, 2018: 129). Bu tanımlama diğer yaklaşımların sağlık algılamalarını birleştiren bir özelliğe sahiptir. Bu tanımda fiziksel, sosyal ve ruhsal olmak üzere üç düzeyde refah durumundan bahsedilmektedir. Dolayısıyla sağlıklı olmak fiziksel, sosyal ve ruhsal yönden tam iyi olmak anlamına gelmektedir. Zincirin bir halkasının kopması sağlıklı olma durumunu sekteye uğratacaktır.

Günümüzde bireylerin sağlık ve sağlıklı olma durumlarına ilişkin anlayışları giderek değişmektedir. Bireyler daha sağlıklı, uzun ömürlü olmak, daha sağlıklı bir çevrede yaşamak isteklerini giderek daha fazla ifade etmekte ve bu yönde çaba harcamaktadırlar. Diğer yandan küresel aktörler, “sağlık”, “sağlığı koruma”, “sağlığı geliştirme” gibi kavramlara vurgu yaparak sağlık konusundaki hassasiyetlerini belirtmektedirler. Türkiye’de de Sağlık Bakanlığı tarafından “Sağlıkta Dönüşüm Projesi” kapsamında yürütülen uygulamalar hükümet bazında sağlık olgusuna verilen önemi göstermektedir (Yüksel vd. 2018: 33).

Sonuç olarak günümüz modern sağlık anlayışı ve tanımı, sağlığı, hastalığın olmaması hali şeklinde tanımlayan geleneksel anlayışı değişime uğratmıştır. Sağlıklı olmak biyolojik, sosyal ve psikolojik bir bütünlük içinde değerlendirilmektedir (Kocabaş, 2007: 41). Bu bütünlüğün herhangi bir parçasında görülen bir sıkıntı bütün olarak sağlığı etkileyecektir. Dolayısıyla sağlık, fiziksel, sosyal ve psikolojik yönden iyi olmayı gerekli kılar.

1.1.2. Sağlık Hakkı

Anayasal güvence altına alınan sağlık hakkı bireylerin en temel haklarından birisidir. Deppe'nin de (2014) belirttiği gibi, "BM'in 1978 yılında Alma Ata'da yaptığı 'herkes için sağlık' bildirisinin özü de budur (s. 53)." Bireylerin yaşamsal faaliyetlerine devam edebilmesi için önce sağlıklı olmaları gerekliliği düşünüldüğünde sağlık hakkının diğer haklarla da bağlantılı olduğu söylenebilir. Sağlık tanım ve kapsam itibarıyla hayati rol oynayan, hayati sonuçları olan bir kavramdır. Dolayısıyla sağlıkla ilgili olan sağlık hakkı da hayati öneme sahip bir olgudur.

Hak, "kişilere hukukun tanıdığı yetki" anlamına gelir (Topbaş, 2015: 17). Sağlık hakkı ise, "mümkün olan en yüksek bedensel ve ruhsal sağlık standardına sahip olma hakkı"dır. Sağlık hakkı, "sağlıklı bireyler ve toplum hedefine ulaşabilmek için gerekli tesislere ve şartlara ulaşma, bunları kullanma hakkıdır." Sağlık hakkı, hükümetlere koruma, yerine getirme ve saygı duyma olmak üzere üç düzeyde sorumluluk yükler. Sağlık hakkı, ilk önce devlete, sonra sağlık çalışanlarına, ulusal ve uluslararası topluma sorumluluklar yükler. Sağlık hakkı sağlık sistemi ve hizmetinin daha etkili olması için önemli bir araç işlevi görür (Zengin, 2010: 44).

En temel insan haklarından olan sağlık hakkı ulusal ve uluslararası düzeyde kanunlarla koruma altına alınmıştır. İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'nin 25. maddesinde "Herkesin kendisinin ve ailesinin sağlık ve refahı için beslenme, giyim, konut ve tıbbi bakım hakkı vardır. Herkes, işsizlik, hastalık, sakatlık, dulluk, yaşlılık ve kendi iradesi dışındaki koşullardan doğan geçim sıkıntısı durumunda güvenlik hakkına sahiptir." denilerek ilgili maddede sağlık hakkına vurgu yapılmaktadır (http://www.unicankara.org.tr/doc_pdf/h_rigths_turkce.pdf).

Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Sözleşmesinin 12. maddesinde "Sağlık Standardı Hakkı" başlığı altında, konuyla ilgili olarak şu bilgiler yer almaktadır:

1. "Bu Sözleşmeye Taraf Devletler, herkesin mümkün olan en yüksek seviyede fiziksel ve ruhsal sağlık standartlarına sahip olma hakkını tanır.
2. Bu Sözleşmeye Taraf Devletlerin bu hakkı tam olarak gerçekleştirmek amacıyla alacakları tedbirler, aşağıdakiler için de alınması gerekli tedbirleri içerir:
 - a) Var olan doğum oranının ve bebek ölümlerinin düşürülmesi ile çocukların sağlıklı gelişmesinin sağlanması;

- b) Çevre sağlığını ve sanayi temizliğini her yönüyle ileriye götürme;
- c) Salgın hastalıkların, yöresel hastalıkların, mesleki hastalıkların ve diğer hastalıkların önlenmesi, tedavisi ve kontrolü;
- d) Hastalık halinde her türlü sağlık hizmetinin ve bakımının sağlanması için gerekli şartların yaratılması.” (http://www.unicankara.org.tr/doc_pdf/metin134.pdf)

Avrupa Sosyal Şartı’nın 11. maddesinde “Herkes, ulaşılabilir en yüksek sağlık düzeyinden yararlanmasını mümkün kılacak her türlü önlemden yararlanma hakkına sahiptir.” denilerek sağlık hakkı vurgulanmaktadır (<https://www.tbmm.gov.tr/komisyon/kefe/docs/sosyalsart.pdf>).

Avrupa Birliği Temel Haklar Bildirgesi’nin 35. maddesinde “Sağlık Hizmetleri” başlığı altında “Herkes, ulusal yasalar ve uygulamalarda belirtilen şartlar çerçevesinde koruyucu sağlık hizmetlerinden yararlanma hakkına ve tıbbi tedaviden yararlanma hakkına sahiptir. Bütün Birlik politikaları ve faaliyetlerinin tanımlanmasında ve uygulanmasında yüksek düzeyde bir insan sağlığı koruması sağlanmalıdır.” denilmektedir (<https://m.bianet.org/bianet/siyaset/3780-avrupa-birligi-temel-haklar-bildirgesi>).

Türkiye Cumhuriyeti Anayasası’nda da sağlık hakkıyla ilgili maddeler içermektedir. Anayasa’nın 17. maddesinde “Herkes, yaşama, maddi ve manevi varlığını koruma ve geliştirme hakkına sahiptir. Tıbbi zorunluluk ve kanunda yazılı haller dışında, kişinin vücut bütünlüğüne dokunulamaz; rızası olmadan bilimsel ve tıbbi deneylere tabi tutulamaz.” Yine Anayasa’nın 56. maddesinde “Herkes, sağlıklı ve dengeli bir çevrede yaşama hakkına sahiptir.” denilmektedir (https://www.tbmm.gov.tr/anayasa/anayasa_2018.pdf).

1.1.3. Sağlık Hizmeti

Birey ve toplumun sağlıklı olabilmesi ve bunun devamlılığının sağlanabilmesi için sağlık hizmetlerinin üretilmesi ve yürütülmesi son derece önemlidir. Sağlık hizmetleri, toplumların gelişmişlik seviyesiyle yakından alakalıdır. Sağlık ve hastalık olgularının kültürden kültüre, toplumdan topluma farklılık göstermesi sağlık hizmetlerinin kapsam ve çeşitliliğini de etkilemektedir. Günümüzde yaygın olan sağlık hizmeti bilimsel esaslara dayanan, tanı ve tıbbi tedavi süreçlerini içeren “Batı tipi” sağlık hizmetleridir (Altay, 2007: 34).

Sağlık ve hastalık olgularının kökleri hayat ve çalışma koşullarının, toplumsal ilişkilerin temelinde yatmaktadır. Aynı şekilde, sağlık hizmetleri de toplumsal yapıyla yakından ilgilidir. Sağlık ve hastalık salt bireysel olgular değilse, sağlık hizmetleri de yalnızca bireysel düzlemde düşünülemez. Hastalıklarla baş etmek toplumun görevidir. Hastalıklarla mücadelenin kolektif yönü vardır. Dolayısıyla sağlık hizmetleri de toplum temelli bir hizmettir (Deppe, 2014: 43).

Sağlık hizmetleri genel olarak, “sağlığın korunması, hastalıkların tedavisi ve rehabilitasyonu için yapılan çalışmaların tümü” şeklinde tanımlanabilir. Sağlık hizmetlerinin sunumu sağlıkta devamlılığın sağlanması açısından büyük önem taşımaktadır. Sağlık hizmetlerinin amacı; hastalıkların önlenmesi, hastalıkların tedavi ve rehabilitasyonu, toplumu oluşturan bireylerin sağlıklı olmasını sağlamaktır (Ertekin, 2017: 88-89).

Alma Ata Bildirgesi’nde temel sağlık hizmetleri “toplum içindeki faydaları aileleri ve bireylere evrensel olarak sunulmuş ve pratik, bilimsel olarak uygun ve sosyal yönden yeterli metot ve teknoloji üzerine kurulmuş gerekli sağlık hizmetleridir.” şeklinde tanımlanmaktadır. Temel sağlık hizmetlerinin “bir ülkenin ve onun toplumunun ekonomik şartlarını ve sosyo-kültürel özelliklerini” kapsadığı ve onları aksettirdiği belirtilen Bildirge’de koruyucu sağlık hizmetlerinin şu konulara ağırlık verdiği vurgulanmaktadır: “Mevcut sağlık sorunları ve bunları önleme ve kontrol altında bulundurma metotlarını içeren eğitim; uygun bir beslenme, yeterli temiz içme suyu sağlanması ve çocuk sağlığı hizmetleri, ana sağlığı ve aile planlaması, temel ateşli hastalıklara karşı bağışıklık sağlama yolları; salgın hastalıklardan korunma ve kontrol; genel hastalık ve yaralanmaların uygun tedavi şekilleri ve gerekli ilaçların sağlanması (http://www.ttb.org.tr/mevzuat/index.php?option=com_content&view=article&id=521:temel-saik-hmetleruluslararası-konferansı-bdalma-ata&catid=6:uluslararasılg&Itemid=36).

Alu (2017), sağlık hizmetlerinin amaçlarını şöyle sıralamaktadır:

- “Fert ve topluma sağlıklı yaşam bilgisi, şuuru, isteği ve davranışı kazandırmak.
- Toplumun tüm fertlerine ihtiyaçları olan bütün sağlık hizmetlerini coğrafi, sosyal, maddi ve diğer imkânlarla bağlı olmadan eşit, kaliteli ve ihtiyacı kadar vermek.
- Kişisel, toplumsal ve çevresel sağlıklı ortamlar yaratmak.

- Sağlık elde etmek, onu korumak ve geliştirmek yoluyla toplumu sağlıklı kılmak” (s. 33).

Sağlık hizmetleri temel olarak koruyucu, tedavi edici ve rehabilitasyon olmak üzere üçe ayrılır. Sağlık hizmetlerinin yürütülmesinde koruyucu sağlık hizmetleri diğerlerine göre daha öncelikli konumdadır. Zira korumak, tedavi etmekten daha az maliyetlidir. Koruyucu sağlık hizmetleri koruyucu hekimlik anlayışına dayanmaktadır. Tedavi edici sağlık hizmetleri, koruyucu sağlık hizmetlerine göre daha maliyetli ve organizasyon gerektirir. Tedavi edici sağlık hizmetleri uzman personel, fiziki imkânlar, yönetim, finansman gibi önemli boyutlara sahiptir. Rehabilitasyon edici sağlık hizmetleri ise, kaza, savaş, felaket gibi ani ortaya çıkan, beklenmedik ve bireylerin sakatlanmalarına neden olan veya çalışma motivasyonlarını engelleyen olaylar sonrasında bireylerin topluma yeniden kazandırılmaları ve bu şekilde sosyal, ekonomik ve kültürel bakımdan güçlendirilmelerini sağlamayı amaçlayan hizmetlerdir (Altay, 2007: 34-35).

1.1.4. Hasta ve Hastalık

Hasta kavramı Türk Dil Kurumuna ait web sitesindeki sözlükte “Hastalık, kaza veya yaralanma dolayısıyla fizik veya ruh sağlığı bozulmuş ve tedavi edilmesi gereken kimse, rahatsız.” şeklinde tanımlanmaktadır. Langraf vd. (Aktaran Okay, 2016: 7) ise hasta kavramını “bir doktor veya başka tedavi hizmetlerinin bir üyesi tarafından değerlendirilen (muayene edilen) kişi” olarak tanımlamaktadırlar.

Hastalık kavramı ise, “bireylerin rahatsızlıklarına neden olan fiziki, biyolojik ve ruhsal sorunlar olarak” tanımlanabilir (Ertekin, 2017: 92). Olumsuz bir niteliğe sahip olan veya olumsuz olarak tanınan hastalık “kötü, çirkin, kaçınılması gereken” anlamlar yüküne sahiptir. Dilimizde “organizmada birtakım değişikliklerin meydana gelmesiyle fizyolojik işlevlerin bozulması hali, sayrılık, esenlik karşıtı” olarak tanımlanmaktadır (Arda, 1996: 108). Doktorlar açısından hastalık olgusu, objektif bir olgu olup “insan vücudundaki organlar ya da sistemlere ilişkin patolojiyi” ifade eder. Doktorlar tarafından konulan bir hastalık tanısı, ölçülebilen ve gözlemlenebilen bazı belirti ve bulgulara sahiptir. Bireyler açısından ise hastalık olgusu subjektiftir. Hastalığı algılama ve değerlendirme bireyden bireye farklılık gösterir. Ayrıca hastalık birey ile doktor arasında da farklı şekilde algılanabilir. Yani, kendisini hasta hisseden bir bireye doktor sağlam diyebileceği gibi kendisini sağlam hisseden bir bireye de doktor hasta tanısı koyabilir (Hayran, 2012).

Sağlık ve hastalık kavramları tarihsel sürece koşturularak çeşitli anlamlandırmalar çerçevesinde tanımlanmıştır. Sağlık ve hastalık kavramları tarihin bir döneminde doğaüstü güçlerle etkileşim içinde olan ve iyileştirici gücü olduğuna inanılan bir büyücü denetiminde iken, başka bir dönemde din adamlarının tekelinde etkinliği sürmüş son olarak da doktorların denetiminde uzmanlık gerektiren bir alan olarak toplumsal yapıda etkinliğini sürdürmüştür (Aytaç & Kurttaş, 2015: 233).

Modern tıba kadar hastalıkların kaynağının ruhsal ve mekanik güçler olduğu düşünülmüştür. Hastalıklar vücudu oluşturan öğelerdeki dengesizlik veya bireylerin günahkâr davranışları nedeniyle Tanrı tarafından kendilerine verilen ceza olarak görülmüştür. Örneğin 14. ve 15 yy.'larda Avrupa'da "Kara Ölüm" olarak isimlendirilen ve yirmi beş milyon kişinin ölümüne yol açan veba salgını; bireylerin günahlarının bedeli olarak değerlendirilmiştir. 19. yüzyılın ikinci yarısında yaygınlık kazanan kolera salgını da ahlaki düzeyin düşüklüğü ve çevredeki çürüyen organizmaların, havayı bozmasının bir neticesi olarak düşünülmekteydi (Çınarlı, 2008: 10). Daha sonra aydınlanma ve bilimsel buluşların hız kazanması dinin değil aklın referans alınmasına neden olmuştur. 17.yüzyılda mikrop teorileri geliştirilmeye başlanmıştır. 18. yüzyıla gelindiğinde ise hastalığın sosyal kökenleri araştırılmaya başlanmıştır. 20. yüzyılda ise tıp bilimi sağlık alanında gücünü belirgin şekilde hissettirmeye başlamıştır (Çınarlı, 2008: 185).

Hastalığı ortadan kaldırmak, tıbbın temel amacıdır. Bu olgu insanın varlığıyla devam eden, hastalıkla savaşmasını ve onu yenmesini gerektiren bir özellik taşımaktadır. İlkçağlardan günümüze kadar, bu savaşın temel özelliğini hastalığı tanıma, anlama, açıklama ve daha sonra da ona yönelik silahları elde etme oluşturmaktadır (Arda, 1996: 108).

Bazı hastalıklar yayılma potansiyeli taşımaktadır. Türkiye'yi günümüzde diğer ülkelerde görülen hastalıklar da etkileyebilmektedir. Özellikle küreselleşmeyle beraber kalkan uluslararası sınırlar hastalıkların da sınır tanımaz olmasına sebep olmuştur. Sovyetler Birliği'nin dağılması neticesinde yurda girip hızlı yayılma gösteren HIV, Uzak Asya'dan gelen farklı tipte salgınlar, İngiltere'den yayılma göstereceği endişesine neden olan deli dana hastalığı bu duruma örnek verilebilir (Sarı & Atılğan, 2012: 24). Bazı hastalıkların yayılma potansiyeline sahip olması, hastalıkların tedavisinin devlete ciddi bir mali külfet getirmesi hükümetleri sağlığı koruma ve geliştirme kavramlarına daha fazla önem vermeye zorlamıştır.

Hastalığa yalnızca fiziksel ve çevresel faktörler değil sosyal ve kültürel faktörler de sebep olmaktadır. Bir kültüre bağlı ön kabuller ve sosyalizasyon süreçleri sağlık veya hastalık durumunu önemli ölçüde etkilemektedir. Toplumsal inanç, değer, tutum, eğilimler hastalık algı ve davranışı üzerinde etkilidir. Bireylerin hastalığa ilişkin tutum ve davranışları içinde yer aldıkları kültürden etkilenir. Bu durumda bireylerin hastalığa ilişkin göstereceği tepki ve tutumlar içinde yer aldığı kültürü tarafından şekillenir ve kültür bireyin sağlığa bakış açısını, sağlık davranışını ve düzeyini etkilemektedir (Aytaç & Kurttaş, 2015: 239-240).

1.1.5. Sağlığı Geliştirme

Sağlığı geliştirme, “bireylerin sağlığını iyileştirmek için onların sağlıklarını etkileyen faktörler üzerinde kontrollerini artırmayı sağlayan bir süreçtir.” Bu sebeple sağlığı geliştirmeye yönelik çabalar, bireylerin beceri ve yeteneklerini geliştirmeye, birey ve toplumun sağlığına etkide bulunan sosyal, ekonomik ve çevresel faktörleri kontrol etmeye odaklanır. Sağlığı geliştirme uygulamalarının bireysel, toplumsal ve kurumsal olmak üzere üç düzeyi vardır. Sağlığı geliştirme stratejileri “bireysel güçlendirme”, “toplumu güçlendirme”, “sağlık sistemini güçlendirme”, “sağlıklı toplum politikaları inşa etmek için sektörler arası iş birliği”, “sağlığı geliştirmede kapasiteyi artırmak” üzere beş alanı kapsar (Şimşek, 2013: 343).

Sağlığı geliştirme, bireylerde farkındalık yaratarak tutumlarını etkiler ve alternatifler sağlar. Bu şekilde bireylerin, fiziksel ve sosyal sağlık yönünden bilinçli tercihler yapmalarını, bu süreçte sağlıklı davranışlara yönelmelerini, optimal fiziksel ve ruhsal sağlık düzeyini elde etmelerine imkân tanır (Bostan, Örsal & Karadağ, 2016: 103). Sağlığı geliştirme stratejilerinin amacı yalnızca hastalığı önlemek değildir. Sağlığı geliştirme bireylerin uzun dönemde ve yüksek kaliteli bir hayat sürmesi amacıyla ortaya koyduğu davranışları niteler. Sağlığı geliştirmeye yönelik stratejiler bireylerde sağlıklı yaşam ve uyum hissi uyandırabilir ve bu durum bireylerin enerjisini artırır, aynı zamanda da şiddet, intihar gibi sosyal problemlerin oranını azaltır (Bahar & Açıl, 2014: 59).

Sağlığı geliştirme faaliyetleri bir takım stratejik yaklaşımları içermelidir. Bunlar şu şekilde sıralanabilir (Topbaş, 2015):

- “Bireyin potansiyelinin güçlendirilmesini teşvik etmek
- Sosyal yapılara destek sağlamak; sağlıklı ve güvenilir ortamlar geliştirmek

- Hayat şartlarını geliştirmek
- Risk grupları için ve onlarla birlikte hareket etmek
- Organ yetmezliği nedeniyle hayati tehlikesi olanlar için toplumu organ bağışı konusunda bilinçlendirmek
- Sağlık ve iyiliği geliştirmek için kamu politikalarını ve etkinliklerini koordine etmek
- Sağlık ve sosyal hizmetler sistemini en etkili ve en ekonomik çözümlere yönlendirmek” (s. 16).

17-21 Kasım 1986 tarihinde Ottawa’da gerçekleştirilen “Birinci Uluslararası Sağlığın Teşviki ve Geliştirilmesi Konferansı”nda sağlığın geliştirilmesi ve teşvikine yönelik şu bilgiler yer almaktadır (*T.C. Sağlık Bakanlığı*, 2011):

“Sağlığın teşviki ve geliştirilmesi; insanların kendi sağlıkları üzerindeki kontrollerini artırmalarını ve sağlıklarını geliştirmelerini sağlama sürecidir. Tam bir fiziksel, ruhsal ve sosyal refah durumuna erişmek için bir birey veya grup amaç belirlemeli ve gerçekleştirmeli, ihtiyaçları karşılamalı ve çevreyi değiştirmeli veya çevreyle başa çıkmalıdır. Bundan dolayı sağlık, hayatın amacı değil, gündelik yaşam için bir kaynaktır. Sağlık, sosyal ve kişisel kaynakların yanında fiziksel kapasiteleri öne çıkaran pozitif bir kavramdır. Bundan dolayı sağlığın teşviki ve geliştirilmesi, yalnızca sağlık sektörünün sorumluluğu değildir, sağlıklı yaşam tarzının ötesinde refah anlamına gelir.” (s. 1)

İlgili konferansta sağlığa yönelik ön koşullar “gıda, gelir, istikrarlı bir eko-sistem, sürdürülebilir kaynaklar, sosyal adalet ve hakkaniyet, sağlıkta iyileştirme” olarak sıralanmakta ve sağlıkta iyileştirmenin bu temel ön şartlar üzerinde kurulması gerekliliği vurgulanmaktadır. Konferansa göre “Sağlığa yönelik ön şartlar ve beklentiler tek başına sağlık sektörü tarafından karşılanamaz. Daha da önemlisi, sağlığın teşviki ve geliştirilmesi için ilgili tarafların, yani hükümetlerin, sağlık ve diğer sosyal ve ekonomik sektörlerin, sivil toplum örgütlerinin, yerel yetkililerin, sanayi sektörünün ve basının koordinasyonu gereklidir.” (*T.C. Sağlık Bakanlığı*, 2011: 2). Konferansta sağlık olgusuna biyo-psiko-sosyal model çerçevesinde yaklaşılmakta, sağlığın pozitif yönü vurgulanmakta ve sağlığın teşvikinin sadece sağlık sektörünün sorumluluğunda olmadığı belirtilmektedir. Buna göre biyo-psiko-sosyal yönden iyilik halinin geliştirilmesi topyekûn bir mücadeleyle gerektirmektedir.

21-25 Temmuz 1997 tarihinde Endonezya'nın başkenti Jakarta'da gerçekleştirilen "Sağlığın Teşviki ve Geliştirilmesinin 21. Yüzyıla Getirilmesi Hakkında Jakarta Bildirgesi"nde sağlığın geliştirilmesinin anahtar bir yatırım olduğu vurgulanmakta, temel bir insan hakkı olan sağlığın, sosyal ve ekonomik gelişme için esas olduğu belirtilmektedir (T.C. Sağlık Bakanlığı, 2011: 17).

Temel hedefin, "sağlıktan beklentileri artırmak ve ülkeler ile grupların sağlık beklentileri arasındaki farklılığı daraltmak" olarak belirlendiği Bildirge'de sağlığın belirleyicileri "barış, barınma, eğitim, sosyal güvenlik, sosyal ilişkiler, gıda, gelir, kadınların güçlendirilmesi, istikrarlı bir ekosistem, sürdürülebilir kaynak kullanımı, sosyal eşitlik, insan haklarına saygı ve hakkaniyet" olarak sıralanmıştır. Bildirge'de sağlık belirleyicisi olarak sosyal eşitlik, gıda, gelir, kadının güçlendirilmesi gibi sosyal konu ve sorunlara değinilmesi sağlığın geliştirilmesine çok yönlü ve boyutlu bir süreç olarak yaklaşıldığını göstermektedir. Bu da göstermektedir ki sağlığın geliştirilmesi sosyal adalet, eşitlik kavramlarıyla yakından alakalı bir olgudur. Zira sağlık sosyal iyilik haliyle de ilgilidir. Bozulan her bir iyilik hali genel anlamda sağlığın bozulmasına yol açmaktadır.

1.1.6. Sağlığın Korunması

Sağlığın korunması birincil (primer) korunma, ikincil (sekonder) korunma, üçüncül (tersiyer) korunma ve temel (primordiyal) korunma olmak üzere dört basamaktan oluşur. Birincil korunma, "hastalık kişide biyolojik olarak başlamadan önce alınan önlemlerle sağlığın korunmasıdır." Birincil korumaya çevredeki olumsuz faktörlerin ortadan kaldırılması, aşılama, aile planlaması, iyi beslenme, sağlık eğitimi örnek verilebilir. İkincil korunma, "hastalıkların belirtisiz dönemlerinde ya da belirtilerin (semptomların) hafif olduğu dönemlerde erken tanı ve etkin tedavi edilmeleridir." Örneğin, meme kanseri taramaları, işitme taramaları, prostat kanseri taramaları vb. Üçüncül korunma, "hastalığın klinik bulgu ve belirtilerinin ortaya çıkışından sonra, hastaların en iyi şekilde tedavisi, tedavinin başarılı ve yeterli olmadığı zaman gelişen sağlık ve sosyal sorunların rehabilite edilmesi (esenlendirilmesi) ile bireyin yaşamsal aktivitelere katılımının sağlanmasıdır." Örneğin gözü az gören bireyin gözlük ile görmesinin sağlanması, diş protezi ile bireyin çiğnemesinin sağlanması vb. Temel korunma ise, "toplumu sosyal, ekonomik ve kültürel yönden kalkındırarak hastalıklarda rol oynayan etmenlerin etkisini azaltmak ya da

ortadan kaldırmaktır. Belli bir hastalığa özgü olmayıp birçok hastalığa ve genel yaşama ilişkin önlemlerdir. İlgili konuda mevzuat çıkartılması yoluyla yapılan korumadır.” Örneğin, araçlarda şoför ve yolcuların emniyet kemeri takma zorunluluğunun mevzuatla belirlenmesiyle olası bir kaza halinde bireylerin yaralanma ve ölümlerini önlemek hedeflenir (Topbaş, 2015: 15).

Koruyucu tedbirler, uygulandığı döneme, uygulanan yöntemin etkinliğine ve uygulamanın yaygınlığına göre değişik düzeylerde faydalı olur. Birey, herhangi bir hastalığa yakalanmadan önce hastalığı engelleyecek veya hastalığa karşı direncini arttıracak koruyucu tedbirler alırsa, hastalık engellenir veya hastalığa yakalansa bile hastalık hafif seyreder ve hastalığın çevredeki kişileri etkileme olasılığı düşer (*Milli Eğitim Bakanlığı [MEB]*, 2008: 11).

1.1.7. Sağlık İletişimi

Sağlık haberciliğinin sağlık iletişimi kapsamında ele alınabilecek bir alan olması (Adıyaman, 2018: 200) sağlık iletişimi kavramının iyi anlaşılmasını gerektirmektedir. Bu sebeple bu başlık altında sağlık iletişimi kavramı açıklanacaktır.

Sağlık iletişimi genel anlamda “sağlık alanında ihtiyaç duyulan iletişim türü” olarak tanımlanabilir (Yüksel, 2018: 16). Okay (2016), sağlık iletişimini “sağlık konusuyla ilgili kişi veya grupların, ilgili hedef gruplarına yönelik gerçekleştirmiş olduğu iletişim şeklidir (s. 11)” şeklinde tanımlamaktadır. F. Ayaz & H. Ayaz (2017) ise sağlık iletişimini “Sağlıkla ilgili bilinçlendirme, bilgi ihtiyacını giderme, sağlık okuryazarlığını artırmaya yönelik iletişim süreci (s. 148)” şeklinde tanımlamaktadırlar. Bu tanımlardan da anlaşılacağı üzere sağlık iletişimin temel konusu, sağlığa yönelik bilinç oluşturmak, sağlığı korumak ve geliştirmektir (Hülür, 2016: 159).

Sağlık iletişimi anlayışı ve kavramının kendisi 1970’li yıllarda yaygınlık kazanmıştır. Sağlık iletişimi konusu Amerika Birleşik Devletleri’nde ortaya çıkmış ve gelişmeye başlamıştır. Fakat sağlığa ilişkin bilgilerin paylaşımı ve sağlığın öneminin anlatılması çok daha eskilere dayanır. Eski Yunan’da Hipokrat’ın sağlıklı olmak amacıyla tıbbi olmayan konuların önemini vurguladığı görülmektedir (Okay, 2016: 14). Hipokrat günümüzün bir bakıma “plasebo” uygulamasını o dönemde şöyle tarif etmiştir (Aktaran Okay, 2018: 14): “bazı hastaların durumlarının tehlikeli olduğu bilinmesine rağmen, hekimin iyi niyetli davranışının neticesinde sağlıklarını geri kazanmaktadır.”

Sağlık iletişiminin kaynak ve alıcıları sağlık alanında hizmet verenler ve hizmet alanlar şeklinde ikiye ayrılır. Sağlık alanında hizmet verenler hizmet sağlayan ve sunan sağlık profesyonelleri; doktor, hemşire, ebe, hasta bakıcı, tekniker, teknisyen ve diğer tüm çalışanları kapsar. Hizmet alanlar ise hasta ve hasta yakınları özelinde tüm toplumu kapsar (Yüksel, 2018: 16). Yani sağlık iletişimi, “sağlıkla ilgili bakım sürecine dâhil olan ve vatandaş olarak sağlık ve hastalık ile resmi-kurumsal sağlık politikasıyla ilgili olan; profesyonel hizmet sağlayıcıları veya hastalar arasında bilgi, görüş ve duyguların iletilmesini ve değiş tokuşunu içermektedir.” (Ertekin, 2017: 95).

Etkili bir sağlık iletişimi bireyler için, sağlık konusunda farkındalık yaratır, sağlıkla ilgili riskleri azaltmak amacına dönük yetiler ve motivasyon sağlar, benzer durumlarda diğer bireylerden yardım almaya katkı sağlar, tutumları etkiler ve güçlendirir. Aynı zamanda sağlık iletişimi uygun sağlık hizmetlerine talep artırır; öte yandan uygun olmayan sağlık hizmetlerine talebi azaltır. Ayrıca sağlık iletişimi, sağlık gündemini etkilemek, sağlık konusunda gerek sosyo-ekonomik gerek fiziksel çevrede olumlu değişimler sağlamak, kamu sağlığının korunmasına hizmet etmek, sağlık ve yaşam kalitesini artırmaya yönelik sosyal normları desteklemek amacıyla kullanılır (Çınarlı, 2008: 45).

Hastalıkların önlenmesi, sağlığın geliştirilmesi gibi konulara her yönden katkı sağlayan sağlık iletişimi şu bağlamlarda ele alınmaktadır (Çınarlı, 2008):

- “Sağlık personeli/hasta ilişkileri ve sağlık personelinin kendi arasındaki iletişimi
- Kişilerin sağlık enformasyonunu aramaları ve kullanmaları.
- Kişilerin klinik tavsiyeleri yerine getirmeleri.
- Kamu sağlığı mesajlarının oluşturulması
- Bireysel ve toplumsal sağlık riski ile ilgili enformasyonun yayılması
- Kitle iletişimde sağlık mesajları
- Tüketicilerin ve sağlık personelinin kamu sağlığı ve sağlığın korunması sistemlerine nasıl ulaşacağını eğitimi
- Sağlık enformasyon sistemleri: İletişim teknolojilerinde yaşanan ilerlemeler sonucunda gelişmiş ülkelerde sağlık iletişimi alanında kullanılmaya başlayan yenilikler; tele sağlık (telekomünikasyon ve bilgisayar teknolojilerinin kamu sağlığı ve tıp bilimine uygulanması), etkileşimli sağlık iletişimi (bir bireyin -tüketicisi, hasta

veya sağlık personeli- sağlık enformasyonuna ulaşmak, iletmek ya da sağlıkla ilgili bir konuda rehberlik elde etmek için elektronik bir aletle ya da iletişim teknolojiyiyle etkileşimi ve tele tıp (telekomunikasyon ve bilgisayar teknolojilerinin özellikle klinik hizmetlerde kullanılması).” (ss. 43-44)

Castello (1997) sağlık alanında iletişiminin önemini şöyle açıklamaktadır (Aktaran: ınarlı, 2008):

“Sağlık ve hastalıkla ilgili iletişimi, insan deneyiminin en yaşamsal deneyimlerini oluşturur. Başka hiçbir insani olgu sağlık ve hastalık kadar asal değildir, insan yaşamıyla da bu kadar doğrudan ilgili değildir, bizi isteklerimize bu denli bağlayamaz ve bizi sınırlarımızla bu kadar açıkça karşı karşıya getiremez. Üstelik insan yaşamıyla doğrudan ilgili tecrübelerin dinamikleri ve özellikle bunların insan vücudu, ruhu ve toplumun üzerindeki etkilerini ele aldığımızda sağlık iletişimi, akademik araştırma sahaları içinde topluma en faydalı olan, yapılması en zor olan ve en karmaşık akademik daldır.” (ss. 41-42)

Bireysel ve toplumsal sağlığın geliştirilmesi ve kaliteli sağlık hizmetlerinin sağlanması önemli rollere sahip olan sağlık iletişimi çeşitli düzeylerde gerçekleştirilmektedir. Bu düzeylerden biri doktor ve hastanın aracısız, karşılıklı, yüz yüze etkileşimi kapsayan hekim-hasta iletişimidir. Bir başka düzey, grup iletişimidir. LÖSEV, diyabet, diyaliz hastalarının kurdukları dernekler, sağlıkla ilgili mesajları üyelerine aktarabilmekte, sağlığın geliştirilmesi amacına yönelik çabalarla üyelerine katkı sağlayabilmektedirler. Diğer bir düzey kitle iletişimidir. Sağlık konusundaki iletişim, gelişen teknoloji, hızlı ve etkili mesaj iletimi gibi gelişmelere koşut olarak günümüzde büyük oranda kitle iletişim araçları vasıtasıyla yapılmaktadır. Sağlıkla ilgili bilgi aktarımında, sağlık stratejilerinin kamuoyuna benimsetilmesinde kitle iletişim araçları vasıtasıyla yürütülen kampanyaların önemi büyüktür. Özellikle televizyon ve internetin günümüzde yaygınlık kazanması, sağlıkla ilgili bilgilerin bu kanallardan elde edilmesini kolaylaştırmıştır. Günümüzde artık sağlık iletişiminin en önemli düzeyini kitle iletişim araçları yoluyla gerçekleşen sağlıksal etkileşim oluşturmaktadır (Koçak & Bulduklu, 2010: 8).

1.1.8. Sağlık Okuryazarlığı

Sağlık okuryazarlığı, “bir hastaya tıbbi bir bilgi vermek istendiğinde, bireyin bu bilgiyi anlayıp, yorumlaması ve buna uygun davranış göstermesi olarak tanımlanabilir.” (Çopurlar & Kartal, 2016: 42) Sağlık okuryazarlığı, “kişilerin doğru sağlık kararları vermek için gerekli sağlık bilgi ve hizmetlerini anlama, edinme ve işleme kapasitesinin derecesidir.” Sağlık okuryazarlığı düzeyinin düşük olması, koruyucu sağlık hizmetlerinin kullanım oranında düşme, yanlış ilaç kullanımında artış, sağlık bakım maliyetlerinin artması gibi olumsuz durumlara neden olur. Sağlık okuryazarlığı düzeyinin artırılmasında kullanılan temel bilgiye erişim kaynakları sağlık profesyonelleri, sağlık kitapları ve dergileri, tıp literatürü, kitle iletişim araçlarıdır. Doğru sağlık bilgisine ulaşmak adına başta sağlık profesyonelleri olmak üzere toplumun bütün kesimlerine sorumluluklar düşmektedir (Tözün & Sözmén, 2014: 48). Bireylerin sağlığını koruması, geliştirmesi ve sağlıklı kalması için temel sağlık bilgilerini anlaması, yorumlaması ve bunlara göre davranış geliştirmesi gerekmektedir. Bu şekilde toplum sağlığının geliştirilmesi ve sağlık hizmetlerinin etkin kullanımı sağlanabilir (Çopurlar & Kartal, 2016: 46).

Eleştirel düzeyde gerçekleştirilen sağlık okuryazarlığı sağlığın sosyal ve ekonomik belirleyicilerinin farkında olarak davranışlarını bunlara göre düzenleyebilmektedir. Ayrıca sağlığın politik ve ekonomik yönlerini algılayabilmekte ve yorumlayabilmektedir (Bilişli, 2018: 89).

Sağlık okuryazarlığını etkileyen birtakım faktörler vardır. Bu faktörler şöyle sıralanabilir: “genel okuryazarlık düzeyi, gelir düzeyi (düşük), çalışma durumu (işsizlik), sağlık hizmeti sunumu ile olan deneyim, bilginin veriliş yöntemi, kültürel faktörler, yaş.” (Akalin, 2013). Görüldüğü üzere sağlık okuryazarlığı sosyo-ekonomik düzey, kültür gibi çeşitli faktörlerin etkisi altındadır. Bu faktörlerin düzeyi sağlık okuryazarlığı düzeyini de etkilemektedir.

T.C. Sağlık Bakanlığı Stratejik Plan 2013-2017’de sağlık okuryazarlığına yer verilmektedir. İlgili Plan’da stratejik amaçlar arasında “Bireylerin kendi sağlığı üzerindeki sorumluluğunu artırmak için sağlık okuryazarlığını geliştirmek” maddesi yer almaktadır. Plan’da hedefe yönelik stratejiler “Halk arasında sağlık okuryazarlığı düzeyini tespit etmek, izlemek ve artırmak”, “Toplumda sağlık okuryazarlığını artırmak için iletişim faaliyetlerini güçlendirmek” şeklinde sıralanmaktadır. Halk arasında sağlık

okuryazarlığı düzeyini tespit etmek, izlemek ve artırmak” amacıyla şu maddeler sıralanmaktadır:

- “Sağlık okuryazarlığı düzeyini takip için sörveyans sistemi kurmak
- İnsanların sağıkları konusunda daha çok sorumluluk almaları için eğitim, altyapı ve teknoloji kapasitesini artırmak
- Sağlık okuryazarlığını teşvik etmek amacıyla sektörler arası iş birliği yapmak
- İlk ve ortaöğretimde sağlık okuryazarlığı konusunun müfredata eklenmesi için Millî Eğitim Bakanlığı ile ortak çalışmalar yürütmek
- Sağlık okuryazarlığının geliştirilmesine bir temel teşkil edecek şekilde sağlık ve hijyen bilgisi müfredatını güncellemek
- Sağlık okuryazarlığı eğitimcileri için kapasite geliştirme programları hazırlamak
- YÖK ile iş birliği yaparak sağlığın geliştirilmesine yönelik öğrencilerde farkındalık oluşturmak
- YÖK ile iş birliği yaparak sağlığın geliştirilmesine yönelik lisans ve yüksek lisans programlarına yer vermek.” (<http://dosyasb.saglik.gov.tr/Eklenti/9843,saglik-bakaligi-stratejik-plan--2013-2017pdf.pdf>)

Hazırlanan Plan’da ayrıca “Toplumda sağlık okuryazarlığını artırmak için iletişim faaliyetlerini güçlendirmek” amacına dönük şu maddeler belirtilmektedir: “Halkı, doğru sağlık bilgisine nasıl erişecekleri konusunda bilgilendirmek amacıyla kampanyalar düzenlemek”, “Hastalara verilen yazılı bilgileri ve belgeleri daha kolay anlaşılır olması amacıyla güncellemek”, “Kronik rahatsızlığı olan hastalar ve dezavantajlı toplum grupları için hasta bilgi materyalleri geliştirmek.”

Günümüzde sağlık hizmetlerinin sunumunda yaşanan değişim sebebiyle bireylerin kendi sağlıklarıyla ilgili sorumlulukları artmıştır. Bireylerin kendi sağlıklarına ilişkin daha fazla sorumluluk alması aktif olmalarını gerektirmektedir. Bu noktada bireylerin sağlık okuryazarlığı düzeylerinin arttırılması önem kazanmaktadır. Sağlık okuryazarlığının arttırılması bireylerin tedaviye uyumunun artması, hastalık yönetimlerinin daha iyi yapılması, sağlığı koruma ve geliştirme uygulamalarının benimsenmesine yardımcı olacaktır. Bireylerin sağlık durumu, maliyet artışları, sağlıkta

eşitsizlik, sağlık bilgisine ulaşım gibi faktörler dikkate alındığında sağlık okuryazarlığının artırılmasının önemi daha iyi anlaşılmaktadır (Yılmaz & Tiryaki, 2016: 146).

1.1.9. Medya Okuryazarlığı

Medyanın olumlu sağlık davranışına yönelik mesajlarının yanı sıra toplum sağlığını olumsuz yönde etkileyebilecek iletilerin de yer alabildiği bir mecra olması ve toplum sağlığının sosyal değişimi sağlama gayretlerine karşın medyanın mevcut anlayış ve durumunu devam ettirmeye yönelik tutumu; sağlık okuryazarlığının yanında medya okuryazarlığının da gerekli olduğunu ortaya koymaktadır (Çınarlı, 2008: 123).

Medya aracılığıyla ulaşan iletilerin bireyleri yalnızca bilgilendirmekle kalmayıp, onların inançlarını, tavırlarını, değer yargılarını ve yaşama bakışlarını çeşitli açılardan etkilemesi ve hatta yeniden şekillendirmesi, medya ve okuryazarlık kavramlarının bütünleşmesine neden olmuştur. Medya okuryazarlığı, “medya aracılığıyla aktarılan simgeleri kodlayabilme ve kod çözebilme, analiz ve sentez yapabilme ve dolaylı mesaj üretebilmektir.” Okur-yazar olmak yalnızca simgeleri algılamak ve bu simgeleri yerleşik ölçüler bağlamında yazıya dökebilmek değil; bir toplum, bağlam veya kültürde yerleşik değer yargılarını anlayıp pratiğe dökebilmektir. Bu anlamda medya okuryazarlığı, medyada yer alan yazılı ve yazılı olmayan televizyon, video, sinema, internet, reklamlar gibi çeşitli formatlardaki mesajlara erişim, onları analiz etme, değerlendirme ve iletme becerisi şeklinde tanımlanmaktadır (Sezer, 51). Medya okuryazarlığı, medya içeriklerinin anlaşılabilmesinin yanında iletişim teknolojilerini kullanabilme yetisini de kapsar (Güngör, 2016: 376).

Medya okuryazarlığı, XX. yüzyılın başlarına, yani kitle iletişim araçlarının günlük hayatta mevcudiyetini bariz şekilde hissettirmeye başladığı dönemlerden itibaren farkındalık kazanmaya başlamıştır. Konunun bir olgu olarak görülüp sorunsallaştırılmaya başlaması 1980’li yıllara doğru mümkün hale gelir. Medya okuryazarlığı konusunda ilk kitap Len Masterman ve F. Mariet (1994) tarafından yazılmıştır. Kitapta büyük medya şirketlerinin kapitalist endüstrinin bir parçası durumuna gelmeleri, bunun bir sonucu olarak toplumsal güç ilişkileri bağlamında günlük hayatın bir parçası haline gelmeye başlamasıyla birlikte medya okuryazarlığı kavramı da çeşitli araştırmaların bir parçası haline gelmiştir. Medya okuryazarlığı kavramının tartışmaya başlanmasında toplumdaki

güç ilişkilerinin etkili olduğu söylenebilir. Medya aracılığıyla toplum üzerinde etki kurmak isteyen kesimlerin bu konuda etkin olmak için bazı çevrelerin konuya dikkatini çekmeleri neticesinde medya okuryazarlığı kavramının bir sorunsal haline getirildiği görülmektedir (Güngör, 2016: 379).

Medya okuryazarlığının amacı, “medya mesajlarını doğru okuyan, bu mesajları bilinçli bir şekilde çözümleyen ve bu çözümleme sonuçlarını dikkate alarak değerlendiren bilinçli bir kamuoyu oluşturmak”tır (Kurt & Kürüm, 2010: 21). Medya okuryazarlığı; farklı kitle iletişim araçları kullanılarak yayılan iletilerin doğru alınabilmesi, algılanabilmesi, eleştiri süzgecinden geçirilmesi, gerçek ve kurgu ayrımının yapılabilmesi, medya aracılığıyla sunulan gerçeklik ile mevcut durumun aynı olmayabileceğinin bilincine varılabilmesi, medyanın yönetme ve yönlendirme fonksiyonlarının olduğunun bilinmesi, iletiyi gönderenlerin olması istendik düşünceleri empoze etme çabası içinde olabileceklerinin ayırında olunması gibi amaçları içermektedir. Kısaca medya okuryazarlığı, kaynağı ne ya da kim olursa olsun, her türden bilgiyi eleştiri süzgecinden geçirip onu yerinde ve doğru kullanma bilincinde olan bireyler olmayı amaçlamaktadır (İnce, 2019: 129).

Medya okuryazarlığının bireylerin medya mesajlarına daha eleştirel yaklaşımları için bir takım düşünme yetenekleri kazanmaları görüşüne dayanmaktadır. Problem çözme, sorgulama, ikna etme ve verileri kullanabilme gibi birtakım yeterliklerin kazanılmasında önemli bir unsur olan bu becerilerden bir tanesi eleştirel düşünmedir. Eleştirel düşünme, olay ve olguların nedenlerini, sonuçlarını geçerli ve güvenilir verilerle izah etmeye çalışan ve esas olarak “neden” sorusuna cevap arayan bir düşünme yeteneğidir (Kurt & Kürüm, 2010: 21). Eleştirel düşünme medya okuryazarlığı için olmazsa olmaz bir olgudur. Eleştirel düşünme ve sorgulama olmaksızın medya okuryazarlığı kavramının çerçevesi boş kalacaktır (Okuroğlu & Dağtaş, 2019: 26).

Medya okuryazarlığında amaçlanan kazanımlar, yazılı, görsel, işitsel, elektronik ortamlardaki mesajlara erişebilmektir. Bununla birlikte bu mesajları almak, idrak etmek ve eleştiri süzgecinden geçirebilmek için belirli bir bilgi birikimine sahip olmaktır. Diğer bir deyişle kitle iletişim araçlarını akılcı ve etkin şekilde kullanmaktır. Kitle iletişim araçları ve bu araçların sahip olduğu özellikleri bilmek, bilgi kaynaklarını tanımak, sorgulamak ve gerektiği şekilde yararlanmaktır. Kitle iletişim araçlarıyla bağlantılı olarak

çeşitli kaynaklardan gelen bilgilerin doğruluğunu sorgulamaktır. Medyanın bireylerin ve toplumun düşünce, davranış ve değerleri üzerindeki etkisinin ve gücünün farkında olmasıdır. Medyadan gelen mesajların gerektiği durumlarda gereken tepkileri vererek bilginin doğru ve bilinçli üretilmesi temin etmektir. Yani bir yönden medyanın daha kontrollü ve sorumlu yayın yapmasını sağlamaktır. Bununla birlikte, medyanın iletilerine karşı, karşı düşünceler üretmek ve bunları iletme becerisine sahip olmasıdır (İnce, 2019: 131).

1.2. SAĞLIK HABERCİLİĞİYLE İLGİLİ TEMEL KAVRAMLAR, TANIMLAR, TARİHSEL GELİŞİM, ETİK İLKELER

1.2.1. Haber Kavramı

Haber vermek ve bilgilendirmek basının en temel işlevlerindendir. Ancak haberin kesin, evrensel ve net bir tanımını yapmak olası değildir. Zira haber tanımında bireysel, kültürel ve toplumsal farklılıklar önemli rol oynamaktadır (Gönenç, 2002: 78). Aynı zamanda haber gazetecilerin bakış açısına göre de farklı düzeylerde tanımlanmaktadır. Hohenberg (1963)’in de belirttiği gibi, “kaç adet gazeteci varsa bu sorunun bir o kadar cevabı mevcuttur.” (s. 40)

Tokgöz (2000) ilk yapılan haber tanımlarını, “olan her şey haberdır”, “dün bilmediğimiz haberdır”, “insanların üzerinde konuştuğu haberdır”, “haber okuyucuların öğrenmek istedikleridir.” (s. 162) şeklinde belirtmektedir. Türk Dil Kurumu’nun hazırlamış olduğu Genel Türkçe Sözlüğe göre haber: “Bir olay, bir olgu üzerine edinilen bilgi, salık”, “İletişim veya yayın organlarıyla verilen bilgi” olarak tanımlanmaktadır (<http://www.tdk.gov.tr/>). Hohenberg (1963) haberi, “vaktinde verilen, toplumda çok sayıda kişileri ilgilendiren ve etkileyen, bu kişilerin anlayabileceği herhangi bir olay, fikir veya kanaattir.” (s. 40) şeklinde tanımlamaktadır. Bilim adamlarının yaptığı bir tanıma göre ise haber, “insanları ilgilendirecek, zamanlı olan bir fikrin, olayın veya sorunun özetidir” (Yüksel & Gürcan, 2005: 56). Haberi, “vaktinde verilen, toplumda çok sayıda kişileri ilgilendiren ve etkileyen, bu kişilerin anlayabileceği herhangi bir olay, düşünce ya da kanı” şeklinde tanımlayanlar da vardır (Demirkent, 1982: 91). Aslan’a göre haber, “kamuoyunu ilgilendiren, güncele ait zamanlı, belirli bir olay ya da duruma ait bilgidir.” (Aktaran: Dursun, 2004: 140). Şeker (1999) ise haberi, “yeni ve anlamlı olan,

yayınlandığında hedef kitlenin mümkün olduğunca büyük kısmını ilgilendiren olay ya da bilgilerdir” (s. 11) şeklinde tanımladıktan sonra, bazı haber kuramcılarının, haberle olay ya da bilginin eşit olmadığını, habercinin kendi algısına göre yeniden düzenlediği olay ve bilgilere haber demenin daha doğru bir yaklaşım olacağını ifade ettiklerini belirtmektedir.

Yapılan birkaç tanım haberin bir bilgi olduğunu işaret etmektedir. Haber, olaylarla, olgularla, değişim ve gelişmelerle ilgili bir bilgidir. Bir üniversitenin açılışı, doğal afetler, sportif ve kültürel faaliyetler vb. haberin konusunu oluşturmaktadır. Haber, haberin konusunu oluşturan bu vb. olay, olgu, değişim ve gelişmelerle ilgili bilgiler içermektedir (Kaya, 2005: 3-4).

van Dijk habere bir söylem olarak yaklaşır. Haberin söylemini, toplumda mevcut egemen söylemlerin uzantısı olarak görür. Hall ise, egemen söylemlerin haber içinde yeniden inşa edildiğini belirtir. Her iki yaklaşımda ifade edilen, haberin söyleminin egemen iktidar yapılarının söylemlerinden müstesna olmadığıdır (İnal, 1996: 97).

van Dijk’e göre haber, gerçek olayları odak alsa da haberi takip eden gazetecinin (muhabir) zihinsel süzgecinden geçer ve işlenir. Çok çeşitli mecralardan haber toplayan gazeteci topladığı bilgileri bir de kendi zihinsel süzgecinden geçirir. Dolayısıyla toplanan bilgiler gerçeğin birebir yansıması olmaktan çıkar. Böylece haber gerçek olayları odak alsa bile gerçeğin tıpa tıp yansıması değil, gerçekten beslenmiş ve birtakım yeniden üretim faaliyeti sonucu oluşturulmuş kurmaca bir anlatıdır. Bu kurmaca anlatıda ise üreticilerin kesinlikle çözümleme sürecine dâhil edilmesi gerekir (Güngör, 2016: 262).

“Haberi Okumak” adlı çalışmasında haberi bir söylem olarak ele almanın gerekliliğine vurgu yapan İnal (1996), haber metnlerinin üretiminde toplumsal iktidar/güç ilişkilerinin ortaya çıkarılması ve tarihsel bir analiz yapılabilmesi için, ilk üçünün Hall ve arkadaşlarının (1978) belirttiği, dördüncüsünün ise ekonomik koşullar çerçevesinde belirlenen şu dört boyuta dikkat çekmektedir:

1. “Haberin söylemi, gazeteciliğin günlük pratikleri içinde oluşur.
2. Haberin söylemi gazetecilerin profesyonel ideolojileri içinde oluşur.
3. Haberin söylemi haber metnlerinin üretildiği somut tarihsel koşullar ve üretim anı ile belirlenir. Toplumsal formasyon içinde kesitsel olarak oluşan siyasal, ekonomik güç/iktidar ilişkileri metinlere yansır.

4. Haberin söylemi medyanın ekonomi politikası içinde yapılır.” (ss. 95-96)

Haber ve habercilik konusunda eleştirel yaklaşımlarda sıklıkla “Haber toplumsal gerçekliği inşa eder (kurar).” şeklinde bir ifade kullanılmaktadır. Bu ifadeye haberde nesnelliğin mümkün olmadığı yani haber üretim sürecinin kendisinin bir seçme işlemi olmasını vurgulamak için başvurulduğu söylenebilir. Bu bakış açısına göre gerçeklikle haber arasında kurgusal bir ilişki söz konusudur. Bu kurgusal ilişki sayesinde haber bireylerin dünyasını belirlemektedir (Dursun, 2004: 37-40).

İnsanoğlunun günlük hayatının ayrılmaz bir parçası haline gelen haber, bireysel, kültürel, siyasal ve ekonomik işlev ve etkilere sahip bir olgudur. Kitle iletişim araçları vasıtasıyla halka ulaştırılan haberler, toplumun durumunun, sorunlarının, ümitlerinin kaydedildiği bir vasıta işlevi görmektedir. Haberler sayesinde insanlar, dünyanın herhangi bir yerindeki toplumsal, siyasal, ekonomik ve kültürel gelişmelerden haberdar olur. Kısacası haber, “kişileri bilgilendirir, eğitir, eğlendirir, üzer, sevindirir, eyleme yöneltir ya da eylemden vazgeçirir” (Girgin, 2008: 113).

1.2.2. Haberin Nitelikleri

Haberleri diğer metinlerden, raporlardan ayıran birtakım özellikler vardır. Bu özelliklerden biri haberin güncel olmasıdır. Ayrıca haber sistematik bir özelliğe sahip değildir; olaylar, olgular, sorunlar, fikirler belli bir sisteme göre seçilmezler (Bülbül, 2000: 100). Robert Park bu özelliklere haberin dayanıksız olmasını, haberin olay meydana gelmeden önce de verilebileceği, haber olaylarının, gerçek önemlerinden daha önemli olarak tuhaf ya da en azından beklenmedik türden olmasını eklemektedir (Yüksel & Gürcan, 2005: 57-58).

Haberin temel nitelikleri, “doğruluk, gerçeklik, nesnellik, anlamlılık, kesinlik, hızlılık, tutarlılık, inanılabilirlik” şeklinde sıralanabilir. Haberin niteliklerinin başında doğruluk gelmektedir. Haberde verilen bilgilerin doğru olması son derece önemlidir. Aynı zamanda habere konu olan enformasyonun gerçek bir olaya dayanması gerekir. Bu da haberin gerçeklik niteliğiyle alakalıdır. Bir başka nitelik nesnelliktir. Gerçeğin tarafsız bir şekilde aktarılması, habercinin duygu ve kişisel düşüncelerinden uzak olması esastır. Anlamlılık ise, açık, anlaşılır ve sade anlam iletimi açısından önemlidir. Kesinlik, haberde verilen bilgilerin kuşkuyla yer bırakmaması gerekliliğini ifade eder. Hızlılık, haberin en

hızlı bir şekilde kamuoyuna aktarılmasına vurgu yapar. Tutarlılık, haberi oluşturan enformasyon ve verilerin kendi aralarında mantıksal bir bütünlük oluşturmalarıdır. İnanılabilirlik ise, haberde verilen bilgilerin uzman ve güvenilir bir kaynağa dayandırılarak haberin inanılabilirliğinin desteklenmesini ifade eder (Çınarlı & Şimşek, 2013: 6).

1.2.3. Haber Değerleri

Haberin birtakım değerlere de sahip olması gerekmektedir. Bu değerler haber değeri olarak adlandırılmaktadır. Haber değerleri şu şekilde sıralanabilir: “zamanlılık, yakınlık, önemlilik, sonuç, insanın ilgisini çekme” (Tokgöz, 2000: 176). Hohenberg (1963), haber değerlerini doğruluk, vakitli olma, ilgi çekicilik ve izah olarak sıralamaktadır. Hohenberg (1963: 40)’e göre, izah ilk üç haber değerini tamamlayan bir olgudur. Eğer okuyanlar haberi anlamıyorlarsa, doğru, ilgi çekici ve vaktinde verilmiş bir haberin değeri olmayacaktır.

Yüksel & Gürcan, (2005: 58) haber değerlerini şöyle sıralamaktadırlar: zamanlılık, yakınlık, önemlilik, etkili ilgililik, ilginçlik, nadirlik, heyecanlılık. Haberde zamanlılık değeri “ne zaman” sorusu ifade etmekte ve üç şekilde tanımlanmaktadır: anılık, yenilik ve geçerlilik. Yakınlık değeri haberin “nerede” meydana geldiğine ilişkindir. Önemlilik, haberi oluşturan olay veya olgunun belli bir öneminin olması gerektiğine işaret eder. Bu önemlilik haberin gazetede konumlandırılışını etkilemektedir. Etkili ilgililik, her haberin herkesi ilgilendirmedikçe ilgilidir. Bir haberin kaç kişi için haber değeri taşıdığı ve haber etkisi yarattığı haberin önemliliğine etkide bulunur. İlginçlik, habere konu olay ya da olgunun belirli bir ilginçlik taşıması gerektiğiyle ilgilidir. Nadirlik, haberin konusunun sıradan olmaması gerektiğine işaret eder. Heyecanlılık ise, haberin bireylerin heyecanlarını yakalaması, korku, üzüntü, sevinç gibi duygularına hitap etmesi anlamına gelmektedir (Yüksel & Gürcan, 2005: 58-60).

Haber değerleriyle ilgili yapılan en kapsamlı çalışmalardan biri Galtung ve Ruge’un araştırmasıdır. Galtung ve Ruge, 8’i evrensel, 4’ü ise kuzey batı ülkelerinde geçerli olan 12 haber değeri sıralamaktadırlar. Bunlar (Aktaran: Şeker, 1999):

1. “Sıklık: Olayın meydana geliş aralığı medyanın yayın aralığına ne kadar uygunsa haber olma ihtimali o kadar yüksektir.
2. Eşik Değeri: Bir olayın yoğunluğu yükseldikçe haber olma ihtimali artar.
3. Şüphesizlik: Olayın anlamı belirsizlik içermiyorsa haber olma ihtimali artar.

4. Anlamlılık: Olay kültürel yakınlık ve ilgililik barındırıyorsa haber olma ihtimali yüksektir.
5. Uyumluluk: Olay medya alıcılarının taleplerine ve beklentilerine uygunsa haber olma ihtimali artar.
6. Beklenmediklik: Ansızın meydana gelen, tahmin edilemeyen, beklenmedik olaylar daha kolay haber olur.
7. Devamlılık: Bir olay bir kez haber yapılmışsa, takip eden olayların haber olma ihtimali yükselir.
8. Çeşitleme: Haberin çeşitlenmesi amacıyla kimi konular denge sağlayıcı olarak daha kolaylıkla haber yapılırlar.

Dünyanın en azından kuzeybatı köşesinde” etkin olduğu ifade edilen 4 madde ise şöyledir:

9. Seçkin milletlerle ilgililik: Olay ne kadar seçkin milletleri ilgilendiriyorsa, haber konusu olma ihtimali o kadar yüksektir.
10. Seçkin kişilerle ilgililik: Olay ne kadar seçkin insanlarla ilgiliyse haber konusu olma ihtimali o kadar fazladır.
11. Kişiselleştirilebilme: Belli bireylerle özdeşleştirebilmek suretiyle bir olaya ne kadar kişisel plandan bakılabiliyorsa, haber olma ihtimali o kadar fazladır.
12. Negatif bağlantı: Bir olay sonuçları açısından ne kadar olumsuzsa, haber olma ihtimali o kadar fazladır.” (ss. 22-23)

Federal Almanya’daki çeşitli kitle iletişim araçlarının siyasi tutumunu ele aldığı çalışmasında Schulz (Aktaran: Çebi, 1996), Galtung ve Ruge’den farklı olarak haber seçiminde iktisadi, siyasi, sosyal ve teknolojik faktörlerin önemini vurgulamıştır. Schulz altı maddede özetlediği on sekiz haber değeri unsuru,

1. “Zaman: Süre ve süreklilik/ bir olayın konulaştırılması.
2. Yakınlık: Coğrafi, siyasi, kültürel, ruhi yakınlık.
3. Statü: Mahalli durum (bir bölgenin önemi), ulusal durum (bir ülkenin önemi), ferdi etki, tanınmışlık.
4. Dinamik: Sürpriz, yapı (Olayların karmaşıklığının derecesi), yoğunluk.

5. Valenz (Birleşme değeri): Galtung ve Ruge'deki olumsuzluk haber değeri ölçütü burada üçe ayrılmaktadır: Çatışma, suç, zarar. Olumsuzluk ölçütüne başarı ölçütü de eklenmektedir.
6. Özdeşleşme: Şahsileştirme, etnik merkezilik.” (s. 259)

1.2.4. Çerçeveleme ve Öne Çıkarma

Haberlerde toplumsal cinsiyet unsurları çerçeveleme, öne çıkarma gibi pratikler kullanılarak vurgulandığından bu kavramların açıklanması faydalı olacaktır.

Haber çerçevelemesi, “bir olayla ya da sorunla ilgili haberi anlamlı hale getirmek için oluşturulan; haberde nelerin içerileceğini, nelerin dışarıda bırakılacağını belirleyen genel bağlamdır.” (Atabek & Uztuğ, 1998: 100). Haber çerçevesi “bir olayla ilgili haberi sunarken kullanılan, anlamı yapılandıran, hikâyenin sınırlarını, neyin dâhil olup neyin dışarıda kalacağını belirleyen genel bağlamdır” (Çobaner, 2018: 187). Entman, “Çerçevelemek esasen seçmeyi ve önem vermeyi barındırır. Çerçevelemek, bir sorunun belirli bir şekilde tanımlanmasını, istenen nedenselliklerin kurulmasını, tercih edilen ahlaki değerlendirmelerin yapılmasını ve istenen çözüm önerilerinin gündeme gelmesini sağlamak amacıyla, algılanan gerçekliğin bazı bölümlerini seçmek ve bir iletişim metninde daha önemli hale getirmektir.” şeklinde bir tanım yapmaktadır (Aktaran: Özçetin, 2018: 121). Entman’a göre, çerçeveleme en az dört işleve sahiptir: ahlaki yargılarda bulunmak, sorunları tanımlamak, çözümler üretmek ve nedenleri teşhis etmek (Coleman, Thorson & Wilkins, 2011).

Çerçevelemede habere konu olay ya da olgunun kamuoyunun istenilen yönde dikkatini çekmek amacıyla bazı yönlerini ön plana çıkarıp kimi zaman da birtakım çağrışımlarla beraber sunulması söz konusudur. Tıpkı bir resmi etrafındaki diğer nesnelerden ayırarak belirgin kılan resim çerçevesi gibi haberde de birtakım olay, olgu ve sorunlara ilişkin durum tanımlamaları yapılarak o olay, olgu veya sorun bazı yönleriyle belirgin kılınır ve olay, olgu veya sorunun nasıl tartışılacağı belirlenir (Yüksel & Gürcan, 2005: 98). Başka bir deyişle, çerçevelemede, olay, olgu, konu veya kişinin, hedeflendiği biçimde algılanması, olaylar arasında istendik bağlantının kurulması için onun birtakım yönlerinin seçilip öne çıkarılması esastır. Çerçevelemede seçme ve öne çıkarma kadar eleme ve dışarıda bırakma da önemlidir. Zira seçim eleme, dışarıda bırakma sürecidir. Olayların belirli biçimlerde çerçevelenmesi, farklı açıklamaları, çözüm önerilerini ve

yorumları görünmez kılabilir (Özçetin, 2018: 122-123). Örneğin, sağlık haberlerinde bayan, anne gibi ifadelerin seçilmesi kadın ifadesinin dışarıda bırakılması anlamına gelir. Veya sağlık haberlerinde bir kadına yönelik anne, eş gibi vurguların yapılması kadının diğer birçok yönlerinin görünmez kılınması anlamını ihtiva eder. Ya da bir kadın görselinin yarı çıplak şekilde belirli ürün ya da ürünlere gönderme yapılarak ele alınması kadının tüketim kültürü bağlamında ve cinsel kimliğiyle çerçevelenmesi anlamına gelmektedir. Dolayısıyla bu tür durumlarda kadın tüketim ekseninde ve cinsel kimliğiyle görünür kılınacaktır. Bu tür çerçevelenmeler kadını belirli kalıplar, anlamlar, yapılar çerçevesinde anlamlandırmakta diğer birçok yönden ise görünmez kılmaktadır.

Haberde öne çıkarma ile olay ve olguların bazı yanlarının görmezden gelinmesi ve diğer bazı yanlarının ön plana çıkarılması yoluyla hangi tercihlerin, siyasal yargıların belirleneceği temin edilir (Atabek & Uztuğ, 1998: 102). Öne çıkarma ve bazı kaynaklarda kullanıldığı adıyla önceleme, gündem belirleme yaklaşımı çerçevesinde ele alınmaktadır (Danacı, 2005: 105). Gündem belirleme yaklaşımı, medyanın bireylerin nasıl düşüneceklerini belirlemediği fakat ne hakkında düşüneceklerini belirlediği fikrine dayanır. Medya, bazı konu ve sorunları görmezlikten gelerek marjinalize edebilmekte ve bazı konu ve sorunları da istendik yoğunluk ve sıklıkta kamuoyunun gündeminde tutabilmektedir. Medyanın mülkiyet yapısı nedeniyle bazı sorunlar medyanın gündeminde yer alamazken, egemen düşünce ve inançlar sağduyu olarak medyanın gündeminde yer almaktadır (Yaylagül, 2014: 81). Dolayısıyla gündem belirleme de öne çıkarma söz konusudur. İstendik, yaygın, kabul gören sorun ve konular öne çıkarılırken, istenmeyen, egemen düşünceye karşı olan sorun ve konular geri planda bırakılmakta hatta hiç gündeme alınmamaktadır. Toplumsal cinsiyet eşitsizliği bu duruma bir örnek verilebilir. Kitle iletişim araçlarında yer alan içeriklerde toplumsal cinsiyetle ilgili unsurlara yer verilirken bu anlayışın yol açtığı sorunlara genellikle yer verilmediği görülmektedir. Toplumda yaygın inanç ve düşünce haline gelen toplumsal cinsiyet rol ve kalıpları medya tarafından da çeşitli içeriklerde işlenmekte, dolayısıyla bu cinsiyetçi rol ve kalıplar ön plana çıkarılmakta, medya tarafından pekiştirilmektedir.

1.2.5. Eşit Bekçiliği

Eşik bekçiliği kavramının bir seçme süreci olması ve bu seçim sonucunda haberlerin beklendik ve istenildiği şekilde yapılandırılması ve kamuoyuna aktarılması

nedeniyle bu kavramın da açıklanması gerekli görülmüştür. Zira sağlık haberlerinde toplumsal cinsiyet unsurlarının yer alması da bir seçimin sonucudur.

Mesajların, gazete, dergi televizyon, radyo gibi kitle iletişim araçları yoluyla, hedef kitlelere aktarılırken, aktarma işlemine müdahale edenler “eşik bekçileri” olarak algılanırlar. Eşik bekçilerinin temel işlevi, hedef kitlelerin aldığı mesajları elekten geçirmektir. Basın-yayın organlarında eşik bekçiliği “içeriği belirlemede seçicilik” anlamında kullanılır. Eşik bekçileri, haberin hammadde bilginin getirilişinden itibaren şöyle bir sıra izlemektedirler: “Haber kaynağı, ilgili muhabir, ilgili servis sorumlusu, yazı işleri sekreteryası, yazı işleri müdürü, en son olarak da karar verici mekanizmanın tepe noktasındaki genel yayın müdürü (yönetmeni)dür (Bülbül, 2000: 199-200).

Medya kurumları ya da gazetecilerin haber seçimi faaliyetleri ile beraber ortaya çıkan eşik bekçiliği kavramı, medya kurumlarında meydana gelen bilgi kalabalığını elemeye yönelik bir süreçtir. Birtakım seçenekler arasından zorunlu ve kaçınılmaz bir tercih yapmak anlamına gelen seçme kavramı; öte yandan ayıklama, saf dışı bırakma ve eleme anlamlarını da içerir. Eşik bekçiliği anlayışına göre haber seçimi sürecinde medya kurumlarının ya da gazetecilerin rolü, apartman kapısından girip çıkanı denetleyen ve apartmanı gözetleyen kapıcının rolüne benzetilebilir. Haber seçim aşamasında eşik bekçilerinin en önemli rolü, çeşitli bilgi kanalları ve kaynaklar yoluyla dünyanın farklı yerlerinden gelen haber, bilgi ve yorumları toplamak, sınıflandırmak, değerlendirmek, yeniden işlemek, karşılaştırmak ve yayınlamaktır (Çebi, 1996: 248).

Eşik bekçiliği kavramı kapı tutuculuğu kavramıyla eş anlamlı olarak kullanılır. Erdoğan & Alemdar (2002: 89), eşik bekçiliği kavramının edilgen bir kavram olduğunu, kapı tutuculuğun ise hem etken hem de edilgen anlamlar ihtiva ettiğini belirtmektedirler. Kapı tutucu kavramı ilk defa 1950 yılında White tarafından kullanılmıştır. Haber akışı sürecinde kapı tutucular birçok yerde yerleşmiştir. Her önemli adımda kapı tutucular rol oynamaktadır. Bunlar hem haber ajansları editöründen önce hem de sonra görev alırlar ve haberin seçildiği sahadan haber servisine, oradan da servisten yararlanan haber örgütlerine ve nihayetinde haberin hedef kitleye iletilmesine kadar olan geniş bir sahada yer tutarlar. Bu kapı tutucular aracılığıyla farklı safhalarda enformasyon ve kaynak süzme ve seçme işlevi yapılır. Kapı tutucularının seçme işlevi yalnızca belli bir yöne eğilimin bir sonucu değil, aynı zamanda kültürel, ideolojik ve ekonomik yapıların özelliklerinden de kaynaklanır (Erdoğan & Alemdar, 2002: 89-90).

Erdoğan ve Alemdar Berelson ve Katz'ın açıklamalarını kaynak göstererek kapı tutucu ve kanaat önderliği kavramlarının birbirlerinden farklı olduğunu belirtirler. Kapı tutucular kitle iletişim araçlarında gönderici araçtan önce, kanaat önderleri ise alıcı araçtan sonra faaliyette bulunur; her ikisi de etkinin temin edilmesinde hem seçici hem de yorumlayıcı rol oynar. Oynadıkları rol bakımından ikisi arasında çok fazla bir fark yoktur. İkisi de aynı zamanda kapı tutucu ve kanaat önderidir. Fark iletişim sürecinde tuttukları yerde, dolayısıyla da sahip oldukları farklı güçtedir (Erdoğan & Alemdar, 2002: 91).

1.2.6. Sağlık Haberciliği Kavramına Genel Bakış

Literatürde sağlık haberciliğinin net bir tanımı bulunmamaktadır. Yurt içi ve dışı kaynaklarda sağlık haberciliğinin tanımından ziyade genellikle nitelikli bir sağlık haberciliğinin nasıl olması gerektiği ve bunun önündeki engeller üzerinde durulmaktadır (Öğüt Yıldırım, 2018: 85).

Sağlık haberciliğinin ilk örneklerine 1830'lu yıllardan itibaren yayımlanmaya başlayan gazete ve dergilerde rastlamak mümkündür. Sağlık konulu haberlerin ilk örnekleri gazetelerde mühendislik, kimya, fizik gibi alanları da içeren “bilim gazeteciliği” kapsamında yer almıştır (Öğüt Yıldırım, 2017: 8).

Sağlık haberciliğinin başlangıç noktası mesleki uzmanlık konularını kapsayan tıp dergilerinde sağlık haberlerinin yer alması ve halka bu haberlerin ulaştırılması olarak değerlendirilebilir. 1970 ve 1980'li yıllarda sağlık haberciliği alanında henüz bir uzmanlaşma sağlanamamıştı. Sonraki yıllarda sağlık ve medya alanında yaşanan gelişmeler neticesinde uzman sağlık muhabirlerince hazırlanan sağlık konulu haberler 1990'lı ve 2000'li yıllarda gazetelerde yer almaya başlamıştır (Öğüt Yıldırım, 2017).

Sağlık haberciliği temel olarak insan sağlığı ve yaşam kalitesiyle alakalı habercilik faaliyetidir (Çağlar, 2005: 111). Sağlık Bakanlığı Sağlık Projesi Genel Koordinatörlüğü (1996) tarafından “Kitle İletişim Araçlarında Sağlık Haberciliği ve Bu Araçların Halkın Sağlık Eğitiminde Kullanımı” başlıklı araştırmada sağlık haberciliği, “kitle iletişim araçlarında günlük olarak yer alan, duruma göre o günün popüler bir sağlık konusundan hükümetin sağlık konusuna kadar her konuyu içeren sağlık haberleri, sağlık haberi olarak adlandırılabilir” (s. 6) denilerek sağlık haberciliği kavramı içerdiği konular bakımından tanımlanmaktadır. Çınarlı & Şimşek (2013) ise sağlık haberciliğini “kamuyu ilgilendiren

sağlık ile ilgili enformasyonların haber haline getirilerek medya aracılığıyla iletilmesidir” (s. 9) şeklinde teknik bir tanım yapmaktadırlar.

Bilim haberleri ve özelde sağlık haberleri, içlerinde haber olgusunun evrensel özelliklerini taşıırken, öte yandan da bilgi vermeleri nedeniyle, diğer haber türlerinden ayrılır. Sağlık haberleri kamusal alanı daha geniş kapsar. Bu nedenle de bilim haberleri açısından daha öne çıkar. Bu iki sebeple sağlık haberleri, kamuyu sağlık konusunda etkileyen her haberi içerisine alır. Sağlık haberlerinin, sağlığın kapsamından dolayı ekonomik, kültürel, sosyal, dini, felsefi, siyasal birçok yönü vardır (Ersoy, 2016).

Sağlık haberleri sağlık temelli çok çeşitli konuları kapsamaktadır. Halk sağlığı, sağlığın korunması ve geliştirilmesi, hastalık, tedavi, Sağlık Bakanlığı, Sağlık mevzuatı, aile hekimliği, rehabilitasyon, koruyucu-tedavi edici veya rehabilite edici tıp, alternatif tıp, sağlık turizmi, sağlık teknolojisi, sağlık eğitimi, deontoloji sağlık muhabirleri tarafından ele alınan konulardır. Sağlık sisteminde yaşanan aksaklıklar, sağlık hizmeti veren kurumlar ve sağlık çalışanlarını ilgilendiren konular da bu kapsamda ele alınabilir (Bilişli, 2018: 73; Ögüt Yıldırım, 2018: 98-99). Yıldırım (2013), sağlık haberlerinin konularını daha kapsamlı olarak şöyle sıralamaktadır:

“Sağlıkla ilgili politika üretenlerin görüşleri ve eylemleri, bu görüş ve eylemlerin eleştirileri, meslek örgüt ve kuruluşların faaliyet ve açıklamaları, sağlık uygulamalarına yönelik protesto ve eylemler, toplum sağlığına yönelik uygulamalar, sağlık kurumlarının uygulamaları ve orada yaşananlar; hatalı uygulamalar, suç oluşturan fiil ve eylemler, tanı ve tedavi yöntemleri, sağlık kurumlarındaki görev değişiklikleri, sağlık alanındaki yolsuzluk ve skandallar, afet ve felaketler, gündemdeki olaylar (hastalıklar, salgınlar, toplu zehirlenme vakaları, beslenme, zayıflama, güzellik ve egzersiz önerileri, doğum, ölüm ve kaza haberleri vb.), sağlık uzmanlarıyla yapılan söyleşi ve görüşmeler, hastalıklara ilişkin tedavi yöntemleri, özel ve kamuya ait sağlık merkezlerinin basın bilgilendirmeleri, doktorların herhangi bir hastalık ya da sağlığa ilişkin görüşleri, yurtiçi ve dışındaki sağlıkla ilgili bilimsel gelişmeler, ilaç firmalarının çalışmaları, sağlık personeli, hasta ve hasta yakınları arasındaki ilişkiler ve hasta hakları.” (s. 381)

Sağlık haberleri kamu yararı açısından önemli işlevlere sahiptir. Çınarlı & Şimşek (2013) bu işlevleri şöyle sıralamaktadır: “Bilgilendirmek”, Bilimsel alandaki yeni gelişmeleri kamuya duyurmak”, “Tıp ve sağlıkla ilgili konularda kamuya doğru,

ulaşılabilir ve kullanılabilir enformasyon iletmek”, “Kamunun sağlık eğitimine katkıda bulunmak (s. 10).”

Sağlıkla ilgili bir olay, bilgi ya da durumun habere dönüşebilmesi için gerekli olan birtakım unsurlar vardır. Bu unsurlar haber “çok sayıda kişiyi ilgilendiriyor mu?”, “Uyarı görevi yapıyor mu?”, “Haberin tekrarlama eğilimi söz konusu mu?”, “Eğitici mi?”, “Zamansal olarak yakınlık var mı?”, “Tartışma ve değişiklik yaratan bir konu mu?”, “Yakınlık veya olabilirlik söz konusu mu?”, “Olağandışı bir durumu mu yansıtıyor?”, “İlk ve hatta bazı durumlarda tek olma durumumu var?”, “Dikkati çeken ve önemli bir durum mu?”, “Merak, ilgi uyandıracak bir konu mu?”, şeklinde sıralanabilir (Demir, 2008: 51-52).

Dünyada politik ve ekonomik anlama sahip her değerin yükselmesi gibi, sağlık olgusunun da yükseldiği ve dünya nüfusunun yaşlanmasına paralel olarak ülke yönetimlerinin çözüm aradığı günümüzde; sağlık, geçmişte olduğu gibi gelecekte de yükselen bir değer olmaya devam edecektir. Buna paralel olarak sağlık haberciliği de gelişecek ve daha fazla önem kazanacaktır. Türkiye’de sağlık iletişimi ve sağlık haberciliği konusunda literatür henüz yetersizdir; fakat önümüzdeki yıllarda literatürün zenginleşeceği öngörülmektedir. Özellikle internetin yaygınlık kazanmasıyla sağlık konusunda bilgi kirliliği artmakta bu durum da sağlık konusunda uzman değerinin artmasına neden olmaktadır. Yaşanan gelişmeler sağlık haberciliğinin kendi içinde uzmanlaşmaya gitmesi gibi sağlık haberciliğinde önemli gelişmelerin yaşanacağına işaret etmektedir (Ersoy, 2016).

1.2.7. Sağlık Haberciliğinin Önemi

Dünyada sağlıklı yaşama yapılan vurgu ve bu durumun Türkiye’ye yansımaları neticesinde sağlık konulu habercilik ve yayıncılık eskiye oranla daha fazla önem kazanmaya başlamıştır. Doğrudan toplum sağlığını, dolaylı olarak da sağlık harcamalarını etkileyen sağlık haberleri, nicel olarak artış göstermekte nitel anlamda ise tartışımalara konu olmaktadır (Bilişli, 2018: 77-78). Sağlık haberlerinin nicel olarak artış göstermesinin ne derece önemli ve anlamlı olduğu sağlık haberlerinin ne derece etik, ilke ve kurallara uygun hazırlandığı ve ne derece habercilik değerleriyle örtüştüğüyle yakından alakalıdır. Dolayısıyla sağlık haberlerinde nicel artışla beraber nitel anlamda da belli bir seviyesinin yakalanması elzemdir.

Sağlık haberciliği muhteva ettiği sağlık ve haber kavramlarından dolayı iki ayrı düzeyde öneme sahiptir. Haberin bilgilendirme, eğitim gibi işlevleri ve ayrıca geniş bir kitleye hitap etme potansiyeline sahip olması haberin toplum açısından taşıdığı önemi göstermektedir. Öte yandan sağlık haberciliğinin temel konusunun sağlık olması ve sağlığın da birey ve toplum açısından taşıdığı önem sağlık haberciliğini ayrıcalıklı ve özel kılmaktadır. Zira sağlık geri dönüşümü mümkün olamayabilen bir olgudur. Sağlığa yönelik yanlış, eksik bir bilgi bireylerin hayatına mal olabilir.

Etik ilke ve kurallara uygun şekilde hazırlanan sağlık haberleri bilgi ihtiyacının giderilmesi, sağlık bilinci oluşturulması, sağlığın geliştirilmesi ve korunması gibi konularda aracı unsur olarak büyük önem taşımaktadır. Tüm bu konular sağlıkla ilgili olduğu gibi sosyal, ekonomik alanlarla da yakından ilgilidir. Toplumu oluşturan bireylerin sağlık bilincine sahip olması, sağlıklı olması bütün olarak toplumun da sağlık bilincine sahip olması, sağlıklı olması anlamına gelir. Sağlık bilincine sahip, sağlıklı bir toplumda sağlık giderleri de düşük olacaktır. Ayrıca sağlık bilincine sahip toplumlarda sigara, alkol kullanımına bağlı hastalık ve ölümler daha az seviyede görülecek, uyuşturucu türü madde kullanım oranları da düşük olacaktır. Davranışların bilinç düzeyiyle de alakalı olduğu genel kabulünden hareketle bilinç düzeyi yüksek bir bireyin olumsuz sağlık davranışına yönelme riskinin de düşük olacağı söylenebilir. Bu bilincin oluşturulmasına sahip olduğu etkileme, güdüleme potansiyeliyle sağlık haberleri katkı sağlayabilir.

Medyanın kamu gündemini etkileyerek sağlık davranışını değiştirme noktasında etkili olmasa da ilgili kamu sağlığı sorununu gündeme taşınması, konuya yönelik duyarlılık oluşmasına ve bu sorunun çözümü için toplumun güdülenmesine yardımcı olabilmektedir. Sağlık haberleri aracılığıyla topluma aktarılacak sağlık enformasyonu; sağlığın geliştirilmesi ve sağlık hizmetinde temel kaynaktır. Topluma aktarılan sağlık enformasyonları sağlık davranışlarına, kararlarına ve tedavilerine rehberlik etmek amacıyla kullanılır (Çınarlı & Şimşek, 2013: 9-10).

1.2.8. Sağlık Haberciliği Etik İlkeler

Sağlığın kapsamı ve insan açısından taşıdığı önem sağlık konulu yayınlarda birtakım kurallara uyulmasını zorunlu kılar (Durur & Kaymak, 2018: 96). Zira sağlık konulu yayıncılıkta “bir daha geri dönüşü olmayan insan hayatı ve sağlığı söz

konusudur.” (Yüksel, 2018: 25). Sağlık konulu yayıncılıkta hatalı, eksik bir bilgi sağlıklı yaşama haklarını, hayat biçimlerini ve hatta hayatlarını tehlikeye sokacak öneme haizdir. Öte yandan sağlık konulu yayınlar ilke ve kurallara uygun şekilde yapılırsa bireylerin sağlık ve yaşam kalitelerini artırabilecek etkiye de sahiptir (Yüksel vd. 2014: 40-41).

Sağlık konulu yayınlara yönelik birtakım eleştiriler yapılmaktadır. Bu eleştirilerinin çerçevesini genellikle konu, konuk seçimi, yayınların toplum üzerindeki ve bireylerin sağlıkları üzerindeki olumsuz etkileri, etik ihlaller, hak ihlalleri ve ekonomi politik temelli sorunlar oluşturmaktadır (Yüksel vd. 2018: 34). Yapılan tartışmalar sağlık haberciliğinde birtakım ilke ve kuralların gündeme gelmesine, bu konuda çeşitli ilke ve kuralların belirlenmesine neden olmuştur. Özellikle 11.02.1988 tarihinde TRT’nin ana haber bülteninde Dr. Ziya Özel’in zakkum ekstreli kanser ilacı bulduğunu yirmi sekiz dakika süresince flaş haber olarak ekrandan vermesi sağlık konulu yayıncılığın tartışmaya açılmasına neden olmuştur. Yayın, sonrasında başta Türk Tabipler Birliği (TBB) olmak üzere, pek çok örgüt, doktor ve kişi tarafından eleştirilmiştir. Hekimler zakkum yaprağının kanser tedavisinde etkili olmadığını görüş birliği içinde belirtmişlerdir. Mucize olarak sunulan zakkum yaprağının kansere etkisine tanık olarak bazı hastaların ifadeleri veriliyordu. Hasta ifadelerinin kanıt olarak gösterilmesinin bilimsel olarak kabul edilemez oluşu, ayrıca verilen bilgilerin bilimsel temelden yoksun olması, kansere çare olduğu söylenen ilacın ekranlardan reklamının yapılması gazetecilik meslek etiği açısından tartışmaları da beraberinde getirmiştir. Bu olay üzerine sağlık konulu yayınların nasıl olması gerektiği, uyulması gereken kurallar noktasında kimi toplantı ve bu alana dönük örgütlenme çalışmaları gündeme gelmiştir (Kuru, 1999; Ögüt Yıldırım, 2018: 111-112; Yüksel vd. 2018: 35).

Türkiye Gazeteciler Cemiyeti’nin 3 Kasım 1998 tarihinde kabul ettiği Türkiye Gazetecileri Hak ve Sorumluluk Bildirgesi’nde “Gazetecinin Doğru Davranış Kuralları” başlığı altında sağlık konusuna ayrı bir başlık açılmıştır. Bu başlık altında şu ilkeler kabul edilmiştir:

“Sağlık konusunda sansasyondan kaçınılmalı, insanları umutsuzluğa sürükleyecek veya sahte umut verecek yayın yapılmamalıdır. Tıbbi alandaki araştırmalar kesinleşmiş sonuçlar gibi yayınlanmamalıdır. Araştırmaları destekleyen kuruluşlar açıkça belirtilmeli, bilimsel kanıta dayalı olmayan tanı ve tedavi yöntemlerine haberlerde yer verilmemelidir. İlaç tavsiyesinde asla bulunulmamalıdır. Sağlık

kuruluşlarında araştırmalar yapan, bilgi ve görüntü almaya çalışan gazeteci, kimliğini belirtmesi ve girilmesi yasak bölümlere ancak yetkililerin izniyle girmelidir. Hasta hakları gözetilerek hastanın ses ve görüntü kaydı izinsiz alınmamalıdır. Doktor veya hastanelerin suçlandığı haberlerde mutlaka onların da görüşüne başvurulmalıdır.” (<https://www.tgc.org.tr/bildirgeler/t%C3%BCrkiye-gazetecilik-hak-ve-sorumluluk-bildirgesi.html>)

RTÜK tarafından 8 Mayıs 2009 tarihinde yapılan açıklamada alınması gereken önlemler şöyle sıralanmaktadır (Kaya vd. 2018):

“Tüm haber ve yayınlarda Sağlık Bakanlığından bilgi alınması, konu hakkında kamuoyunu bilgilendiren kimselerin alanında güvenilir, uzman kimseler olmasına dikkat edilmesi, arşiv görüntüler yayınlandığında bunun kesinlikle belirtilmesi ve kamuoyunu paniğe sevk edecek ifade ve görüntülere yer verilmemesi, kamuoyunu bilgilendirmek amaçlı, ilgili kurumların hazırladığı bilgilendirici spot filmlere yer verilmesi, konunun bahane edilerek sosyal, kültürel, ekonomik ve turizm gibi alanlarda birtakım yanlış beklenti ve hedefleri olanlara fırsat verilmemesi ve Türkiye’nin uluslararası camiada yanlış tanıtılmamasına dikkat edilmesi.” (s. 232)

Konuyla ilgili olarak 18-20 Haziran 1999 tarihleri arasında Sağlık Muhabirleri Derneği (ESAM), Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu (TÜBİTAK) ve Türk Tabipleri Birliği (TTB) tarafından düzenlenen “Sağlık Bilinci ve Medya” konulu toplantı sonrasında, on iki maddelik “Halkın Yararı İçin Sağlık Haberciliği Bildirgesi” yayınlanmıştır. İlgili bildirmede sağlık haberciliğinde önemli sorunlar yaşandığı, sağlıkta uzmanlaşmanın desteklenmesi, sağlık haberciliği faaliyeti konusunda hiçbir baskıya izin verilmemesi, sağlık haberinin sorumluluğunun sağlık habercisine ait olması, sağlık habercisinin yalnızca haber üretmekle sorumlu olması, sağlık habercileri için bir bilimsel danışma havuzunun oluşturulması, sağlık alanında haber kaynaklarının da eğitilmesini, sağlık muhabirliğinin iletişim fakültelerinde ayrı bir ders olarak kabul edilmesi, tıbbi dergilerdeki araştırmaların haber kaynağı olarak kullanımının sağlanması, Sanayi Bakanlığı Tüketiciyi Koruma ve Reklam Kurulu’nun etik ilkelerine uymayanlara verilen cezalarla ilgili yapılacak haberlerin caydırıcılık taşıyabileceği, sağlık habercisi ile haber kaynağı alanlarındaki etik kuralları düzenleyen bildirgeleri dikkate almakla

yükümlü olduğu gibi konulara değinilmiştir
(<http://www.esamder.org.tr/bildirgedetay.asp?bildirgeID=120>).

1998 yılında Moskova’da düzenlenen bir toplantıda sağlık alanında yapılan hatalar irdelenmiş ve Dünya Sağlık Örgütü’nün (WHO) önderliğinde dokuz maddeden oluşan bir bildirme yayınlanmıştır. Sağlık haberciliği konusunda haber yapılırken nelere dikkat edilmesi gerekliliğini konu alan bildirmede şu ilkeler yer almaktadır (Öz, 2015):

1. “İlk olarak karşındakine zarar verme,
2. Araştır, doğruyu bul,
3. Umut verme (Mucize tedavilerden bahsetme),
4. Bu haberi kim okur düşün,
5. Haber kaynağının gizliliğini asla unutma,
6. Vereceğiniz haberler hasta, engelliler ve çocuklara aitse bir kez daha düşün,
7. Özel hayatı, mahremiyeti dikkate alarak ve acıları haber yapma,
8. Acıyı duygu sömürüsü haline getirme,
9. Eğer haberin yayınlanmasından sonra oluşabilecek olumsuzluklar konusunda kararsızsan habere vazgeç.” (ss. 26-27)

Tıp, diğer pek çok alana göre halk tarafından bilinmeyen yönlerle dolu, birçok disipline göre farklı bir dile sahip, zorlu ve uzun bir eğitimin zorunlu olduğu bir bilim dalıdır. Bu nedenlerle de uzmanlık gerektiren bir alandır. Sağlık haberciliğinde etik kuralların yanında sağlık kavramını kapsamasından dolayı tıp etiğini de içermektedir. Bu nedenle sağlık haberciliği tıp alanı gibi uzmanlık gerektirmektedir (Şeker & Zaimoğlu, 2018: 264-265). Kaya (2018)’nın da belirttiği gibi, “sağlık haberciliği yapan gazetecilerin bir açıdan gazetecilik, bir açıdan da hekim sorumluluğu taşıdığı ve de elbette ki topluma karşı da sorumlu olduğu unutulmamalıdır” (s. 335). Bu sebeple de sağlık haberciliğine yönelik etik ilkelerden bahsedildiğinde hem tıp hem de basın etik ilkeleri dikkate alınmalıdır. Bu açıdan sağlık haberciliği ve tıp etik ilkelerinin toplumsal sorumluluk noktasında kesişen yönlerinin olduğu söylenebilir (Kaya, 2018: 337).

Sağlık kavramının bireyler açısından hayati bir kavram olması sağlık haberciliğinde uzmanlaşmayı elzem kılmaktadır. Yeterince araştırılmadan üstünkörü aktarılan bir sağlık haberi geri dönülmez sonuçlara yol açabilir. Tarihte bunun örnekleri görülmüştür. Tarihte “Zakkum Skandalı” olarak geçen olay ve akabinde yaşanan bazı durumlar sağlık

haberciliğinin ne derece önemli olduğunu ve bu konuda mutlaka uzmanlaşma gerektirdiğini göstermektedir. Sağlık Muhabirleri Derneği (SMD) Kastamonu Temsilciliği ve Kastamonu Gazeteciler Cemiyeti (KGC) bünyesinde Kastamonu’da gerçekleştirilen “Sağlık Haberciliği Paneli”nde konuşan Sağlık Muhabirleri Derneği Başkanı Yusuf Ziya Erarslan bu konuda şunları söylemektedir:

“Türkiye’de 1980 yılında bir zakkum skandalı yaşandı. Bir vatandaş bahçesinde yetiştirdiği zakkumu kaynatıp içince hakkın rahmetine kavuşuyor ve böylece Türkiye’de sağlık haberciliğinde bir dönem başlıyor. Türkiye’de maalesef bir iki gazete dışında sağlık editörü ve sağlığa bakan muhabir yok. Türkiye’de 2S sistemi üzerine kurulu bir medya sistemi var: “Siyaset ve spor”, biraz da ekonomi. Sağlık, Türk basınının umurunda değil. Türk basını sağlık haberciliğine şaşı bakıyor.” (<http://www.haberler.com/saglikhaberciligi-paneli-7914883-haberi/>)

Sağlık haberlerinde yapılan hataları Schwitzer şöyle sıralamaktadır (Aktaran: Yüksel vd. 2014):

- “Sağlıkla ilgili haberlerin çok yüzeysel bir şekilde verilmesi,
- Haberde abartı,
- Kar/ticari amaç gütmeye,
- Tek kaynaktan aktarılan haberler,
- Temelsiz bilimsel yaklaşımlar,
- Onay alınmamış ürünlerin tanıtımı,
- Sağlık politikalarını görmezden gelme ya da az yer verme,
- Haberlerin bültenlerden, dergilerden, internet sitelerinden derlenmesi.” (s. 215)

Bu ilkelerin uygulanması noktasında birtakım eksiklikler olmasının yanında sağlık haberciliği alanında gazetecilerin yeterli düzeyde bilgiye sahip olmadığı da söylenebilir. Öte yandan sadece bu ilkeleri bilmek de yetmemektedir, bu ilkeleri iyi bilmek ve içselleştirip uygulamak gerekmektedir. Özensizce hazırlanan bir sağlık haberinin çok ciddi sonuçlara neden olabileceği unutulmamalıdır (Şeker & Zaimoğlu, 2018: 276).

1.2.9. Sağlık ve Medya

Sağlık, günümüzde önemi giderek artan konuların başında gelmektedir. Ülkede genel sağlık hizmetleri yönünden yapılan köklü değişiklikler, toplumun sağlık konusundaki merak ve beklentilerinin de giderek artması sağlığı daha önemli bir olgu haline getirmiştir. Bununla birlikte televizyonda sağlık programları, gazetelerde sağlık içerikleri, internette sağlık konulu portallar daha fazla yer almaya başlamıştır. Özellikle 2000’li yılların ortalarından itibaren sağlık konulu yayın sayısında ve medya içeriklerinde dikkat çekici bir artış gözlenmektedir (Ayaz, 2018: 364; Yüksel vd. 2018: 33).

Medyada yer alan sağlık haberleri toplumda geniş bir yer bulmaktadır. Sosyal ve ekonomik konumu fark etmeksizin neredeyse bütün bireyler sağlık haberlerine özel ilgi duymakta ve bu haberlerden elde ettikleri bilgilerden ciddi şekilde etkilenmektedirler. Sağlık haberleri doğrudan bu haberleri takip eden kişiyi ilgilendirmese bile onun bir yakınına ilgilendirmektedir. Medyada yer alan sağlıkla ilgili içerikler bireyler üzerinde bilinç ya da bilinçdışı etkide bulunmaktadır (Hayran & Özdemir, 2011: 31). Beslenme, cilt bakımı, kilo kontrolü, psikoloji, bebek bakımı, hastalık bilgisi vb. birçok konu medyada yer almakta ve bu konular medya aracılığıyla geniş bir kitle tarafından takip edilmektedir. Bu durum, Yıldırım (2013)’ın da belirttiği gibi, “sağlık konusunda bireylerin tutumlarını, kanaatlerini ve tavır alışlarını şekillendirmede birincil kaynak niteliğinde olan medyanın bilgi verirken titiz davranması gerekliliğine dayanak oluşturmaktadır” (s. 384).

Bireysel ve kitlesel sağlık eğitimi konusunda en etkili araçlardan biri medyadır. Dolayısıyla sağlıklı bir yaşamın devamı, yaşam kalitesinin artırılması ve hastalıklarla mücadele için medyadan yararlanılabileceği unutulmamalıdır (Yüksel vd. 2014: 62-63). Yeniliklerin duyurulması ve yayılmasında medyanın önemli bir rolünün olduğu bilinmektedir. Sağlık konulu gelişme, yenilik ve bilgilerin en etkili ve hızlı şekilde kamuoyuna duyurulmasında medya önemli bir araçtır (Kaya vd. 2018: 224-226).

Demir’in (2008) aktardığı araştırma sonuçları medyanın sağlık konulu içerikler noktasında ne derece etkili olduğunu ortaya koyması açısından önemlidir:

“1997 yılında ABD’de 2 bin 256 deneğin kullanıldığı bir ulusal araştırmada, katılanların %50’sinin orta, %25’nin önemli derecede medyada yer alan tıbbi yayınlara güvendiği, tıbbi haberleri %40 oranında TV, %36 oranında hekimler, %35 oranında dergiler ve %16 oranında ise gazetelerden aldıkları tespit edilmiştir.

Deneklerin %58'i bu haberler sonucu önlem aldıklarını, davranışlarını değiştirdiklerini, %42'si ise daha çok bilgi için doktorlara başvurduklarını söylemişlerdir.” (s. 4)

Medya sağlığın geliştirilmesi çabalarında önemli rol oynamaktadır. Medya kamuya enformasyon aktararak, sağlığı olumsuz etkileyen davranışların etkilerini, sağlıklı yaşam biçimi ve sağlıklı davranışları benimsemenin faydalarını hatırlatarak kamunun farkındalığını artırır. Medya ayrıca bir fikir ortamı yaratarak tutumları biraz da olsa değiştirir ve davranış değişikliği sağlar (Çınarlı, 2008: 95-96).

Türkiye’de gerek görsel işitsel gerek yazılı gerekse de elektronik medyada çok sayıda sağlık içeriği yer almaktadır. Televizyonlarda özellikle sabah kuşağında sağlık programlarına yer verilmekte, yazılı medyada çeşitli sağlık haberleri yer almakta, sosyal medya da hastalıklardan, tedavi olanaklarına, ilaç bilgisine kadar sağlıkla ilgili çok çeşitli bilgiler bulunmaktadır. Medyanın geniş kitlelere ulaşma potansiyeli düşünüldüğünde sağlıkla ilgili yeni gelişmelerin, bilgilerin en iyi şekilde medya aracılığıyla kamuya ulaştırılabileceği söylenebilir. Bu nedendir ki Sağlık Bakanlığı özellikle sağlıklı davranışlara yönelik çeşitli kamu spotları hazırlayarak belirli aralıklarla medya aracılığıyla kamuya iletmektedir. Dolayısıyla medya sağlıkla ilgili bilgilerin aktarımında önemli bir aracı rol oynamaktadır. Fakat “Zakkum Vakası” olarak bilinen olayda da olduğu gibi, medya kimi zaman sağlık içeriklerini aktarmada eleştirilere maruz kalmaktadır. Sağlıkla ilgili bilgilerin halka aktarılması kadar bu bilgilerin doğruluğu ve konunun uzmanları tarafından verilmiş olması gereklidir. Aksi takdirde medyanın geniş kitlelere ulaşma potansiyelinin doğurabileceği olumsuz gelişmelere sebebiyet verilebilir. Aktarılan sağlık içerikleri nedeniyle kitleler olumlu yönde etkilenebileceği gibi olumsuz yönde de etkilenebilir. Bu sebeple hangi bilginin kim tarafından ve hangi bilimsel kanıtlara dayanılarak aktarıldığı hayati önem taşımaktadır.

1.2.10. Eleştirel Medya Sağlık Okuryazarlığı ve Sağlık Haberlerini Doğru Okumak

Yeniliklerin duyurulması konusunda en etkili araçların başında gelen medyanın temel misyonu kamuoyunu bilgilendirmektir. Sağlık gibi bireyleri yakından ilgilendiren ve büyük önem taşıyan bir konuda medyanın bilgilendirme işlevi daha fazla önem kazanmakta, yapılan yayınlar yoluyla bireyler zaman zaman yanlış bilgilendirilmekte, umut veya umutsuzluğa sürüklenmekte, verilen bilgiler sansasyon içerebilmekte,

konunun ilgi çekici ve ilginç yönleri ön plana çıkarılarak, özü geri planda kalabilmekte, sağlık haberleri tecimsel kaygılarla tüketim ekseninde hazırlanabilmektedir. Bu noktada medyada yer alan sağlık içeriklerinin doğru okunması, yorumlanabilmesi konusunda sağlık okuryazarlığı becerisi büyük önem taşımaktadır. Sağlık okuryazarlığı düzeyinin yeterli seviyede olmaması, bireysel ve toplumsal açıdan çeşitli riskler taşımakta, sunulan sağlık hizmetlerinin istendik şekilde sonuçlanmasına engel olduğu gibi sağlık haberlerinin de yanlış okunması ve yorumlanmasına neden olmaktadır (Utma, 2019: 229).

Sağlık okuryazarlığı gibi medya okuryazarlığının da yeterli seviyede olmaması birey ve toplum için çeşitli riskler taşımaktadır. Bu riskler medyanın geniş kitleleri etkileyebilme potansiyeline sahip olmasından kaynaklanmaktadır. Medya toplumları olumlu yönde etkileyebileceği gibi olumsuz yönde de etkileyebilir. Sağlık konusunda yanlış, eksik bir bilgi eleştirel bir okuryazarlık söz konusu olmadan birey ve topluma zarar verebilir. Dolayısıyla sağlık okuryazarlığı ve medya okuryazarlığı sağlık haberlerini doğru okumanın önemli iki ayağıdır. Bu iki kavramdan birinin eksik olması sağlık haberlerinin doğru okunmasını zorlaştıracak gibi sağlık ve medya ilişkisinin yapısal boyutunun anlaşılmasını da zorlaştıracaktır. Bu nedenle bu iki kavramı eleştirel bir çatı altında birleştiren eleştirel medya sağlık okuryazarlığı kavramı büyük önem taşımaktadır.

Eleştirel medya sağlığı okuryazarlığı, medyanın bilinçli kullanımının teşvik edilmesini amaçlamaktadır. Eleştirel düşünme becerisine sahip, eleştirel sağlık okuryazarı olan bireyler; medyada yer alan sağlık iletilerinin yapısını analiz edebileceklerdir. Bununla birlikte medyada yer alan sağlıkla ilgili bilgilerin doğruluğunun değerlendirilmesi iletilerin kaynağı ile iletilerin hedef kitlesi arasında muhtemel çıkar ilişkisini sorgulayabilme becerisine sahiptir. Eleştirel medya sağlık okuryazarı bireyler medyayı bilinçli olarak kullanır ve medya mesajları karşısında eleştirel ve aktif bir duruşa sahiptir (Bilişli, 2019: 214).

Sağlık okuryazarlığı ve medya okuryazarlığının birbirini bütünleyen kavramlar olması itibarıyla bu iki kavramı birleştiren eleştirel medya sağlık okuryazarlığı, akademik alanda üzerinde çalışılmaya başlanmış önemli ve yeni bir konudur. Çoklu okuryazarlık niteliğine sahip eleştirel medya sağlık okuryazarlığı kavramı, medya ve sağlık konusuna bütünsel bir bakış açısıyla yaklaşması nedeniyle bireysel ihtiyaçların ötesine geçerek toplumsal dönüşümü sağlama potansiyeline sahiptir. Medya ve sağlık sistemlerinin

sorunlu yönleri dikkate alındığında, eleştirel medya sağlık okuryazarlığı konusunda yapılacak bilimsel çalışmalar ve uygulamalar bu alana yönelik yapısal çözümler üretebilme ve öğretim programı geliştirebilmenin yolunu açacaktır (Durur, 2016: 80).

Eleştirel medya sağlık okuryazarlığı sağlık haberlerini doğru okumanın önemli ve etkili bir yoludur. Kavramın kapsadığı eleştiri ve okuryazarlık gibi iki önemli potansiyeli barındırmasından dolayı bu okuryazarlık becerisine sahip bireyler medyada yer alan sağlık konulu bilgileri eleştiri süzgecinden geçirerek alma eğiliminde olacaktır. Ayrıca bilgilerin doğruluğunu sorgulayarak, medyanın güç iktidar mücadelesinin önemli bir aracı olduğunun bilincinde, sağlık haberlerinin tecimsel kaygılarla hazırlanabildiğinin farkında olacaktır. Konumuz açısından da önem taşıyan sağlık haberlerinde yer alan toplumsal cinsiyet ilişkilerinin farkında ve bilincinde olmak için de eleştirel medya okuryazarlığı büyük önem taşımaktadır. Zira sağlık haberlerinde yer alan cinsiyetçi inşalar bazen tecimsel kaygılarla, bazen güç iktidar mücadelesi bağlamında eril bir tarzda bazen de kadın bedeni üzerinde arzusun kullanımı dolayımında gerçekleştirilmektedir. Bu yapısal ilişkinin farkına varılması ancak eleştirel bir bakış açısıyla ortaya konulabilir. Eleştirel medya sağlık okuryazarlığı da bireylere bu bakış açısını kazandırma noktasında büyük önem taşımaktadır.

Sağlık haberlerinin doğru okunması konusunda verilen uyarı ve tavsiyeler eleştirel medya sağlık okuryazarlığı açısından önem taşımaktadır. Bu nedenle konuyla alakalı bir takım uyarı ve tavsiyelerin bu başlık altında verilmesi uygun görülmüştür.

Sözcü gazetesinin internet sitesinde 08.02.2017 tarihinde “Sağlık haberlerini doğru okumanın dokuz yolu” başlıklı bir haberde Esra ÖZ’ün sağlık haberlerini doğru okumanın yollarını aktardığı bilgiler yer almaktadır. Bu bilgiler kısaca “Genel geçer reçetelerden uzak durun”, “Medyada yer alan uzmanların uzmanlığını sorgulayın”, “Her okuduğunuz haberi hemen doğru kabul etmeyin”, “Haber başlıklarına aldanmayın”, “Doğal reçetelere temkinli yaklaşın”, “İnternette ilaç almayın”, “Duygularınızla hareket etmeyin”, “Habercileri tanıyın” şeklindedir.

Milliyet gazetesinin internet sitesinde 13.01.2014 tarihinde “Sağlık haberlerini okuma kılavuzu” başlıklı bir haberde Prof. Dr. E. Murat TUZCU’nun tavsiyelerinin yer aldığı haberde “Bir sağlık haberinde inanılması güç yeniliklerden söz ediliyorsa, inanmadan önce yazılanlar kadar yazılmayanlara da bakıp sorgulamak gerekir.” denilerek

sağlık haberinde özellikle inanılması güç yeniliklerden bahsedilmesi durumunda bu bilgilerin eleştirel ve araştırmacı bir bakış açısıyla okunması gerekliliğine vurgu yapılmaktadır.

Popular Science Türkiye dergisinin internet sitesinde 21.10.2019 tarihinde “Sağlık Haberlerinin Güvenilir Olup Olmadığını Ölçmeye Yardım Eden 5 Önemli Soru” başlıklı bir haberde özellikle yeni araştırma bulgularının yer aldığı sağlık haberlerinin doğruluğunu ölçmek amacıyla beş sorunun önemine vurgu yapılmaktadır. İlgili haberde bu beş soru, “Araştırma, hakem denetiminden geçmiş mi?”, “Çalışma, insanlar üzerinde yürütülmüş mü?”, “Bulgular, bir neden sonuç ilişkisini temsil ediyor gibi mi?”, “Etkinin boyutu nedir?”, “Bulgular, başka çalışmalarla da doğrulanıyor mu?” şeklinde aktarılmaktadır.

İKİNCİ BÖLÜM

SAĞLIK HABERLERİNDE TOPLUMSAL CİNSİYET

Bu bölümde toplumsal cinsiyet ve özellikleri, toplumsal cinsiyet kültür ilişkisi, toplumsal cinsiyet ve kadın sağlığı, sağlık haberlerinde cinsiyetçiliğe neden olan unsurlar, medya alanında toplumsal cinsiyetle mücadelede yapılan ulusal ve uluslararası düzenlemeler, ilke ve kurallara değinilmiştir.

2.1. TOPLUMSAL CİNSİYET

Toplumsal cinsiyet olgusunu tanımlayan cinsiyet eşitsizliği, en güçlü ve en eski tahakküm şeklidir. Patriyarka hâkimiyeti, zaman içinde tüketim endüstrileriyle de birleşerek, fizyolojik farklılıkları kültürel ve sosyoekonomik yaşamla bütünleştirerek kadınlar üzerindeki hâkimiyetinin devamını sağlamıştır (Taner, 2018: 18).

Bilindiği üzere, “bireyin kadın ya da erkek olarak gösterdiği genetik, fizyolojik ve biyolojik özelliklere cinsiyet (sex) denir” (Akın, 2007: 2). Toplumsal cinsiyet ise, cinsiyetin biyolojik faktörlerin ötesinde kültürel değerlerle belirlendiği bir yapıyı işaret eder. Toplumsal cinsiyet bağlamında “kadınlık (ve tabi erkeklik de), biyolojik, kendinden menkul bir özellik değil, toplumsal olarak oluşturulan bir habitustur, bir yapıdır” (Tanrıöver, 2012: 152). Toplumsal olarak oluşturulmasına rağmen toplumsal cinsiyet olgusu, biyolojik, doğal olanın toplumsal olandan daha baskın ve gerçek olduğu yanılmasına dayanır. Bu yanılama sebebiyle cinsiyetçi kalıplar, inanılmaz bir dayanıklılık ve elastikiyet göstererek varlıklarını sürdürür. Toplumsal anlayış cinsiyetçi rol ve kalıpları çözülmeye karşı direnç göstermektedir. Fakat esas olan cinsiyetçi kalıpların tamamen insani olmasıdır. Dolayısıyla, toplumsal cinsiyete dayalı baskılar doğanın değil insanın bir ürünüdür (Connell, 2017: 11).

Büker (2018: 41), toplumsal cinsiyet eşitliğini hukuki eşitlik (aynılık eşitliği), farklılık eşitliği (fiili eşitlik) ve dönüştürücü eşitlik olmak üzere üç alt kategoriye ayırmaktadır. Büker’e göre hukuki eşitlik, kanunlar önünde eşitliği ifade eder. Cinsiyet kimliklerini her iki cinsi dikkate alarak ikili kategorize eden bu eşitlik kategorisi, kadının fiili eşitsizliklerle karşı karşıya kalmasını dikkate almaz. Farklılık eşitliği türünde, hukuki eşitlikte olduğu gibi, kadın, erkek kanunlar karşısında eşittir. Fakat bu eşitlik türünde kadın ve erkek aynı kabul edilmez. Yine ikili bir cinsiyet kategorisi mevcuttur.

Dönüştürücü eşitlik anlayışı, toplumsal yapı ve iktidar mekanizmasında kökten bir dönüşümü zorunlu kılar. Bu dönüşüm olmadan toplumsal cinsiyet eşitliğinin kurulamayacağını savunur (Büker, 2008: 41).

Toplumsal cinsiyet anlayışı kadın ve erkeğe kültürel, inşacı ve sıklıkla yıkıcı, ötekileştirici, ikincil nitelikte hazır rol ve kalıplar sunar. Bu rol ve kalıplar bebeklikten itibaren çocuğa telkin edilir ve ömür boyu devam eder. Sarı & Atılğan (2012)'ın da vurguladığı gibi, “ailede en başta edinilen statü cinsiyete dayalı statü ve ilk öğrenilen rol ise cinsiyete dayalı rollerdir” (s.111). Bu açıdan, Millett (2011)'in de belirttiği gibi, aile ataerkil yapının temel kurumu niteliğindedir. Bir başka ifadeyle, aile, “ataerkil bir birim içindeki ikinci bir ataerkil birimdir” (s. 60). Cinsiyete dayalı rol ve kalıplar bebeklik döneminden itibaren çeşitli yollarla bireylere kazandırılır. Bebeklik döneminde renk ve oyuncak seçimi buna örnek verilebilir. Erkek bebekler için oyuncak araba ve mavi rengin, kız bebekler için oyuncak bebek ve pembe rengin seçilmesi bebeklikteki eril-dişil cinsiyet ayrımını yansıtmaktadır. Bu ayrım meslek seçiminde de kendini gösterir. Meslek seçiminin bebeklik döneminde ailede öğrenilen rol ve statülere uygun olması beklenir. Kadının cinsiyetine dayalı ev içi görevleriyle uyumlu olması açısından, anaokulu, sınıf öğretmenliği, hemşirelik, ebelik gibi meslekler kız çocuklarına uygun görülür. Özellikle hemşirelik, ebelik gibi meslekler kadınsı meslek olarak görülmüş ve kadınlık rolleriyle ilişkilendirilmiştir (Sarı & Atılğan, 2012: 111-112). Cinsiyetçi anlayışta erkeklikle de bilim, teknoloji, iş alanları, iş kolları ve mühendislik gibi dallar ilişkilendirilir. Kadın ve erkek arasında ruhsal, duygusal, kişisel dengesizlikler yaratan cinsiyetçi anlayış meslek dallarında da aynı dengesizliği sürdürmektedir (Millett, 2011: 76).

Toplumsal cinsiyet anlayışı, insanları, cinsiyet farklılıklarının kaçınılmaz bir sonucu olarak dişil ve eril ekseninde ayrıştırır. Dişillik bilgisizlik, uysallık, duygusallık, toplumculuk, ihtiyatlılık, güçsüzlük, iffetlilik, etken olamayıp gibi nitelikleri kapsar. Erillik ise bu değerlerin tam tersini kapsar: zekâ, acımasızlık, güç, bireycilik, rekabet, verimlilik, etkenlik gibi (Millett, 2011: 49; Zoonen, 2014: 376). Bu nitelikler eylem ve yararlılık açısından değerlendirildiğinde, cinsiyete dayalı rol ve kalıplar, kadına ev işi, çocuk bakımı gibi roller yüklerken, insani oluşumların birçoğunu, ilerlemeyi, yükselmeyi, ilgi ve istek duymayı kısacası etkenlikle ilgili birçok olguyu erkeğe bırakır (Millett, 2011: 49). Toplumsal cinsiyet çerçevesinde kadına genellikle, yerinin evi olduğu, yemek yapmak, evi temizlemek, çocuk doğurmak ve bakmak, kocasına ve onun

yakınlarına saygılı olmak, kocasının parasını çarçur etmemek ve nihayetinde kocasını mutlu etmek gibi görevler verilir. Erkeğin görevleri ise ailenin reisi olmak, çalışıp para kazanmak, evini işini bilmek, karısını çocuklarını aç açıkta bırakmamak, bazen gezdirmek, çocuklara iyi örnek olmak. Bu rol ve kalıplar evin içini kadına dışını ise erkeğe has kılmaktadır (Atabek, 2006: 40). Kadının yerinin genel olarak ev içi olarak belirlenmesi onu toplumsal üretimin dışında tutmaktadır. Toplumsal üretimden dışlanan kadın ise ister istemez erkeğe bağımlı olmaktadır (Akdoğan, 2004: 32).

Foucault (2018), kadın-erkek arasındaki ayrımların çok eskiden beri işlevsel olduğuna işaret etmektedir. Foucault'un aktardığına göre, İÖ IV. veya III. yüzyıldan kalma belgelerde, kadına biçilen görevlerin kocaya itaat etme, kocanın izni olmadan dışarı çıkma, hanesini yoksullaştırma ve kocasının şerefine halel getirme yasaklarını kapsamaktadır. Buna karşın erkeğe verilen görevler ise, karısına bakma, karısına iyi davranma, eve başka bir kadın getirmeme ve dışarıdaki ilişkilerden çocuk sahibi olmamadır. İncelenen belgelerde erkeğe sonraları daha başka görevler verildiği ve yasaklar getirildiği görülmektedir. Bu görev ve yasaklar arasında karısının ihtiyaçlarını karşılama, bir metres sahibi olmama ve başka bir kadına bakabileceği ek bir ev açmama yasağı bulunmaktadır (Foucault, 2018: 357). Bu eski belgelerde kadın ve erkeğe biçilen rollerden de anlaşılacağı üzere toplumsal cinsiyet olgusu tarihi arka plana dayanan köklü bir eşitsizlik sistemidir.

Toplumsal cinsiyet rol ve kalıpları, her iki cinsinde yaşamını biçimlendirir, farklılıklar yaratır ve bu farklılıklar ayrışmadan daha fazla anlam içerir. Öyle ki kadın kategorisinde bulunmak, erkek kategorisinde bulunmaya göre kadınların hak ve kaynaklara erişimde eşitsizliklere sahip olmak demektir. Bu eşitsizliğin en belirgin olarak servet ve gelir dağılımında görülür. Dünyadaki yoksulların %70'ini kadınların oluşturması bu durumu örnektir. "Yoksulluğun feminizasyonu" olarak adlandırılan bu durum, bütün ülkelerde mevcuttur ve iş hayatında kadınların eşitsizliğinin ve ev içindeki düşük statülerinin bir göstergesidir (Akın, 2018: 3). Toplumsal cinsiyet eşitsizliği sosyal dışlanma dolayımında kadınların hak arama ve erişme imkânlarını büyük oranda engellemektedir. "Toplumda bireyin sosyal entegrasyonunu sağlayan sosyal, ekonomik, politik ve kültürel sistemlerin tümünden, kısmen veya tamamen mahrum olma dinamik süreci" (Özpınar, 2018: 39) olarak ifade edilen sosyal dışlanma toplumsal cinsiyet yapısını tanımlayan bir olgudur. Sosyal ortamdan sırf kadın kategorisinde olduğu için

dışlanan, sosyal ortamı sınırlanan veya sosyal ortamda bulunması bir başka kişinin refakatine bağlanan kadınlar bu bağlamda birçok haktan da mahrum edilmektedir. Özpınar (2018: 40)'ın da belirttiği gibi, mevcut anlayış bir yandan kadının işgücü piyasalarına, eğitim ve öğretim imkânlarına erişiminde zorluklara neden olurken, bir yandan da sağlık bağlamında düşünüldüğünde, sağlık açısından riskli durumlara sebep olduğu gibi, bireylerin sağlık hizmetlerine erişiminde olumsuzluklara sebep olur. Ayrıca toplumsal cinsiyet anlayışı kadınların yaşam haklarının ellerinden alınmasına yol açabilecek uygulamalara da sebep olabilmektedir. Kadına yönelik sözde namus cinayetleri bu duruma örnek verilebilir. Namus cinayeti toplumsal cinsiyet anlayışının insan hayatına yansımalarının en ağır sonuçlarından biridir. Bu nedenledir ki toplumsal cinsiyet anlayışıyla mücadele hayatla mücadelenin önemli bir boyutudur.

Akın (2007: 7), “Toplumsal Cinsiyet Ayrımcılığı (Gender) ve Sağlık” çalışmasında Türkiye de dâhil olmak üzere bütün ülkelerde, boyutları farklı da olsa toplumsal cinsiyet ayrımcılığının olduğunu vurgulamakta, bu ayrımcılık türünün varlığının kabul edilmesi ve konuya yönelik topyekûn toplumsal duyarlılık oluşturulmasının önemini belirtmektedir. Akın, diğer yapılması gerekenleri şöyle sıralamaktadır:

- “Toplumdan topluma cinsiyet ayrımcılığının gerçek boyutunun bilimsel niteliksel ve niceliksel araştırmalarla saptanması.
- Kadının toplumsal statüsünün yükseltilmesi, kadının güçlendirilmesi.
- Toplumsal cinsiyet ayrımcılığının eliminasyonu.
- Toplumsal cinsiyete duyarlı politikaların ana plan ve programlara entegrasyonu (gender mainstreaming).
- Sektörlerin kadın erkek eşitliği konusunda üzerine düşeni yapması ve sektörlerarası iş birliği.
- Programların ve sonuçlarının izlenmesi ve değerlendirilmesi için “gender” göstergelerin geliştirilmesi, izleme mekanizmalarının oluşturulması ve mevcut mekanizmaların da işletilmesi.” (s. 7)

2.2. TOPLUMSAL CİNSİYET KAVRAMININ GENEL ÖZELLİKLERİ

Toplumsal cinsiyet kavramının genel özellikleri şöyle sıralanabilir:

- Toplumsal cinsiyet, tarihi arka plana sahip, köklü bir eşitsizlik sistemidir.

- Toplumsal cinsiyet, sistematik şekilde işleyen, ayıplama, kınama, dışlama gibi yaptırımlara sahip olan, toplumda yaygın kabul görmüş bir eşitsizlik sistemidir.
- Toplumsal cinsiyet, kültürel bir olgudur. Kültürel olmasından dolayı değiştirilebilir ve dönüştürülebilir bir potansiyele sahiptir.
- Toplumsal cinsiyet anlayışı, cinsiyet ekseninde bireyleri rol ve sorumluluklar bakımından ayırır.
- Rol ve görevlerin paylaşılmasının yerine keskin ve katı bir görev ayrışmasının bulunduğu toplumsal cinsiyet anlayışında her iki cins için hayat zorlaşmaktadır.
- Toplumsal cinsiyet anlayışı bireylerin biyolojik, sosyal ve psikolojik yönden sağlıklarını tehdit eden uygulamalar (kadının sosyal izolasyonu nedeniyle sağlık hakkına erişiminin zorlaşması, erkekliğe yüklenen aşırı anlamlar neticesinden madde bağımlılığı vb.) içerir.
- Toplumsal cinsiyet anlayışı birey kimliğinin silikleşmesine yol açar.
- Toplumsal cinsiyet anlayışı kadın ve erkek ilişkilerinde keskin ayrıma neden olduğu için toplumsal bütünleşmeyi engeller.
- Toplumsal cinsiyet sistemi kadına şiddete ve hatta kadın cinayetlerine yol açan anlayışlar içerir.

2.3. TOPLUMSAL CİNSİYET VE KÜLTÜR İLİŞKİSİ

Bir toplumdaki toplumsal temsiller, pratikler, gelenekler ve dil o toplumun kültürünü oluşturur. Buna göre kültür, bireysel değil, toplumsal bir olgudur; paylaşılan anlamlar toplumsal bir nitelik taşır (Yaylagül, 2014: 125).

Geleneksel kültür, tarihsel süreç içerisinde yerleşen değerleri kuşaktan kuşağa aktaran ve toplumu oluşturan üyelerin düşünce ve davranışlarına hâkim olan birincil tecrübelerle ilgili bir kültürü ifade eder. Geleneksel kültürler hem kentlerde hem de kırsal bölgelerde varlığını sürdürmektedir. Geleneksel kültürü oluşturan simgeler törensel niteliktedir ve tekrara dayalıdır. Tekrar, kapalılık ve istikrar geleneksel kültürün özellikleridir. Geleneksel kültürler mevcut değerlerini değişime karşı koruma eğilimindedirler, değişim son derece yavaş bir süreç içerisinde gerçekleşir (Lundby & Ronning, 2014: 20-21).

Sosyal bir varlık olan insan, hayat boyunca sosyalizasyon ve kültürlenme sürecinden geçerek diğer insanlarla çeşitli düzeylerde sosyal ve kültürel ilişki içerisine girer. Bu sosyal ve kültürel ilişki sayesinde diğer insanlara, karşı cinse ilişkin düşünce, algı, davranış vb. faaliyetleri öğrenir. Dolayısıyla karşı cinse ilişkin algı, düşünce ve davranışlar arasında sosyal ve kültürel bir bağ vardır. Karşı cinse ilişkin düşünsel faaliyetlerin üretilmesi, insanların sosyalizasyon ve kültürlenme sürecinin bir sonucudur. Hall'ın (2014) da belirttiği gibi, "anımlar, tümüyle toplumsal ilişki ve yapılarda içermektedir." (s.90) Karşı cins algısı insanın yaşadığı sosyal, kültürel sistemden ayrı düşünülemez. Bu ilişki toplumsal cinsiyet denilen kavramsal yapıyı doğuran bir sonuçtur. Yani toplumsal cinsiyet sosyal ve kültürel bir üretilimdir. Bu özellikleri nedeniyle de tartışmaya, sorgulamaya, değişim ve dönüşüme açık bir olgudur. Dolayısıyla Alankuş (2012: 31)'un da belirttiği gibi, kadın/erkeğin sosyalizasyon sürecinde edindiği kimliğin diğer bir deyişle toplumsal cinsiyetin, biyolojik cinsiyetle örtüşmesi gerekmemektedir.

Toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin iki önemli özelliği kültürden kültüre ve zaman içinde değişiklik göstermesidir (Akın, 2018: 4). Fakat bu eşitsizliğin tüm dünyada ortak özelliği kadınların ezilmesi, ötekileştirilmesi, hak ve imkânlarla ulaşımının engellenmesidir. Dolayısıyla toplumsal cinsiyet eşitsizliği sonuçları itibariyle tüm dünyada benzer özelliklere sahiptir.

Geleneksel kültür içerisinde kadın doğurganlık, verimlilik ve vefakârlık gibi nedenlerle hayatın devamlılığının sağlanmasında önemli rol oynamıştır. İlk çağlardan başlayarak, Anadolu'da varlık gösteren bütün uygarlıklarda kadının önemli bir yerinin olduğu bilinmektedir (Okca, 2016: 1).

Her toplumda var olan kültürel işleyiş içerisinde kadın ve erkeğin nasıl davranması gerektiği, kadın ve erkeklere özgü uğraşlar ve alışkanlıklar, kadın ve erkeğin nasıl giyinmesi gerektiği vb. birçok soruların farklı cevapları bulunmaktadır. Kültürel işleyiş içerisindeki bu farklı cevaplar aynı zamanda kadın ve erkeğin toplumda konumlanışına ve biçimlenmesine de etki ederek bir farklılık yaratır. Cinsiyete yönelik bu ayrımlar, bir toplumda cinsiyet kültürünü şekillendirir. Cinsiyete dayalı kültür bir anlamda kültürün cinsiyet üzerinden kendini ifade etme biçimidir (Ersoy, 2009: 214).

Kimlikler gündelik hayatın içinde üretilmekte, içselleştirilmekte ve nesneleştirilmektedir. Üretilen kimlikler nesilden nesile miras olarak bırakılır. Üretilen ve toplumsal miras olarak bırakılan kimliklerden birisi de kadın kimliğidir. Bir annenin

benimsediği kadın kimliği kızı tarafından da benimsenir. Bu benimseme aşamasında kız evlat, bir taraftan kendi kimliğini edinirken, diğer taraftan kız ve erkek çocuğunun cinsiyet kodları çerçevesinde nasıl yetiştirileceğini öğrenir ve kendisi de anne olduğu zaman toplumun kendisine yüklediği aktarım işlevini devam ettirir. Bu açıdan bakıldığında geleneksel kültür içerisinde kadın kimliği şekillenerek gündelik hayatın rutinleri içerisinde tartışılmaksızın kuşaktan kuşağa aktarılmaktadır (Metin, 2011: 76). Geleneksel kültür içerisinde sistematik bir işleyiş gösteren cinsiyetçi rol ve kalıplarının denetimini bizzat toplumun üyeleri yapmaktadır. Bu denetim mekanizmasının en büyük ve caydırıcı yaptırımlarını ise kınama ve ayıplama oluşturmaktadır. Kendisine biçilen rol ve kalıplara riayet etmeyen kadın ve erkek diğerinin nazarında varlık ve değer kazanamayacak, ayıplama, kınama gibi yaptırımlara maruz kalacaktır. Toplumda evin pis olmasının baş sorumlusunun kadın olarak gösterilmesi, işsiz bir erkeğe “aylak aylak geziyor” yakıştırılması yapılması öte yandan işsiz bir kadının çok fazla söz konusu edilmemesi gibi durumlar toplumda cinsiyetçi rol ve kalıplara uymayan bireylere uygulanan ayıplama ve kınama gibi yaptırımlara örnek olarak verilebilir.

Geleneksel kültürün cinsiyet rejimi üzerinde kurduğu hâkimiyet farklı düzeylerde sistematik bir işleyiş gösterir. Bu işleyiş farklı şekillerde meşrulaştırılır. Örneğin atasözleri, deyimler, ezgiler aracılığıyla cinsiyet kodları pekiştirilir. Bu kodlar bireyler tarafından kimi zaman vazgeçilmez olarak algılanır ve onlardan beklenen rol ve davranışların onaylayıcısı durumuna gelir (Metin, 2011: 88). “Saçı uzun aklı kısa.”, “Kızı gönlüne bırakırsan ya davulcuya kaçır (varır) ya zurnacıya”, Oğlan doğuran övünsün, kız doğuran dövünsün.” (Yiğitoğlu & Yalçınkaya, 2016: 1662-1665) “Anasının kızı”, “Anasına bak, kızını al, kenarına (kıyısına, tarağına) bak, bezini al.”, “On beşinde kız ya erde gerek ya yerde”, “Tarlanın taşlısı, kızın saçlısı, öküzün (ineğin) başlısı.”, “Kızını dövmeyen, dizini döven.” (Özkan & Gündoğdu, 2011: 1139-1144) şeklindeki atasözleri ve deyimler toplumsal cinsiyetçi rol ve kalıplara vurgu yaparken bir yandan da kadını aşağılamaya varan mesajlar içermektedir.

Geleneksel kültürün kadını betimleme şekli tamamen edilgen, bağımlı ve erkeğe yardımcı bir betimleme şeklidir. Birey olma kimliğinin tamamen veya kısmen silikleştirildiği bu betimleme şekli bugün dünyada yapılan sistematik ötekileştirme ve hatta köleleştirme bariz bir örneğini oluşturmaktadır.

2.4. TOPLUMSAL CİNSİYET VE KADIN SAĞLIĞI

Toplumsal cinsiyet olgusu ve sağlık arasında doğrudan bir ilişki söz konusudur (Durur & Kaymak, 2018: 108). Sağlık hakkı insanların en temel haklarından biridir. “Herhangi bir ırk, cinsiyet, dil, din, siyasal görüş, ekonomik ve toplumsal koşul ayrımı yapılmaksızın erişilebilir en yüksek sağlık standartlarına ulaşmak en temel insan haklarından biridir” (Özpınar, 2018: 252). Fakat en temel insan haklarından biri olan sağlık hakkı, dezavantajlı olarak kabul edilen grupların hiçbirisi için kolaylıkla elde edilebilen bir hak değildir. Cinsiyetçi rol ve kalıpların baskısı altında kalan, sağlık okuryazarlığı oranı düşük çoğu kadın için bu hak, hizmete ulaşım için ancak refakatçi nezaretinde talep edilebilecek bir ayrıcalık niteliğindedir (Uçan, 2018:120).

Hak kavramı ile eşitlik kavramı arasında paralellik vardır. Eşitlik, “var olan bir hakka toplumdaki her bireyin eşit sahip olabilme durumudur” (Akın, 2018: 2). Dolayısıyla bireylerin özgür iradelerinin baskılandığı, tercihlerinin yok sayıldığı, bir başkasının iradesine teslim edildiği bir anlayış sağlık hakkının anlam ve özüne aykırıdır. Cinsiyete dayalı eşitsizlikler sağlık hakkında da eşitsizliğe neden olmakta dolayısıyla sağlık hakkı bireyler açısından zor elde edilebilen kimi zaman da erişilemeyen bir hak olmaktan öteye gidememektedir.

Sağlık olgusu haklar bağlamında ele alındığında, toplumsal cinsiyet olgusu belki de üzerinde en fazla durulması gereken faktördür. Çünkü bu ayrımcılık türünde sağlığı dolaylı yollardan etkileyen, eğitim, çalışma/fırsat eşitliği, eşit işe eşit ücret, ekonomik özgürlük, karar alma/seçme ve toplumsal statü eşitliği özgürlüğü gibi faktörlerle ilişkilidir. Bu faktörler de sağlık üzerinde doğrudan etkili olmaktadır (Akın, 2018: 4; Özpınar, 2018: 48).

Sağlık durumundan kaynaklı farklılıkların %15 oranında biyolojik ve genetik (yaş, cinsiyet gibi) farklılıklara bağlanabilir. Bunun dışında kalan faktörler ise değiştirilebilir niteliktedir. Bu faktörler, bireysel yaşam biçimi, toplum ve sosyal kaynaklı etkiler; sağlıklı içme suyu, güvenli ve sağlıklı barınma koşulları, gıda güvenliği, atıkların uygun şartlarda imha edilmesi, güvenli çalışma koşulları ve bunların hepsini birden etkileyen ve denilebilir ki oluşturan kültürel, sosyoekonomik ve çevresel koşullardır. Her katman birbiriyle etkileşim içindedir (Taner, 2018: 18-19). Toplumsal cinsiyet olgusu bu etkileşimli döngünün önemli bir boyutudur. Toplumsal olarak yapılandırılan cinsiyet bireylerin hayatını tüm yönleriyle etkiler ve farklılaştırır.

Sağlık olgusu cinsiyet değişkeni doğrultusunda açık biçimde farklılaşmaktadır. Zira kadın ve erkeğin sosyalizasyon süreci, kültürel anlayışlar kadın ve erkeğin rol ve davranışlarını büyük oranda belirlemektedir. Neredeyse bütün toplumlarda kadın ve erkeklere mahsus rol ve kalıplar toplumsal düzenin denetimi ve manipülasyonu altındadır. Bu durum, her iki cinsin ruhsal ve bedensel durumlarını, sağlık, hastalık algılarını ve hastalıkla karşı karşıya kalma şekillerini büyük ölçüde etkilemektedir (Aytaç & Kurtdaş, 2015: 235). Ottawa Şartı'nda "İyi sağlık; sosyal, ekonomik ve kişisel gelişme için temel kaynaktır ve yaşam kalitesi için önemli bir boyuttur. Politik, ekonomik, sosyal, kültürel, çevresel, davranışsal ve biyolojik faktörlerin hepsi, sağlığa yararlı olabilir veya zarar verebilir." denilerek sosyal ve kültürel faktörlerin sağlık üzerindeki etkisine vurgu yapılmaktadır (Çınarlı, 2008: 195). Dolayısıyla kültürel bir olgu olan toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin de sağlık üzerinde etkisi olduğu anlaşılmaktadır. Coşkun & Özdilek (2012: 38)'in aktardığına göre, özellikle kadınlar toplumsal cinsiyet eşitsizliği bağlamında üreme ve cinsel sağlık problemleri ve hizmetleri konularında sorun yaşamaktadırlar. Kadınlar, çocukluktan yaşlılığa kadar her yaş döneminde farklı düzeylerde cinsiyet eşitsizliği temelinde sağlık sorunu yaşamaktadırlar.

Birçok araştırma kadınların erkeklere oranla daha uzun yaşadıklarını fakat daha fazla hastalığa maruz kaldıklarını, yaşam kalitelerinin daha düşük olduklarını göstermektedir. ABD'de yapılan bir araştırma bu konuya ışık tutacak yöndedir. Araştırmaya göre kadınlar, erkeklere oranla %25 daha fazla hastalığa maruz kalmaları sebebiyle aktivitelerini sınırlamakta ve akut durumlar nedeniyle erkeklerden %35 gün daha çok yatakta kalmaktadırlar (Akın, 2007: 2).

Akın & Demirel (2003), kadınların cinsiyet ve toplumsal cinsiyet kökenli yaşadıkları sağlık sorunlarını çocukluk, ergenlik ve erişkinlik dönemlerine ayırarak şöyle sıralamaktadırlar:

“Çocukluk Dönemi: Cinsiyet seçimi, gebeliğin istenilmemesi, isteyerek düşükler, F- Genital mütilasyon (kadın sünneti), malnütrisyon, enfeksiyonlar, ihmal, hizmetten yararlanamama, morbidite ve mortalite hızlarının artması (özellikle 2-5).
Ergenlik Dönemi (10-19 yaş): Menarş, toplumsal baskı, cinsel taciz/istismar, istenmeyen gebelikler, isteyerek düşükler, cinsel yolla bulaşan enfeksiyonlar (CYBE), Anemi/malnütrisyon, madde bağımlılığı, paralı seks, şiddet.

Erişkinlik Dönemi (15-49 yaş): Gebelik, doğum, doğum sonu komplikasyonlar, istenmeyen gebelikler/isteyerek düşükler, CYBE, anemi/malnütrisyon, paralı seks/cinsel taciz-istismar/şiddet, anne ölümleri.” (ss. 75-76)

Türk Tabipler Birliği’nin (TTB) 07.03.2008 tarihinde “Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği Kadın Sağlığına Zararlı” başlıklı basın açıklamasında toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin kadın sağlığı açısından en bariz olumsuz neticesinin sağlık hizmetlerinden yararlanmada meydana geldiği, toplumsal cinsiyet eşitsizliği sebebiyle özellikle kadınların düşük statüde olmasının en fazla onların doğurganlık davranışını etkilediği vurgulanmaktadır. İlgili basın açıklamasında konuyla ilgili şu çarpıcı bilgiler verilmektedir:

“Dünyada, gelişmekte olan 99 ülkede yapılan bir araştırmaya göre; kadının toplumsal statüsü ve doğurganlığı arasında doğrudan bir ilişki vardır ve kadının statüsü iyileştikçe sahip olduğu çocuk sayısı azalmaktadır. Benzer biçimde, kadının statüsü iyileştikçe obstetrik hizmetlerden yararlanma oranı da artmaktadır. Buna Türkiye’den örnekler verilecek olursa, 1998 Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması ileri Analiz sonuçlarına göre, kadının öğrenim düzeyi yükseldikçe doğum öncesi bakım alma ve sağlıklı koşullarda doğum yapma oranlarının arttığı görülmektedir. Eğitim düzeyi çok düşük olanlar arasında doğum öncesi bakım alma yüzde 37,6 sağlıklı doğum oranı yüzde 54,8 iken, ortaokul ve üzerinde öğrenim görmüş olanlarda bu oranlar sırası ile yüzde 96,0 ve yüzde 99,7’dir.” (*Türk Tabipler Birliği* [TTB], 2008)

Toplumsal cinsiyet eşitsizliği, kadınların sağlıklı ilgili bilgilere, sağlık hizmetlerine erişim ve yararlanma gibi konularda hak ihlallerine maruz kalmalarına sebep olabilmektedir. Pek çok toplumda kadınların hastane gibi sağlık hizmeti sunan yerlere tek başına gitmesi toplumsal kabul görmediği için sağlık alanında sınırlandırılmaktadır. Bu sınırlamalar kadının acil durumlar dışında sağlık merkezlerine gitmelerine engel olmakta; bilhassa toplumda onay görmeyen durumlar neticesinde meydana gelen sağlık sorunlarını, özel hekim, eczane ya da uygun olmayan kaynaklara başvurarak çözmeye çalışmaktadır. Özellikle sağlıksız ortam ve koşullarda, uzman olmayan kişilerce ya da kadının kendi çabasıyla yapılan düşükler ölüme kadar varabilen sonuçlara yol açmaktadır (Sezgin, 2015: 159-160).

Toplumsal cinsiyet eşitsizliği erkekleri de olumsuz etkileyebilmektedir. Erkeğe yüklenen “ekmek parası kazanma” görevi onların daha çok risk almalarına ve mesleki sebeplere bağlı kaza ve ölümlere daha fazla maruz kalmalarına sebep olmaktadır. Ayrıca erkeklerin kadınlara oranla daha özgür yetiştirilmeleri ve kaynaklara ulaşım olanaklarının daha bol olması sigara, alkol gibi madde kullanımı riskini artırmaktadır. Erkeğe mahsus alışkanlıklar olarak görülen bu alışkanlıklar bu anlayışın bir sonucu olarak erkekler arasında yaygınlık kazanmaktadır. Dünyada pek çok ülkede genç erkekler genç kadınlardan daha yüksek oranda alkol bağlantılı trafik kazası ve şiddet kaynaklı ölüm riskiyle karşılaşmaktadır. Ayrıca yaşla birlikte erkekler arasında kalp hastalıklarının yakalanma riski artmakta ve buna bağlı ölümler yaşanmaktadır. Bu durum erkeklerin toplumsal cinsiyet eşitsizliği kaynaklı erkeklikle ilişkilendirilen sigara kullanımı gibi risk faktörleriyle de alakalıdır (Akın & Demirel, 2003: 74).

Toplumsal cinsiyet anlayışı, kadınların toplumdaki düşük statüsünden sorumlu olduğu gibi kadınların yaşamları ve bedenleri hakkında özgür karar verme haklarını da köreltmektedir. Kadınların özellikle üreme ve cinsel sağlığı toplumsal cinsiyet anlayışından büyük oranda etkilenmektedir. Bu nedenle, toplumsal cinsiyet eşitliğinin kadın hakları yönünden büyük önem taşıdığı kabul edilmeli ve bu konuda toplumsal hassasiyet gösterilmelidir (Çiçeklioğlu, 2018: 141).

Sonuç olarak toplumsal cinsiyet anlayışı kadın ve erkeği birçok alanda olduğu gibi sağlık alanında da etkilemektedir. Kültürel anlayışlar, cinsiyet kökenli toplumsal hassasiyet birçok alanda olduğu gibi özellikle kadınları sağlık hakkına erişim, sağlık hakkından yararlanma gibi konularda da olumsuz etkilemektedir. Bundan dolayı toplumsal cinsiyet kavramının kültürel olması nedeniyle taşıdığı değişim, dönüşüm potansiyelinin kadın ve erkek her iki cins yararına kullanılması elzemdir. Aksi takdirde toplumsal cinsiyet anlayışının getirdiği olumsuzluklar sadece bireyler değil, toplum, ülke, devlet topyekûn etkilenecektir. Zira toplumsal cinsiyet anlayışı önlenebilir fizyolojik ve psikolojik sağlık sorunlarına sebep olmakta bu sorunlar maddi ve manevi anlamda tüm toplumu etkilemektedir. Bu nedenle kapitalist stratejilerin insafına terk edilmeyen, ayrıştırıcı ideolojik unsurlar barındırmayan, toplumun ortak yararının esas olduğu bir sağlık anlayışının herkes için tesis edilmesi son derece önemli ve gereklidir.

2.5. SAĞLIK HABERLERİNDE CİNSİYETÇİLİĞE NEDEN OLAN UNSURLAR

Sağlık haberlerinde cinsiyetçiliğe neden olan pek çok unsur vardır. Bu unsurlar tüketim kültürü, medyanın ideolojik yapısı ve medya sahipliği, sağlık haberlerini magazinleştirme eğilimi, sağlık profesyonellerinden kaynaklı sorunlar, sağlık muhabirlerinin niteliğinden kaynaklanan sorunlar, kadın sağlığının tıbbileştirilmesi, haber üretim sürecinde erkek egemen yapı şeklinde sıralanabilir. Bu unsurlar aşağıda tek tek açıklanmıştır.

2.5.1. Tüketim Kültürü ve Beden

Tüketim kültürü ve beden politikaları birbiriyle ilişkili konular olduğu için bu başlık altında bu iki kavram açıklanmaya çalışılacaktır.

2.5.1.1. Tüketim Kültürü

Tüketim, toplumsal, psikolojik, kültürel ve ekonomik bir kavramdır ve günümüz dünyasının bir ideolojisi olarak düşünülmektedir (Dal, 2017: 2). Baudrillard (2015), tüketim kavramını “üretimle yok etme arasında aracı bir terim” (s. 47) olarak ele alır. Ona göre tüketim toplumunun devamı için metaların yok edilmesine ihtiyaç duyulmaktadır.

Tüketim kültürü olgusunun kullanılmasının meta dünyasının ve bu metaların yapılanma prensiplerinin günümüz toplumunun anlaşılması noktasında merkezi bir önemi olduğunun vurgulanması anlamına geldiğini ifade eden Featherstone (1996), bu vurgunun ikili bir odaklanmayı kapsadığını belirtmektedir. Ona göre, “iktisadın kültürel boyutu üzerinde, maddi ürünlerin sadece faydalar olarak değil, aynı zamanda ‘iletişim vasıtaları’ olarak da kültürel ürünlerin iktisadı üzerinde, hayat tarzları, kültürel ürünler ve metalar alanı içerisinde işleyen arz, talep, sermaye birikimi, rekabet ve tekelleşme gibi piyasa ilkeleri üzerinde odaklanmayı içerir” (s. 144).

Tüketim kültürü, geniş bir gösterge, imaj ve simgeler ağı üreten ve bu simgelerin cismani simge olmanın ötesinde anlamlar taşıdığı (Featherstone, 1996: 199), metalarla yarar sağlama, israf, değişken arzular, alışveriş bağımlılığı, zevke erişme, meta fetişizmi gibi belli başlı özelliklere sahip (Aytaş, 2006: 31), insani ilişkilerin maddi düzeye indirildiği endüstriyel ortamda üretilen bir meta kültürü ifade etmektedir.

19. yüzyılda kapitalizmin küresel bir içerik kazanmasıyla beraber dünyanın birçok ülkesinde üretime dayalı geleneksel yaşam şekilleri yerini tüketim odaklı yeni bir yaşam şekline bırakmıştır (Duman, 2016: 807). 1980'li yıllarda endüstriyel kapitalizmin yükselişe geçmeye başlaması ve küreselleşmenin yoğun bir şekilde etkisini göstermesi sonucunda tüketim kültürle anılan bir kavram haline gelmeye başlamıştır. Bu ilişki endüstriyel kapitalizmin ivme kazanması sonucunda kitlesel üretim ve tüketimin yaygınlık kazanmasıyla daha fazla gözle görülür hale gelmiştir (Aydın, Marangoz & Fırat, 2015: 25-26).

1980'li yıllarda tüm dünyada yaşanmaya başlayan neoliberal politikalar, sağlık hizmetlerine olan bakış açısını da etkilemiş ve sağlıkta tüketim kültürü pratiklerinin görülmesine sebep olmuştur. Kültürel ve ekonomik olguların birbirinden ayrı düşünülemeyeceği bu yeni süreçte tüketim kültürünün yaygınlık kazanması ve yeni yaşam tarzlarının kitlelere benimsetilmesinde, birey ve toplum açısından büyük önem taşıyan sağlıktan da yararlanılmıştır. 80'li yıllarda yaşanan siyasal, ekonomik ve kültürel gelişmeler sağlıklı olma kültürünü büyük oranda etkilemiş ve sağlık metalaşma sürecine girmiştir. Sağlığın metalaşma sürecine koşut olarak bireyler pasif birer hasta olmaktan ziyade aktif birer tüketici haline gelmiştir (Bilişli, 2018: 1-2). Öte yandan sağlığın metalaşmasıyla salt kullanım değerine sahip olan/olması gereken sağlık olgusu değişim değerine de sahip olarak sermayenin ilgi alanına daha fazla girmektedir. Sağlığın bir sermaye, birikim olarak görülmesi ise, sağlığın ve sağlık hizmetlerinin çarpıtılması anlamına gelmektedir (Panitch & Leys, 2014: 11).

Anlam ve doğaları itibariyle sağlık ve hastalık olgularının imal edilen bir mal veya hizmete dönüştürülmesi, kısaca metalaştırılması düşünülemez. Sağlık esasen bir kullanım değerini ifade eder ve tıpkı hava gibi su gibi toplumun ortak değerlerindendir. Herhangi bir metaya yönelik tüketip, tüketmeme yönünde bir tercih yapılabilirken, hasta olup olmama yönünde bir tercih söz konusu olamaz. İnsan ne zaman ve hangi nedenle hastalanacağını bilemez. Aynı biçimde, alacağı tedavi hizmetinin, içeriğini, zamanını ve türü üzerinde de tasarrufta bulunamaz (Deppe, 2014: 45-46). Kısacası sağlık esas itibariyle metalaştırılamaz. Fakat kapitalist stratejiler doğrultusunda sağlık olgusu anlam değişimine uğratarak bir meta düzeyine indirgenmektedir. Kapitalist işleyiş sağlık ve sağlık hizmetlerinin anlam ve işleyişlerini kökten etkileyerek sağlığı çeşitli tüketim pratikleri dolayımında pazarlanabilir bir meta düzeyine indirgemektedir. Bu durum

kapitalist sistemin neden kolay çökmeyen bir sistem olduğunu da açıklamaktadır. Ekonomik işleyişinin özelliğinden dolayı kültürel, politik ve ideolojik süreçlerle kendini yenileme özelliğine sahip olan kapitalizm, hemen her alanda olduğu gibi, sağlık alanına da sirayet ederek kendisine önemli bir potansiyel yaratmaktadır. Deppe (2014: 49) 'nin de belirttiği gibi, sağlığın bireyler açısından taşıdığı önem, kapitalist sistemin sağlık üzerinde büyük düzeyde etki kurmasına neden olmaktadır. Sağlık alanında, kar anlayışının, rekabetin ve piyasanın etkili olması, beraberinde birçok sorunu da getirmektedir. Bu sorunlardan en önemlisinden birisi hasta hekim güveninin temelden sarsılması tehlikesidir. Özünde güvene dayalı olan bu ilişki, gittikçe ticari boyuta kaymakta, dolayısıyla da özünden uzaklaşmaktadır.

Sağlıkta tüketime yönelik pratikler gençlik, güzellik, zinde, aktif olma gibi söylemler üzerinde inşa edilmektedir (Bilişli, 2018: 1-2). Genç, güzel, zinde, aktif olan aynı zamanda sağlıklı olan şeklinde bir algı yaratılmaktadır. Yaratılan bu algı, özellikle estetik ve güzel görünmek bağlamında, cinsiyete dayalıdır. Güzellik kadınsı ve erkeksi ekseninde farklı stereotiplerle yeniden inşa edilmektedir. Kadınsılık, kişinin teninin, saçının, yüzünün vs. görünümünü, erkeksi ise kasların görünümünü ifade etmektedir (Bilişli, 2018: 32).

Tüketim kültürünün sağlık alanına girmesiyle beraber sağlığa bakış açısı ve sağlıklı olmanın yollarında değişiklikler yaşanmış, birçok sağlık önerisi, örneğin diyet ve diyetle konu besinler gibi, pahalı bir etkinlik haline gelmeye başlamıştır. Sağlığın pahalı bir etkinlik haline gelmesi tüketim kültürünün işleyiş mantığıyla alakalıdır. Tüketim kültüründe meta veya hizmetlere statü kazandırma, saygınlık elde etme, seksi, alımlı, bakımlı olma vb. değerler yüklenerek meta ve hizmetler ayrıcalıklı ve özel kılınmakta, neticede satın alınmak için cazip hale getirilmektedir. Özellikle bir meta ya da hizmetin pazarlanmasına yönelik duygular yoğun şekilde kullanılmaktadır. Örneğin sağlıklı dişler için belirli diş macununu, fırçayı, sağlıklı saçlar için belirli şampuanları, saç bakım kremlerini, sağlıklı cilt için belirli kremleri vb. almak gerekliliği sıklıkla reklamlarda ve hatta kimi sağlık haberlerinde görülmektedir. Tüketime dayalı bu sağlıklı olma halleri beraberinde belirli yan anlamları da ihtiva etmektedir. Sağlıklı dişler, saçlar, cilt vb. aynı zamanda seksiliği, alımlı olmayı, genç ve güzel kalmanın gerekliliği olarak gösterilmektedir. Bu kapitalist politikalar neticesinde, Baudrillard (2015)'ın da belirttiği gibi, "sağlık, temel bir değerden daha çok bir değer yükleme" (s. 178) haline gelmektedir.

Kitle iletişim araçlarının hemen her içeriğinde tüketim kültürünün izlerini görmek mümkündür. Bu durum sağlık haberleri için de geçerlidir. Sağlık haberleri konusu itibariyle insanların büyük ilgi gösterdiği kitlesel bir iletişim içeriğidir. Bu durumun farkında olan tüketim endüstrileri sağlık haberlerine de ilgi göstermektedir. Gösterilen ilgi medyada karşılıksız kalmamaktadır. Zira İnal (1996)'ın da belirttiği gibi, kapitalist ekonomik sistem içinde faaliyet gösteren haber medyası, mevcut iktidar ilişkilerinin devamında iktidar sahibi kişi/kurumlarla bağımlılığa dayalı bir ilişki sürdürmeye mecbur kalmaktadır. Reklama olan bağımlılık, kar elde etme arzusu medyayı bu ilişkiyi kurmaya zorlamaktadır.

19. yüzyılın sonlarında bütün dünyaya egemen olan kapitalizm ve kapitalizmle birlikte yaygınlık kazanan küreselleşme birçok alanda olduğu gibi medya alanında etkisini göstermiştir. Bu etki medya içeriklerinde belirgin şekilde gözlenmektedir. Sağlık haberleri de bu durumdan ayrı değildir. Kapitalist politikalarla sağlık hakkı ticarileştirilmekte ve tüketici kitlenin yaratılması amaçlanmaktadır. “Sağlıklı yaşam endüstrisi” olarak isimlendirilebilecek bu mekanizma yoluyla tüketim sağlık söylemi kullanılarak teşvik edilmekte, beden üzerinden denetim sağlanmaya çalışılmakta, tüketim alışkanlıkları biçimlendirilmektedir (Ayaz, 2018: 381-385). Tüketimle biçimlendirme, diğer bir ifadeyle tüketimle belli bir biçim verme tüketim alanında insanların özgürlüğünün de biçimlendirilmesi anlamını ifade etmektedir. Bu biçimlendirme de insan bedeni, psikolojisi esas alınmakta, bütün yönleriyle insan birer sermayeye dönüştürülmektedir. Özellikle kadın bedeni cinsel arzunun kuvvetli etkisi nedeniyle bir cinsel nesneye dönüştürülerek sömürülmektedir. Eleştirel kuramı takip ederek söyleyecek olursak, “kapitalist sistemde hiç kimse ne kadın ne erkek özgür değildir. Bu toplumlarda kadınlar da birer cinsel nesneye dönüştürülmüştür. Bu toplumlarda kadınlara uygulanan cinsel sömürü de bu toplumun asli sömürü şekillerinden birisidir” (Yaylagül, 2014: 104-105).

Tüketim kültürü her ne kadar endüstriyel ortamda üretilmiş bir kültürü ifade etse de geleneksel kültürün birtakım özelliklerini kullanarak işlevsellik göstermektedir. Kültürün başka bir kültüre eklemlenerek o kültürü değişim ve dönüşüm konusunda zorladığı bilinmektedir. Geleneksel kültür tanımlarında yer bulan bu özellikler tüketim kültürü için de geçerlidir. Sağlık haberlerinde yer alan cinsiyetçi inşalar bu çerçevede ele alınabilir.

Kamu yararı konusuna azami derecede özen gösterilmesi gereken bir alan olarak sağlık haberciliği, haberin sunulma biçimi açısından toplumun değil çeşitli sermaye gruplarının yararına işlevsellik göstermektedir. Bu durum sağlık haberciliği açısından kamu yararı ilkesinin ihlal edilmesine sebep olmaktadır (Taylan & Ünal: 2017: 28). Bu durumun bariz şekilde görülebileceği konuların başında sağlık haberlerinde kadın temsili gelmektedir. Özellikle de kadın bedeni temsillerinde bu durum çok daha barizdir. Günümüzde sağlık haberlerinde, estetik, güzellik konulu haberlerin ideal beden algısı üzerine kurulduğu görülmektedir. İdeal bedene ulaşmanın reçetesi ise tüketim olarak sunulmaktadır (Birsen & Öztürk, 2011: 1).

Durur & Kaymak (2018)'ın "Ulusal Basında Yer Alan Sağlık Haberlerinde Kadın Temsili Posta ve Habertürk Gazeteleri Örneği" başlıklı çalışmaları bu durumu ortaya koyar niteliktedir. Söz konusu çalışmada kadın bedeninin görsel bir nesne olarak konumlandırıldığı, ideal bir kadın bedenine vurgu yapıldığı, kadın bedeninin zayıf, erkek bedeninin güçlü şekilde temsil edildiği, makyajlı, çekici kadın fotoğraflarının kullanıldığı ve ideal bir beden ölçüsüne ulaşmanın yolunun tüketime yönelten reçetelere uymakla elde edilebileceği bulgulanmıştır. Çalışmaya göre medyada kadın bedeni üretim ve tüketim süreçleri bağlamında cinsiyet eşitsizliği yaratmaktadır.

Tüketim kültürüyle uyumlu bu cinsiyetçi inşalar kadınları sağlık alanında bilgiye erişim, sağlık hakkının ihlali ve beden sömürüsü açısından olumsuz etkilemektedir (Durur & Kaymak, 2018: 108). Birçok sosyalist feministe göre kadının bu şekilde sömürülmesi toplumun değil, kapitalizmin yeniden üretilmesidir. Kadınların sömürülmesi, kapitalist sistemin kar elde etme ihtiyacı ve kendi varlığını devam ettirmesine yönelik ihtiyaçtan kaynaklanmaktadır (Connell, 2017: 68). Şu da bir gerçektir ki kadınların sömürülmesi ve baskı altına alınması kapitalist dönemden çok önce de vardı. Fakat kapitalist dönemde bu durum hat safhaya ulaşmış, sömürülme bütün sınıflarla birlikte kadınları da kapsamıştır. Bununla birlikte kadının sömürülmesi ve baskı altına alınması kapitalist olmayan ülkelerde de varlığını korumaktadır (Connell, 2017: 77).

2.5.1.2. Tüketim Kültüründe Beden

Bu konuya değinmeden önce bedene yönelik tanımlamaların tarihi seyir içinde nasıl farklılaştığını ve tüketim kültürüyle ilişkili hale geldiğine genel hatlarıyla değinmekte fayda vardır.

Beden, tarih boyunca farklı anlamlandırmalar çerçevesinden tanımlanmıştır. Vigarello (2010), Orta Çağ'da bedenin kilolu olmasının hoş karşılandığını, eski fabllarda güzel kadın tanımlamalarına eşlik eden bazı sıfatlarda şişmanlığa övgü olduğunu belirtmektedir. Bu güzel kadın tanımlamalarında “tombul ve beyaz ve yumuşak”, ya da “tombul ve yumuşak ve güzel” ifadeler kullanılmaktadır. Ayrıca iyileşme sonrası dönemden bahsetmek için de bu kelimeler kullanılırdı: “beti benzi yerine gelmek”, “etlenip butlanmak”... (ss. 21-22).

Vigarello, Orta Çağ döneminde kadın bedeninin erkek bedenine göre daha esnek, daha hassas olarak betimlendiğini fakat yine de etli butlu oluşunun ima edildiğini belirtmektedir. Kadın bedeni o dönemlerde yumuşak ten ve zarafet, hassaslık ve tombulluk çerçevesinde tasvir edilmekteydi (Vigarello, 2010: 43).

15. yy. 'da kilolu bedene yönelik ahlaki eleştiriler baskın bir hale gelir. Yapılan bu eleştiriler şişmanlığın günah, kusur ve tehlikeli olduğu yönündedir. Bu dönemde şişmanlığı küçültme söz konusudur; fakat güzellikten hiçbir zaman açıkça bahsedilmez. Kilolu beden üzerine yapılan vurgular ahlak veya sağlık çerçevesindedir. Sağlıklı insan, “ne çok şişman ne de çok zayıftır” anlayışı hâkimdir. Bedene yönelik güzelleşmeyi amaçlayan estetik bir faaliyet söz konusu değildir (Vigarello, 2010: 44-50). Vigarello, kilolu bedene yönelik yapılan eleştirilerin Rönesans'la beraber değiştiğini aktarır. Bu eleştiriler genellikle tembellik, yavaşlık, hatta insanların akılsızlığı çerçevesinde yapılır. Rönesans döneminde şişmanlık geç kalmak, etkinliğin yeni bir değere büründüğü dünyaya uyum sağlayamamak demektir. Vigarello'ya göre, kadın bedenine yönelik anlayış Batı dünyasında öncelikle ve özellikle saray çevresinin gelişmesiyle beraber daha çok yapılandırılmış ve değişime uğramıştır. Catherine de Medici (Aktaran: Vigarello, 2010: 104), 16. yüzyılın ortalarında bu duruma bir örnek vermiştir: “kraliçenin evinin büyütülmesi, görüntünün ve bakımın sürekli takip edilmesi. Çok önemli bir sonucu vardır bu durumun: Güzelliğin herhangi bir biçimde ihmal edilmesinin kesin sonuçları vardır. Catherine'nin sarayının neredeyse kanun haline gelmiş kuralı şudur: Hanımlara ve genç kızlara süslenmelerini emredin... Yoksa kraliçe tarafından azarlanacak ve kınanacaklardır.” Sarayda belirlenen bu bakış açısı ve kurallar Vigarello (2010: 104)'nın da belirttiği gibi, “kişisel bakım kültürünü arttırmış, tavırlara ve giysilere daha fazla dikkat edilmesini sağlamıştır.

Vigarello, Aydınla Çağı'yla beraber bedene bakış açısının farklılaştığının, hacimlerin bireysel bir özellik kazandığını belirtmektedir. Bu dönemde ölçü yöntemleri ortaya çıkmıştır. Bu dönemde canlı ve organik, duyarlılığa ve sinirliliğe, bir güce sahip olan bedene ilişkin sorgular söz konusudur. Şişmanlık iktidarsızlığın, kısırlılığın nedeni olarak görülür ve “medeniyet fazlası” olarak değerlendirilir. Aydınlanma Çağı'yla beraber değişen ilk şey, beden hatlarının değerlendirilmesidir. Aydınlanma Çağı'yla beraber şişmanlığın tedavisi de büyük oranda yeniden düzenlenmiştir. Bu Çağ'da iktisatçılar, tüccarlar ya da varlıklı kesimler, belirgin bir göbeği saygınlık işareti olarak kullanmayı sürdürmüşlerdir, fakat kadınların ince olmaları beklenmektedir. Bu dönemde tıpla ilgili kaynaklarda mutlaka kiloların rakamlandırılması söz konusudur ve ilk defa olarak ölçü, muayeneyi yönlendirmek için verilmiştir. İlk defa yağ birikimini bedendeki yanma eksikliğiyle ilişkilendiren kimyasal incelemeler, perhizleri ileri seviyeye götürmüş, görünüşte zararsız varsayılan nişastalı ve şekerli besinler suçlanmaya başlanmıştır. Tıbbi bilgilerdeki değişim bedene bakış açısını da değişime uğratmıştır. Bireyler artık bedenlerine farklı bir şekilde bakmakta, onu korumakta, bedenlerinin kusurlarını ve yetersizliklerini ayıplamaktadırlar (Vigarello, 2010: 111-150).

19. yüzyılda kapitalizmin küresel bir boyut kazanması dünyanın birçok ülkesinde tüketime dayalı bir yaşam şeklinin yer almasına yol açmıştır. Bu yüzyılda Batı Avrupa'da meydana gelen endüstriyel devrim tüketim odaklı yeni bir yaşam şeklinin de alt yapısını oluşturmaktadır (Duman, 2016: 807). Kapitalizmin bu şekilde gelişim göstermesi 19. yüzyıldan itibaren bedene yönelik bakış açısını da değişime uğratmış, beden tüketim temelli tanımlanmaya başlamıştır.

19. yy.'ın başlangıcında, bilgiler, rakamlarla ilgili düşünceler büyük oranda altüst olmuştur. Şişman beden, hastalıklar karşısında daha hassas bir beden olarak düşünülmektedir. Ayrıca 19. yy.'da bedenler daha fazla gözler önündedir, şişman kişiler ise daha çok takip edilmeye başlanır. Hobiler, özel alanlar, moda, bakım bu yüzyıldan itibaren daha fazla önem kazanır. Beden ölçüleri fazla olan kişilerin üzerindeki baskı daha fazla yoğunlaşır. 19. yy.'ın sonunda boy ve kilo arasındaki denklik ayrıntılı hale gelir. İncelik kelimesi, bedenin orta kısmının inceliğini ifade eder. Bedenin orta kısmının diğer kısımlarına oranla daha ince olması gerekliliği üzerinde durulur. 19. yy.'ın ikinci yarısında bütünüyle yeni olan bir durum “çıplak bedenin ayna karşısında incelenmesidir.” Bu durum metaların çeşitlenmesine sebep verir: Aynalı dolaplar, çift taraflı aynalar,

yüksek aynalar... Bu yeni eşyalar yüzyılın sonunda en mütevazı tasarruf sahibi bireylerin evlerine kadar girer. Bu dönemde estetik, büyük önem kazanır. Bedene yönelik uyarılar öncelikle çirkinliğe yöneliktir. Bedene yönelik cazibe söz konusudur. 19. yy.'ın sonunda bedene yönelik tercihler açık şekilde ortaya dökülür, arzu ve onun meşruluğunu doğrulamaya dönük eğilimler söz konusudur. Şişman bireyler gülünç, istifçi, israfçı, obur olarak nitelendirilir. Estetik bu dönemde büyük önem kazanır. Ayrıca bu dönemde şişmanlık, tıpkı diğer hastalıklar gibi inceleme alanı haline gelmiştir. 19. yüzyılın sonunda şişmanlık açık şekilde ayıplanan sinsi bir hastalık olarak kabul görür. Şişmanlık sınırlandırılmayan, hayati bir kusurdur (Vigarello, 2010: 175-207).

Vigarello, 20. yüzyılın başında kadın bedeninin görüntüsüyle de alakalı kültürel bir değişim yaşandığı belirtmektedir. Bu yüzyılda kıvrımlar belirgin şekilde derinleşmiştir; ne pahasına olursa olsun zayıflama gerekliliği söz konusudur. Selülit ve sebep olduğu izlerin varlığı sürekli daha fazla vurgulanır.

Günümüzde, beden kimliği oluşturan, estetik değerler etrafında tanımlanan ve tüketimle ilişkili bir olgu haline gelmiştir. Sağlıkla ilgili haberlerde, programlarda sıklıkla bedene yönelik estetik ameliyatlardan bahsedilmekte, görüntü/fotoğraflarda ideal kadın bedenini imleyen unsurlar kullanılmakta bedene yönelik tavsiyelerin genellikle maddi bir külfeti olmaktadır.

Tüketim kültüründe bedenin özel bir anlamı vardır. Tüketim kültüründe beden, sağlıklı, güzel, bakımlı, alımlı vb. sıfatları içerir ve Baudrillard (2015: 180)'ın da vurguladığı gibi, incelik, hatlarını koruma ve böylece güzel olma saplantısı beden üzerindeki tüketimsel inşanın parçasını oluşturur. Fakat Baudrillard'a göre güzellik ve incelik arasında hiçbir doğal bağlantı bulunmamaktadır. Şişmanlık da başka dönemlerde güzel sayılırdı. Fakat tüketim kültüründe güzellik ve incelik ayrılmaz bir ikili haline gelmiştir.

Bugün hemen her yerde cinsellik ve erotizm vurgusu söz konusu. Cinsellik, medyanın hemen tüm içeriklerinde göstergesel bir üst-belirleyen haline gelmiştir. Görsel veya işitsel birçok şey cinsel bir tınıda sunulmakta. Meta ve hizmetler cinsel vurguyla birlikte pazarlanmakta, cinselliğin kendisi tüketime sunulmaktadır. Özellikle kadın bedeni kullanılarak meta veya hizmetlerin cinsellikle sunulması metaların simgesel işlevi, fantezisel ifadesi olduğu gibi derinden ikna etmeye yönelik bir çabadır. Toplumsal alanda

ahlaki anlamda mahkûm edilen cinsellik, tüketim söz konusu olunca daha seri pazarlama için vazgeçilmez ve meşru olgu olmaktadır (Baudrillard, 2015: 184- 191).

Toplumsal cinsiyet bağlamında bireylerin iyi olma hallerinin devamı ve bedenlerinin biçimlendirilmesine yönelik iletiler medya aracılığıyla bireylere iletilir. Sağlıklı olma ve bedenin biçimlendirilmesi yönünde söylemlerin öznesinin sağlık endüstrisi olduğu görülmektedir. Medya, reklam ve sağlık endüstrisinin çıkarları birleşerek dolaşımdaki sağlık enformasyonunu güçlendirmekte ve teşvik etmektedir (Uçan, 2018: 131).

Tüketim kültürü yaygın olarak reklamlar aracılığıyla yayılırken medya içeriklerinde yaşanan değişim neticesinde, reklam dışında başka medya içeriklerinde de tüketim kültürünün yayılma politikaları görülmektedir. Birçok içerikte olduğu gibi, sağlık haberlerinde de tüketim pratiklerine yönelik iletilerde ciddi bir artış gözlenmektedir. Sağlık haberlerinde tüketim iletileri gençlik, güzellik ve estetik söylemleri ile ideal beden algısı ve yaşam şekli değişikliği önerileri üzerinden verilmektedir.

Beden politikaları bağlamında sağlık haberleri ele alındığında, sağlıklı bir hayat sürmek, genç, zinde kalmak, diyet, güzellik, incelik, depresyon, giyim, moda tavsiyeleriyle kadınlara hitap eden, kadın bedenini bu çerçevede düzenlemeyi, disipline etmeyi amaçlayan metinlerin fazlalığı dikkat çekmektedir. Bu metinlerde, sağlık, hastalık ve beden tanımlarına yönelik bireylerin bilhassa kadınların kendilerini daha güzel, iyi, zinde, mutlu, sosyal hissetmelerini amaçladığı izlenimi uyandıran bir yayın politikası dikkat çekmektedir. Metinlerde dikkat çeken bir başka unsur uzman görüş ve önerilerine yer verilmesidir. Uzman görüş ve önerileri doğrultusunda beslenme, dinlenme, spor, sosyal ilişkiler vb. birçok alanda daha üretken, verimli, doyumlu bir hayat vaat edilmekte ve gündelik yaşam düzenlenmekte ve beden disipline edilmektedir (Demez, 2012: 529-530).

Sağlık haberlerinde sıklıkla ideal ölçülerde, güzel, alımlı, bakımlı kadın fotoğrafları tüketim kültürü açısından dolaylı bir aracı unsur olarak değerlendirilebilir. Zira ideal, güzel, alımlı, bakımlı beden belirli tüketim pratiklerini içermektedir. Medyada sağlıkla ilgili metinlerde yazılı ya da görsel reklamlar yoluyla metinlerde yer alan ideal ölçüdeki kadın bedenine gönderme yapılmakta, benzer tüketim pratikleri uygulandığı takdirde aynı ölçülere ulaşılacağı doğrudan ya da dolaylı şekilde vaat edilmektedir. Dolayısıyla

tüketime dayalı belirli yaşam şekilleri kadın bedeni üzerinden gündelik rutinelere eklemlenmek istenilmekte ve nihayetinde tüketime ivme kazandırmak amaçlanmaktadır.

Bilişli (2018: 32)'nin de ifade ettiği gibi, ideal bedene yapılan vurgu, kozmetik ürünlere ve estetik cerrahiye olan rağbeti artırmaktadır. İdeal beden vurgusu içeren sağlık haberlerinde yer alan görsellerde bir ürün ya da ürün zincirine yer verildiği görülmektedir. Ayrıca ürün ya da ürünlerin markalarının ilgili haber içerisinde verildiği de görülmektedir. Haberin üslubu, kullanılan görsel, haberde ürün ya da marka vurgusunun yer alması gibi unsurlar tüketimi imlediği gibi habercilik ve etik anlayış çerçevesinde de sorunlu durumlara yol açmaktadır. Estetikle ilgili haberlerde de yine estetik merkezi, özel sağlık kuruluşu gibi yerlerin görsellerinin haberde yer aldığı görülmektedir. Güzel ve estetik kavramları dolayımında ideal bedene, ideal beden üzerinden de tüketime sistematik vurgu yapılmaktadır.

Sağlık haberlerinde beden üzerinden gündelik pratikler düzenlenirken fotoğraflar üzerinde toplumsal cinsiyete dayalı ayrımlar dikkat çekmektedir. Söz konusu fotoğraflarda kadın bedeni ideal ölçülerde alımlı, zarif, çekici şekilde imlenirken, erkek bedeni gücü temsil eden şekilde kaslı olarak gösterilmektedir (Durur & Kaymak, 2018: 99). Bu şekilde toplumsal cinsiyet eşitsizliğine dayalı iktidar ilişkisi tesis edilmekte, kadın ve erkeğin konumu toplumsal cinsiyet eşitsizliği bağlamında keskin bir ayrıma tabi tutulmakta, kapitalist eğilimlerde dahi toplumsal cinsiyet eşitsizliği pekiştirilmektedir.

Uçan (2018: 137), kadınların sağlıkları ve bedenleri konusunda mücadele etmeleri gerektiğini belirterek şu bilgilere yer vermektedir:

“Savaşmaları gereken ilk alan şüphesiz, sağlık endüstrisinin medya aracılığıyla pazarladığı “sağlıklı/güzel/ideal kadın bedeni” imgesidir. Kadın bedenlerini belirlenmiş kalıplar içine sokmaya, kadınları belirlenmiş yaşam tarzlarını benimsemeye zorlayan ve bunu yaparken tıbbi kullanan sağlık endüstrisine ve aracılık eden medya metinlerine karşı kadınların farkındalık düzeyi yükseltilmelidir. Kadın bedenini ve nefsinin “sağlıklı olma” söylemi altında terbiye etmeye ve şekillendirmeye çalışanlara söyleyecek sözü, direnecek gücü olan kadınlar yetiştirmemiz gerekmektedir.”

2.5.1.2.1. Tüketim Kültüründe Arzunun Kullanımı Açısından Kadın Bedeni

Kadın bedeni arzunun kullanımı açısından önemli bir işlev görmektedir. Onun için tüketim kültürü açısından önem taşımaktadır. Güngör (2016)'ün de belirttiği gibi “kapitalist anlayışta her şeyin ve herkesin bir maddi bedeli vardır, dolayısıyla da kapitalizmin alışveriş ortamında bir biçimde işe yarar (s. 159).”

Bocock (2014: 98), modern tüketimde arzunun önemine değinmektedir. Ona göre modern tüketim, metaların arzu yaratacak şekilde sunulmasına ve reklamlarının yapılmasına bağlıdır. Bocock, arzuların akışkan bir durum içindelermiş gibi göründüklerini; arzuların akışkan olduğunu, beklenmedik yönlere akabileceğini belirtmektedir. Ona göre: “Sinemanın, dergilerin, renkli fotoğrafçılığın ve hepsinin üzerinde televizyonun keşfinden sonraki on yıllar içinde oluşturulan imajlarda, sembollerde, görüntülerde yansıdığı gibi, arzular insan bedeninin cinsel potansiyeli ile ilişkilendirilmektedir (s. 98)”.

Aydınlanma dönemi ile beden anlayışı değişime uğramış, bu değişim neticesinde beden sürekli denetlenmesi gereken, çeşitli cezalara maruz kalan, dışlanan, gölgede bırakılan ötekilik kategorisinden çıkarak, haz ve arzu çerçevesinde kurgulanmış, yaşamın merkezinde yer alarak bireysel var oluşa dair güçlü bir referans haline gelmiştir. Yaşanan anlayış değişikliği bedeni doğal ve biyolojik değil, toplumsal bir olgu durumuna getirmiştir. Beden artık toplumsal olarak yapılandırılmış, çevresi kültürel, siyasal ve toplumsal söylemlerle sarıldığı, diğerlerinin bakışında anlam ve varlık kazanan maddi bir gerçekliktir. Bu noktada bedenin tüketim kültüründe kazandığı temel anlam ortaya çıkmaktadır; yani, diğerlerinin arzu ve haz içeren bakışlarının “değer” kattığı bir anlamlandırma gücüne sahip olmasında... Bedene ilişkin mitsel değerlerin kaynağını da bu arzu dolu bakışlar oluşturmaktadır (Köse, 2011: 76-77).

Arzu rağbeti artırmaya yönelik önemli bir itici güçtür. Bu nedenledir ki reklamlarda önemli bir unsur olarak yer almaktadır. Özellikle de kadın bedeni üzerinde arzunun kullanımına sıklıkla rastlanmaktadır. Bugün araba, çikolata, dondurma vb. reklamının yarı çıplak bir kadın bedeni kullanılarak yapıldığı görülmektedir. Sağlık haberlerinde de özellikle tüketim iletileri içeren sağlık haberlerinde, aynı durum söz konusudur. Kadın bedeninin iç içe geçmiş tüketim iletileriyle bir arada kullanılması vurgulanan ürün veya hizmetin cinsel arzu kullanılarak pazarlanması amacına yöneliktir. Özellikle ideal

ölçülere vurgu yapan tüketim iletilerinde genellikle yarı çıplak bir kadın bedeninin kullanıldığı görülmektedir. Bu şekilde belirtilen ürün veya hizmetin satın alınmasıyla benzer beden, çekiciliğin elde edilebileceği iletisi verilmektedir. Yani kadın bedeni belirtilen ürün veya hizmete arzu uyandıracak şekilde konumlandırılmaktadır.

Kadın bedeninin bilhassa da sağlık konulu haberlerde bir arzu nesnesi olarak konumlandırılması etik ilkeler açısından sakıncalı bir durum olduğu gibi toplumsal cinsiyet anlayışını pekiştirmesi ve kadının birey kimliğinin silikleştirilmesi açılarından da tartışmaya açık bir konudur. Eskinin mahrem saydığı, görünmez kıldığı, arzulu bakışlardan sakınılan beden, tüketim kültüründe görünür kılınması, kitle iletişim araçlarında arzu ve haz vurgularını içerecek şekilde ifşa edilmesi bedenin tüketim kültüründe kazandığı yeni anlamı göstermektedir. Cinsiyetçi bakış açısını yansıtan bu durum kadının birey olma kimliğini daha fazla silikleştirmekte, daha fazla yok sayılmalarına, daha fazla ikincil, öteki olarak görülmelerine neden olmakta öte yandan da bu bakış açısı kadını sadece cinsel bir obje olarak görmekte ve öyle konumlandırmaktadır. Bu konumlandırma aynı zamanda bir iktidar anlayışının yansımasıdır. Foucault (2018)'un da belirttiği gibi, her alanda varlık gösteren iktidar işlev ve işleyişini sağlık haberlerinde ve bu haberlerde yer alan cinsiyetçi temsillerde de varlığını göstermektedir. Bu noktanın daha iyi anlaşılması açısından Foucault'un cinsellik, beden ve iktidar arasındaki ilişkiye değinmek yararlı olacaktır.

2.5.1.2.1.1. Foucault'un Cinsellik, Beden ve İktidar İlişkisi

Foucault (2018), beden ve iktidar arasında ilişki kurar. Ona göre iktidar bedenlere dokunmayı bir görev sayar. İktidar cinsel bedeni çepeçevre sarar. Burada esas olan durum, iktidarın etkinliğini artırması ve denetlenen alanın genişletilmesidir. Aynı zamanda hazzdan belirli bir çıkar elde edilmesi de gözetilir.

Foucault'a göre iktidar iki zeminde işler: Mekân ve söylem. İktidar her yeredir, her mekânsal ortam ve organizasyondadır. Eşyaların düzeni konumu, mekânların düzenlenişi, kentsel tasarımlarda dahi iktidar üretimi söz konusudur. Öte yandan iktidar söylem yoluyla işler. Her söylenen söz iktidar üretimine katkı sağlar. Sözün kim tarafından, ne söylendiği, kimin dinlediği önemlidir (Güngör, 2016: 258). Ona göre iktidar, "Tekrara dayalı, cansız, kendi kendini yeniden üreten her şeyiyle, tüm bu hareketliliklerden yola çıkarak beliren, bunların her birini destek alan ve geri dönerek

onları sabitleştirmeye çalışan genel bir sonuçtur.”, “İktidar elde edilen, koparılan ya da paylaşılan, korunan ya da elden kaçırılan bir şey değildir; iktidar sayısız noktadan çıkarak, eşitsiz ve hareketli ilişkiler içinde işler.”, “İktidar ilişkileri, başka tür ilişkilere (ekonomik süreçler, bilgi ilişkileri, cinsel ilişkiler) göre dışsallık konumunda değildir; onlara içkindir, bu bağıntılar iktidar içinde oluşan bölüşüm, eşitsizlik ve dengesizliklerin dolaysız sonuçlarıdır (ss. 69-70)”.

Foucault bireyi yok sayar. Bireyin yerine özneyi koyar. Öznenin ise bütünlüğü yoktur. Bir özne aynı zamanda nesneleşebilir. İnsan aynı zamanda özne ve nesne olabilmekte, yer değiştirerek, birbirini alabilmektedir (Güngör, 2016: 258).

Foucault, insanları birey olarak değerlendirmek, dolayısıyla kişisel özelliklerine göre kategorize etmek yerine etnik kimlik ve cinsiyete göre kategorize eder. Bu şekilde bireyin yerini kimlik alır. Kimlik de özne gibi değişim ve dönüşüme açıktır. Foucault’a göre birey, özne ve nesne ayrımı içerisinde parçalanmış, öte yandan da toplumdaki çeşitli kimliklerle (cinsiyet, dinsel, etnik vb.) özdeşleştirilerek kişiliğin parçalanması gerçekleştirilmiştir (Güngör, 2016: 258-259).

Foucault’a göre her yerde mevcut olan, cinsel ilişkilere kadar her şeye içkin olan iktidar cinsellik, haz, beden politikalarından da ayrı düşünülemez. Foucault’a göre, kadın bedeni, tümüyle cinsellikle çerçevelenen bir beden şeklinde çözümlenmiştir (yani nitelenmiş ve devre dışı bırakılmıştır); bu beden, kendisine mahsus patolojinin tesiriyle tıbbi uygulamalarla birleştirilmiştir; (düzenli doğurganlığı sağlamak mecburiyetinde olduğu) toplumsal bünye, (işlevsel ve esas elemanı olmak mecburiyetinde kaldığı) aile düzlemi ve (ürettiği ve biyolojik-ahlaksal bir yükümlülük bağlamında eğitimi süresince güvence vermek mecburiyetinde kaldığı) çocukların hayatıyla organik bir iletişim içine sokulmuştur. Foucault bu durumları kadın bedeninin histerikleştirilmesi olarak adlandırır. Ona göre ana (ve onun olumsuz görüntüsü olan asabi kadın) bu histerikleştirmenin en bariz şeklini oluşturur (Foucault, 2018: 77).

Ona göre XIX. yüzyılın burjuva toplumu, varlığını günümüzde de devam ettiren toplum, çatlamış ve çarpıcı bir sapkınlık toplumdur. Bunun riyakârlılıkla bir ilgisinin olmadığını söyleyen Foucault, hiçbir konunun cinsellik kadar açık ve bol konuşulmadığına, kurmaca ve söylemlerle bu kadar açıkça üstlenilmediğine dikkat çeker. Toplumun cinselliğe karşı aşırı oranda katı bir ket oluşturmamasından dolayı, kendisine

rağmen sapkın bir filizlenmeye neden olması da söz konusu değildir. Söz konusu olan toplumun cinsellik ve beden üzerinde yürüttüğü iktidar türüdür. Foucault, bu iktidarın bir yasa biçimine sahip olmadığını belirtir. Ona göre toplum cinselliği dışlamaz; onu, kişileri tikelleştirme kipi şeklinde bedenlere dâhil eder. Cinselliği başından savmaz, iktidar ile hazzın birbirlerini kuvvetlendirdiği sarmallarla cinsellik türlerini kendine çeker; cinsel uyumsuzluğu üreterek onu sabitler. Ona göre modern toplum sapkındır, riyakârlığının bir tepkisi olarak değil, doğrudan doğruya ve gerçek anlamda sapkındır (Foucault, 2018: 41).

Foucault, “bir cinsel organ toplumu”nda, daha doğrusu “cinsellik sahibi” bir toplumda yaşadığımızı ifade eder. Ona göre iktidar kan yoluyla konuşur. “Kan, simgesel işlevi olan bir gerçekliktir.” Sağlık, türün geleceği, çocuklar gibi konuları iktidar, cinsellik bağlamında ele alır. Cinsellik gösterge veya belirtke değil, hedef ve nesnedir. Ona değerini veren şey muğlaklığı veya enderliği değil, aldatıcı varlığı, ısrarı ve her yerde kışkırtılan aynı zaman da ürkülen bir olgu olmasıdır. İktidar cinselliği ortaya çıkarır, biçimlendirir ve cinselliği denetim altına alarak cinselliğe anlamlar yükler; cinsellik “anlam değeri olan” bir faaliyettir (Foucault, 2018: 105).

Foucault’a göre iktidar bir çağrı mekanizması olarak işler. Haz, onu elde etmeye çalışan iktidara yayılır; iktidar peşinden koştuğu hazzı sağlamlaştırır. Ona göre tıbbi muayene, ailenin denetimleri, eğitilimsel rapor, psikiyatrik araştırma; bunların hepsi, çift tepkeli mekanizmalar şeklinde hareket eder. Bir yandan izleyen, gözleyen, yoklayan, sorgulayan bir iktidarı kullanmanın verdiği haz; bir yandan da bu iktidardan kaçmak, onun kılığını değiştirmek veya onu atlatmak mecburiyetinde olmanın doğurduğu haz. Foucault’a göre, ebeveynler ve çocuklar, doktorlar ve hastalar, yetişkinler ve gençler, histerik ve sapkınlıklarıyla psikiyatristler, IX. yüzyıldan günümüze kadar ara vermeksizin iktidarın ve hazzın kesintisiz sarmallarını oluşturmuşlardır (Foucault, 2018: 39-42).

Foucault cinselliğin tarihsel bir tertibat olduğunu öne sürer. Ona göre cinsellik, “üzerinde güç işlere girişilecek hasıraltındaki bir gerçeklik değil, bedenlerin uyarılmasının, hazların yoğunlaştırılmasının, söyleme kışkırtmanın, bilgilerin oluşumunun, denetim ve direnmenin güçlenmesinin bazı önemli bilgi ve iktidar stratejilerine göre birbirlerine eklendiği büyük ve görünür bir şebekedir.” (s. 78).

Foucault’a göre, iktidarın haz ve cinsellikle olan bağıntıları, kenar cinselliklerin sağlamlaştırılması, çoğaltılması ve yalıtılması yoluyla çoğalır. İktidarın bu ilerleyişi üzerine, belli zevke, yaşa ve alışkanlık çeşidine iliştilmiş cinsellikler sabitlenir. Ona

göre özellikle XIX. yüzyıldan sonra, psikiyatrinin, tıbbın, pornografinin, fuhsun aracılığı yoluyla bir yandan hazzın analitik şekilde azalmasıyla, bir yandan da hazzı denetim altına alan iktidarın artmasıyla bağlantılı olan çok sayıda iktisadi çıkar tarafından temin edilmiştir. Ona göre iktidar ve haz birbirini silikleştirmez; biri diğerine karşı çıkmaz, birbirlerine karışır, birbirlerini izler ve birbirlerini kışkırtırlar; olgusal ve karmaşık kışkırtma ve uyarma mekanizmaları yoluyla birbirlerine bağlanırlar (Foucault, 2018: 41-42).

Bu başlık altında değinilmesi gereken bir başka kavram da biyo-iktidar kavramıdır. Foucault'a göre egemen iktidarın temsil ettiği öldürme gücü, yerini artık bedenlerin yönetimi ve hayatın hesapçı şekilde işletilmesine bırakmıştır. Klasik çağ boyunca bedenlerin boyun eğmesini ve nüfusların kontrol edilmesini sağlamak amacıyla çok sayıda ve farklı tekniklerin (dil, okullar, kolejler, atölyeler, kışlalar gelişir ve buna ilaveten iktisadi gözlemler ve siyasal pratikler alanında uzun yaşama, kamu sağlığı, doğurganlık, göç, konut sorunları ortaya çıkar) bedenlerin boyun eğmesini ve nüfusların kontrol edilmesini temin etmek amacıyla çok sayıda ve farklı tekniğin ortaya çıktığı görülür. Foucault bu yeni döneme "biyo-iktidar çağı" adını verir. Biyo iktidarın gelişimi iki yönlü bir süreçtir. Disiplin konusunda, okul veya ordu gibi kurumlar; taktik üzerine, eğitim, öğrenme, toplumların düzeni üzerine düşünceler belirir. Nüfus düzenlemeler yönünde ise, kaynaklarla nüfus arasındaki orantıya dair tahminler, demografi, zenginliklerin ve bunların dolaşımının, yaşam sürelerinin çizelgelere geçirilmesi söz konusudur. Cinsellik düzeni bu düzenlemeler içerisinde yer alır (Foucault, 2018: 99-100).

Biyo-iktidar kapitalizmin vazgeçilmez bir ögesidir. Zira kapitalizm, bedenlerin denetim altında üretime dâhil edilmesi ve nüfus olaylarının iktisadi süreçlere göre düzenlenmesiyle teminat altına alınmıştır. Kapitaliz her ikisinin de (beden denetimi ve nüfus politikası) güçlenmesine ihtiyaç duydu. Daha doğrusu onları bağımlı kılmaya yönelik iktidar yöntemlerine ihtiyaç duydu. İnsan birikiminin sermaye birikimiyle uyumlu kılınması, nüfusun büyümesinin, üretim güçlerinin yaygınlık kazanmasıyla karın bölüşümüne eklemlenmesi, büyük oranda biyo-iktidarın farklı biçimleri ve teknikleriyle işlemesi sayesinde mümkün oldu. Bedene yapılan yatırım, bedenin değerlendirilmesini zorunlu kıldı (Foucault, 2018: 100-101).

2.5.2. Medyanın İdeolojik Yapısı ve Medya Sahipliği

Medyanın, yaşam biçimlerini, düşünce yapılarını, insanlarla olan ilişkileri şekillendirme gücüne sahip olduğu sıklıkla dile getirilmektedir. Medya büyük ölçüde olayları algılama biçimlerimizi ve yorumlarımızı etkilemektedir. Medya, olay, durum ve kişileri temsil şekilleriyle toplumda belli değer yargıları üretebilmekte, var olan yargıların devam ettirilmesinde önemli rol oynamaktadır. Medya olay, olgu ve kişilere ilişkin düşüncelerimizi yalnızca tamamlayan değil, genellikle karar mekanizmasında rol oynayan bir etki gösterir. Medyada sıklıkla ve açıkça kadın, erkek arasındaki farklılıklara vurgu yapılmaktadır. Kadın ve erkek medyada her gün defalarca yeniden tanımlanmakta, resmedilmekte, bu da belirli özellikler ve kültürel değerler çerçevesinde sınırlandırılarak yapılmaktadır. Bu sınırlandırmalar kadın ve erkeğe belirli rollere zorlamakta kadın ve erkeğin toplumsal alandaki yerini belirleme ve cinsiyetçi yapıları pekiştirmede etkili olabilmektedir. Atılan başlıklar, kullanılan ifadeler ve fotoğraflar kadının toplumsal konumdaki yerine atıfta bulunmakta, dolayısıyla da cinsiyetçi kalıpları pekiştirmektedir (Geider, 2012: 7; Bayhantopçu, 2017: 84).

Medya, içeriklerini oluştururken geleneksel kültürü kullanmakta, onu yeniden yaratmakta ve şekillendirmektedir (İrvan, 2014: 11). Medyanın temel işlevlerinden birisi de bir kültürdeki değerleri korumaktır. Toplumsal çıkarları birleştirmek, bütünlüğü sağlamak amacıyla toplumsal değerler medya tarafından korunurken, bu değerlere zıtlık teşkil eden durumlar, düşünceler meşru olmayanlar şeklinde tanımlanır (Shoemaker & Reese, 2014: 100-101).

Medyada haberlerin bazı alanlarında kadınlara neredeyse hiç yer verilmez, kadın yok sayılır. Simgesel anlamda dahi kadın yoktur, görmezden gelinmiştir. Örneğin, memurlar, doktorlar, sanayiciler vb. haber yapılan konularda, genellikle kadınlara yer verilmez. Çocuklarla ilgili haberlerde de bu durum söz konusudur. Çocuklar denildiğinde genellikle erkek çocuktan söz edilir. Örneğin, çalışan çocuklarla ilgili bir haberde genellikle kaportacı erkek çocukların fotoğraflarına yer verilir (Tanrıöver, 2012: 163-164). Haber bültenlerinde çalışan kadınlarla ilgili haberlerin tüm haberlere oranı %4'tür. Genellikle kadınlarla ilgili olay, olgu ve düşünceler habere konu olmaz. Kadınlar haberlerde ancak şiddet mağduru ve kurban olduklarında habere konu olur. Şiddete konu olan kadınlar haberlerde yer alır fakat bu durum da sınırlı şekildedir. Şiddetin psikolojik, ekonomik vb. yönleri haberde yer almaz (Uçan, 2018: 127). Haber dışında diğer medya

içeriklerinde de kadına ya yer verilmez ya da kadın toplumsal cinsiyet bağlamında medya içeriğine konu olur. Örneğin bir filmde kadın genellikle filmde kahraman olarak imlenen kişiyi karar ve davranışlarıyla tehlikeye atar; yani filmin sorun çıkaran ve pasif unsurudur. Senaryoda geleneksel cinsiyet rollerini yerine getirmeyen kadın kötü kadın karakterindedir (Uçan, 2018: 126-127).

Medyada temsil edilen kadın kimlikleri giderek artan oranda ataerkil yapı tarafından biçimlendirilen bir cinsellikle örtüşür duruma gelmektedir. Bu durum esas olarak kadını kolayca el konulabilir, pasif, hükmedilebilir, çeşitli amaçlar için kullanılabilir cinsel haz nesnesine dönüştürmektedir (Akdoğan, 2004: 86).

Medya, birçok içeriğinde olduğu gibi, sağlık haberlerinde de cinsiyetçi yapıları yeniden inşa etmektedir. Bu inşa, bazı konuları dışarıda bırakarak, yok sayarak, kimi ifadeler kullanmak gibi söylemsel stratejiler kanalıyla gerçekleştirilmektedir (Durur & Kaymak, 2018: 99). “Dil cinsiyetçidir. Haberin dili kamusal yaşamın eril sağduyusunu yansıtır.” (Uçan, 2018: 127). Cinsiyetçe enformasyon akışı eşik bekçileri eliyle gerçekleştirilir. Medyada eşik bekçileri bilgi, haber akışını kontrol ederek, bilgi ve haberin tek bir eşikten kontrollü ve istenilen şekilde akışını sağlar. Eşit bekçiliği esasen bir kontrol noktasıdır. Bu kontrol noktası toplumsal cinsiyet eşitsizliği gibi geleneksel, bilinen ve istenilenin sevk edildiği bir eşik alanıdır.

Şunu da belirtmek gerekir ki, medya sadece aracı bir unsur olarak rol oynar. Etkisi, gücü kimler tarafından, ne şekilde kullanıldığına göre değişiklik gösterir (Güngör, 2016: 13). Medyanın kapitalist ekonomi içindeki yeri, reklama olan bağımlılığı, geleneksel kültürü hammadde olarak kullanması, siyasilerle, yöneticilerle, iş adamlarıyla olan yakın ilişkileri göz önüne alındığında medyanın iktidar/güç odaklı işlev gördüğü, mevcut kültürel ve siyasal anlayışın devamında rol oynadığı ve bu ilişki içinde toplumsal cinsiyet yapılarını da yeniden inşa ettiği söylenebilir.

Medya, toplumsal anlayışın, ataerkinin ve kapitalizmin kontrol gereksinimlerine yardımcı olarak işlev görmektedir (Zoonen, 2014: 375). İletişim bilimlerinde eleştirel akım olarak bilinen bakış açısına göre medya gücü elinde bulunduranlara hizmet eder. Gücü elinde bulunduranların kendi ideolojilerini kitlelere aktararak kitleleri edilgenleştirir. Öyle ki bireysel özellikler silikleşir, dolayısıyla iradelerinden soyutlanan, kendi gerçek yaşamlarından koparılan bireyler kitle toplumunun pasifize edilen birimleri haline gelir. Bu pasifize edilen birimler, gücü elinde bulunduranlardan gelen iletileri

kabullenmekte ve bilinçsizce içselleştirmektedir (Güngör, 2016: 95). Eleştirel kanatta yer alan ekonomi politik yaklaşıma göre medya yapısı içinde üretilen içerikler birer metadır. Bu içeriklerin üretimi, tüketimi, yayılımı iktidar/güç yapısının ilkelerine bağlıdır. Üretilen içerikler ideolojik bir işlev de yerine getirir. Bu içerikler hâkim toplumsal yapının ve güç/iktidar yapısını pekiştirme, meşru hale getirme ve yeniden inşa etme işlevini gerçekleştirir (Yaylagül, 2014:143-144). Konuya Gramsci'nin hegemonya kavramı açısından bakıldığında, yani Gramsci'nin hegemonya kavramı medyaya uygulandığında görülür ki medya egemen değerleri topluma ileten bir araçtır. Medya egemen anlayış, değer ve inançlara karşı olan ve bunları sorgulayan, tehlikeye atan bütün olaylara karşıdır. Medyaya konu içerikler hep egemen değer ve inançlar çerçevesinde sunulur ve herkesin aşına olduğu bir dünya betimlenir. Medya farklı olana, farklı cinsel kimliklere karşıdır. Medya egemen değerleri topluma aktararak hegemonyayı sürekli yeniden tesis eder (Yaylagül, 2014: 113-114).

Toplumsal cinsiyet kalıplarının bugün büyük bir direnç göstererek varlığını devam ettirmesi eleştirel bakış açısıyla okunabilir. Başlı başına bir güç ve gücün kontrolünde olan medya içeriklerinde cinsiyetçi kalıpların yoğun şekilde yer alması, başka bir deyişle erkek egemen toplumsal anlayışı işlemesi erkek, kadın arasındaki geleneksel ve ideolojik güç ilişkilerini yansıttığını göstermektedir. Dolayısıyla medya yerleşik anlayışın ve gücün yanında yer almaktadır.

Medyada yer alan sağlık içerikleri toplumsal alandaki cinsiyetçi inşaların hem belirleyeni olarak etkide bulunmakta hem de bu inşaların neticesi olarak ortaya çıkmaktadır. Bu bağlamda cinsiyet eşitsizliğiyle mücadelede medyaya çok iş düşmektedir. Medyanın cinsiyet eşitsizliğine yol açan inşalardan uzak bir anlayışla içeriklerini oluşturması gerekmektedir. Bilhassa sağlık gibi bireyler açısından hayati önem taşıyan bir konuda, sadece erkek egemen bakış açısını yansıtan cinsiyetçi anlayışlardan uzak olmalı ve eğitim, dönüştürme, bilgilendirme gibi işlevlerinin bir gereği olarak toplumsal alanda kadının cinsiyetçi konumuna sorgulayan bir yaklaşım getirmelidir (Durur & Kaymak, 2018: 108).

2.5.3. Sağlık Haberlerini Magazinleştirme Eğilimi

Son zamanlarda hem televizyon ve gazete hem de özel sağlık kurumlarının artmasıyla doğru orantılı olarak, medyada sağlık haberlerinin ve hekimlerle yapılan

röportajların sayısında artış görülüyor. Sabah erken saatlerden itibaren birçoğu İstanbul'da bulunan özel sağlık kurumlarında çalışan, bazıları da kendi uzmanlık alanlarının dışında konuşma yapan birçok hekim, bir çeşit halkla ilişkiler faaliyetinin içinde yer alarak televizyon ekranlarında görünüyor. Ayrıca televizyonda bazı münazara programlarında reyting amaçlı “kök hücre, kordon kanı” gibi konular yer alabilmektedir. Medyada yer alan sağlık konulu bu içerikler kimi zaman magazin haberlerinin kalıpları çerçevesinde kullanılmaktadır (Hatun, 2004).

Özellikle politize olmuş toplumlarda eğitim, kültür, sağlık gibi konular bireylerin gündemine girmekte zorlanmaktadır. Gazetelerde arka sayfalarda veya haber bülteninin sonlarında yer bulabilen sağlık haberleri daha fazla ilgi çekmeye yönelik olarak biraz da sansasyonel söylem eşliğinde haberin içeriği geri planda kalabilmekte, haberin nesnelliği ve doğruluğu tartışma uyandırabilmekte ve konuya dikkat çekilememektedir (Geçer, 2018: 173).

Magazin içerikli haberlerde haber değerleri, ilginçlik, ilgililik ekseninde konumlandırılmaktadır. Haberler genellikle sansasyonel olay ve olgularla tanımlandığı için bu tür haberlerde insanların duygularına hitap edilir. İzleyici/dinleyici/okurlarda habere karşı ilgi uyandırmak, bu ilgiyi sürdürmek magazin haberliliğinin vazgeçilmez unsurlarıdır (MEB, 2013: 4). Bol fotoğraf ve büyük puntolu yazıların yer aldığı magazin içerikli haberlerin anlamı çoğunlukla basittir. Konu olarak ise çeşitliliğe sahiptir. Az haberli, büyük puntolu ve bol görüntülü düzenleme magazin içerikli haberlerin özelliklerindendir (MEB, 2013: 23).

Son zamanlarda medyada baskın bir anlayış olan magazin yönelimi, haberlerde kendini iki biçimde göstermektedir. Bunlar “magazin haberi” ve “içeriği magazinleştirilmiş haber”dir. Konumuz açısından önemli olan magazin eğilimi içeriğin magazinleştirilmesidir. İçeriği magazinleştirilmiş haber, “habere konu olan olayın ikincil öneme sahip öğelerinin öne çıkarılmasıdır.” Başka bir ifadeyle, siyasal, toplumsal, ekonomik niteliğe sahip konuların eğlenceli bir şekilde sunulmasıdır (MEB, 2013: 4). Sağlık haberlerinde içeriğin magazinleştirilmesi sağlık haberine konu olan olgunun geri planda kalarak ikincil nitelikteki olguların ön plana çıkması şeklinde kendini göstermektedir. Kadınları konu edinen sağlık haberlerinde ikincil nitelikteki olgular genellikle ideal beden, güzellik gibi kavramlar olmaktadır. Kimi zaman da bazı sağlık haberlerinde hiç alakası olmadığı halde kadın görseli kullanılmakta, kadın görseliyle ideal

bedene vurgu yapılmaktadır. Bu sorunlu durumlar kadını beden politikaları doğrultusunda cinsiyetçi bakış açısıyla resmetmektedir.

Sağlık haberlerinde sıklıkla tüketim kültürüyle bağlantılı magazin ögeler yer almaktadır. Türkiye’de özellikle 1980 sonrasında medyada yer alan haberlerin niteliğinin daha magazinleşmesi, 1990 sonrasında ise özel televizyon kanallarının açılmasıyla bilgilendirme işlevine sahip olan haber içeriklerinin değişmesine neden olmuştur. Haber içerikleri, tüketim iletileri içeren bir niteliğe bürünmüştür. Bu özellikle sağlık, kültür, sanat haberlerinde bariz şekilde görülmektedir. Bu haberler aracılığıyla yeni yaşam şekilleri ve tüketim alışkanlıkları okuyucu/izleyici/dinleyiciye aktarılmaktadır (Birsen & Öztürk, 2011: 2). Tüketim kodlarıyla ilişkili sağlık haberlerinde bol fotoğraf kullanımı, eğlenceye dönük ifadeler, ciddiyetten uzak kelimeler/vurgular sıklıkla yer almaktadır.

Cinsel sağlık haberleri magazin ögelerin en fazla rastlandığı sağlık içeriklerinden biridir. Bu duruma örnek olarak Posta gazetesinde medyatik bir kimliğe sahip olan Dr. Haydar Dümen’in cinsel hayatla ilgili soruları yanıtladığı ve günlük olarak yayımlanan bölüm gösterilebilir. Sağlıkın magazinleşmesinin bir örneği olan bu bölümde, okurlardan gelen sorular ve bu sorulara verilen cevaplar mizahi ve cinsiyetçi bir üslupla verilmektedir. Cinsel sağlık içeriklerinde bu tür magazin, cinsiyetçi, ciddiyetsiz, erkeğin merkezde olduğu bakış açısı, bireylerin cinsel sağlığına yönelik tehdit oluşturduğu gibi psikolojik ve sosyal bütünlüğe yönelik tehdit de içermektedir (Durur & Kaymak, 2018: 103). Cinselliğin biyolojik, sosyal ve psikolojik değişimlerin etkileşimi içinde şekillenen bir olgu olduğu düşünüldüğünde, bu bütünlüğün bir halkasının bozulmaya uğramasıyla işlevselliğini kaybedebilmektedir (Gülsün, Ak & Bozkurt, 2009: 68). İşlevselliğini kaybeden cinsellik yalnızca bireyleri etkilememekte, o bireyin ferdi olduğu aile ve toplum yapısını da olumsuz yönde etkilemektedir (Durur & Kaymak, 2018: 103).

Sağlık haberlerinde magazin haberciliğinin rutinlerinin kullanılması beraberinde kadınların cinsiyetçi bakış açısıyla resmedilmesine neden olmaktadır. Özellikle güzellik, estetik, bakım şeklindeki sağlık konulu içeriklerde bu durum bariz şekilde görülmektedir. İdeal beden vurgusunu da kapsayan bu haberlerde sıklıkla kadınlar yarı çıplak, elinde mezurayla veya tartı önünde resmedilmektedir. Magazin içerikli bu görsellerin yanında sağlık haberlerinde “Meme büyütme ameliyatı sonrası özgüven tavan (05.03.2018, HT Magazin)”, “10 yaş gençleşebilirsiniz (24.03.2018, Posta)”, “3 saatte dümdüz ve sıkı bir

karın (25.03.2018, Posta)” şeklinde magazin el ifadeler de yer almaktadır. Bu magazin el bakış açısı bütünsel bir olgu olan ve ciddiyet gerektiren sağığın biyo, psiko, sosyal bütünlüğünü sekteye uğratabileceğı gibi toplumsal cinsiyet anlamında da sorunlu bir durum ortaya koymaktadır. Zira kadın magazin el tarzda hazırlanan sağık haberlerinde beden üzerinden temsil edilmekte, kadın görselleri cinsellik içerir tarzda konumlandırılmakta, kullanılan ifadeler genellikle ciddiyetten uzak olmaktadır. Dolayısıyla kadının bedenine, güzelliğine, vücut ölçülerine yapılan vurgu onların birey olarak yok sayılmasına neden olmaktadır.

2.5.4. Sağık Profesyonellerinden Kaynaklı Sorunlar

Toplumsal cinsiyetle mücadele sistematik ve bütüncül bir yaklaşımı gerekli kılar. Zira cinsiyetçi yapı tarihi seyir içinde kökleşerek ve sistematik işleyiş göstererek varlığına devam etmektedir. Yani toplumsal cinsiyet olgusu kemikleşmiş bir anlayışlar toplamıdır. Bu şekilde kemikleşmiş ve köklü bir anlayışla mücadele ancak sistematik ve topyekûn bir mücadeleyi gerektirir. Her alanda olduğu gibi sağık haberciliğinde de bu topyekûn mücadele esastır. Bu mücadelenin önemli bir ayağını sağık çalışanları oluşturmaktadır.

Bugün sağık haberlerine bakıldığında genellikle kadınlara yönelik kullanılan dilin toplumsal cinsiyet anlayışı çerçevesinde olduğu anlaşılmaktadır. Haberlerde genellikle kadınlara yönelik hanım, bayan, anne gibi ifadeler kullanıldığı, kadının sağık haberlerinde diğer birçok yönden yok sayıldığı görülmektedir. Sağık haberlerinin en önemli kaynağının doktor, diyetisyen gibi sağık profesyonelleri olduğu düşünüldüğünde ve kaynağın bilgilerinin aynen aktarıldığı göz önüne alındığında sağık haberlerindeki bu yanlış anlayışın sebeplerinden birisinin sağık profesyonellerinin kullandığı dil olduğu görülür. Ayrıca bayan ifadesinin kadın yerine kullanımı Türk dil kuralları açısından da yanlıştır. Hitap sözcüğü olan bayan kelimesinin kullanılması, kelimenin taşıdığı cinsiyetçi ideolojik anlayışı yansıtmaktadır.

Bazı sağık haberlerinde sağık profesyonellerinin magazin el bir dil kullandığı görülmektedir. Özellikle kimi cinsel sağık haberlerinde bu durum bariz şekilde gözlenmektedir. Bu duruma örnek olarak medyatik bir kimliğe sahip olan Dr. Haydar Dümen’in Posta gazetesindeki cinsel sağılıkla ilgili bölümde yaptığı açıklamalar gösterilebilir. Eril ve mizahi bir üslupla kaleme alınan yazılar sağığın magazinleşmesine örnek verilebileceğı gibi toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin sağığa yansması olarak da

gösterilebilir. Bu tür sağlık haberlerinde cinsel olarak kadın pasif, erkek ise etken olarak resmedilmekte, kadın cinsel alanda da pasifize edilmektedir. Ciddiyetle ele alınmayan, kadını sınırlayan, eril tarzda hazırlanan cinsel sağlık haberleri bireylerin psikolojik, sosyal ve fiziksel bütünlüğüne yönelik bir tehdit niteliğindedir. Ayrıca bu tür sağlık haberleri cinselliğin işlevselliğinin de bozulmasına sebep olabilir. İşlevselliğini yitiren cinsellik yalnızca bireyleri değil, bireylerin birer ferdi olduğu toplum ve aile yapısının da sekteye uğramasına neden olacaktır (Durur & Kaymak, 2018: 103). Bozdemir & Özcan (2011)'ın da belirttikleri gibi “cinsel sağlığın bozulması sadece fiziki sağlığın kesintiye uğraması ile sonuçlanmamaktadır. Gerek kadın gerekse erkekte halkalar halinde ruhsal sağlığın, ardından aile sağlığının ve sosyal sağlığın da bozulması söz konusudur” (s. 37).” Bu nedenle sağlık profesyonellerinin sağlığın magazinelleşmesine katkı sağlamaması, konuları ciddiyetle ele alması elzemdir.

Değinilmesi gereken bir başka durum da anne çocuk sağlığı, çocuk bakımı gibi konularda sağlık haberlerinde anne ve bebeğin bir ikili olarak gösterilmesi ve babanın sunulan çerçevenin dışında tutulmasıdır. Anne ve çocuk sağlığıyla ilgili sağlık haberlerinde anne ve bebeğin bir ikili olarak gösterilmesi, babanın dışarıda tutulması toplumsal cinsiyet anlayışını yansıtmaktadır. Bu durum keskin bir görev anlayışını yansıtmaktadır. Zira aile anne, baba ve çocuklarla bir bütündür. Bu bütünün sağlıklı işleyebilmesi için tüm bireylerin dâhil olduğu bir perspektif çizilmesi esastır. Bebek bakımı ve büyütilmesi konusunda anneye düşün sorumluluklar olduğu gibi babaya da büyük sorumluluklar düşmektedir. Dolayısıyla bebek sağlığı, bakımı gibi konularda anne, bebek ikilisi yerine en azından anne, baba ve bebek şeklinde üçlü bir yaklaşımın sunulması ve sağlık profesyonellerinin de açıklamalarında bu duruma önem vermesinin gerekli olduğu düşünülmektedir.

Sağlık haberlerinde sağlık profesyonelleri kaynaklı bir başka sorunlu durum da sağlık profesyonellerinin kimi haberlerde tecimsel kaygılar ekseninde açıklamalarının yer almasıdır. Bu durum özellikle güzellik, estetik konulu ve özel hastane hizmetlerinin yer aldığı haberlerde görülmektedir. Bu tür sağlık haberleri tüketim kültürü bağlamında sunulmakta, yapılan açıklamalar da genellikle tüketim ekseninde olmaktadır. Sağlık profesyonellerinin açıklamalarının yanında kullanılan görseller, marka, ürün vurguları da tüketim kültürün işlevselliğine katkı sağlar niteliktedir.

Tabii bu sorunların kaynağında medyanın kendisi de yer almaktadır. Medyanın bu tür haberleri bir eleme süzgecinde geçirmemesi, toplumsal cinsiyete duyarlı bir bakış açısıyla yaklaşmaması da sorunun en önemli kaynağından birisidir. Dolayısıyla bu sorun medya profesyonelleri ve medyanın yaklaşımının ortak yansımasıdır.

Akın (2007), “Toplumsal Cinsiyet Ayrımcılığı (Gender) ve Sağlık” çalışmasında Türkiye’de toplumsal cinsiyet ayrımcılığına karşı hekim ve sağlık personeline düşen görevleri şöyle sıralamaktadır:

- “Toplumsal cinsiyet ayrımcılığının ve temel nedenlerinin farkında olmak.
- Geleneksel uygulamalar, kültürel faktörler, hangi cinsiyetin hangi konularda dezavantajlı olduğu konularının bilincinde olmak.
- Savunuculuk ve sektörlerarası iş birliği ile konunun çözümüne yardımcı olmak.
- En önemlisi, sağlık hizmeti sunanın KENDİSİNİN asla AYRIMCI uygulamalarda bulunmaması.” (s. 7)

Sonuç olarak sağlık profesyonellerinin toplumsal cinsiyete duyarlı bakış açısına sahip olması, kullanılan dile dikkat edilmesi, toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin neden ve sonuçlarını bilmesi, açıklamalarında tecimsel ve ideolojik kaygıların yer almaması elzemdir.

2.5.5. Sağlık Muhabirlerinin Niteliğinden Kaynaklanan Sorunlar

Sağlık haberciliğinde yaşanan en önemli sorunlardan biri sağlık muhabirleri arasında uzmanlaşmanın yeterli olmamasıdır. Türkiye’de hem medyadaki istihdam yapılanmasında hem de gazetecilikle ilgili eğitim veren iletişim fakültelerinin müfredatlarında uzman habercilik yeterince desteklenmediği için sağlık haberciliği alanında uzman haberci istihdamının yeterli oranda olmadığı söylenebilir (Yıldırım, 2013: 396). Öte yandan gazetecilik eğitimi veren fakültelerin müfredatında toplumsal cinsiyet ayrımcılığına yönelik derslere de yeterli düzeyde yer verilmemektedir. Bugün birçok iletişim fakültesinde toplumsal cinsiyet dersi ya yok ya da seçmeli ders olarak yer almaktadır. Bu durum medyada yer alan sağlık içeriklerinin niteliğini doğrudan etkilediği gibi sağlık haberlerinde cinsiyetçi inşaların yer almasında da doğrudan rol oynamaktadır.

Sağlık muhabiri, yazılı, görüntülü veya online medyada toplumu sağlık hakkında bilgilendirme temel hedefine dönük görev yapan, hedef kitlesinin sağlık okuryazarlığı

düzeyini yükseltmeyi amaçlayan, alanında uzmanlaşmış medya çalışanıdır. Sağlık muhabiri kamu yararı açısından taraftır ve bu yönde haber üretmelidir. Sağlık konusu çok geniş bir alan olduğu için bu alana yönelik merak ve ilginin olması gerekir. Ayrıca nitelikli bir sağlık muhabiri için kaynak son derece önemlidir. Sağlık haberinin üretim aşamasında uzman görüşü büyük önem taşımaktadır. Dolayısıyla sağlık muhabiri ve alanında uzman sağlıkçılar sürekli birbiriyle iletişim ve etkileşim halindedir. Sağlık muhabiri, kaynak seçiminden, bilginin toplanmasına kadar her kademede sorumluluk sahibidir. Sağlık muhabirinin “kaynak eksik bilgi verdi” veya “kaynak yanlış bilgi verdi” şeklinde sorumluluğu üzerinden atmaya yönelik söylemleri olmamalıdır (Büyükbaykal, 219-220). Özellikle sağlık muhabirinin tarafsız olması son derece önemlidir. Zira sağlık haberlerinde toplumsal cinsiyetle mücadelede sağlık muhabirinin tarafsızlığı büyük önem taşımaktadır. Toplumsal cinsiyet anlayışı kadınların ezilmesi, erkeklere bağımlı kılınması, hak ve bilgiye erişim gibi konularda bir taraf olunması anlamına gelir. Bu nedenle sağlık haberlerinde yer alan cinsiyetçi anlayışlarla mücadele için muhabir de dâhil olmak üzere tüm medya çalışanlarının tarafsız olması kaçınılmazdır. Aynı şekilde muhabirin bilgi aldığı kaynağın da cinsiyet eşitliğine duyarlı olması, muhabirin kaynakla etkileşiminde bu duyarlılığa dikkat etmesi önemlidir.

Sağlık muhabirinin sağlık alanında kendini geliştirmesi sağlık haberlerinde cinsiyetçi anlayışla mücadelede çok önemlidir. Sağlık alanında yeterli bilgiye sahip olmayan ve bu konuda eğitim almamış muhabirlerin sağlık haberlerinde görevlendirilmesi o haberlerin içerdiği bilgilerin doğruluğunu etkileyebildiği gibi haber içeriklerinde toplumsal cinsiyet örüntülerinin yer almasına da sebep olabilmektedir. Bu nedenle sağlık haberlerinde toplumsal cinsiyetle mücadele konusunda sağlık muhabirlerinin hem sağlık alanında hem de toplumsal cinsiyet konusunda bilgili ve bilinçli olmaları gerekmektedir. Ayrıca sağlık muhabirleri haber toplama sürecinde etik ilkeleri dikkate almalıdır. Herhangi bir zümreyi, kişiyi, grubu veya cinsiyeti ötekileştiren, küçümseyen ifade ve görsellere haberde yer vermemelidir. Aksi halde birçok haber türünde olduğu gibi sağlık haberlerinde de kadının bedeniyle habere konu olması, kadınlığının ön plana çıkarılması, anne, eş gibi rollerine vurgu yapılarak birey kimliğinin silikleşmesi kaçınılmazdır.

2.5.6. Kadın Sağlığının Tıbbileştirilmesi

Sağlık haberlerinde cinsiyetçi inşaların bir başka nedeni kadın sağlığının tıbbileştirilmesidir. “Tıbbileştirme, bir sorunu tanımlamak için tıbbi terimler kullanılmasını, bir sorunu tıbbi çerçeveden sunulmasını veya onu tedavi etmek için bir tıbbi müdahale kullanılmasını ifade eder.” Bu durum tıp mesleğiyle ilgili olabileceği gibi tıp alanını hiç ilgilendirmeyen durumlarla da ilgili olabilir. “Tıbbileştirme tıbbi sosyal kontrol veya tıbbi tedaviye yol açan, tıp mesleğinin kasıtlı genişlemesinin bir sonucu olan sosyo-kültürel bir süreçtir (Bilişli, 2018: 21).” Kimi yazarların “hastalık tacirliği” olarak nitelediğini belirten Appbbaum (2014)’a göre, “Önceden tıbbi bir durum olarak ele alınmayan şeyler, sonraları hastalık, işlev bozukluğu veya olası işlev bozukluğu sınıfına dâhil ediliyor ve dolayısıyla tıbbi tedavi kapsamına sokuluyor.” (s. 101). Tıbbileştirmede daha önce tıp alanına dâhil olmayan sorunların, zamanla bireylerin yaşam biçimlerindeki değişimler sebebiyle tıbbi sorunlar olarak görülmesi ve tıbbi müdahalenin gerekli görülmesi söz konusudur. İnsan yaşamının doğal süreçleri olan cinsellik, beslenme, yaşlanma, ölüm gibi olgular tıbbileştirilmekte ve tedavi edilmesi gerekli hastalıklar olarak değerlendirilmektedir. Hastalıklar tanımlanırken sağlıklı ve hastalıklı kavramlarının sınırı tam olarak çizilememekte, bu belirsizlik de tıbbileştirme olgusuna daha fazla neden olmaktadır (Toraman & Erdem, 2016: 503-504). Woloshin & Schwartz’e göre tıbbileştirme şöyle bir durumdur (Aktaran: Applbaum, 2014):

“... ilaç şirketlerinin (ya da benzer maddi çıkarları paylaşan diğerlerinin), insanları hasta olduklarına ve tıbbi müdahaleye gereksinim duyduklarına ikna ederek pazarı büyütme çabasıdır bu... Tedavi piyasası iki şekilde büyür: sağlıklı olma tanımı daraltılıp, normal durumların hastalık kapsamına sokulmasıyla veya hastalık tanımının genişletilip, hastalık öncesi durumların, hafif sorunların ve semptomların ortaya çıkışından önceki hallerin kapsama dâhil edilmesiyle (örneğin, yüksek kolesterol gibi bir risk etmeninin başlı başına hastalık olarak ele alınmasıyla).” (s. 101)

Medyada yer alan sağlık içerikleri her iki cinse özel paketler şeklinde sunulur. Yayınlar içerik itibarıyla kadın ve erkek olmak üzere iki şekilde hazırlanır. Toplumsal yaşamda yer alan cinsiyetçi ayrımlar, sağlık içerikleri aracılığıyla pekiştirilir ve egemen olan anlayışın devamı sağlanır. Bu noktada cinsiyetçi sınırların görünür kılınmasında medyadan ziyade bilim ve tıp etken olmaktadır. Zira cinsiyetçi anlayışa zemin hazırlayan

biyolojik cinsiyetler, bilimsel araştırmaların ana sosyodemografik değişkenidir. Araştırmalarda üreme sistemleri, beden erkek ve kadın olmak üzere iki temel kategoriye ayrılır; tıbbi olarak sağlık ve hastalık kavramları bu iki temel kategori içerisinde tanımlanır. Sağlık haberleri tıbbın dilini kullanarak inandırıcılık kazanır, öte yandan da tıbbileştirmeye hizmet eder, bu şekilde de tıbbın iktidarını güçlendirir. Kadınlar ne zaman uyanmaları, yemek yemeleri ne zaman doktora gitmeleri ve ne şekilde bir tedavi yolunu benimsemeleri gereğine ilişkin bilgileri tıbbi referanslarıyla beraber medyadan alır (Uçan, 2018: 131-132).

Medyada bu iki temel kategori üzerinde sağlık haberleri hazırlanır. Bu kategoriye esas teşkil eden unsur ise biyolojik olmaktan çok ideolojiktir. Kadın ve erkek arasındaki yapısal farklılıklar kültürel farklılıklarla yoğrularak, tıbbi terimler kullanılarak sunulur.

“Son yıllarda adet öncesi ve adet dönemi, üreme, hamilelik ve doğum, menopoz, yaşlanma, estetik ve kozmetik girişimler, beden ölçüleri, cinsel yaşam kadın sağlığının tıbbileştirildiği alanlar olarak sıralanabilir (Sezgin, 2015: 164).” Kadın sağlığına yönelik bu alanların tıbbileştirilmesi sağlık haberlerine de yansımakta, tıbbileşen alanlar sıklıkla tüketim kültürü ekseninde çerçevelemektedir. Özellikle kadın bedeninin güzellik, estetik, bakım kavramları çerçevesinde tıbbi terimler çerçevesinde ele alındığı sağlık haberlerinde sıklıkla görölmektedir. Bu durum tüketim kültürüne yatak açtığı gibi kadın bedeninin cinsel bir meta olarak sunulmasına da yol açmaktadır. Güzellik, estetik gibi olguların çekici, zarif yarı çıplak bir kadın görseliyle desteklenmesi kadın sağlığı ve bedeninin tıbbileştirilmesinin bir sonucu olarak görölebilir. Kadının sağlık haberlerinde birçok yönden yok sayılarak tıbbi kavramlar çerçevesinde bedeni ve cinselliği üzerinden temsil edilmesi nihayetinde toplumsal cinsiyet anlayışını pekiştirmektedir. Bu temsillerde de kadın birey kimliğinden soyutlanmış, ikincil, bağımlı, birçok yönden yok sayılmıştır.

Toplumsal cinsiyet anlayışı tıbbileştirme olgusuyla farklılık göstererek işlerlik göstermektedir. Toplumsal cinsiyet anlayışının tıbbileştirme dolayımında sağlık haberlerine yansımaları iktidar ve tahakküm ilişkisi noktasında geleneksel toplumsal cinsiyet anlayışıyla örtüşmektedir. Fakat sağlık haberlerinde kadın bedeninin ve cinselliğin kullanımı geleneksel anlayıştan uzaklaşmaktadır. Kadın bedeni ve cinselliğinin bir erkek sahipliğinde olması gerektiğine dair inanç yapısal dönüşüme uğrayarak tıbbın tolere edici, bakış açılarını farklılaştıran doğasında yeniden şekillenmektedir. Sağlık haberlerinde, doğası ve işlevi nedeniyle insan bedeninin her

noktasına dokunan tıp biliminin temel kavramları kullanılarak geleneksel bakış açısı biçimlendirilmekte fakat bu biçimlendirme geleneksel bakış açısıyla aynı mantıksal düzlemde yer alarak kadın cinsiyet temelli ayrıştırılmaktadır.

Sonuç olarak tıbbileştirme kadın sağlığı konusunu çeşitlendirmekte ve doğal olanı geri plana iterek yapay, ideolojik unsurları ön plana çıkarmaktadır. Tıbbileştirmenin sağlık alanına yansması temel olarak tüketim kültürü ve kadın cinselliğinin metalaşması şeklinde kendini göstermektedir. Dolayısıyla tabiileşme çerçevesinde kadın sağlığı dolaşımdaki sağlık endüstrilerine hizmet etmektedir. Ayrıca tıbbileştirme toplumsal cinsiyet anlayışını yeniden yapılandırarak bu tahakküm şeklini daha da pekiştirmektedir.

2.5.7. Haber Üretim Sürecinde Erkek Egemen Yapı

Sağlık haberlerinin üretimi yalnızca bir uzmanlık alanı olmayıp, siyasal, toplumsal ve ekonomik unsurları içinde barındıran ve bu unsurlarla birlikte ele alınabilecek bir araştırma alanıdır. Bu nedenle, alanında uzman bir gazeteci belirlenen ilke ve kurallara uygun şekilde içerik oluştursa dahi bu içeriğin medyada yer bulma garantisi olmamaktadır. Zira reyting ve tiraj kaygısı bu bağlamda temel belirleyici unsurlardır. Bu sebeple medyanın mülkiyet yapısı ve bu yapının medya politikaları üzerindeki etkisi, sağlık haberciliği alanında yaşananlardan en kapsamlı ve belirleyici olanıdır (Yıldırım, 2013:390).

Medyada kadın temsiline yönelik yapılan araştırmalarda genellikle kadının toplumsal cinsiyet eşitsizliği bağlamında haber yapıldığı vurgulanır. Kadının medyada toplumsal cinsiyet eşitsizliği çerçevesinde haber yapılması sağlık haberlerinde de söz konusu olabilmektedir. Bu durumda bu tür haberlerin kim tarafından ne şekilde hazırlandığı sorusu ortaya çıkmaktadır. Liesbet van Zoonen (Aktaran: Altun vd. 2007), farklı ülke ve sektörlerde medya üretimi ve toplumsal cinsiyete yönelik araştırmaların şu noktalarda birleştiğini belirtir:

“Basın ve yayıncılık alanı erkeklerin hâkim olduğu medya endüstrileridir; hiyerarşik olarak basamaklar yükseldikçe kadın çalışan görme olasılığı daha azdır; kadınlar deneyim ve eğitimlerindeki farklılıklara bakılmaksızın iletişimde daha çok ev içi sorumluluklarının bir uzantısı gibi görülebilecek alanlarda çalışırlar; kadın çalışanlar aynı iş için daha az ücretlendirilirler; çoğu kadın, işyerinde erkek meslektaşlarının cinsiyetçi davranışına maruz kalır; işyerlerindeki mekanizmaların

eksikliği ve var olan toplumsal değerler nedeniyle anne olanlar için medyada çalışmak ise hep zorlaştırılır. Bu eşitsizliklerin nedenleri ise dolaylı olarak sürdürülen meslekteki ayrımcı pratikler ve karar vericilerin ayrımcı tutumlarıdır.” (s 12)

Genel yayın yönetmeni, yazı işleri müdürü, haber müdürü, editör, muhabir iletişim sürecinde haber mutfağında yer almakla birlikte, söz konusu medya organizasyonunun genel yayın politikası doğrultusunda iletileri seçen, reddeden, değiştiren ve bu şekilde de hedef kitleye enformasyon akışını kontrol eden kapı tutucu rolü de üstlenmektedirler (Kılıç, 2005: 132). Bu yapı ve işleyiş sağlık haberleri için de geçerlidir. Hangi sağlık haberinin ne şekilde medyada yer alacağını belirleyen ve haberin üretiminde yer alan kapı tutucular sağlık haberlerindeki cinsiyetçi yapının da sorumlularındandır.

Birçok haber türünde olduğu gibi sağlık haberlerinin üretim sürecinde de erkek egemen bir yapı hâkimdir. Genel yayın yönetmeni, genel yayın yönetmen yardımcısı, yazı işleri müdürleri, haber müdürleri, haber koordinatörleri gibi gazetede üst düzey konumda olan kişilerin birçoğunun erkek olması yönetimde ve dolayısıyla da yayın politikasında erkek egemen bir yapının hâkim olması anlamına gelmektedir. Toplumsal cinsiyet eşitsizliği bakımından yayın politikasına etki eden siyasal, sosyal ve ideolojik faktörler söz konusu olsa da çalışanların büyük çoğunluğunun erkek olmasının da medyada toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin üretilmesinde etkin rol oynadığı söylenebilir.

Çalışlar & Mater (2012), kadın gazetecilerle ilgili şu bilgilere yer vermektedir:

“Türkiye’de gazetecilerin yüzde 30 kadarının kadın olduğu düşünülüyor. 2005’te sarı basın kartı taşıyanlardan sadece yüzde 15,9’u kadın gazetecilerdi. Türkiye Gazeteciler Cemiyeti’nin 3080 üyesinin 509’u, Türkiye Gazeteciler Sendikası’nın 2530 üyesinden 520’si kadın gazeteci. Yaygın medya yönetim kademelerinde o kadar az kadın var ki; neredeyse isim isim saymak mümkün. Yaygın medyada genel yayın yönetmeni kadın yok... Kadınların en fazla “yayın danışmanı” ya da “haber koordinatörü” gibi pozisyonlara yükselebildiklerini görüyoruz.” (ss. 171-172).

BİANET’in (Bağımsız İletişim Ağı) internet sitesinde yer alan, Çiçek TAHAOĞLU (2014)’nın yaptığı bir araştırmaya göre “gazete künyelerinin yüzde 19’u kadın, yüzde 81’i erkeklerden oluşuyor.” Yazılı basında yayın yönetmenlerinin ise yüzde 10’u kadın, yüzde doksanı ise erkeklerden oluşuyor. Tahaoğlu’nun yaptığı araştırmaya

göre genel yayın yönetmeni yardımcısı, yazı işleri müdürü, haber müdürü, haber müdür yardımcısı, haber koordinatörü, yayın koordinatörü, yayın direktörü, yayın danışmanı sıfatlarıyla künyelerde yer alan isimlerinin yüzde 16,5'i kadın, yüzde 83,5 ise erkeklerden oluşuyor (<https://m.bianet.org/bianet/medya/154466-medyanin-kunyesi-kac-kadin-kac-erkek>).

29 Temmuz 2019 tarihli Sözcü gazetesinde “Son 5 yılda gazete ve dergilerde çalışan gazeteci sayısı yüzde 42 azaldı” başlığıyla yer alan ve Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) verilerine dayandırılan bir haberde gazete ve dergilerde 29 bin 165 erkek ve 17 bin 332 kadın çalışanın görev aldığı belirtilmektedir. Aynı haberde “Yazılı basın organlarında çalışanların sayısı 2018’de 2014 yılına göre yüzde 42 azalarak, 80 bin 364’ten 46 bin 497’ye düştü.” denilerek bu dönemde erkek çalışanların sayısının yüzde 52,4, kadın çalışanların sayısının ise yüzde 9,2 gerilediği ifade edilmektedir. Ayrıca haberde gazete ve dergilerin yayın bölümünde 24 bin 52 erkeğin, 16 bin 292 kadın çalışanın görev aldığı, basın ve dağıtım bölümünde ise 5 bin 113 erkeğin, bin 40 kadının istihdam edildiği aktarılmaktadır (<https://www.sozcu.com.tr/2019/ekonomi/son-5-yilda-gazete-ve-dergilerde-calisan-gazeteci-sayisi-yuzde-42-azaldi-5254586/>).

Çalışmaya konu olan Posta, Hürriyet ve Sabah gazetelerinin 25.06.2019 tarihli künyelerinde yazan isimlere bakıldığında ise şu sonuçlar ortaya çıkmaktadır:

Tablo 2.1. Posta Gazetesi Künyesinde Yer Alan Çalışanların Statüleri

Posta Gazetesi Künyesinde Yer Alan Çalışanların Statüleri	Cinsiyeti	
Genel Yayın Yönetmeni	Erkek	
Ege Ekler Yayın Yönetmeni		Kadın
Yayın Koordinatörü		Kadın
Yayın Sahibi Temsilcisi ve Sorumlu Müdür		Kadın
Yazı İşleri Müdürü	Erkek	
Ekonomi Müdürü	Erkek	
Spor Müdürü	Erkek	
Haber Müdürü	Erkek	
Dış Haberler Müdürü	Erkek	

Magazin Müdürü		Kadın
Grafik Bölüm Müdürü	Erkek	
Gece Müdürü	Erkek	
Görsel Yönetmen	Erkek	
Okur Temsilcisi	Erkek	
Ankara Temsilcisi	Erkek	

Demirören Medya Gazete Reklam Grup Başkanı	Erkek	
Bölgelerden Sorumlu Başkan Yardımcısı	Erkek	
Reklam Grup Direktörleri	1 Erkek	2 Kadın
Reklam Rezervasyon Müdürü	Erkek	
Reklam Teknik Müdürü	Erkek	
Reklam Grup Başkan Yardımcısı		Kadın
DPC Direktörü	Erkek	
TOPLAM	17	7

Tablo 2.1’de görüleceği üzere Posta gazetesinin künyesinde yer alan toplam 24 çalışanın 17’si erkek, 7’si kadındır. Posta gazetesinin künyesinde yer alan kadın çalışanların sayısı toplam çalışanların yüzde 29,2’sini oluşturmaktadır.

Tablo 2. 2. Hürriyet Gazetesi Künyesinde Yer Alan Çalışanların Statüleri

Hürriyet Gazetesi Künyesinde Yer Alan Çalışanların Statüleri	Cinsiyeti	
Genel Yayın Yönetmeni	Erkek	
Yayın Direktörü	Erkek	
Dijital İçerik Direktörü	Erkek	
Yayın Danışmanı	Erkek	
Yan Yayınlar Yönetmeni	Erkek	
Yazışları Müdürleri	6 Erkek	

Yayın Sahibi Temsilcisi ve Yazışleri Müdürü	Erkek	
Haber Koordinatörü		Kadın
İstanbul İstihbarat	Erkek	
Ankara İstihbarat	Erkek	
Haber Merkezi	Erkek	
Dış Haberler		Kadın
Ekonomi	Erkek	
Eğitim		Kadın
Haber Araştırma		Kadın
Magazin	Erkek	
Spor	Erkek	
Fotoğraf Editörü	Erkek	
Kültür-Sanat	Erkek	
Yurtdışı Yayınlar	Erkek	
Gündem Editörü		Kadın
Editörler		3 Kadın
Gece Müdürü		Kadın
Sorumlu Müdür	Erkek	
Yayın İK Müdürü	Erkek	
Demirören Medya Gazete Reklam Grup Başkanı	Erkek	
Başkan Yardımcıları	2 Erkek	
Bölgelerden Sorumlu Başkan Yardımcısı	Erkek	
Reklam Koordinatörü		Kadın
Reklam Operasyon Müdürü	Erkek	
Ankara Temsilcisi		Kadın
İzmir Temsilcisi	Erkek	

Adana Temsilcisi	Erkek	
DPC Direktörü	Erkek	
TOPLAM	31	11

Hürriyet gazetesinin künyesinde yer alan toplam 42 çalışanın 31'i erkek, 11'i kadındır. Hürriyet gazetesinin künyesinde yer alan kadın çalışanların sayısı toplam çalışanların yüzde 26,2'sini oluşturmaktadır.

Tablo 2.3. Sabah Gazetesi Künyesinde Yer Alan Çalışanların Statüleri

Sabah Gazetesi Künyesinde Yer Alan Çalışanların Statüleri	Cinsiyeti	
Genel Yayın Yönetmeni	Erkek	
Genel Yayın Yönetmen Yardımcısı	Erkek	
Yayın Koordinatörü	Erkek	
Haber Koordinatörü	Erkek	
Yazı İşleri Müdürleri	3 Erkek	1 Kadın
Ekonomi Müdürü	Erkek	
Spor Müdürü	Erkek	
Haber Müdürü	Erkek	
Özel İstihbarat Müdürü	Erkek	
Günaydın Yayın Yönetmeni	Erkek	
Dış Haberler Müdürü	Erkek	
Görsel Yönetmen	Erkek	
Tüzel Kişi Temsilcisi	Erkek	
Sorumlu Yazı İşleri Müdürü ve İnternet Yayın Sorumlusu	Erkek	
Yazılı Medya Reklam Genel Müdürü		Kadın
Genel Müdür Yardımcıları	2 Erkek	2 Kadın
Dijital Yayınlar Genel Müdürü	Erkek	
sabah.com.tr Genel Yayın Yönetmeni	Erkek	
Marka ve Pazarlama Grup Başkanı	Erkek	
Ankara Temsilcisi	Erkek	
Adana Temsilcisi	Erkek	
Turkuvaz Basım Genel Müdürü	Erkek	
TOPLAM	24	4

Sabah gazetesinin künyesinde yer alan toplam 28 çalışanın 24'ü erkek, 4'ü kadındır. Sabah gazetesinin künyesinde yer alan kadın çalışanların sayısı toplam çalışanların yüzde 16,7'sini oluşturmaktadır.

Yukarıdaki verilerden de görüleceği üzere medyada özellikle üst kademelerde erkek egemen bir yapı söz konusudur. Üç gazetenin de genel yayın yönetmenlerinin tamamı erkektir. Kadınların en fazla yayın koordinatörü, haber koordinatörü, çeşitli haber müdürlükleri, reklamlarla ilgili yönetim kadrolarında yer alabildiği görülmektedir. Üstelik söz konusu birimlerde kadınlar az sayıda yer alabilmektedir. Üst kademelerde erkek egemen yapının hâkimiyetinin olması medyada ataerkil düzenin de hâkim olması anlamına gelmektedir.

Esasen medyada, diğer alanlarda olduğu gibi, kadınların yükselmesini, en üst konumlara gelmesini engelleyen somut bir ayrımcılık bulunmamaktadır. Fakat sistematik bir işleyiş gösteren toplumsal cinsiyet eşitsizliğine sebep olan genel sorunlar medyada da kendini göstermektedir. Bu sebeple kadınların medyada üst düzey görevlere gelmeleri pek nadir görülmektedir (Kuyucu, 2013: 40).

Güç-iktidar ilişkileri doğrultusunda ataerkil bir yapı tarafından içerikleri oluşturulan medyanın kadına bakış açısı da sorunlu bir durum teşkil ediyor. Medyada edilgen, bağımlı, öteki, olarak görülen, çoğu zaman yok sayılan, bedeni nesneleştirilen kadın sistematik ötekileştirmenin ve bağımlı kılınmanın en açık örneğini oluşturmaktadır.

Sağlık haberlerinin üretim sürecinde erkek egemen bir karar mekanizmasının sağlık haberlerinde cinsiyetçi inşalara yol açmasının yanında haber kaynaklarının da genelde erkek olması bir başka faktördür. Bugün medyada yer alan sağlık haberlerinin kaynağının genellikle bir erkek doktor olduğu görülmektedir. Kaynağın genelde erkekten oluşması haberin söyleminin de ataerkil yapıda olmasına yol açabilmektedir. Öte yandan gazetelerde bazı sağlık haberlerini hazırlayan muhabirlerin kadın olduğu görülmektedir. Fakat bu haberlerde de genellikle cinsiyetçi söylem ve görseller dikkat çekmektedir. Örneğin Posta gazetesinde periyodik olarak yayımlanan sağlık içeriklerinin birçoğunun hemen yanında bir kadın muhabirin adı ve fotoğrafı görülmektedir. Kadın muhabir tarafından hazırlanan bu sağlık içeriklerinin büyük çoğunluğunda ise cinsiyetçi söylem ve görseller yer almaktadır. Bu durum haberi hazırlayanın kimliğinin toplumsal cinsiyete duyarlı habercilik açısından çok fazla önem taşımadığı şeklinde yorumlanabilir. Zira bir

haber birçok aşamadan ve karar mekanizmalarından geçerek oluşturulmaktadır. Haberin içeriği, başlığı, görseli vb. birçok unsur farklı aşamalardan ve karar mekanizmalarından geçerek oluşturulmaktadır. Dolayısıyla haberin son şekline erkek egemen bir yapıdan oluşan üst yönetim karar vermektedir.

Medya organizasyonlarının genelde erkek egemen bir yapı olması ve bu yapının güç, iktidar ilişkileri çerçevesinde şekillenmesi haberlerde cinsiyetçi inşaların daha yoğun şekilde yer almasına neden olmaktadır. Bu nedenle medya organizasyonlarında kadın çalışan sayısının artırılması, kadınlara da üst düzey görevlerde daha fazla yer verilmesi gerekmektedir. Fakat bu da toplumsal cinsiyete duyarlı habercilik açısından yeterli değildir. Medya organizasyonlarında kadın çalışan sayısının artırılmasının yanında bu kadınların toplumsal cinsiyet konusunda bilinçli ve duyarlı olması da gerekmektedir. Aksi takdirde medya organizasyonlarında kadın sayısının artması pek bir şey ifade etmeyecektir. Bunun yanında özellikle de üst kademelerde yer alan erkek çalışanların da bu konuya bilinçli ve duyarlı bir şekilde yaklaşması gerekmektedir. Dolayısıyla medyada toplumsal cinsiyet eşitsizliğiyle mücadele topyekûn bir mücadeleyi elzem kılmaktadır.

2.6. SAĞLIK HABERLERİNDE KADIN TEMSİLİ

Haberlerde kadınların genellikle özne olma gerçeği görmezden gelinir, edilgen bir şekilde resmedilir, eylemlerindeki faillik sözcük, cümle seçimiyle etkisiz hale getirilir (Köker, 2012: 141). Birçok haber türünde olduğu gibi sağlık haberlerinde de bu durumu görmek mümkündür. Sözcük, cümle, fotoğraf seçimiyle kadın ikincil, bağımlı, zayıf, düşkün, çekici, cinselliği ön planda temsil edilmektedir. Öte yandan sağlık haberlerinde kadın, anne gibi vurgular da dikkati çekmektedir. Haberler kadına bakış açısını yansıtmaktadır. Öyle ki, genel olarak kadının haberde nasıl ele alındığı göz önüne alındığında bu haberlerin “bir kadının yaşamının örtük anlatısını kurdukları görülür” (Connell, 2017: 351)

Sözcükler, seçimler, biçimler, renkler vb. bireyleri temsil eder. Bu temsiller, temsile konu bireylerin hayatımızdaki yeri ve anlamını yansıtır. Farklı temsiller bir araya gelerek bireylerin diğer bireylere, dünyaya, topluma bakışını şekillendirir. Temsiller, bu bakışın, değer ve inançların sürekli yeniden inşa edilmesine aracı olur. Kadınların haberlerde temsil şekilleri, medyanın yalnızca kadınları nasıl algıladığını değil dünyayı nasıl

algıladığını ifşa eder, ayrıca bu algıyı meşru kılar ve toplumda kadınların sürekli o şekilde algılanmasına sebep olur (Tanrıöver, 2012: 155-156).

Sağlık haberlerinde kadın temsiliinde dikkat çeken en önemli noktalardan birisi kadınlarla ilgili kullanılan fotoğraflardır. Fotoğraflarda genellikle çekicilik, cinsellik, güzellik, zarafet, estetik değer ön plandadır. Sağlık, kadın bedeni üzerinden bu kavramlar çerçevesinde sunulmakta, bu mesajlar bir kadının böyle olması gerektiği yönünde mesajlar içermektedir. Dişiliğin bu şekilde ön planda tutulması, kadınların hep böyle algılanmasına neden olmaktadır. Ayrıca kullanılan fotoğraflar sıklıkla haberin içeriğini yansıtmamaktadır. Bu durumlar hem habercilik açısından hem de sağlık haberciliği açısından etik ihlali olduğu gibi hak ihlaline de yol açmaktadır. Medya aracılığıyla kadın bedeninin istismar edilmesi ve sağlık konusunda hak ihlali söz konusudur.

Fotoğraf dışında sözcük, cümle seçimi yoluyla da kadınlar sağlık haberlerinde toplumsal cinsiyet eşitsizliği bağlamında temsil edilebilmektedir. Mater & Çalışlar (2012: 182)'ın da belirttikleri gibi, dil rastgele değil bilinçli kullanılmakta; ideolojik bir karakter taşımakta ve medya erkek egemen söylemiyle, cinsiyetçi yapıyı sürekli yeniden üretmektedir. Sağlık haberlerinde kadınlara yönelik genellikle güzellik, kadınlık, dişilik, annelik gibi kavramalara vurgu yapılmaktadır. Bu vurgular olması istenen ve tüketimle ancak şekillendirilebilen bedene yönelik yan anlamlar ve tavsiyelerle beraber verilmektedir.

Birçok haber türünde olduğu gibi sağlık haberlerinde de kullanılan dil cinsiyetçi yapıları yeniden üretmektedir. Kullanılan dil bazen sert, keskin bir ayrıma işaret ederken bazen de daha masum bir hal alarak cinsiyetçi ayrıma neden olur. “Bayan” kelimesi bu duruma örnek verilebilir. Her ne kadar masum bir kelime olarak görünse de ya da öyle algılansa da bayan kelimesi cinsiyetçi ayrımcılık içeren bir kelimedir. Kadın sözcüğüne yüklenen farklı kültürel anlamlar nedeniyle toplumda bayan kelimesi tercih edilmekte dolayısıyla bayan kelimesi yaygınlık kazanmaktadır (Tanrıöver, 2012: 164). Bazı sağlık haberlerinde de bu durumu görmek mümkündür. Bayan gibi anne gibi kavramlara da vurgu yapılmakta, kadınlar bu kavramlar çerçevesinde toplumsal cinsiyet bağlamında temsil edilmektedir.

Öte yandan kadınlar sınırlı konularda sağlık haberlerine konu olmaktadır. Sağlık konularının kadınlar açısından sınırlı olması da ayrı bir hak ihlali anlamına gelmektedir.

Sınırlı konuların çerçevesini çizen olgu ise toplumsal cinsiyettir. Toplumsal cinsiyet her ne kadar kültürel bir olgu olsa da güç/iktidar kavramıyla da yakından ilişkilidir. Zira kadın ve erkek iki cinsin birinin daha baskın, güçlü olması söz konusudur. Dolayısıyla bir iktidar ilişkisi ve bu iktidarın korunması söz konusudur. Bu ilişkinin sağlık haberlerinde de tesis edilmesi sağlık haberini toplumsal cinsiyet eşitsizliğini pekiştiren ve meşru kılan bir araç haline getirmektedir.

Durur & Kaymak (2018)'ın "Ulusal Basında Yer Alan Sağlık Haberlerinde Kadın Temsili: Posta ve Habertürk Gazeteleri Örneği" başlıklı çalışmalarında her iki gazetede de cinsiyetçi söylemsel bir yapı olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Çalışmada haber konularının sınırlı sayıda olduğu, bu konuların genellikle diyet, güzellik, estetik gibi kavramlar çerçevesinde kadını ideal formu yakalaması gereken bir bedene indirgeyen, kadınlık, annelik gibi toplumsal cinsiyet rolleri ekseninde sunan bir çerçevede konumlandırıldığı bulgulanmıştır. Ayrıca ilgili çalışmada kullanılan fotoğraflarla cinsiyetçi eşitsizliğin yeniden üretildiği belirtilmektedir.

Osmanlı Bankası Müzesinde "Medyada kadın/beden temsili (siyaseti)" başlıklı bir söyleşi veren BİA Eğitim Programları Koordinatörü ve İzmir Ekonomi Üniversitesi İletişim Fakültesi Dekanı Prof. Dr. Sevda ALANKUŞ medyanın kadına bakış açısını şu sözleriyle ortaya koyuyor: "Medya kadına tıpkı batının doğuya ve 'medeninin' vahşiye, 'kültürlünün' doğaya, rasyonelin duygusala, beyazın siyaha ya da beyaz olmayan herkese, kısacası kendisine benzemeyene baktığı gibi bakıyor." Aynı söyleşide kadınların az sayıda yer aldığı medyada erkek egemen aklın hâkim olduğunu, kadınların medyada yeterince temsil edilmediklerini, sembolik olarak yok sayıldıklarını, hak ihlaline uğratılarak maruz kaldıkları cinsiyetçi ayrımcılıkların pekiştirildiğini belirten Alankuş, bu sebeplerle "Kadınlar olumlu rol modelleriyle karşılaşılarak birbirlerinin deneyimlerinden yararlanmaları, dayanışma oluşturarak güçlenmelerini sağlayacak bilgilerden yoksun kalıyorlar" demektedir. (<https://m.bianet.org/bianet/toplumsal-cinsiyet/111823-kadinlarin-az-oldugu-medyada-erkek-akil-egemen-oluyor>).

2.7. MEDYA ALANINDA TOPLUMSAL CİNSİYETLE MÜCADELEDE YAPILAN ULUSAL VE ULUSLARARASI DÜZENLEMELER, İLKE VE KURALLAR

Yayıncılık alanında toplumsal cinsiyetle mücadele noktasında ulusal ve uluslararası birçok ilke, kural, sözleşme ve yönetmelik bulunmaktadır. Bu ilke, kural, sözleşme ve yönetmelikler sağlık haberciliği açısından da önem taşımaktadır. Bu sebeple bunlardan bazılarını burada değinilmekte yarar vardır.

Türkiye Gazeteciler Cemiyeti (2016) tarafından düzenlenen “Toplumsal Cinsiyet Eşitlikçi Haber Klavuzu”nda “Hedef ne olmalı?” başlığı altında, kadınların haberde temsili açısından sıralanan önlemlerden bazıları şu şekildedir: “Kullanılan haber dili eşitlikçi bir anlayışla standardize edilmeli.”, “Toplumsal cinsiyet eşitliğine duyarlı habercilik yaygınlaştırılmalı.”, “Kadının haberlerde mağdur, suçlu ya da magazin unsuru olarak değil vasıflarıyla ve kimliğiyle yer alması sağlanmalı; sorunları, talepleri, başarıları görünür kılınmalı (s. 43).”

İlgili kılavuzda sağlık haberlerinde yapılan ciddi hataların başında görsel kullanımının geldiği vurgulanmaktadır. Ayrıca kullanılan görsellerin içeriği yansıtmadığı, bu tür haberlerde mutlaka mayolu/iç çamaşırda kadın görselinin kullanıldığı belirtilmektedir.

15.02.2011 tarihinde kabul edilen 03.03.2011 tarihinde Resmî Gazete 'de yayımlanan 6112 Sayılı “Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayın Hizmetleri Hakkında Kanun” da bu konuya da değinilmiştir. İlgili kanunun “Yayın Hizmeti İlkeleri” başlığı altında 8. maddenin 1. fıkrasının s bendinde toplumsal cinsiyete yönelik şöyle denilmektedir: “Toplumsal cinsiyet eşitliğine ters düşen, kadınlara yönelik baskıları teşvik eden, kanıksatan ve kadını istismar eden programlar içeremez. Törenin toplumda kadına karşı bir baskı aracı gibi kullanılmasını teşvik edemez.” Aynı kanunun “Yayın Hizmetlerinde Ticari İletişim” başlığı altında 9. maddenin 6. fıkrasının d bendinde ticari iletişime yönelik “Kadınların istismarına yönelik olmamak” ifadesi yer almaktadır (<http://www.mevzuat.gov.tr/Metin.Aspx?MevzuatKod=7.5.15508&MevzuatIliski=0&sourceXmlSearch=Yay%C4%B1n%20Hizmeti%20Usul%20ve%20Esaslar%C4%B1%20Hakk%C4%B1nda%20Y%C3%B6netmelik>). 02.11.2011 tarihinde Resmî Gazete 'de yayımlanarak yürürlüğe giren “Yayın Hizmeti Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik” de yukarıdaki maddeler aynen yer almakla birlikte “Yayın Hizmetlerinde Ticari

İletişim” başlıklı 9. maddenin 6. fıkrasının e bendinde ticari iletişime yönelik olarak “Kadınların istismarına yönelik olmamalıdır. Tanıtımı yapılan ürün, hizmet veya imajda, kadın bedeni cinsel bir meta olarak kullanılmamalıdır.” ifadesi yer almaktadır

(<http://www.mevzuat.gov.tr/Metin.Asp?MevzuatKod=7.5.15508&MevzuatIliski=0&sourceXmlSearch=Yay%C4%B1n%20Hizmeti%20Usul%20ve%20Esaslar%C4%B1%20Hakk%C4%B1nda%20Y%C3%B6netmelik>”).

04.07.2016 tarihle Resmî Gazete ‘de yayımlanan “Çocuk ve Kadınlara Yönelik Şiddet Hareketleriyle Töre ve Namus Cinayetlerinin Önlenmesi İçin Alınacak Tedbirler” başlıklı Başbakanlık Genelgesi’nde “Medya ve Şiddet Konusundaki Çözüm Önerilerinin Yaşama Geçirilmesinde Koordineli Çalışması Gereken Kurumlar” başlığı altında konuyla ilgili önemli bazı öneriler şu şekildedir:

- “Yayın planlamasında, yayın genel akışı içinde, yayın içeriğinde, çocuk istismarı ile cinsiyet ayırımı, şiddet, pornografi, kadını küçültücü, incitici ve önyargılı yayınların yapılmaması için yayın kanallarının kendi "ETİK" değerlerini yerleştirmeleri ve yayın kimliğini öne çıkarmalarının sağlanması,
- Başta program yapım ve yöneticileri olmak üzere televizyon programlarının üretiminin her aşamasında yer alan medya çalışanlarının "şiddete" ilişkin duyarlılıklarını artırıcı "Toplumsal Cinsiyet Eşitliği" eğitimi almalarının sağlanması,
- Ülkemizde medyada karar mekanizmalarında cinsiyetçiliğin ortadan kaldırılması ve eşitliğin sağlanması.” (Resmî Gazete, 04.07.2006)

RTÜK ile Televizyon Yayıncıları Derneği (TVYD) tarafından düzenlenerek 03.07.2007 tarihinde imzalanan “Yayıncılık Etik İlkeleri” daha sonra “Televizyon Habercileri İçin Rehber” adıyla kitaplaştırılmıştır. İlgili kitapçıkta konuyla ilgili olarak “Kadınlar ve nesneleştirme” başlığı altında verilen bazı maddeler şöyledir:

- “Kadınlara ilişkin önyargı ve klişeleri destekleyen ya da yeniden üreten ifade biçimleri ve görüntüler kullanılmamalı
- Kadın bedenini nesneleştiren görüntüler ve ifadelerden kaçınılmalı
- Kadınlara sürekli olarak kurban ve mağdur konumunda ya da çaresiz bireyler olarak temsil etmemeye özen gösterilmeli
- Kadının toplumsal konumuyla ilgili olumsuz algıyı değiştirecek haberler yapılmalı

- Kız kaçırma, namus ve töre cinayetleri, kadın intiharları gibi olaylar haber yapılırken, bu konuda çalışan uzmanların ve hukukçuların görüşlerine de yer verilmeli.” (http://ilefarsiv.com/etik/wp-content/uploads/rehber_kitap.pdf)

T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı tarafından hazırlanan “Kadının Güçlenmesi Strateji Belgesi ve Eylem Planı’nda (2008-2023) medyaya yönelik “Mevcut Durum” başlığı altında medyada kadın temsiliyle ilgili şu önemli konu ve önerilere yer verilmiştir (*T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı*, 2018:).

“- Gerek geleneksek gerekse dijital (sosyal) medya içeriklerini kadın temsiline iyileştirilmesi ve güçlendirilmesi konusunda duyarlı hale getirmek ve kadınların tüm iletişim araçlarına erişimini artırarak medyayı verimli-eleştirel kullanabilmeleri için farkındalık sağlamak büyük önem arz etmektedir.

- Kadın ve medya konusu, medyanın yapısını oluşturan içerik üretici mekanizma, medyada düzenleyici ve denetleyici mekanizmalar ve medyanın kullanıcıları olarak kadınlar başlıkları altında ele alınabilir.

- Kadınlar haberlerde yaygın geleneksel cinsiyet rolleri çerçevesinde temsil edilmektedir.

- Medyada cinsiyete dayalı ayrımcılıkla mücadele konusunda bireylere de önemli rol düşmektedir. Bu açıdan, “medya okuryazarlığı” eğitimlerinin cinsiyet eşitliğine duyarlı hale getirilmesi önem arz etmektedir.” (ss. 112-114)

Uluslararası düzeyde yapılan bazı sözleşmelerden de bahsedilebilir. Bunlardan bir tanesi Tayland’da 80 ülkeden 400’den fazla kadının 1994 yılında bir araya gelerek hazırladığı Bangkok Bildirgesi’dir. İlgili bildirge tartışma ve yapılan görüşmeler sonucu hazırlanmıştır. Bildirgede iletişimi güçlendirecek stratejilerden bazıları şöyle sıralanmaktadır (*Türkiye Gazeteciler Cemiyeti [TGC]*, 2016):

- “Kadınların kendi medyasını güçlendirmek. Bu yolla birbirini kollama, sevmeye gibi insani değerlerle, doğayla uyum ve iş birliği ile özgürlük mücadelesini yürütmek. Bir yandan da yaratılan alternatiflerin hiyerarşik, demokratik olmayan ve seçkin bir hale dönüşmemesini güvence altına almak.
- İletişim alanındaki kadınların teknik eğitimleri için olanakları artırmak.

- Resmi ve resmi olmayan eğitimde gelecek kuşakları eleştirel düşünmeye teşvik edecek ulusal ders programı geliştirmek.
- İletişim alanında çalışanların eğitiminde toplumsal cinsiyete duyarlılığı, yerel, tarihi ve kültürel çeşitliliği bütünleştirmek.
- Toplumsal cinsiyete odaklı medya araştırma ve belgelemeleri yaygınlaştırmak.
- Kalkınma ile ilgili sorunların kadını nasıl etkilediği konusunda kamuyu bilgilendiren lobileri ve kampanyaları teşvik etmek.
- Medyanın demokratik bir biçimde işlemlerini garanti altına almak için medyayı takip (izleme) ağlarını güçlendirmek.” (ss. 107-108)

Değinilmesi gereken bir başka uluslararası sözleşmede 1995’te gerçekleştirilen Pekin Kadın Konferansıdır. Konferansa bazı hükümetler de destek vermiştir. Pekin Konferansı “Medya ve yeni iletişim teknolojileri içinde kadınların karar alma ve kendilerini ifade etme konumlarına katılımını ve ulaşılabilirliğini artırma” hedefine ulaşabilmek için (TGC, 2016),

“Hükümetlerin medyada karar mekanizmalarında eşit temsil için kadın eğitimi ve istihdamını güçlendirmesini, toplumsal cinsiyet bakış açısını medya politikalarına yerleştirmesi, kadın haber ağlarını desteklemesini ve ifade özgürlüğüyle uyumlu bir biçimde medya özgürlüğünü garanti altına almasını istedi. Pekin sürecinde “Kadının medyada dengeli ve klişeleşmiş olmayan bir şekilde temsil edilmesini desteklemek” stratejik hedefi içinse hükümetlerin beklentilerinin en dikkat çeken, medya ürünlerinde kadınların temsiline ilişkin önerilerdi. Kadınların arzu nesnesi, kurban, eş, anne vb. kalıplaşmış rol ve kalıplarla yansıtılması için önlem alınması gerektiğine dikkat çekiliyor, kadınlara yönelik şiddete karşı yasal düzenlemelere de vurgu yapılıyordu.” (ss. 109-110)

Türkiye’nin de taraf olduğu bir başka önemli uluslararası sözleşme Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Tasfiye Edilmesine Dair Sözleşme (CEDAW)’dır. Türkiye’nin 1985 yılında taraf olduğu sözleşmede medya alanında, hükümetler tarafından alınması istenilen önlemlerin bazıları şu şekildedir (TGC, 2016):

- “Kadınların medyaya tam ve etkin biçimde katılımı yaygınlaştırılmalı
- Kadınların hazırladığı programların sayılarının artırılması teşvik edilmeli

- Tv-radyo yayınlarında yer alan cinsiyete dayalı ayrımcılık yansıtan tiplerle engeli olacak bir rehberlik hizmeti sunulmasını sağlayacak uzman görüşü getirilmeli
- Medyaya ilişkin mesleklerden olanlara, cinsiyet eşitliğine duyarlılık kazandıracak eğitim verilmeli
- Reklamlarda ve kampanyalarda kadın bedeninin kullanılmaması sağlanmalı
- Tüketici olarak kadın potansiyelinin yönlendirilmesiyle kadın sömürüsü yapılmamalı.” (s. 112)

Avrupa Konseyi “Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Stratejisi 2014-2017”de toplumsal cinsiyet ve medya konusuna yönelik olarak “kadın ve erkeklerin medyada pozitif ve toplumsal cinsiyet kalıp yargılarından bağımsız imajlar ile temsil edilmesinin sağlanması” ifadesi yer almaktadır (<https://rm.coe.int/1680590177>).

Medyaya yönelik düzenlemeler dışında “İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi”, Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Yüksek Komiserliği tarafından hazırlanan “İnsan Hakları Yüksek Komiserliği 2012 Ortak Bildirgesi”, Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Uluslararası Sözleşmesi”, “Medeni ve Siyasal Haklar Uluslararası Sözleşmesi”, “Birleşmiş Milletler Binyıl Bildirgesi”, “Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi”, “Avrupa Sosyal Şartı ve Gözden Geçirilmiş Avrupa Sosyal Şartı”, “Kadına Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye İlişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesi”, “Avrupa Sınırötesi Televizyon Sözleşmesi” gibi pek çok uluslararası sözleşme ve bildirimlerde kadın erkek eşitliğine vurgu yapılmakta, toplumsal cinsiyete duyarlı bir perspektif çizilmektedir (Büker, 2018: 27-39).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ARAŞTIRMANIN METODOLOJİSİ

3.1. ARAŞTIRMANIN PROBLEMİ VE KONUSU

Sağlık haberciliği konusu akademik ilgi alanı olarak güncelliğini korumaktadır. Öte yandan sağlık haberciliğinde kadın temsili ve bu temsilin toplumsal cinsiyet bağlamındaki ilişkisini doğrudan ele alan çalışmalar sınırlı sayıdadır. Ayrıca sağlık haberlerinde cinsiyetçiliğe yol açan üretim pratiklerinin neler olduğuna ya da sağlık haberlerinin tüketiminde toplumsal cinsiyet olgusuna yönelik herhangi bir çalışmaya da rastlanmamıştır. Bu noktadan hareketle ulusal basında yer alan sağlık haberlerinde kadınların toplumsal cinsiyet normları çerçevesinde nasıl temsil edildiğini ortaya koymak, sağlık haberlerinin üretim sürecinde cinsiyetçi kurgulara neden olan unsurları tespit etmek, bireylerin sağlık haberlerinde toplumsal cinsiyet algı düzeylerini belirlemek bu çalışmanın temel problemlerini oluşturmaktadır.

Sağlık ve haber gibi iki önemli unsurdan meydana gelen sağlık haberlerinin kadın-erkek tüm bireyler açısından eşit, cinsiyetçilikten uzak ve etik ilkeler çerçevesinde hazırlanması gerekmektedir. Fakat günümüzde kitle iletişim araçlarında yer alan sağlık haberleri incelendiğinde bu gerekliliklerin sağlık haberlerinde yer almadığı görülmektedir. Yapılan sınırlı sayıdaki çalışma da bu durumu ortaya koyar niteliktedir (Demez, 2012; Aydın, 2016; Durur ve Kaymak, 2018; Kurban, 2018). Bu çalışmada sağlık haberlerinde kadınların nasıl temsil edildiği ve bu temsilin toplumsal cinsiyet eşitsizliğiyle ilişkisi, sağlık haberlerinde toplumsal cinsiyet eşitsizliğine neden olan haber üretim pratikleri, bireylerin sağlık haber ve toplumsal cinsiyet algı düzeyleri üzerinde durulmaktadır.

3.2. AMAÇ

Çalışmanın temel amaçları şöyle sıralanabilir:

- a) Ulusal basının sağlık haberlerinde kadın kimliğini nasıl konumlandığını belirlemek,
- b) Haber metinlerinde ve görsellerinde kodlanan cinsiyetçi kurguları deşifre etmek,

- c) Sağlık haberlerini toplumsal cinsiyet açısından irdelemek ve cinsiyetçiliğe dikkat çekmek,
- d) Sağlık haberlerinin üretim sürecinde cinsiyetçiliğe yol açan pratiklere dikkat çekmek,
- e) Bireylerin sağlık haber ve toplumsal cinsiyet algılarını incelemek,
- f) Elde edilen verilerden hareketle, kadınların sağlık haberlerinde toplumsal cinsiyet eşitliğine duyarlı bir şekilde yer almasını, haber üretiminde ve tüketiminde toplumsal cinsiyet olgusuna duyarlı bir bakış açısını özendirmektir.

3.3. ÖNEM

Sağlık haberlerinde kadınların nasıl temsil edildiğine yönelik sınırlı sayıda çalışma bulunmakta, bunun yanı sıra sağlık haberlerinin üretim sürecinde cinsiyetçi kurgulara yol açan pratiklerin neler olduğuna ve bireylerin sağlık haberlerini okurken/izlerken/dinlerken toplumsal cinsiyet eşitliğine duyarlı bir bakış açısına sahip olup olmadıklarına ilişkin herhangi bir çalışma bulunmamaktadır. Genel olarak “medyadaki sağlık konulu içerikler çerçevesinde en çok araştırma basında sağlık haberlerinin yer alış biçimi üzerine gerçekleştirilmiştir” (Yüksek vd. 2014: 147).

Literatür taraması çerçevesinde konu ile ilgili olarak Demez’in (2012) “Medyada Yeni Sağlık Anlayışları ve Kadın Bedeninin Temsili” başlıklı makalesi “değişen sağlık algılamalarının medya aracılığıyla kadın bedeni üzerinden yeniden üretilmesine odaklanmaktadır.” Çalışmada toplumsal cinsiyet algılarının sağlık anlayışı ve bedene olan yaklaşımları etkileyen bir toplumsal süreç olduğu vurgulanmaktadır. Çalışmada ulusal çapta yayın yapan iki gazetenin sağlık konulu içerikleri taranarak, yeni sağlık anlayışı ve beden ilişkisinin medyada nasıl ele alındığı irdelenmektedir. Çalışma sonucunda bedenin iktidar ilişkileri çerçevesinde konumlandırıldığı, kadınların cinsellik, kadın sağlığı, ürolojik sorunlar, şişmanlık, diyet gibi sınırlı konular çerçevesinde ele alındığı, yayınlarda tüketime yönelten iletilerin olduğu bulgulanmıştır. Ayrıca çalışmada sağlıklı bedenin, yaşamın ve ilişkinin tanımının gündelik rutinler çerçevesinde yapıldığı vurgulanmaktadır. Medyada bedene yönelik verilen mesaj, estetik, temiz ve bakımlı olması yönündedir (Demez, 2012: 512).

Yüksel ve Karakuş'un (2012) "Gazeteler, Bireyselleşen Sağlık ve Tüketim: Ulusal Gazetelerde Yer Alan Sağlık Haberlerinde Kadının Temsili" başlıklı makalelerinin amacı "ulusal gazetelerdeki sağlık haberlerinin içeriğinin incelenmesidir. Bu bağlamda, sağlık haberlerinin içerikleri kadına nasıl seslenildiğinin ortaya konulması açısından analiz edilmiştir" şeklinde ifade edilmektedir. 2011 yılında yayımlanan tirajı en yüksek dört gazete olan Posta, Sabah, Zaman ve Hürriyet gazetelerinin örneklem olarak ele alındığı çalışmada 518 haber, "bireyselleştirilen sağlık", "yaşamın tıbbileştirilmesi" ve "tüketime özendirme" temaları altında değerlendirilmiştir. Çalışmada içerik analizi tekniği kullanılmış, sağlık haberlerin "58'inin kadınlara hitap ettiği, kadınlara yönelik haberleri %82'sinin kadınlara yönelik tüketim iletileri taşıdığı, incelenen haberlerin % 99'unun sağlık sorunlarını bireyin sorunu olarak ele aldığı sonuçlarına ulaşılmıştır. Ayrıca çalışmada sağlık haberlerinde kadınların ideal anne, eş olarak temsil edildiği, ideal ölçülere vurgu yapıldığı bulgulanmıştır (Yüksel ve Karakuş, 2012: 52).

Akın'ın (2007) "Toplumsal Cinsiyet (Gender) Ayrımcılığı ve Sağlık" başlıklı makalesi de konuyla ilgili bir başka çalışmadır. Literatüre yönelik değerlendirmelerden oluşan çalışmada toplumsal cinsiyet, Türkiye'de ve dünyada toplumsal cinsiyet ayrımcılığı ile ilgili durum, toplumsal cinsiyet ve sağlık konularına değinilmiş, toplumsal cinsiyetle mücadele konusunda yapılması gerekenler, hekimler ve sağlık personeline düşen görevler belirtilmiştir (Akın, 2007: 1-8).

Değinilmesi gereken bir başka çalışma da Sezgin'in (2015) "Toplumsal Cinsiyet Perspektifinde Sağlık ve Tıbbileştirme" başlıklı çalışmasıdır. Çalışmada her ne kadar sağlık haberlerinde kadın temsili konusu ele alınmasa da çalışma toplumsal cinsiyet ve sağlık konusunu bir arada değerlendirmesi açısından önemlidir. Toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin irdelendiği ve toplumsal cinsiyet ve sağlık ilişkisi üzerinde durulan çalışmada "toplumsal cinsiyet perspektifinde kadın ve erkek sağlığı ile ilgili yaklaşımı ele almak amaçlanmıştır." Çalışmada toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin kadın ve erkek sağlığına etkileri ele alınmış, "toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin neden olduğu sağlık sorunlarının tespiti ve çözümü yerine, tıbbileştirilen alan ve konularla sağlığın yeniden tanımlanmakta, biçimlendirilmekte ve toplumsal cinsiyet rollerinin pekiştirilmekte olduğu ortaya konulmuştur." (Sezgin, 2015: 153).

Kadının sağlık haberlerinde nasıl temsil edildiğini doğrudan ele alan çalışma Durur ve Kaymak'ın (2018) "Ulusal Basında Yer Alan Sağlık Haberlerinde Kadın Temsili: Posta ve Habertürk Gazeteleri Örneği" başlıklı bildirileridir. Söz konusu bildiride "sağlık haberleri aracılığıyla kadın kimliğinin ulusal basında nasıl konumlandırıldığı ve bu konumlandırılışın toplumsal cinsiyet eşitsizliğini yeniden üretin yapısı üzerinde durulmaktadır." Söylemsel yapıların ideolojik yönler barındırdığı belirtilen çalışmada haber metinlerinde yer alan cinsiyetçi söylemin deşifresi hedeflenmiş, Posta ve Habertürk gazetelerinde yer alan sağlık konulu içerikler 2-31 Mart 2018 tarihleri arasında incelenmiştir. Çalışma sonucunda kadınların sağlık haberlerinde toplumsal cinsiyet eşitsizliği ve erkek egemen ideoloji çerçevesinde ele alındığı saptanmıştır (Durur ve Kaymak, 2018: 95-96).

Kadının sağlık haberlerinde nasıl temsil edildiğini doğrudan ele alan bir başka çalışma ise Bilişli'nin (2018) "Sağlık Haberlerinde Kadının Temsili" başlıklı bildirisi. Çalışmanın amacı "gazetelerde sunulan sağlık haberlerinin "kadın"a yüklediği anlamı ortaya koymaya çalışmaktır" şeklinde açıklanmakta, çalışmanın örneklemini Sabah gazetesinin internet sitesinde yer alan beslenme ve diyet haberleri oluşturmaktadır. Çalışmada sağlık haberlerinde kadınların toplumsal cinsiyet rolleri çerçevesinde ev hanımlığı, annelik ve güzel, seksi kadın kavramları çerçevesinde konumlandırıldığı belirtilmekte, cinsiyetçi habercilik anlayışının egemen olmasının temelinde ataerkil söylemin yer aldığı, bu bağlamda sağlık haberleri aracılığıyla cinsiyetçi bakış açısının yeniden üretildiği ifade edilmektedir.

Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi üzerinden "sağlık haberciliği", "sağlık haberleri", "sağlık ve kadın", "sağlık haberlerinden kadın temsili", "toplumsal cinsiyet ve sağlık" anahtar sözcükleri kullanılarak yapılan aramada konuyla ilgili toplam iki yüksek lisans tez çalışmasına ulaşılmıştır. Kurban'ın (2018) hazırladığı "Yeni Medyada Sağlık İletişimi ve Sağlık Haberciliği: Beden Politikaları Üzerinden Kadın Sağlığı Haberlerinin Anlambilimsel İncelemesi" başlıklı çalışması "yeni medya ortamında gazetecilik, sağlık haberciliği ve sağlık muhabirliği üzerinden, sağlık haberlerinin kadın bedeni politikalarını nasıl uyguladıkları" aktarılmakta, en çok tıklanan üç haber sitesi üzerinden yapılan çalışmada "sağlık haberlerinin yeni medyada, sağlık iletişimi ve sağlık haberciliği kapsamında, kadın sağlığı ve kadın bedenini nasıl şekillendirdiğine ve kadını nasıl yeniden inşa ettiğine odaklanılmaktadır." Çalışmada sağlık haberlerinde kadınların beden

politikası üzerinden konumlandırıldığı, sağlık haberlerinde kadınlarla ilgili “adet, hamilelik, doğum, menopoz ve yaşlılık” gibi evrelerin tıbbileştirilerek aktarıldığı, yeni medyanın sağlık haberlerine bakış açısının tüketim kültürü çerçevesinden kurulduğu belirtilmektedir (Kurban, 2018).

Diğer yüksek lisans tezi olan Aydın (2016) tarafından hazırlanan “Sağlık Haberlerinde Kadın Bedeninin Sunumu” başlıklı çalışmadır. “Sağlık haberlerindeki kadına yönelik cinsiyetçi bakış açısının ortaya konulması” amaçlanan çalışmada, ulusal basında yer alan beş gazetede 9 Kasım-9 Aralık 2014 tarihleri arasındaki dönemde yer alan sağlık haberlerinin fotoğraf ve metinleri içerik analizi ve göstergebilimsel analiz teknikleri kullanılarak ele alınmıştır. Çalışma sonucunda kadın bedeninin “dayanaksız”, “güçsüz”, “zayıf”, “sağlıksız” olarak konumlandırıldığı, haberlerde toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin görüldüğü, kadının anne kimliğinin ön plana çıkarıldığı, haber içeriğiyle uygun olmayan fotoğraf kullanıldığı, kullanılan fotoğrafların kadının dişiliğini vurguladığı, haber metinlerinde tüketim kültürüyle ilgili unsurların olduğu belirtilmiştir.

Yukarıda sıralanan çalışmalarda da görüldüğü üzere, kadın kimliğinin sağlık haberlerinde nasıl temsil edildiğine bağlı olarak sağlık haberlerinin üretim sürecinde cinsiyetçiliğe yol açan pratikler ve sağlık haberlerinde toplumsal cinsiyet algı düzeylerinin incelenmesine yönelik kapsamlı bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bu nedenle bu çalışmanın sınırlı olan literatüre katkı sağlayacağı, bu konuda yapılacak diğer çalışmalara kaynak teşkil edeceği düşünülmektedir. Aynı zamanda çalışma en güncel verileri ortaya koyması bakımından da değer taşımaktadır.

3.4. ARAŞTIRMA SORULARI

Çalışmada şu sorulara yanıt aranmaktadır:

- Kadınların sağlık haberlerinde yer alış sıklığı nedir?
- Sağlık haberlerinde cinsiyetçi iletiler içeren konular nedir?
- Sağlık haberlerinde hangi haber kaynakları kullanılmıştır?
- Cinsiyetçi unsurların yer aldığı sağlık haberlerinin toplam sağlık haberlerine oranı nedir?
- Haber metinlerinde ve fotoğraflarda yer alan cinsiyetçi iletiler nelerdir?

- Ulusal medyada yer alan sağlık haberlerinde kadın kimliği nasıl konumlandırılmaktadır?
- Sağlık haberlerinin üretim sürecinde cinsiyetçiliğe neden olan pratikler nelerdir?
- Bireylerin sağlık haber ve toplumsal cinsiyet algıları hangi düzeydedir?

3.5. SINIRLILIKLAR

Çalışmanın metin analizleri 1 Mayıs – 31 Ekim 2019 tarihleri arasındaki 6 aylık dönemi kapsamaktadır. Çalışmanın temel hedefleri doğrultusunda sürenin altı aylık dönemle sınırlı tutulması yeterli görülmüştür. Bu dönemler arasında tiraj oranları en yüksek gazeteler olarak belirlenen Hürriyet, Posta ve Sabah gazeteleri ekleriyle birlikte ele alınmaktadır. Haber dışındaki sağlık konulu içerikler çalışmanın dışında tutulmuştur.

Çalışmanın sağlık haberciliği ve üretim pratiklerine yönelik analiz bağlamında ulusal basında Ankara, İstanbul ve İzmir illerinde çeşitli gazetelerde çalışan toplam sekiz muhabirle yarı yapılandırılmış görüşme formu aracılığıyla derinlemesine görüşme yapılmıştır. Muhabirlerin aktif şekilde sağlık haberciliği alanında çalışması veya daha önce çalışmış olması temel kriter olarak alınmıştır.

Çalışmanın uygulama bölümünü oluşturan üçüncü kısmında uygulanan anket Sivas Cumhuriyet Üniversitesinde aktif olarak görev yapan akademik ve idari personelle sınırlandırılmıştır.

Çalışmanın yazımı Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü tez yazım kılavuzundaki kurallar dâhilinde sınırlanmıştır.

3.6. EVREN VE ÖRNEKLEM

Evren, “araştırma sonuçlarının genellenmek istendiği birimlerin/elemanların bütünü” olarak tanımlanabilir. Evren, araştırmanın konusuna bağlı olarak az veya çok birim/elemandan oluşabilir. Evren, hacmi büyüdükçe veri toplamının zorlaştığı bir yapıdır (Taylan, 2015: 52). Örneklem ise, “evreni temsil etmek üzere çeşitli tekniklerle çalışma evreni/araştırma nüfusu birimleri içinden seçilen ve üzerinde inceleme yapılan kesittir.” Evreni temsil edecek özelliğe sahip örneklemin belirlenmesi işlemine ise örnekleme denir (Taylan, 2015: 56). Örneklem, “bir araştırmacının daha büyük bir havuzdan seçtiği ve nüfusa genellediği daha küçük bir örnek olaylar kümesi” şeklinde de

tanımlanabilir. Örneklemin temel amacı, “anlayışı netleştirebilecek ve derinleştirebilecek olan belirli örnekler, olaylar ya da eylemler toplamaktır” (Neuman, 2017: 319-320).

Çalışmanın sağlık haberlerinin analizine yönelik evrenini ulusal basın oluşturmaktadır. Örneklem olarak tirajı en yüksek gazeteler olan Hürriyet, Posta ve Sabah gazeteleri belirlenmiştir. Söz konusu gazetelerin belirlenmesinde tirajlarının yüksek olmasının yanı sıra (<https://www.medyatava.com/tiraj>) sağlık haberlerine düzenli olarak yer vermeleri etkili olmuştur.

Sağlık haberlerinin üretim sürecinde cinsiyetçi pratiklerin tespitine yönelik analizin evreni ulusal basında çalışan tüm sağlık muhabirleridir. Muhabir örneklemini çeşitli ulusal gazetelerde görev yapan veya daha önce sağlık muhabiri olarak çalışmış 8 muhabirden oluşturulmuştur. Bu bağlamda, olasılığa dayalı olmayan örnekleme türlerinden olan ve temel mantığı “tanımlanmış bir evrende bir birimi araştırma ölçütlerine uygun olan belirli özelliklerine göre başlangıç birimi olarak belirlemek ve ardından bu birimle türdeş özelliklere sahip diğer birimlere ulaşma”ya (Taylan, 2015: 79) dayanan kartopu örnekleme tekniği kullanılmıştır. Kartopu örnekleme, “araştırmacının bir örnek olayla başladığı, daha sonra o örnek olaydan aldığı bağlantılı ilişkilerle ilgili bilgilere dayanarak başka örnek olaylar belirlediği ve süreci tekrarladığı rastlantısal olmayan bir örneklemdir” (Neuman, 2017: 324). Bu kapsamda Ankara, İstanbul ve İzmir illerinde, ulusal basında farklı gazetelerde aktif şekilde sağlık muhabiri olarak çalışan ve daha önce sağlık muhabirliği alanında çalışmış sekiz muhabir araştırmanın örneklemini belirlemiştir. Araştırmada veriler araştırmacı tarafından geliştirilen yarı yapılandırılmış görüşme formu yolu ile bireysel görüşme şeklinde toplanmıştır.

Bireylerin sağlık haber ve toplumsal cinsiyet algılarının incelenmesine yönelik anket çalışmasının örneklemini ise temel mantığı “araştırmacının, araştırma konusuna göre en uygun olan, en kolay ulaşabileceği, çoğunluk çevresinde yer alan birimleri örneklem olarak belirlemesi”ne (Taylan, 2015: 75) dayalı kolayda örnekleme tekniği ile belirlenmiştir. Anket çalışmasının evrenini Sivas Cumhuriyet Üniversitesi’nde görev yapan toplam 5362 akademik ve idari personel oluşturmaktadır. Örneklem büyüklüğünün belirlenmesinde Yazıcıoğlu ve Erdoğan (2004) tarafından geliştirilen belirli evrenler için kabul edilebilir düzeyde olan örneklem büyüklükleri tablosundan istifade edilmiştir. *

İlgili tabloya göre 5362 kişilik evrene karşılık 380 kişi araştırma kapsamına dâhil edilmiştir.

*Erdoğan ve Yazıcıoğlu'nun Örneklem Hata Payına Göre Alınabilecek Örneklem Büyüklüğünün Gösteren Tablo

Evren Büyüklüğü	+-0.03 örnekleme hatası (d)			+-0.05 örnekleme hatası (d)			+-0.10 örnekleme hatası (d)		
	p=0.5	p=0.8	p=0.3	p=0.5	p=0.8	p=0.3	p=0.5	p=0.8	p=0.3
	q=0.5 (heterojen)	q=0.2	q=0.7	q=0.5 (heterojen)	q=0.2	q=0.7	q=0.5 (heterojen)	q=0.2	q=0.7
100	92	87	90	80	71	77	49	38	45
500	341	289	321	217	165	196	81	55	70
750	441	358	409	254	185	226	85	57	73
1.000	516	406	473	278	198	244	88	58	75
2.500	748	537	660	333	224	286	93	60	78
5.000	880	601	760	357	234	303	94	61	79
10.000	964	639	823	370	240	313	95	61	80
25.000	1023	665	865	378	244	319	96	61	80
50.000	1045	674	881	381	245	321	96	61	81
100.000	1056	678	888	383	245	322	96	61	81
1.000.000	1066	682	896	384	246	323	96	61	81
100 milyon	1067	683	896	384	245	323	96	61	81

p=gerçekleşme olasılığı

q=gerçekleşmeme olasılığı

3.7. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Yapılan çalışma toplumsal cinsiyet olgusu bağlamında sağlık haberlerinin metinsel analizi, sağlık haberlerinin üretim süreci ve sağlık haberlerinin tüketimine yönelik üç bağlamda analiz içermekte dolayısıyla her bir bağlam için ayrı analiz yöntemleri kullanılmaktadır.

Sağlık haberlerinin metin analizi için nitel ve nicel içerik analizi yöntemleri bir arada kullanılmıştır. Çalışmanın amaçları doğrultusunda bu yöntemlerin bir arada kullanılmasının uygun olacağı düşünülmüştür. İçerik analizi kısaca, “metin içeriği toplama ve analiz etme” yöntemidir (Neuman, 2017: 466). Gökçe (2006), içerik analizini, “mevcut olan iletişim boyutlarını analiz etmek ve buradan mevcut olmayan sosyal gerçeğin belirli boyutlarına (kaynak-hedef-ortam) yönelik çıkarım yapmak amacıyla, metinlerin içeriklerini analiz eden ve bu süreçte belirli kurallar çerçevesinde hareket eden bir yöntemdir (s. 20)” şeklinde tanımlamaktadır.

Gökçe (2006), içerik analizinin özelliklerini şöyle sıralamaktadır:

- “İçerik analizi iletişimi konu edinmektedir. İçerik analizinin konusu dille inşa edilen sözlü ve sözsüz metinlerdir.
- İçerik analizi, metinler yani karikatür ve resimler, edebi ve ilahi eserler, mimari eserler, notalar vb. simgesel malzemelerle çalışmaktadır.
- İçerik analizi sistematikliği ve nesnelliği ön planda tutmaktadır.
- İçerik analizinde sistematiklik kendisini kurallarla belirginleştirmektedir. İçerik analizi kuramsal bir düşünceye temel alır.
- İçerik analizi, analiz ettiği mevcut metinden hareketle mevcut yani belirgin olmayan iletişimin boyutlarına (kaynak, hedef, sosyal ortam) yönelik çıkarım yapmayı hedeflemektedir.” (ss. 19-20)

İçerik analizi, uygulama alanına göre nitel veya nicel olabilmektedir. İçerik analizi nicel olarak kullanıldığında içeriğin yapısal bileşenlerine odaklanır. Gazete haberleri üzerinde yapılan bir araştırmada “kaç haberin manşetten verildiği”, “manşetin ne kadar yer kapladığı”, “sürmanşetlerin hangi büyüklükte olduğu”, “haber metinlerinin kaç sütuna yayıldığı” gibi sorular nicel içerik analizine örnek verilebilir (Şimşek, 2015: 177). Nicel içerik analizinde, “bir metnin sembolik içeriğinin sayısal betimlemesini oluşturmak için objektif ve sistematik sayma ve kaydetme prosedürleri” kullanılır (Neuman, 2017: 466). Nitel içerik analizi ise, içeriği oluşturan yapısal bileşenden ziyade, verilen içeriğin hedef kitleye nasıl bir anlam ilettiği üzerine odaklanır. Nitel içerik analizinde, sunulan içerik gibi sunulmayan unsurlar da önem taşımaktadır (Şimşek, 2015: 177). Öte yandan nicel ve nitel içerik analizi bir arada da kullanılabilir. Bu şekilde, “nicel veriler bulguların kalitesini artıracak gibi, nicel ve nitel arasında, her biri yeni bakış açılarını, diğerinin

beslediği temel üzerine inşa ettiği bir ilişki vardır. Bu ilişkinin kurulması çalışmanın kalitesini artıracaktır (Yıldırım, 2015: 149).

Çalışmanın metin analizi kısmında kuramsal boyutta ele alınan konular ve belirlenen araştırma soruları doğrultusunda nicel analize yönelik anlamlı bulgular elde edebilmek için kodlama sistemi oluşturulmuştur. Belirlenen kategorilerin oluşturulmasında öncelikle ilgili gazeteler taranmış, konuyla ilgili haberler incelenerek kategorilere son hali verilmiştir. Çalışmada, toplam haber sayısı, cinsiyetçi iletiler içeren ve içermeyen sağlık haberlerinin toplam sağlık haberine oranı, incelenen aylar, haberin konusu, kaynağı, haberlerde yer alan cinsiyetçi unsurlar (Kadınlara yönelik önyargı ve klişeleri destekleyen ve yeniden üreten ifade ve görsel kullanımı, kadınlara yönelik eş, anne, ev hanımı vb. kalıplaşmış rol ve modelleri yansıtan ifade ve görsel kullanımı, kadın bedenini nesneleştiren ifade ve görsel kullanımı) temel kategorileri doğrultusunda kodlanmıştır.

Metin analizi kapsamında yapılan nitel içerik analizinde haberlerin başlıkları ve haberde kullanılan görsel imgelerden yararlanılmıştır. Başlık ve haberde kullanılan fotoğrafların okuyucuları yönlendirme özelliklerinden dolayı böyle bir yol izlenmiştir. Ayrıca görsellerin bulguları destekleyeceği düşüncesiyle incelenen haber metinlerinden bazılarının görselleri ilgili açıklamaların hemen üzerine yerleştirilmiştir. İncelenen görsellerin seçilmesinde açıklama ve bulgularla ilgili çarpıcı iletiler taşıması esas alınmıştır.

Araştırmanın uygulama bölümünün ikinci kısmında sağlık haberlerinin üretim sürecinde cinsiyetçi bakış açısı ve uygulamaların tespiti için yarı yapılandırılmış görüşme formu yoluyla derinlemesine görüşme tekniği uygulanmıştır. Sosyal gerçekliğin öznesi olan bireylerin bir konuda sahip oldukları duygu, düşünce ve tutumlarını öğrenmek amacıyla çeşitli araştırma teknikleri kullanılmaktadır. Görüşme bu tekniklerden biridir. Bireylerin davranışlarının sebepleri ya da herhangi bir konudaki fikirleri, duyguları öğrenilmek isteniyorsa en uygun yöntem görüşme tekniğidir. Bireylerin açık uçlu sorulara vereceği özgür cevaplar çerçevesinde onların duygu, düşünce ve görüşlerini doğru bir şekilde öğrenmek olanaklıdır (Türnüklü, 2000). Görüşme tekniğinin esas özelliği araştırmaya konu olan öznelerin anlam dünyalarının, bakış açılarının ortaya konulmaya çalışılmasıdır. Temel amaç, görüşme yapılan bireylerin bakış açılarını ortaya koymaktır. Bu sebeple yüzeysel değil derin bilgiler elde edilmesi esas alınmaktadır

(MEB, 2012: 4-5). Neuman ise görüşmeyi, “iki yabancı arasındaki açıkça bir kişinin ötekinden belirli bilgiler elde etmesi amacıyla yürütülen kısa süreli, ikincil toplumsal etkileşim” şeklinde tanımladıktan sonra, görüşmede bilginin, görüşmecinin önceden ayarlanmış sorular sorduğu ve cevapları kaydettiği ve cevaplayıcının da cevap verdiği yapılandırılmış bir sohbetle elde edileceğini ifade etmektedir (2017: 441).

Derinlemesine görüşme ise, “araştırılan konunun bütün boyutlarını kapsayan, daha çok açık uçlu soruların sorulduğu ve detaylı cevapların alınmasına imkân veren, birebir görüşülerek bilgi toplanmasına imkân veren bir veri toplama tekniğidir” (Tekin, 2006:101). Derinlemesine görüşmede soru sormak ve dinlemek esastır. Bu noktada katılımcı bir birey ya da gruba yapılandırılmış veya yarı yapılandırılmış bir biçimde sorulan sorulara verilen cevaplar not edilir. Bu görüşme türünde araştırmacı ve katılımcı arasında bir güven tesis edilebildiği ölçüde verilerin kalitesi artabilir (Büken ve Keleş, 2017).

Görüşmeler kendi arasında yapılandırılmış, yarı yapılandırılmış ve yapılandırılmamış görüşmeler olmak üzere üçe ayrılır. Yapılandırılmış görüşmede bütün sorular önceden ayarlanmıştır. Görüşme yapılan her kişiye aynı sorular sorulur ve bu sorulara sonradan soru eklenmez. Yarı yapılandırılmış görüşmede bazı sorular önceden hazırlanmıştır, bu sorular kişilere sırayla sorulur, gerekli görüldüğünde ek sorular sorularak genişletme veya açıklama istenebilir. Yapılandırılmamış görüşmelerde ise görüşme yapılan kişiye araştırmanın amacı veya kendisinden ne beklendiği ifade edilerek görüşlerini aktarması istenir (Şimşek, 2015: 178). Bu çalışmada da yarı yapılandırılmış görüşme tekniği uygulanmıştır.

Araştırmanın uygulama bölümünü oluşturan üçüncü kısmında ise bireylerin sağlık haber ve toplumsal cinsiyet algılarının incelenmesine yönelik anket tekniği uygulanmıştır. Verilerin analizinde betimsel analiz, bağımsız örneklem t testi ve tek yönlü varyans analizi (ANOVA) testi kullanılmıştır.

Anketler, bireylerin görüşlerini, yorumlarını, değerlendirmelerini, beklentilerini, davranışlarını, özelliklerini vb. öğrenmek için kullanılan ve kişisel bildirim esasına dayanan araçlardır. Bu özelliğiyle anketler bir sınıflama vasıtasıdır. Anketler belli sayıda madde içerir, bu maddeler soru ve seçeneklerden oluşur, anketi dolduran bireyler sunulan seçeneklerden arasından birini işaretler (Şimşek, 2015: 166).

Bağımsız örneklem t testi, “iki bağımsız grup arasında ortalamalara bakarak istatistiksel olarak anlamlı bir fark olup olmadığını test etmek için kullanılır.” Bu test parametrik ve testin sonuçlarının raporlanabilmesi bazı ön şartların (varsayımların) yerine getirilmesine bağlıdır. Bu ön şartlar “bağımlı değişken sürekli olmalıdır, bağımsız değişken kategorik olmalıdır, her bir grupta bağımlı değişken normal dağılım göstermelidir, varyanslar homojen olmalıdır, aykırı değerler barındırmamalıdır” şeklinde sıralanabilir (Arslan, 2018).

Tek yönlü varyans analizi (ANOVA) “normal dağılımlı bir seride üç ve daha fazla bağımsız ortalama arasındaki farkın manidarlığının hesaplanmasında kullanılır. ANOVA tek başına üç veya daha fazla grubun aritmetik ortalamalarını kümülatif olarak karşılaştırır; bu karşılaştırmalardan en az birisi anlamlı olduğunda ANOVA sonucu da anlamlı bulunur” Bu durumda hipotezler; “H0: Ortalamalar arasında fark yoktur”, “H1: En az iki ortalama arasında anlamlı bir farklılık vardır” şeklindedir (Otrar, <https://mustafaotrar.net/istatistik/tek-yonlu-varyans-analizi-anova/>).

3.8. VERİLERİN TOPLANMASI

Araştırmada içerik analizi için örnekleme oluşturan Posta, Hürriyet ve Sabah gazetelerinin 1 Mayıs – 31 Ekim 2019 arasındaki nüshaları altı aylık dönem boyunca ekleriyle birlikte temin edilmiştir. Araştırmada ilgili gazeteler nitel ve nicel içerik analizine tabi tutularak iki başlık altında ele alınmıştır. Öncelikle ilgili gazeteler “Ulusal Basında Yer Alan Sağlık Haberlerine Ait Nitel Veriler” başlığı altında nitel içerik analizi tekniğiyle ele alınmıştır. Bu bağlamda ilgili gazetelerdeki çarpıcı sağlık haberleri görselleriyle beraber değerlendirilmiştir.

Araştırmanın nicel içerik analizle tasarlanan ikinci bölümünde her üç gazete “Ulusal Basında Yer Alan Sağlık Haberlerine Ait Nicel Veriler” başlığı altında belirlenen tablolar dâhilinde analize tabi tutulmuştur. Araştırmada cinsiyetçi iletiler içeren ve içermeyen sağlık haberi sayıları ve toplam sağlık haberine oranları, sağlık haberlerinin incelendiği ay ve günler, cinsiyetçi iletiler içeren sağlık haberlerinin konuları, cinsiyetçi iletiler içermeyen sağlık haberlerinin konuları, sağlık haberlerinin kaynağı, sağlık haberlerinde yer alan cinsiyetçi unsurlar tablolar halinde incelenmiş ve elde edilen veriler analiz edilmiştir.

Araştırmada “sağlık haberlerinde yer alan cinsiyetçi inşalara neden olan haber üretim pratiklerin nelerdir?” sorunun cevabına görüşme tekniği yoluyla ulaşılmaya çalışılmıştır. Bu bağlamda veriler araştırmacı tarafından geliştirilen görüşme formuyla bireysel görüşme şeklinde toplanmıştır. Araştırmacı tarafından geliştirilen görüşme formu toplam dokuz sorudan oluşmaktadır. Bu sorular, “Sağlık haberlerinde toplumsal cinsiyet eşitsizliğine yol açan haber üretim pratikleri nelerdir?”, “Sağlık haberlerinin seçiminde etkili olan unsurlar nelerdir? Sağlık haberleri hangi haber değerleri çerçevesinde seçilmektedir?”, “Sağlık haberlerinin biçimlendirilmesinde hangi unsurlara dikkat edilmektedir?”, “Sağlık haberlerinde fotoğraf kullanılırken hangi unsurlara dikkat edilmektedir? Sağlık haberlerinde neden genellikle kadın fotoğrafları kullanılmaktadır?”, “Sizce sağlık haberlerinde kadın sağlığı konusuna yeterince yer verilmekte midir? Yoksa kadınlar sınırlı konularda mı sağlık haberine konu olabilmektedirler?”, “Sağlık haberlerinde kaynak seçiminde hangi unsurlara dikkat edilmektedir? Haberin konusuna göre (örneğin kadın sağlığıyla ilgili bir haberde) kaynağın cinsiyeti, uzmanlık alanı dikkate alınmakta mıdır?”, “Sağlık haberciliği alanında uzman muhabir kullanılmakta mıdır? Muhabirlere toplumsal cinsiyet konusunda eğitimler verilmekte midir?”, “Sağlık haberlerinde kullanılan dil eşitlikçi bir anlayışla standardize ediliyor mu? Bu bağlamda cinsiyetçi dil kullanımlarının önlenmesine yönelik bir hassasiyet gösteriliyor mu?”, “Birinci sayfada sağlık haberlerine ne oranda yer verilmektedir? Hangi şartlarda bir sağlık haberi birinci sayfada yer bulabilir?” şeklindedir.

Çalışmanın sağlık haberlerinin üretimine yönelik analizi için Ankara, İstanbul ve İzmir illerinde sağlık muhabiri olarak aktif şekilde görev yapan ve daha önce sağlık muhabiri olarak çalışmış olan sekiz muhabir ile görüşülmüştür. Görüşme formu toplam 11 kişiye gönderilmiş ve sekiz kişiden geri dönüş alınabilmektedir. Görüşmeler, Covid-19 pandemisi nedeniyle dijital ortamda yapılmıştır. Çalışmada öncelikle belirlenen sekiz muhabire e-mail atılarak muhabirler araştırma konusu ile ilgili bilgilendirilmiş, kendileriyle görüşme yapabilmek için randevu alınmıştır. Belirlenen gün ve saatte ilgili sekiz muhabirle Skype üzerinde görüntülü görüşme yapılmış ve tüm görüşmeler kayıt altına alınmıştır. Sonrasında kaydedilen görüşmeler bilgisayar ortamında yazıya aktarılmıştır.

Görüşme grubunda 3 erkek, 5 kadın katılımcı yer almaktadır. Katılımcıların yaş aralığı 26-40’dır. Katılımcılardan dördü 20’li (26,27,28,28), üçü otuzlu (32,33,35), biri

40'lı (40) yaşlarındadır. Katılımcıların yedisi fakülte mezunu iken K1 kodlu katılımcı yüksekokul mezunu olduğunu belirtmiştir. K2, K3, K5, K6, K7 ve K8 kodlu katılımcıların iletişim fakültesi mezunu, K4 kodlu katılımcının açıköğretim fakültesi İşletme bölümü mezunu, K1 kodlu katılımcının ise yüksekokul mezunu olduğu belirlenmiştir. Katılımcılardan K1 kodlu katılımcının çalışma süresi 16, K2 kodlu katılımcının çalışma süresi 10, K3 kodlu katılımcının çalışma süresi 8, K4 kodlu katılımcının çalışma süreci 7, K5 ve K6 kodlu katılımcıların çalışma süreleri 6, K7 kodlu katılımcının çalışma süresi 5, K8 kodlu katılımcının çalışma süresi ise 3 yıl olarak tespit edilmiştir.

Bireylerin sağlık haber ve toplumsal cinsiyet algı düzeylerinin incelenmesine yönelik yapılan anket çalışmasında Çınar ve arkadaşları (2018) tarafından geliştirilmiş 5'li likert tipinde 26 ifadeden oluşan "Sağlık Haberleri Algısı Ölçeği" kullanılmıştır. Ölçeğin Cronbach Alpha değeri 0,84 bulunmuştur. Ölçek, "ticari kaygı ve reklam", "tüketime yöneltme", "davranış değişikliği", "sağlık davranışını istismar", "sağlık haberlerine duyulan inanç" olmak üzere beş alt boyuttan oluşmaktadır. İlgili ölçeğe bireylerin toplumsal cinsiyet algılarının ölçülmesi amacıyla çeşitli sorular eklenmiştir. Çalışmanın amaçları doğrultusunda, ticari kaygı ve reklam alt boyutuna "Sağlık haber ve programlarında kadın bedenini öne çıkaran görsellerin satış artırıcı bir unsur olarak kullanıldığını düşünüyorum" ifadesi, tüketime yöneltme alt boyutuna "Sağlık haber ve programlarında "diyet", "kolesterol", "estetik operasyonlar", "selülit tedavisi" gibi içerikler bunlarla ilgili ürün ve hizmeti almamı etkiler" ifadesi, davranış değişikliği alt boyutuna "Sağlıkla ilgili haber ve programlardaki kadına dair içerikler bana bir kadının önce anne olduğunu hatırlatır", "Sağlıkla ilgili haber ve programlarda kadın bedeninin öne çıkarıldığı içeriklerin kadını değersizleştirdiğini düşünüyorum" ifadeleri, sağlık davranışını istismar alt boyutuna "Sağlıkla ilgili haber ve programların çoğunda kadınların hamilelik ya da menopoz gibi doğal döngülerinin tıbbileştirildiğini ve bunun gereksiz sağlık hizmeti alınmasına neden olduğunu düşünüyorum" ifadesi, sağlık haberlerine duyulan inanç alt boyutuna ise "Sağlık haber ve programlarının çoğunda toplumsal cinsiyet normlarının pekiştirildiğini düşünüyorum" ifadesi eklenmiştir. Anket çalışması önce 10 kişilik bir pilot uygulamada denenmiş ve ifadelerle ilgili herhangi bir sorun olmadığı tespit edildikten sonra tüm örneklem üzerinde uygulanmıştır. Elde edilen verilerin değerlendirilmesi SPSS 22.0 paket programı ile yapılmıştır.

3.9. BULGULAR VE YORUM

Çalışmanın bu bölümünde, toplumsal cinsiyet olgusu bağlamında sağlık haberleri, bu haberlerin üretim süreci ve tüketimine yönelik bulgular analiz edilmektedir.

3.10. ULUSAL BASINDA YER ALAN SAĞLIK HABERLERİNE AİT NİCEL VERİLER

3.10.1. Cinsiyetçi İletiler İçeren ve İçermeyen Sağlık Haberleri Sayıları ve Toplam Sağlık Haberine Oranları

Tablo 3. 1. Posta Gazetesinde Cinsiyetçi İletiler İçeren ve İçermeyen Sağlık Haberlerinin Toplam Sağlık Haberine Oranı

Posta Gazetesi İncelenen Sağlık Haberleri Sayıları	Toplam Sağlık Haberine Oranları (%)	
Cinsiyetçi İletiler İçeren Sağlık Haberleri Sayısı	496	%86
Cinsiyetçi İletiler İçermeyen Sağlık Haberleri Sayısı	84	%14
TOPLAM	580	%100

Tablo 3. 2. Hürriyet Gazetesinde Cinsiyetçi İletiler İçeren ve İçermeyen Sağlık Haberlerinin Toplam Sağlık Haberine Oranı

Hürriyet Gazetesi İncelenen Sağlık Haberleri Sayıları	Toplam Sağlık Haberine Oranları (%)	
Cinsiyetçi İletiler İçeren Sağlık Haberleri Sayısı	209	%51
Cinsiyetçi İletiler İçermeyen Sağlık Haberleri Sayısı	201	%49
TOPLAM	410	%100

Tablo 3. 3. Sabah Gazetesinde Cinsiyetçi İletiler İçeren ve İçermeyen Sağlık Haberlerinin Toplam Sağlık Haberine Oranı

Sabah Gazetesi İncelenen Sağlık Haberi Sayıları	Toplam Sağlık Haberine Oranları (%)	
Cinsiyetçi İletiler İçeren Sağlık Haberi Sayısı	144	%37
Cinsiyetçi İletiler İçermeyen Sağlık Haberi Sayısı	246	%63
TOPLAM	390	%100

Posta gazetesinde 1 Mayıs 2019- 31 Ekim 2019 tarihleri arasında toplam 580 sağlık haberi toplumsal cinsiyet çerçevesinde incelenmiştir. İncelenen 580 sağlık haberinin 496'sı cinsiyetçi iletiler içermekte, 84'ü ise herhangi bir cinsiyetçi ileti içermemektedir. Cinsiyetçi ileti içeren sağlık haberlerinin toplam sağlık haberine oranı yüzde 86, cinsiyetçi iletiler içermeyen sağlık haberlerinin toplam sağlık haberine oranı ise yüzde 14'tür. Bu veriler göstermektedir ki Posta gazetesi açık bir şekilde toplumsal cinsiyet eşitliğine duyarlı bir yayın anlayışını gözetmemektedir.

Hürriyet gazetesinde toplam 410 sağlık haberi toplumsal cinsiyet bağlamında ele alınmıştır. İncelenen 410 sağlık haberinin 209'u cinsiyetçi iletiler içermekte, 201'i ise herhangi bir cinsiyetçi ileti içermemektedir. Cinsiyetçi ileti içeren sağlık haberlerinin toplam sağlık haberine oranı yüzde 51, cinsiyetçi ileti içermeyen sağlık haberlerinin toplam sağlık haberine oranı ise yüzde 49'dur. Bu veriler yardımıyla, Hürriyet gazetesinin tam anlamıyla toplumsal cinsiyet eşitliğine duyarlı bir yayın anlayışına sahip olmadığı söylenebilir.

Sabah gazetesinde ise toplam 390 sağlık haberi toplumsal cinsiyet bağlamında incelenmiştir. İncelenen 390 sağlık haberinin 144'ü cinsiyetçi iletiler içermekte, 246'sı ise herhangi bir cinsiyetçi ileti taşımamaktadır. Cinsiyetçi ileti içeren sağlık haberlerinin toplam sağlık haberine oranı yüzde 37, cinsiyetçi ileti içermeyen sağlık haberlerinin toplam sağlık haberine oranı ise yüzde 63'tür. Sabah gazetesinde her ne kadar cinsiyetçi

iletiler içermeyen sağlık haberleri çoğunlukta ise de ilgili gazetenin toplumsal cinsiyet eşitliğine tam olarak duyarlı olduğu söylenemez.

3.10.2. Sağlık Haberlerinin İncelendiği Aylar

Tablo 3. 4. Posta, Hürriyet ve Sabah Gazetelerinin Aylara Göre Dağılımı

Aylar	Hürriyet	Posta	Sabah
Mayıs	67	52	62
Haziran	62	84	67
Temmuz	70	103	67
Ağustos	70	104	65
Eylül	73	109	83
Ekim	68	128	46
TOPLAM	410	580	390

Yapılan inceleme sonucunda Posta, Hürriyet ve Sabah gazetelerinde toplam 1380 sağlık haberi tespit edilmiştir. Hürriyet gazetesinde mayıs ayında 67, haziran ayında 62, temmuz ve ağustos aylarında 70, eylül ayında 73, ekim ayında 68 olmak üzere toplam 410 sağlık haberi incelenmiştir.

Posta gazetesinde mayıs ayında 52, haziran ayında 84, temmuz ayında 103, ağustos ayında 104, eylül ayında 109, ekim ayında 128 olmak üzere toplam 580 adet sağlık haberi incelenmiştir.

Sabah gazetesinde mayıs ayında 62, haziran ayında 67 ve temmuz aylarında 67, ağustos ayında 65, eylül ayında 83, ekim ayında 46 olmak üzere toplam 390 sağlık haberi incelenmiştir.

3.10.3. Sağlık Haberlerinin Konuları

3.10.3.1. Cinsiyetçi İleti İçeren Sağlık Haberlerinin Konuları

Çalışmada sağlık haberlerinin konuları sağlık önerileri, teşhis-tedavi, hasta ve hastalık hikâyeleri, eğitim ve araştırma faaliyetleri, cinsellik, kadın sağlığı, beslenme/diyet, güzellik/estetik ve diğer olmak üzere 9 bölüme ayrılmıştır. Cinsiyetçi ileti içeren konuların Hürriyet, Posta ve Sabah gazetelerindeki dağılımı aşağıdaki gibidir:

Tablo 3. 5. Posta, Hürriyet ve Sabah Gazetelerinin Cinsiyetçi İletiler İçeren Konuların Dağılımı

Konular	Hürriyet	Posta	Sabah	TOPLAM
Sağlık Önerileri	85	45	46	206
Teşhis Tedavi	21	76	33	133
Hasta ve Hastalık Hikâyeleri	6	7	27	40
Eğitim ve Araştırma Faaliyetleri	47	25	6	78
Cinsellik	0	152	0	152
Kadın Sağlığı	1	149	1	151
Beslenme/Diyet	14	24	23	61
Güzellik/Estetik	33	18	8	26
Diğer	2			2
TOPLAM	209	496	144	849

Tablo 3.5’de görüldüğü gibi Hürriyet gazetesinde yer alan sağlık haberlerinden cinsiyetçi ileti taşıyan haberlerin çoğunluğunu sağlık önerileri (85 haber) oluşturmaktadır. İkinci sırada eğitim ve araştırma faaliyetleri (47 haber) gelmektedir. Üçüncü sırayı ise güzellik/estetik konusu (33 haber) oluşturmaktadır. Cinsiyetçi iletiler taşıyan sağlık haberlerinin diğer konulara dağılımı ise sırasıyla şöyledir: teşhis/tedavi (21 haber), beslenme/diyet (14 haber), hasta ve hastalık hikâyeleri (6 haber), diğer (2 haber) ve kadın sağlığı (1 haber).

Posta gazetesinde cinsiyetçi iletiler bulunan sağlık haberlerinin büyük çoğunluğunu 152 haberle cinsellik konusu oluşturmaktadır. İkinci sırada kadın sağlığı (149 haber) konusu yer almaktadır. Üçüncü sırayı ise 76 haberle teşhis/tedavi konusu oluşturmaktadır. Diğer konular sırasıyla sağlık önerileri (45 haber), eğitim ve araştırma faaliyetleri (25 haber), beslenme/diyet (24 haber), güzellik/estetik (18 haber), hasta ve hastalık hikâyeleri (7 haber) şeklindedir.

Sabah gazetesinde yer alan sağlık haberlerinden cinsiyetçi ileti taşıyan haberlerin çoğunluğunu sağlık önerileri (46 haber) oluşturmaktadır. İkinci sırayı teşhis/tedavi konusu (33 haber) oluşturmaktadır. Üçüncü sırada ise 27 haberle hasta ve hastalık

hikâyeleri yer almaktadır. Cinsiyetçi iletiler taşıyan sağlık haberlerinin diğer konulara dağılımı ise sırasıyla beslenme/diyet (23 haber), güzellik/estetik (8 haber), eğitim ve araştırma faaliyetleri (6 haber), kadın sağlığı (1 haber) şeklindedir.

3.10.3.2. Cinsiyetçi İleti İçermeyen Sağlık Haberlerinin Konuları

Cinsiyetçi ileti içermeyen konuların Hürriyet, Posta ve Sabah gazetelerindeki dağılımı aşağıdaki gibidir:

Tablo 3. 6. Posta, Hürriyet ve Sabah Gazetelerinin Herhangi Bir Cinsiyetçi İleti İçermeyen Sağlık Haberlerinin Konu Dağılımı

Konular	Hürriyet	Posta	Sabah	TOPLAM
Sağlık Önerileri	45	15	58	82
Teşhis Tedavi	5	20	7	29
Hasta ve Hastalık Hikâyeleri	58	29	102	189
Sağlık Yatırımları	3	3	5	11
Eğitim ve Araştırma Faaliyetleri	76	8	60	144
Kadın Sağlığı	2	0	1	3
Beslenme/Diyet	4	4	7	21
Diğer	8	5	6	19
TOPLAM	201	84	246	531

Hürriyet gazetesinde herhangi bir cinsiyetçi ileti taşımayan sağlık haberlerinin çoğunluğunu 76 haberle eğitim ve araştırma faaliyetleri oluşturmaktadır. İkinci sırada hasta ve hastalık hikâyeleri (58 haber) yer almaktadır. Üçüncü sırada ise 45 haberle sağlık haberleri yer almaktadır. Herhangi bir cinsiyetçi ileti taşımayan sağlık haberlerinin diğer konulara dağılımı ise şöyledir: diğer (8 haber), teşhis/tedavi (5 haber), beslenme/diyet (4 haber), sağlık yatırımları (3 haber), kadın sağlığı (2 haber).

Posta gazetesinde herhangi bir cinsiyetçi ileti bulunmayan sağlık haberlerinin konu dağılımının çoğunluğunu hasta ve hastalık hikâyeleri (29 haber) oluşturmaktadır. İkinci sırada 20 haberle teşhis/tedavi konusu gelmektedir. Üçüncü sırada ise sağlık önerileri (15

haber) yer almaktadır. Herhangi bir cinsiyetçi ileti içermeyen sağlık haberlerinin diğer konulara dağılımı ise eğitim ve araştırma faaliyetleri (8 haber), diğer (5 haber), beslenme/diyet (4 haber), sağlık yatırımları (3 haber) şeklindedir.

Sabah gazetesinde herhangi bir cinsiyetçi ileti taşımayan sağlık haberlerinin çoğunluğunu 102 haberle hasta ve hastalık hikâyeleri oluşturmaktadır. İkinci sırada eğitim ve araştırma faaliyetleri (60 haber) yer almaktadır. Üçüncü sırayı ise 58 haberle sağlık önerileri oluşturmaktadır. Herhangi bir cinsiyetçi ileti içermeyen sağlık haberlerinin diğer konulara dağılımı ise sırasıyla teşhis/tedavi (7 haber), beslenme/diyet (7 haber), diğer (6 haber), sağlık yatırımları (5 haber), kadın sağlığı (1 haber) şeklindedir.

Cinsiyetçi ileti içeren ve içermeyen tablolar bir arada değerlendirildiği Hürriyet ve Sabah gazetelerinde kadın sağlığı konusunda çok az sayıda haber olduğu görülmektedir. Bu durum ilgili gazetelerin kadın sağlığı konusuna önem vermediğini göstermektedir. Posta gazetesinde ise kadın sağlığı konusu önemli oranda işlenmektedir. Buna karşılık ilgili gazetenin kadın sağlığı konusunu yalnızca gebelik, hamilelik, annelik gibi konularla sınırlandırdığı görülmektedir.

3.10.4. Sağlık Haberlerinin Kaynağı

Tablo 3 7. İncelenen Sağlık Haberlerinin Kaynağı

Sağlık Haberlerinin Kaynağı	Hürriyet	Posta	Sabah	Toplam
Sağlık Profesyonelleri	252	517	181	
Hasta ve Hasta Yakınları	22	5	32	
Devlet Yetkilileri	6	4	4	
Haber Ajansı	29	17	105	
Muhabir	18	4	51	
Bilimsel Dergi/Rapor/Konferans/Araştırma	52	9	2	
Diğer (ilaç firması, araştırma enstitüsü, yabancı gazete vb.)	22	8	8	
Gazetenin kendisi/Belirsiz	9	16	7	
Toplam	410	580	390	

İncelenen sağlık haberlerinin kaynağı sağlık profesyonelleri, hasta ve hasta yakınları, devlet yetkilileri, haber ajansı, muhabir, bilimsel dergi/rapor/konferans/araştırma, diğer ve gazetenin kendisi/belirsiz şeklinde kategorileri ayrılmıştır.

Hürriyet gazetesinde en fazla sağlık profesyonelleri (252 haber) kaynak olarak kullanılmıştır. İkinci sırada 52 haberle bilimsel dergi/rapor/konferans/araştırma yer almaktadır. Üçüncü sırayı ise 29 haberle haber ajansı oluşturmaktadır. Diğer kaynaklar sırasıyla hasta ve hasta yakınları (22 haber), diğer (22 haber), muhabir (18 haber), gazetenin kendisi/belirsiz (9 haber), devlet yetkilileri (6 haber) şeklindedir.

Posta gazetesinde de en fazla 517 haberle sağlık profesyonelleri kaynak olarak gösterilmektedir. İkinci sırada haber ajansı (17 haber) gelmektedir. Üçüncü sırada ise gazetenin kendisi/belirsiz (16 haber) yer almaktadır. Diğer kaynaklar sırasıyla bilimsel dergi/rapor/konferans/araştırma (9 haber), diğer (8 haber), hasta ve hasta yakınları (5 haber), devlet yetkilileri (4 haber), muhabir (4 haber) şeklindedir.

Sabah gazetesinde de en fazla 181 haberle sağlık profesyonelleri kaynak olarak görülmektedir. İkinci sırada 105 haberle haber ajansı yer almaktadır. Üçüncü sırada ise muhabir adı (51 haber) bulunmaktadır. Diğer kaynaklar sırasıyla hasta ve hasta yakınları (32 haber), diğer (8 haber), gazetenin kendisi/belirsiz (7 haber), devlet yetkilileri (4 haber), bilimsel dergi, rapor, konferans, araştırma (2 haber) şeklindedir.

3.10.5. Sağlık Haberlerinde Yer Alan Cinsiyetçi Unsurlar

Tablo 3 8. Sağlık Haberlerinde Yer Alan Cinsiyetçi Unsurlar

Sağlık Haberlerinde Yer Alan Cinsiyetçi Unsurlar	Hürriyet	Posta	Sabah	Toplam
Kadınlara Yönelik Önyargı ve Klişeleri Destekleyen ve Yeniden Üreten İfade ve Görsel Kullanımı	90	235	49	374
Kadınlara Yönelik Eş, Anne, Ev Hanımı vb. Kalıplaşmış Rol ve Modelleri Yansıtan İfade ve Görsel Kullanımı	22	91	37	150
Kadın Bedenini Nesneleştiren İfade ve Görsel Kullanımı	97	170	58	325
TOPLAM	209	496	144	849

İncelenen sağlık haberlerinde yer alan cinsiyetçi unsurlar kadınlara yönelik önyargı ve klişeleri destekleyen ve yeniden üreten ifade ve görsel kullanımı, kadınlara yönelik eş, anne, ev hanımı vb. kalıplaşmış rol ve kalıpları yansıtan ifade ve görsel kullanımı, kadın bedenini nesneleştiren ifade ve görsel kullanımı şeklinde kategorilere ayrılmıştır.

Hürriyet gazetesinde incelenen toplam 410 sağlık haberinden 209’unda cinsiyetçi iletiler olduğu görülmüştür. 97 adet kadın bedenini nesneleştiren ifade ve görüntü kullanımı olduğu tespit edilmiştir. İkinci sırada “kadınlara yönelik önyargı ve klişeleri destekleyen ve yeniden üreten ifade ve görsel kullanımı” (90 adet) yer almaktadır. 22 sağlık haberinde de “kadınlara yönelik eş, anne, ev hanımı vb. kalıplaşmış rol ve modelleri yansıtan ifade ve görsel kullanımı” görülmüştür.

Posta gazetesinde incelenen toplam 580 sağlık haberinden 496’sında cinsiyetçi iletiler olduğu görülmüştür. Posta gazetesinde cinsiyetçi iletiler en fazla kadınlara yönelik önyargı ve klişeleri destekleyen ve yeniden üreten ifade ve görsel kullanımı (235 adet) şeklindedir. İkinci sırada kadın bedenini nesneleştiren ifade ve görsel kullanımı (170 adet) gelmektedir. Ayrıca 91 sağlık haberinde kadınlara yönelik eş, anne, ev hanımı vb. kalıplaşmış rol ve modelleri yansıtan ifade ve görsel kullanıldığı tespit edilmiştir.

Sabah gazetesinde incelenen toplam 390 sağlık haberinden 144’ünde cinsiyetçi iletiler olduğu bulgulanmıştır. Sabah gazetesinde en fazla cinsiyetçi ileti kadın bedenini nesneleştiren ifade ve görsel kullanımı (58 adet) kategorisinde görülmüştür. İkinci sırada kadınlara yönelik önyargı ve klişeleri destekleyen ve yeniden üreten ifade ve görsel kullanımı (49 adet) yer almaktadır. Ayrıca sabah gazetesinde 37 adet kadınlara yönelik eş, anne, ev hanımı vb. kalıplaşmış rol ve modelleri yansıtan ifade ve görsel kullanıldığı tespit edilmiştir.

3.11. ULASAL BASINDA YER ALAN SAĞLIK HABERLERİNE AİT NİTEL VERİLER

3.11.1. Posta Gazetesinde Yer Alan Sağlık Haberlerinde Kadın Temsili

Posta gazetesi hafta sonları “Cumartesi Postası” ve “Pazar Postası”, adlı eklerle birlikte yayımlanmaktadır. Sağlık haberleri bu eklerde de yer alabilmektedir. O nedenle söz konusu ekler de çalışma kapsamına alınmıştır.

Gazetede yer alan sağlık içerikleri arasında medyatik bir kişilik olan Dr. Haydar Dümen'in cinsellikle ilgili soruları yanıtladığı ve ramazan ayı hariç, düzenli olarak yayımlanan bölüm dikkat çekmektedir. Cinsel sağlığın magazineli bir tarzda ele alındığı bu bölümde okurlardan gelen sorular ve bunlara verilen cevaplar erkek egemen bir sylem dâhilinde ve mizahi bir üslupla ele alınmaktadır. Bu bölümde cinsel sağlığa yönelik; "Eşime sağdığ kalamıyorum (Posta, 02.05.2019)", "Sevgilim hep ilişki istiyor (Posta, 03.05.2019)", "Kız arkadaşımla birlikte olmak istedim ama benim kobra harekete geçmedi. Canım çok sıkılıyor, kız arkadaşım benimle dalga geçti. Ne yapmalıyım? (Posta, 25.07.2019)", "Ben aynı gün 3 kadınla birlikte oldum. Acaba hastalık kapmış mıyım? 3 kadından 2'si yabancıydı. Ne yapayım? (Posta, 17.07.2019)", "22 yaşındayım. Hiç kız arkadaşım ve deneyimim olmadı. Ne yapabilirim? İntiharı bile düşündüm (Posta, 03.08.2019).", "19 yaşındayım. Eskiden kızlara platonik açık olurdum, konuşamazdım. Bir yıldır platonik de olsa açık olamıyorum. İstediğim kızla çıkıyorum ama açık olduğumla olmak istiyorum. Acaba kalbim taşlaştı mı? (Posta, 04.09.2019)", "18 yaşındayım. Kızlara hiç ilgim yok. Sebebi ne bilmiyorum. Birisi bana yakınlaşmaya çalışsa da uzaklaşıyorum. Sebebi ne olabilir? (Posta, 31.10.2019)" şeklindeki sorulara "Değerli okurum, evlilik iflas etmiş ve senin suçun görünüyor. Senden bu evliliğe hayır gelmez (Posta, 02.05.2019).", "Değerli okurum, araban var, korkudan test etmiyorsun. Otur şu direksiyonun başına birkaç ay kullan bakalım, sonunda sen arabaya ne kadar hâkim olacaksın? (Posta, 03.05.2019)", "Değerli okurum, tecrübe kazanmak mesleklere göre değişir. Demirci ustaları 3-4 yılda, motor ustaları 10-15 yılda bu işi öğrenirler. Ama kadın erkek ilişkilerinin nasıl olacağı genlerinde var. Çünkü doğa mimarı bunu canlıların genlerine monte etmiş... (Posta, 22.06.2019)", "Değerli okurum, aklını cinsellikle bozarsan insanlıktan daha da uzaklaşırsan bu içten zarar görürsün. Yrngenini ve pusulanı bulamazsın. Yüzde 50'ye indir. Yani yüzde 50 insanlık ve yüzde 50 cinsellik düşünürsen kaymaklı ekmek kadayıfı olur. (Posta, 10.06.2019)", "Sen Hint fakiri misin? Eksiklerini unutmuş, kobra oynatmaya kalkmışsın. Elindeki zurnaya ya da kavala baktın mı?" (Posta, 25.07.2019)", "Değerli okurum, gzn aydın kapmadın. 4 kere yatsaydın kapardın! Yavrum ya, sen mikrobu bilmiyorsun. Mikrop zaten seni bilmiyor. Kadında mikrop varsa bir kere de yapmış olsan, yarım kere de yapmış olsan hastalık kaparsın. Mikrop yoksa da ne hastalığı? Mikrop bu. Nasıl, nereden bulaşacağı belli olmaz.... (Posta, 17.07.2019)", "ocuğum, kendini denize mi atacaksın yoksa köprüden mi atlayacaksın? İnan ki çok

ağlar, üzülürüz. Ama balıklar bayram eder. Evladım daha yolun başındasın. Önünde en az 60 yıl var. Yine yine canın çıkacak. Geriye ufacık sorun kaldı. Ya adam gibi bir kız arkadaşı bulup ilişkiyi geliştirmek ya da uygun biriyle tehlikesiz bir ortamda deneyime geçmek... (Posta, 03.08.2019)”, “Değerli okurum, tabii ki hayır. Arsızlaştı ve nazlanıyor. Zamanını bekliyor. Felaket o zaman başlayacak. Bir kere âşık oldu mu, ‘Ondan başkası olmaz’ diyerek erken yaşlarda evliliğin yolunu tutacağa benziyorsun. Aşka selam. Derse, işe devam. (Posta, 04.09.2019)”, “Değerli okurum, kuşların tüy değiştirme dönemi vardır. Yani yavruluktan anaç hale geçerler. Sanıyorum senin de tüy değiştirme dönemin. İlgi duyacaksın. Yetişme koşullarındaki bilinçaltı baskılar burada rol oynayabilir. Yavaş adımlarla yönel kızlara (Posta, 31.10.2019).” şeklindeki cevaplar bu duruma örnek verilebilir. Durur & Kaymak’ın (2018) da ifade ettiği gibi, cinsel sağlık içeriklerinde yer alan bu erkek egemen, ciddiyetten uzak ve sınırlayıcı bakış açısı, bireylerin psiko-sosyal bütünlüğüne yönelik topyekûn bir tehdit oluşturmaktadır. Bu sorunlu durumlar sadece tek tek bireyleri değil bir bütün olarak toplumu olumsuz yönde etkileme potansiyeline sahiptir. Bozdemir & Özcan’ın da vurguladığı gibi, “cinsel sağlığın bozulması sadece fiziksel sağlığın kesintiye uğraması ile sonuçlanmamaktadır. Gerek kadın gerekse erkekte halkalar halinde ruhsal sağlığın, ardından aile sağlığının ve sosyal sağlığın da bozulması söz konusudur (2011: 37).”

“Dr. Haydar Dümen Cinsellikle İlgili Sorularınızı Yanıtlıyor” başlıklı bu bölümde soru cevap kısmının dışında Dr. Dümen’in cinsellik konusunda açıklamaları da yer almaktadır. Bu açıklamalarda da çoğu zaman cinsiyetçi iletiler yer alabilmektedir. Dümen’in yaptığı bir açıklamada “Kadınların çoğu korkuyla yetişiyor, cinsellikten uzak tutuluyor.” şeklinde genel kabul gören bir ifadede bulunduktan sonra bazı kadınların doğuştan şanslı olduğunu belirtiyor. Bu şanslılığın sebebini ise “Onlar cinselliğe adım attıkları gün zevk alıyorlar...” şeklinde açıklamaktadır. Devamında Dr. Dümen, “Böylece eşlerini mutlu ediyor, yatak odaları renkleniyor. Beyler, kadınınızın kıymetini bilin.” şeklinde ifadeler kullanmaktadır. Dr. Dümen’in ifadelerinden de anlaşılacağı üzere, cinsel mutluluk tek taraflı kadının cinsel zevk almasıyla orantılı olarak tasvir edilmektedir. Kullanılan ifadelerden kadın cinsel zevk alırsa erkek de otomatik olarak cinsel zevk alacak, Dümen’in de deyimiyle “yatak odaları renklenecek!”. Erkeklere yönelik, “Beyler, kadınınızın kıymetini bilin.” şeklindeki ifade de ise kadın erkeklerin sahipliğinde tasvir edilmektedir. “Kadınınız” ifadesi sahiplik belirtmekte, kadını erkeğin gölgesinde,

bağımlı, edilgen göstermektedir. Dolayısıyla kullanılan ifadeler sağlık haberciği açısından sorunlu olduğu gibi toplumsal cinsiyet eşitliği noktasında da sorunludur. “Kadınıız” şeklindeki kadını erkeğin sahipliğinde, pasif gösteren ifadeler Dr. Dümen’in birçok açıklamasında yer almaktadır. “Beyler, kadınıızı niye düşünmüyorsunuz? (Posta, 23.06.2019)”, “Siz siz olun, kadınıızın isteklerine kulak verin (Posta, 24.07.2019).”, “Çünkü erkek kendini düşünüyor, kadınına kulak vermiyor, ... (Posta, 03.08.2019)”, “Kadınııza güvenin (Posta, 20.08.2019)”, “Kadınıızın ruhunu okşayacak sözler bulun, kalbini kazanın (Posta, 25.08.2019)”, “Beyler, bırakın boyu da kadınııza bakın (Posta, 02.09.2019).”, “Ayrıca bu bölümde, “Hanımlar, beyler, hayat sizin, tercih sizin (Posta, 21.08.2019).” şeklinde hanım ve bey sıfatlarının kullanıldığı da görülmektedir. Bu ifadeler kadını erkeğe bağımlı kılan, kadını zayıf gösteren, kadını erkeğin hizmetkârı gösteren olumsuz anlamlar ihtiva etmektedir.

Dr. Dümen’in sağlık köşesinde cinsellikle ilgili olarak “Her şeyi erkekten beklemek yanlış. Tamam, onlar ilk adımı atmalı, sevdiklerini söylemeli...” şeklindeki ifadelerini “... ama kadınlara da iş düşüyor. Kadın eşine güzel görünmek için bakımlı, güler yüzlü olmalı, saygı göstermeli.” şeklinde devam ettirerek böyle davranan kadınların mutluluğu bulacağını belirtiyor (Posta, 30.06.2019). Dr. Dümen’in geleneksel bakış açısıyla ele aldığı cinsellik olgusunda kadın pasif erkek etken konumlandırılmaktadır. Kadının bakımlı, güler yüzlü ve saygılı olması tavsiyeleri geleneksel bakış açısını yansıtmakla beraber tek yönlü bir bakış açısını da ifade etmektedir. Zira erkeğe bu tür tavsiyelerde bulunulmamış, yalnızca kadına yönelik geleneksek mesajlar verilmiştir. 23.07.2019 tarihli Dr. Dümen’in cinsellikle ilgili köşesinde de benzer bir durum söz konusudur. “Evlilikler bazen zamana yenik düşebiliyor, sorunlar başlıyor, cinsellik de monotonlaşıyor. Eşler bu sorunu çözmek yerine birbirinden uzaklaşıyor, yatak odasında soğuk rüzgârlar esiyor. Burada erkeği küstürmemek lazım. Kadın kendine bakmalı, giyimiyle erkeğin ilgisini üzerinde tutmalı.” İfadelerden de anlaşılacağı üzere eşler arasındaki cinsel sorundan bahsedilmekte daha sonra ise tek yönlü bir bakış açısıyla kadının kendine bakması, giyimiyle erkeğin ilgisini çekmesi tavsiye edilmekte, erkek ise cinsel sorunun bir parçası olarak görülmemektedir. Bu durum cinsellik açısından kadını pasif ve kusurlu gören bir anlayışı yansıtmaktadır.

Kadın Doğum Uzmanı
Opr. Dr. HANDE AKBAŞ
sorularınızı yanıtıyor

KADIN SAĞLIĞI hande.akbas@posta.com.tr Faks: 0212 505 65 02

Emin olmak istiyorsanız kan testi yaptırın

Halsizlik, mide bulantısı, uyku hali gebeliğin belirtileri ama başka hastalıklarda da karşınıza çıkıyor. Hamilelikten emin olmak için kan testi yaptırın ya da ultrasonda kesenin görülmelerini bekleyin.

Yumurtalık kanseri miyim?
33 yaşındayım. Doktorum ultrasonla bakaş sağ yumurtalımda besit kist olduğunu söyledi. Kontrolde CA 125, 127.8 çıktı. Doktor gikolata kisti olabileceğini söyledi. Ne anlama geliyor? Bu yumurtalık kanseri olduğumu mu gösteriyor? Adet görüyordum, etisi olabilir mi? Çocuk istiyorum, sorun yaratır mı?
CEVAP
Sevgili okuyucum, CA 125 hormonu hem endometriozis denilen gikolata kistyle seyreden hastalıkta hem de yumurtalık kanserlerinde yükselebilir. Görüntüleme yöntemleri ayrıca tanıda yardımcı olma bile kist çıkarılıp patolojiye gönderilmeden tam olarak tanı konulamaz. Gikolata kistleri zemininde de nadiren kanser oluşabileceğinden, kistinin büyüğe kapalı cerrahi tedavisi yapılması önerilir ve materyalin patolojiye gönderilmesi önerilir.

Sürekli uyumak istiyorum
Polikistik over sendromu var. 3 yıldır evliyim. Eşimde sperm sayısı az. Hamile kalabili miyim? Yeni adetim tuttu ama karnemde ve vücudumda glikler var. Miden bulanıyor. Sürekli uyumak istiyorum. Gebelik belirtileri mi?
CEVAP
Sevgili okuyucum, bulantı, halsizlik, giklilik hamilelikte görüle de başka birçok hastalıkta da karşınıza çıkar. Gebeliğin en kesin tanısı adet gecikmesi olan kadına yapılan gebelik testiyle konulur. Testi veya ultrasonda gebelik kesesini görmeden gebelikten emin olamayız. Polikistik over de yumurtalıkta tembellik söz konusu olabilir. Adetlerinizde düzensizlik varsa ilk pedikmeden önce baba kurusunda uzman bir kadın doğum hekimine muayene olut. Eşinizde sperm sayısı normal yollarla gebelik elde edilemeyeceğiniz konusunda fikir veriyor. Mümküncü toplam sayı 15 milyon altındaysa, hamilelik ve yapısında sıkıntı varsa doğal yollarla gebelik parı azalır. Eşinizle birlikte yaşamaya devam ederseniz alsa beklemeye gidin.

İkinci çocuğu istiyorum
29 yaşındayım, 6.5 yıllık evliyim. 1 çocuğum var, normal yollardan hamile kalıp dünyaya getirdim. Spiralimi 1 yıl önce çıkardım. 2 ayda bir adet görüyorum. Hormon tedavim normal. Doktor rahim film istedi. Sıze nasıl bir tedavi uygulamalıyım?
CEVAP
Sevgili okuyucum, spiral çıkartmanızın üzerinden 1 yıl geçiyse niçin tekrar gebe kalamadığınızın araştırılması gerekiyor. Genellikle spiral takımı kadınlarda gerileri bizi enderleyordur. Bu sebeple rahim filmi çekilmesi yararlı olmaz. Ayrıca adetlerinizin neden 2 ayda bir çıktığını ve eşinizde sperm durumunun son halinin araştırılması gerekir. Tüm bu nedenlerle önce biziyla ilgilenen bir merkeze başvurarak size ve eşinize detaylı araştırma yapılmasını öneriyorum.

Görsel 3.1. Posta Gazetesi Kadın Sağlığı Konulu Haber Görseli

Kaynak: Posta, 02.05.2019

Kadın Doğum Uzmanı
Opr. Dr. HANDE AKBAŞ
sorularınızı yanıtıyor

KADIN SAĞLIĞI hande.akbas@posta.com.tr Faks: 0212 505 65 02

Var olanı korumak için

Bazen genç yaşta yumurta fonksiyonları azalabiliyor. Evli değilseniz ya da hemen çocuk sahibi olacak durumunuz yoksa vakit kaybetmeden yumurtalarınızı dondurun ki anne olmak istediğiniz zaman sorun yaşamayın.

İlaç bırakınca kanama bitiyor
28 yaşındayım, düzensiz adet görüyorum. Birçok doktora gittim, yumurtalığım çalışmadığını söylediler. Verdikleri ilaçlar da fayde etmedi. Doğum kontrol ilacı kullanıyorum, içinde adet görüyorum. Bırakınca kanama hemen kesiliyor. Ne yapmalıyım?
CEVAP
Sevgili okuyucum, enlaştıydı kadıyla genç yaşta yumurtalık fonksiyonlarınız azalmış. Muhtemelen ailenizde birilerinde de bu durum mevcut ve genetik olarak siz bunu almışsınız. Düzensiz de olsa adet görmüş olmanız henüz menoposa girmedığınız gösteriyor. Dolayısıyla yumurtalık rezervinizin son durumuna ultrasonla bakılmalı. Yumurta gözetiliyorsa ve evliyseniz menoposa girmeden bir an önce tüp bebek yaptırarak çocuk sahibi olma şansınızı değerlendirin. Eşer evli değilseniz o zaman en azından var olan yumurtalarınızı da zamanla yitirmeden dondurulmasını sağlayabilirsiniz.

Çocuğum olmuyor
27 yaşında, 14 aylık evli kadıyım. Adetlerim hep düzensiz. Doktora her gidişimde "Yumurtlama problemin var" deyo hep veriyorlar. Daha sonra vajinal ultrasonla bakıp başka bir ilaç veriyorlar. 36 saat içinde ilişkiye girmeme rağmen çocuk sahibi olamıyorum. Acaba adet düzensizliği için tavsiye edeceğiniz bir uygulama var mı?
CEVAP
Sevgili okuyucum, size verdikleri ilaçlardan ve yaptıkları yorumlardan sanki polikistik over sendromu dediğiniz durum yüzünden vakitinde yumurtlayamıyor ve buna bağlı olarak da hamile kalamıyorsunuz. Kilonuz varsa mutlaka diyet ve egzersiz ile kilo vermeniz, insülin direnci var mı baktırmanız tavsiye ederim. Varsa gerekli tedavinin başlatılmasını ama halen gebelik oluyorsa o zaman bu konuda uzman bir hekime başvurmanız ve 14 aydır gebe kalamamanızın sebebinin detaylı araştırılmasını öneririm. Bazen tek başına kilo vermeniz ve insülin

Hangisini seçeyim?
Ben bir doğum kontrol hapsi kullanıyordum. Birkaç aydır ara verdim. Şimdi tekrar başlamak istiyorum. Aynı ilaç kullanılır mı? Yoksa daha etkili başka bir ilaç mı almalıyım?
CEVAP
Sevgili okuyucum, daha önce kullandığınız idiyunuz ilaçtan menurun kaldıysanız o zaman onunla devam etmeniz en doğrusu olacaktır. Vücudunuzun alıştığı ve yan etkisini pek göstermediği doğum kontrol ilacı dalına sizin için en uygun olacaktır. Doğum kontrol ilaçların tümü yüzde 99'un üzerinde etkilidir. Birine göre daha etkili doğum kontrol ilacı diye bir durum bulunmamaktadır.

Görsel 3.2. Posta Gazetesi Kadın Sağlığı Konulu Haber Görseli

Kaynak: Posta, 12.06.2019

Kadın Doğum Uzmanı
Opr. Dr. HANDE AKBAŞ
sorularınızı yanıtlıyor

KADIN SAĞLIĞI hande.akbas@posta.com.tr
Faks: 0212 505 65 02

1 yıl içinde adet görmeniz gerekir

Annenin, bebeğini emzirse bile en geç 1 yıl içinde adet görmesi gerekir. Eğer kanama başlamadıysa doktora gidilmeli. Çünkü emzirmenin gebelikten koruduğunu düşünüp korunmayan ve bu sürede gebe kalan çok kadın bulunuyor.

Kanamam var
35 yaşımdayım. 2 aydır her ilki sonrası devamlı kanamam olmaya başladı. Bu durum normal midir?
CEVAP
Sevgili okuyucum, ilki sonrası kanama asla olmamalı. Muddaka bir uzmana başvurarak bir an önce vajinal smear almalı ve rahim ağzı kanseri gibi önemli bir problemin olup olmadığını ekarte edilmesini sağlamanız.

Adet görüyorum, neden?
52 yaşımdayım. Halen düzenli adet görüyorum. 5 normal doğumum var. Son zamanlarda tuvalete oturduğumda eime rahmin geliyormuş gibi hissediyorum. Ne yapmamı önerirsiniz?
CEVAP
Sevgili okuyucum, doğum travmaları ve yaşınız nedeniyle pelvik bağ dokusunun zayıflamasıyla

rahminiz yerikimine bağlı olarak sarkmaya başlamış gibi duyuyor. En doğru yaklaşım rahminizin alınmasıdır. Aksi takdirde zamanla daha da aşağı iner, yara olur. Menüz menopozla girmenizi. Ameliyati menopoza girince yapabilir ve hen rahim hem de yumurtalıkları aldirtarak riskinizi azaltırsınız.

Neden adet göremiyorum?
38 yaşımdayım. Doğum yapıp 1 sene oldu ama adet görmedim. Doğumda tüplerim bağlandı, bunun etkisi olabilir mi?
CEVAP
Sevgili okuyucum, tüplerinizin bağlanmasıyla adet görememeniz arasında bağlantı yok. Bir yıldır bebeğiniz emziriyorsanız buna bağlı olabilir. Genellikle doğum sonrası kadın emirse bile 1 yıl içinde adet görür. Bu arada korundunuz mu?

En büyük hata emzirmenin gebelikten koruduğu inandırır. Oysa emzirme hamilelikten korumaz. Bu sebeple gebelik testi de yaptırım. O da negatif olana o zaman bir doktora başvurarak hormonlarınıza bakrtmanız gerekecektir.

Aynı ilaçları kullanayım mı?
38 yaşımdayım. Vajina klenanlarında tahriş ve sivice çekinde oluyum var. 1 yıllık evliyim. Daha önce de balayı sısthi ve mantar geçirdim. Aynı ilaçları yine kullanmam olur mu?
CEVAP
Sevgili okuyucum, mantar, vajina klenanında kızamık ve kaşıntı tahriş neden olabilir. Ama sivice çekinde oluşumlara neden olmaz. Dolayısıyla bu oluşumları ne olduğunun anlaşılması için mutlaka bir doktora başvurmanız gerekir. Balayı sısthiinde genellikle antibiyotik verir. Siz doktora başvurmanızın eski ilaçlarınızı kullanmanız mantarınzı antibiyotik etkisiyle daha da şiddetlenecektir.

Görsel 2.3. Posta Gazetesi Kadın Sağlığı Konulu Haber Görseli

Kaynak: Posta, 28.09.2019

Posta gazetesinde periyodik olarak yayımlanan bir başka bölüm ise “Kadın Sağlığı” başlıklı bölümdür. Soru-cevap şeklinde hazırlanan bu bölümde, kadın sağlığı genellikle annelik, gebelik gibi konular ekseninde ele alınmaktadır. “İkinci çocuğu istiyorum (Posta, 02.05.2019)”, “Ameliyat mı, tüp bebek mi? (Posta, 03.05.2019)”, “Kanama azaldı gebe kalır mıyım? (Posta, 21.06.2019)”, “Çocuğum olmazsa (Posta, 22.06.2019)”, “Bebeğe zararı olur mu? (Posta, 11.06.2019)”, “Çocuğum olmuyor (Posta, 12.06.2019)”, “İlaç bitti, adet görmedim (Posta, 10.06.2019)”, “Bebeğim neden düştü? (Posta, 23.06.2019)”, “Düşük yapar mıyım? (Posta, 14.06.2019)”, “Anne olur muyum?” (Posta, 28.07.2019)”, “Ara kanama başladı (Posta, 23.07.2019)”, “Anne olur muyum? (Posta, 10.07.2019)”, “Tüp bebek yaptırsak mı? (Posta, 05.08.2019)”, “Gebe miyim? (Posta, 05.09.2019)”, “Düşüğe neden olur mu? (Posta, 31.10.2019) şeklindeki soruların yer aldığı bölümde, yukarıdaki örneklerde de görüldüğü gibi, büyük çoğunlukla hamile veya çocuklu kadın görselleri yer almaktadır. Kadın bu bölümde genellikle anne olarak temsil edilmekte, kadın sağlığı büyük oranda hamilelik, annelik etrafında değerlendirilmekte, kadınlar birçok sağlık konularında yok sayılmaktadır.

Posta gazetesinde yer alan bazı sağlık haberlerinde kadınlara yönelik anne, hanım vb. ifadeler kullanıldığı görülmüştür. 27.08.2019 tarihli Posta gazetesinin “UMUDUNU KUCAKLADI” başlıklı doğum yaptığı gün eşi tarafından bıçaklanan kadının hikâyesinin anlatıldığı haberde “3 çocuk annesi” ifadesi kullanılmaktadır. Haber dramatize edilerek verilmiş, ayrıca haberde kadının bebeğiyle birlikte fotoğrafı yer almaktadır. Haber ilk

sayfadan verilmiştir. Birçok sağlık konulu haberde ilk sayfalarda yer bulamayan kadınların bu tarz haberlerde ilk sayfada yer alması tartışmaya açık bir konudur.

Görsel 3.3. Posta Gazetesi Beslenme/Diyet Konulu Haber Görseli

Kaynak: Posta, 28.06.2019

Görsel 3.4. Posta Gazetesi Beslenme/Diyet Konulu Haber Görseli

Kaynak: Posta, 26.06.2019

Görsel 3.5. Posta Gazetesi Beslenme/Diyet Konulu Haber Görseli

Kaynak: Posta, 19.09.2019

Posta gazetesinde kimi sağlık haberlerinde elinde, belinde ve hatta ağzında mezura bulunan kadın görsellerine rastlanmıştır. Ayrıca kimi sağlık haberlerinde yer alan görsellerde kadınlar tartı üzerinde görülmektedir. Yukarıdaki görsellerden de anlaşılabacağı üzere, ideal kiloda olduğu anlaşılan kadınlar mezura ile veya tartı üzerinde mutlu görülmekte, ideal kiloyu yakalayamayan kadınlar ise mutsuz, sinirli olarak tasvir edilmektedir. Erkeğin kadın üzerindeki iktidar ilişkisini yansıtan bu durumlar, erkek egemen ideoloji çerçevesinde kadın bedenini şekillendirmeyi amaç edinmektedir. Kaymak & Durur'un (2018) da ifade ettiği gibi, ideal beden vurgusu öte yandan da kadın bedenini tüketim kültürünün bir metına dönüştürmektedir.

Yukarıdaki görsellerde de görüldüğü gibi, ideal kiloda olduğu düşünülen kadınlar mezura ile veya tartı üzerinde mutlu, kendinden emin olarak görülmekte, ideal kiloda olmadığı anlaşılan kadınlar ise mutsuz, hırçın olarak lanse edilmektedir. Dolayısıyla ideal beden mutluluk, mutsuzluk gibi iki önemli kavram üzerinden ele alınmaktadır. Bu durum kadınların ideal bedene ulaşmaları yönünde psikolojik bir baskı ve dayatmayı da beraberinde getirmektedir. Sistemli şekilde yapılan biyo-psikolojik baskı ideal bedende olan kadının övülmesi, yüceltilmesini beraberinde getirirken ideal bedende olmayan kadının aşağılanması da yol açmaktadır.

Görsel 3.6. Posta Gazetesi Prostat Konulu Haber Görseli

Kaynak: Posta, 01.05.2019

Görsel 3.7. Posta Gazetesi Prostat Konulu Haber Görseli

Kaynak: Posta, 28.09.2019

Posta gazetesinde bazı sağlık haberlerinde haberin içeriğiyle uyumlu olmadığı halde kadın görselinin kullanıldığı tespit edilmiştir. Yukarıda görseli verilen haberlerde de görüldüğü üzere, haber prostatla ilgili dolayısıyla da erkekleri ilgilendirdiği halde haberde kadın görseli kullanıldığı görülmektedir. 01.05.2019 tarihli, yukarıda görselinin

de yer aldığı, prostatın cinsel yaşamı da etkilediğinin vurgulandığı sağlık haberinde kadın ve erkeğin üzgün, çaresiz görüldüğü fotoğraf kullanılmıştır. Görsel erkeğin sorununun kadını da etkilediği anlamını içermektedir. Bu durum olumlu bir mesaj olarak değerlendirilebilir. Fakat kadının cinselliği vurgular şekilde konumlandırılması toplumsal cinsiyet eşitsizliği noktasında sorunlu bir durumdur. İlgili haberde kadın bedeninin cinsellik bağlamında nesneleştirilmesi söz konusudur. Dolayısıyla kullanılan görsel toplumsal cinsiyet eşitsizliğini pekiştiren ve yeniden üreten mesajlar taşımaktadır.

Görsel 3.8. Posta Gazetesi Beyin Sağlığıyla İlgili Haber Görseli

Kaynak: Posta, 24.05.2019

Gazetede güç, zekâyla orantılı bazı sağlık içeriklerinde erkek görselinin ön planda olduğu görülmüştür. Yukarıda görseli de bulunan, 24.05.2019 tarihli “Beyin sağlığı için bunlar zehir gibi” başlıklı beyin sağlığıyla ilgili birtakım önerilerin verildiği sağlık haberinde bir parmağı alınıyor işaret eder şekilde düşünen ve başının arkasındaki parçacıklarla zekâyı vurgu yapıldığı anlaşılan erkek görseli dikkat çekmektedir. Birçok sağlık içeriğinde yarı çıplak kadın görselinin yer aldığı düşünüldüğünde beyin sağlığı,

dolayısıyla zekâyı imleyen bu görselde erkek fotoğrafının kullanılması toplumsal cinsiyet rol ve kalıpları çerçevesinde değerlendirilebilir.

Görsel 3.9. Posta Gazetesi Psikiyatrik Hastalıklar Konulu Haber Görseli

Kaynak: Posta, 28.05.2019

Görsel 3.10. Posta Gazetesi Psikiyatrik Hastalıklar Konulu Haber Görseli

Kaynak: Posta, 31.05.2019

Görsel 3.11. Posta Gazetesi Psikiyatrik Hastalıklar Konulu Haber Görseli

Kaynak: Posta, 26.10.2019

Gazetede depresyon gibi ruh sağlığıyla ilgili genel sağlık konularında genellikle üzgün, çaresiz kadın/kadınların görselinin kullanıldığı görülmüştür. Bu tür sağlık içeriklerinde erkek görseli ise yok denecek kadar azdır. Yukarıda görseli verilen 28.05.2019 tarihli “DEPRESYONU TATİL DEĞİL TEDAVİ ÇÖZER” başlıklı sağlık içeriğinde iki adet kadın görseli kullanılmış; kadınlar görsellerde üzgün, çaresiz görünmekte, görselin birinde ise ruhsal sorunu olduğu anlaşılan bir kadını bir başka kadın teselli etmektedir. 30.05.2019 tarihli “GENÇLERDE ŞİZOFRENİ DEPRESYONLA KARIŞIYOR” başlıklı şizofreni ile ilgili genel bilgilerin yer aldığı sağlık haberinde de bitkin, uykusuz, ruh halinin iyi olmadığı anlaşılan kadın görseli kullanıldığı görülmektedir. Haberin kadın/erkek herkesi ilgilendirmesine rağmen hastalığın olumsuzluğu kadın görseliyle aktarılmıştır. 31.05.2019 tarihli Posta gazetesinde “AŞIRI KORUMACI OLMAYIN HASTAYA SORUMLULUK VERİN” başlıklı, şizofreni hastalığıyla ilgili genel bilgiler ve hasta yakınlarına önerilerin yer aldığı sağlık haberinde hastalık bir kadın görseliyle temsil edilmektedir. Kadının yanında ise ona destek verdiği anlaşılan bir erkek görseli yer almaktadır. Görselde kadın zayıf olarak görülmekte erkek ise destek veren, güçlü bir yapıda konumlandırılmaktadır. Haberin bir seçim ve eleme süreci ayrıca yaygın kültürel olguları ve güç ilişkilerini yansıtan metinler olduğu göz önünde tutulduğunda bu seçim/seçimlerin yaygın toplumsal bir düşünce ve inancı

yansıtan toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin yeniden üretimi olduğu söylenebilir. Bu şekilde ruh sağlığıyla ilgili haberler aracılığıyla kadının zayıf olduğu yönündeki yaygın kültürel inanç pekiştirilmekte ve yeniden üretilmektedir.

Görsel 3.12. Posta Gazetesi Sigara Bağımlılığı Konulu Haber Görseli

Kaynak: Posta, 19.08.2019

Posta gazetesinde sigara bağımlılığı ve sigarayı bırakma yollarının anlatıldığı yazı dizisinde genellikle kadın görselinin kullanıldığı görülmüştür. Gazetede 19.08.2019 tarihli “SİGARAYI BIRAKMANIN YOLLARI” başlıklı sigara bağımlılığı, sigarayı bırakma yolları vb. hakkında bilgilerin yer aldığı yazı dizisinde elinde sigara boyutu olan, sigara bağımlısı olduğu anlaşılan bir kadın görseli yer almaktadır. Sigara bağımlılığı kadın, erkek her iki cins de ilgilendiren bir konu olmasına rağmen bu sağlık içeriğinde kadın görselinin kullanılması toplumsal cinsiyet eşitsizliği açısından eleştiriye açık bir konudur. Zira bağımlılık toplumsal alanda olumsuz bir takım anlamlandırmalara sahiptir. Toplumsal cinsiyet anlayışında erkeğin bedenlen ve zihnen kadından daha güçlü, iradeli olduğu önyargısı hâkimdir. Bu çerçeveden bakıldığında bağımlılığın bir kadın görseliyle sembolize edilmesinin tesadüfi olmadığı anlaşılmaktadır. 20.08.2019 tarihli “SİGARAYI BIRAKMANIN YOLLARI” başlıklı ikinci yazı dizisinde bir görselde kadın ve erkek bir arada yer almaktadır. İlgili görselde bir elinde sigara paketi bir elinde çiçek olan bir erkek karşısındaki kadına iki objeyi aynı anda sunmakta, kadın sigara paketini eliyle hayır diyerek çiçeği almaktadır. Burada da kadın sigaraya hayır demekle çiçeği tercih etmektedir. Kadın ve çiçek arasında bir ilişki kurulmaktadır. Kadınların çiçeğe benzetilmesi, “kadın çiçektir” gibi benzetmelerle anılması gibi durumlar göz önüne

alındığında burada da toplumsal cinsiyet ilişkisinin olduğu söylenebilir. Sigaraya hayır diyen kadının gösterdiği irade bir çiçekle gölgelenmektedir. Dolayısıyla bu görsel olumsuz bir takım yan anlamları muhteva etmektedir. Bu görselde sigara gibi zararlı bir alışkanlık toplumsal cinsiyet gibi zararlı bir toplumsal anlayışla bertaraf edilmeye çalışılmaktadır.

Görsel 3.13. Posta Gazetesi Uykusuzluk Konulu Haber Görseli

Kaynak: Posta, 18.05.2019

Görsel 3.14. Posta Gazetesi Uykusuzluk Konulu Haber Görseli

Kaynak: Posta, 13.05.2019

Gazetede genel psikolojik rahatsızlıkların dışında mutsuzluk, çaresizlik, uykusuzluk vb. temaların büyük çoğunlukla kadın görseliyle aktarıldığı görülmüştür. 18.05.2019 tarihli “UYURGEZERİ UYANDIRMAYIN YATAĞINA YATIRIN” başlıklı, yukarıda görselinin yer aldığı sağlık içeriğinde uyurgezerlik durumu ve

Kaynak: Posta, 06.06.2019

Görsel 3.16. Posta Gazetesi Diz Ağrılarıyla İlgili Haber Görseli

Kaynak: Posta, 24.08.2019

Posta gazetesinde ağrıyla ilgili sağlık haberlerinde, yukarıdaki görsellerden de anlaşılacağı üzere, genellikle kadın görselinin kullanıldığı görülmüştür. 06.06.2019 tarihinde Posta gazetesinde “AĞRIDAN 30 DAKİKADA KURTULMAK MÜMKÜN” başlıklı kalp damar tıkanıklığının anjiyografi adı verilen yöntemle nasıl ne şekilde ve ne sürede açılacağına yönelik bilgilerin yer aldığı sağlık haberinde bir kadın görseli kullanılmıştır. Haberde tüm bireyleri ilgilendiren genel bir sağlık durumundan bahsedilmesine rağmen ayağı ağrıdığı anlaşılan ve iki eliyle ayağını tutan bir kadın görselinin kullanılması dikkat çekicidir. Ağrıyla ilgili daha birçok haberde de aynı durum söz konusudur. Ağrıya yönelik algının olumsuz olması, algının zafiyet olarak görülmesi ve ilgili haberde ağrının kadın görseliyle temsil edilmesi dikkate alındığında kullanılan görsellerin toplumsal cinsiyet eşitsizliğiyle ilgili olduğu söylenebilir.

Görsel 3.17. Posta Gazetesi Bel Ağrılarıyla İlgili Haber Görseli

Kaynak: Posta, 19.07.2019

Görsel 3.18. Posta Gazetesi Bel Ağrılarıyla İlgili Haber Görseli

Kaynak: Posta, 17.10.2019

Öte yandan Posta gazetesinde bel ağrısıyla ilgili haberlerde genelde erkek görselinin kullanıldığı tespit edilmiştir. Yukarıdaki görseli de verilen gazetenin 19.07.2019 tarihli “BEL AĞRISINDAN KURTULMA YOLLARI” başlıklı sağlık haberinde bir eliyle belini tutan, bel ağrısından mustarip olduğu anlaşılan bir erkek görseli yer almaktadır. Yine yukarıda görselinin yer aldığı 17.10.2019 tarihli “SABAH BEL AĞRISIYLA UYANIYORSANIZ DİKKAT” başlıklı bir başka sağlık haberinde de yine bel ağrısından mustarip olduğu anlaşılan bir erkek görseli kullanıldığı görülmektedir. Bel ağrısının ağır kaldırma gibi güç kullanmayla ilişkisi ele alındığından bel ağrısı içerikli

sağlık haberlerinde erkek görselinin kullanılması erkeğin güçle ilişkilendirildiğini göstermektedir. Dolayısıyla kullanılan görsel toplumsal cinsiyet eşitsizliği bağlamında okunabilir.

DR. NİHAT DİK'İN ESTETİK KÖŞESİ

BADEM GÖZ ESTETİĞİ İLE ETKİLİ BAKIŞLAR...

Merhaba sevgili okurlarım, bu hafta sonu yılların en trend estetik uygulamalarından biri olan **BADEM GÖZ ESTETİĞİ**'nden bahsedeceğiz. Badem göz estetiği nedir? Nasıl yapılır? İşlem ne kadar sürer? Sonuçları nelerdir? gibi sorularınıza yanıt vermeye çalışacağım.

İŞTE BADEM GÖZ ESTETİĞİ İLE İLGİLİ MERAK EDİLENLER...

BADEM GÖZ NEDİR?
Badem göz estetiği, hafif çekik ve uçları yukarı kalkık bir göz modelidir. Birçok Hollywood yıldızın tercih ettiği bir göz modelidir.

NASIL YAPILIR?
Göz bölgesinde dış kenarlar lokal anestezi ile uyuşturularak işleme başlanır. Uygulama yapılacak bölgeler kalenle işaretlenir. Operasyonda göz kenarları yukarı doğru taşınır ve fazla olan deri varsa alınır. Lokal anestezi uygulandıktan sonra uygulama sırasında hastayla konuşmak mümkündür. Hasta uyandırılır. Sadece işlem yapılan bölgeleri hissetmez.

Yaklaşık 60 dakika sonunda işlem biter ve uygulama yapılan bölgeler çok ince estetik dikiş malzemesiyle dikişli. Ortalama 4 gün sonra dikişler alınır. Dikiş alınan yerlerde iz kalmaz. Uygulama sonrası sosyal hayatınıza hemen dönebilirsiniz.

GÖZ SAĞLIĞINI OLUMLUZ ETKELEYEN BİR OPERASYON MUDUR?
Gözde herhangi bir görme problemi neden olmaz. Göz çevresinin canlanmasına yardımcı olan bir estetik operasyondur. Düşük göz kapaklarının yukarı kalkması sonucu daha genç bir görünüm elde etmenize yardımcı olan bir operasyondur.

MUTLU BAKIŞLAR...
Düşük göz yapısı kişiyi daha yorgun, mutsuz ve yaşlı göstermektedir. Bu durum kişiyi sosyal ve psikolojik olarak etkilenmektedir. Badem göz estetiği sonrasında kişilerin bakışları daha dinamiklerdir. Bu durum karşı tarafın iletişime geçerken kendilerini sosyal ve psikolojik olarak daha rahat hissetmelerine yardımcı olur. Badem göz estetiği sonuçları uzun süre kalıcı olan bir operasyondur. Mevsim farketmeksizin yaz-kış rahatlıkla yapılabilir. 25 ile 70 yaş aralığında herkesin kontrolünde kadın erkek herkese uygulanabilmektedir.

Sevgili okurlarım, haftaya badem göz estetiği ile ilgili sizlerden gelen soruları yanıtlayacağım. Sağlıklı kadın...

Görsel 3.19. Posta Gazetesi Estetik Konulu Haber Görseli

Kaynak: Pazar Postası, 19.05.2019

DR. NİHAT DİK'İN ESTETİK KÖŞESİ

GÖZ ALTI GENÇLİĞİNİZ İÇİN IŞIK DOLGUSU

Merhaba sevgili okurlarım, bu hafta hemen hemen herkesin ortak problemi olan göz altı morluğu, kırışıklığı, çöküklüğü için en çok tercih edilen **ISIK DOLGUSU** hakkında bilgi vermek istedim.

GÖZ ALTI IŞIK DOLGUSU NEDİR?
Kimlere uygulanır? Kalıcılığı ve etkisi nedir? Hadi başlayalım...

ISIK DOLGUSU NEDİR?
Işık dolgusu, göz altında ortaya çıkan estetik sorunların çözümünde kullanılan ameliyatsız estetik yöntemlerinden biridir. Göz altındaki mor görünüme neden olan çukurları, kırışıklıkları ve torbaları tedavi etmeye yardımcı olarak aydınlık bir görüntü elde edilmeye çalışılır. Göz altı ışık dolgunun içeriğinde aminoasit, hyaluronik asit, antioksidan, mineral ve vitamin olan özel bir jel kullanılır. Kullanılan bu jel dokuların ve hücrelerin yeniden yapılanmasına katkıda bulunduğu için göz altlarında ve çevresinde parlaklık oluşmasına yardımcı olur.

ISIK DOLGUSU NASIL YAPILIR?
Işık dolgusu ile göz altındaki çukurluklar yükseltilerek ışığı daha iyi yansıtmaya başlanır. Bunun dışında özel içeriği sayesinde cilde nemlendirme, doku yenilenmesi ve esneklik sağlamaya yardımcı olur. Uygulama sırasında genellikle ağrı ya da sızıya neden olmazdı gözlenen incelikte bir enjeksiyon yardımı ile bu özel karışım göz altına eşit bir şekilde enjekte edilir. Enjeksiyonun ardından cilde yükselme olarak mor görünüm ortadan kalkar.

ISIK DOLGUSUNU KİMLER YAPILABİLİR?
İlk seansta etkisi gözlenen ışık dolgununda herhangi bir acı ya da işlem sonrası ağrı hissedilmemektedir. Hem uygulama öncesinde yapılan anestezi hem de ışık dolgunun içerisinde bulunan anestezi özelliği

ağrı hissini azaltmaktadır. Göz çevresine yapılan uygulama işlemi ile ışık dolgununa bağlanmaktadır. Göz altı ışık dolgunu için gereken ortalama süre 30 dakikadır. 18 yaş üstünde, işlemin gerçekleştirilmesi için sağlık durumunda herhangi bir sakınca bulunmayan, kadın erkek herkese bu uygulama yapılabilir.

GÖZ ALTI IŞIK DOLGUSU HANGİ BÖLGELERDE ETKİLİ?
● Göz altı çökmesi
● Göz altında morluk,
● Göz altındaki kahverengi lekeler
● Göz altı kırışıklıkları
● Yorgun, üzgün ve yaşlı yüz ifadesi

Görsel 3.20. Posta Gazetesi Estetik Konulu Haber Görseli

Kaynak: Pazar Postası, 30.06.2019

Gazetede yer alan güzellik ve estetik konulu sağlık haberleri genellikle erkek egemen ideolojiyi yeniden üreten toplumsal cinsiyet eşitsizliği çerçevesinde konumlandırılmaktadır. Bu tür haberlerde kadının güzel ve estetik görünmesi vurgulanmaktadır. Bu duruma örnek olarak “DR. NİHAT DİK'İN ESTETİK KÖŞESİ”

başlıklı estetikle ilgili bilgilerin yer aldığı yazı dizisi gösterilebilir. Bu yazı dizisinde “Brezilya popo estetiği (23.06.2019)”, “örümcek ağı estetiği (11.08.2019)” gibi çeşitli estetik yöntemler hakkında bilgi verilmektedir. Ayrıca bu bölümde estetik sağlık açısından bir gereklilik olmaktan ziyade güzel, genç görünmenin bir yöntemi olarak sunulmaktadır. Ayrıca bu bölümde “Örümcek ağı estetiği ile istediğiniz yaştasınız (11.08.2019)” şeklinde gençlik vaat eden ifadeler de yer almaktadır.

Posta gazetesinde 19.05.2019 tarihli, yukarıda görseli de verilen, “Pazar Postası” adlı ekte “Dr. NİTAH DİK’İN ESTETİK KÖŞESİ” başlığı altında badem göz estetiği hakkında genel bilgiler yer almaktadır. Söz konusu sağlık haberinde “Etkili bakışlar”, “mutlu bakışlar”, “Birçok Hollywood yıldızının tercih ettiği bir göz modelidir.” şeklinde cinsellik ihtiva eden, okurları özendirici ifadeler bulunmaktadır. Bu tür sağlık haberlerinde sağlık olgusu ve kadın kimliği kadın bedeninin geresinde kalmakta, özellikle kadının bedenine vurgu yapılarak erkek egemen ideoloji tarafından belirlenen ideal ölçü ve formlar ön plana çıkarılmaktadır. Örneği verilen sağlık haberinde de bakışların etkili ve mutlu olmasına vurgu yapılarak, badem göz estetiğinin birçok Hollywood yıldızının tercihi olduğu belirtilerek estetiğin tıbbi bir gereklilikten ziyade etkili, mutlu ve Hollywood yıldızı gibi olmanın yolu olarak gösterilmektedir. Dolayısıyla söz konusu sağlık haberinde kadın bedeni üzerinden erkek egemen ideoloji yeniden üretilmektedir. Posta gazetesinin “Pazar Postası” ekinde “DR. NİHAT DİK’İN ESTETİK KÖŞESİ” başlığıyla periyodik olarak yer alan diğer güzellik/estetik konulu sağlık içeriklerinde de benzer durumlar söz konusudur. “GÖZALTI GENÇLİĞİNİZ İÇİN IŞIK DOLGUSU (30.06.2019)”, “KÜÇÜK DOKUNUŞLAR BOTOKS’LA BAŞLAR... (02.08.2019)”, “FRANSIZ ASKI İLE GELEN GENÇLİK (25.08.2019)” şeklindeki başlıklar altında da kadın bedeni üzerinden cinsiyetçi inşalar kurgulanmakta ve yeniden inşa edilmektedir.

DR. NİHAT DİK'İN ESTETİK KÖŞESİ

BREZİLYA POPO ESTETİĞİ (BBL)

Merhaba sevgili okurlarım, bu hafta son dönemin en çok dikkat çeken estetik operasyonlarından biri olan Brazilian Butt Lift

Güzel kalçalara sahip olmak herkesin en büyük hayalidir sanırım. Özellikle de Brezilya tipi ve Latin kalçalara... Peki Beyonce ya da Kim Kardashian kalçası isteyen herkese yapılabilen bu operasyon nedir? Nasıl yapılır anlatıyorum...

BREZİLYA POPO ESTETİĞİ NEDİR, NASIL YAPILIR?

Brezilya poposu operasyonunda vücudunuzdan liposuction yöntemiyle alınan yağ dokusu popoya enjekte edilerek popo dikliği sağlanır.

Popoya aktarılan yağ dokusu bel ve karın bölgesinden alındığı için hem karın, hem bel bölgesinde belli oranda incelme ve popo dikliği aynı zamanda sağlanmış olur. Bel popo ilişkisini güzelleştirmeyi hedef alan yağ transferi yani diğer adıyla Brezilya poposu operasyonu hem kadın hem erkek hastalarda yapılmaktadır. Bel ve karın bölgesinden operasyon

öncesi planlanan şablona göre saf canlı yağ hücreleri, kalça ve üst basen bölgelerine arzu edilen kıvrımı verecek şekilde enjekte edilirken önemli olan bel oyuntusu ile kalça çıkıntısı arasındaki farkı vurgulamaktır.

Eklenecek hacmin fazla olduğu ya da kişiden alınacak yağ oranının yetersiz olması durumunda diğer yöntem silikon implanttır.

BREZİLYA POPO ESTETİĞİ KİMLERE YAPILIR, OPERASYON SÜRECİ NASILDIR?

Operasyonlar genel anestezi altında 4-5 saat civarında sürebilir.

Kadın erkek işlemin gerçekleşmesi için sağlık durumunda bir sorunca bulunmayan herkese yapılabilir. Operasyon sonrasında birkaç gün hastanede yatmanızı öneririm, sosyal hayata döndüğünüz ise 1 haftanızı alır.

BREZİLYA POPO ESTETİĞİ İLE;

Sarkmış, sekilsiz hale gelmiş bir popo görüntüsü mevcutsa, probleme uygun yöntem uygulanarak hastanın bu görüntüden kurtulmasına yardımcı olunur.

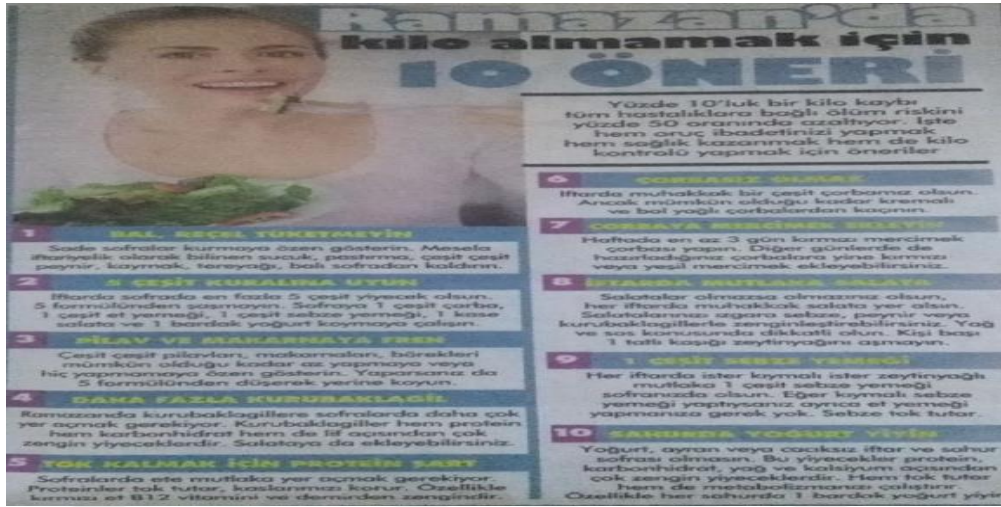
Operasyon sonrasında popo dik, diri ve sekili görünür. Kalça bölgesi daha estetik hale gelir. Popo hatları belirginleşerek dolgun ve genç bir görüntü ortaya çıkarır.

Dr. Nihat Dik
nihatdik@mayaestetik.com

Görsel 3.21. Posta Gazetesi Estetik Konulu Haber Görseli

Kaynak: Pazar Postası, 23.06.2019

23.06.2019 tarihli Posta gazetesinin “Pazar Postası” adlı ekinde “BREZİLYA POPO ESTETİĞİ (BBL)” başlıklı, yukarıda görseli de verilen, kalça estetiğini konu alan haberde popo estetiğinin son dönemlerin en çok dikkat çeken estetik operasyonu olduğu belirtilmektedir. Bu estetik operasyon hakkında “Güzel kalçalara sahip olmak herkesin en büyük hayalidir sanırım. Özellikle de Brezilya tipi ve Latin kalçalara... Peki, Beyonce ya da Kim Kardashian kalçası isteyen herkese yapılabilen bu operasyon nedir?” şeklinde ifadeler kullanıldığı görülmektedir. Verilen ifadelerden de anlaşılacağı üzere medyada kalçasıyla ünlü olan isimler aktarılarak bu operasyonun güzel kalçalara sahip olmak isteyen herkes tarafından yapılabileceği belirtilmektedir. Estetik operasyonun ana amacı ilgili sağlık haberinde tıbbi gereklilikten ziyade “güzel kalçaya sahip olmak” şeklinde anlaşılmaktadır. Dolayısıyla tıbbi gereklilik güzel bir kalçaya sahip olmanın geresinde kalmaktadır. Söz konusu sağlık haberinde bir de eliyle kalçasını gösteren, baş tarafı görülmeyen, yarı çıplak bir kadın görseli bulunmaktadır. Birçok haberde olduğu gibi, kadın bu sağlık haberinde de erkek egemen ideoloji çerçevesinde vücut yapısıyla yer almakta, kadın bedeni üzerinden erkek egemen ideoloji inşa edilmektedir.

Görsel 3.22. Posta Gazetesi Beslenme Konulu Haber Görseli

Kaynak: Posta, 08.05.2019

Görsel 3.23. Posta Gazetesi Beslenme Konulu Haber Görseli

Kaynak: Posta, 04.06.2019

Gazetede beslenme/diyet konulu sağlık haberleri de toplumsal cinsiyet açısından değinilmesi gereken bir başka konudur. Bu konudaki sağlık haberleri belirgin birtakım özellikler taşımaktadır. Bu özelliklerden bir tanesi beslenme/diyet konulu sağlık haberlerinde kadınlar genellikle meyve, sebze gibi kalorisi düşük gıdalarla birlikte görülmektedir. Ayrıca bu tür sağlık haberlerinin neredeyse tamamında kadın görselinin kullanıldığı görülmüştür. Bu durum beslenmenin/diyetin sadece kadınlara yönelik olduğu yönünde yanlış bir algı yaratmaktadır. Gazetede beslenme/diyet konusunda geniş bir

beslenme/diyet önerisi yer almaktadır. “SİMİT DİYETİ (07.07.2019)”, “Bikini diyeti (10.07.2019)”, “Hamur işi tüketerek kilo verme (05.07.2019)”, “MEYVE YİYEREK ZAYIFLAYIN (06.07.2019)”, “GÖBEK YAĞLARINI ERİTEN DİYET (04.07.2019)”, “PATATES YİYEREK 1 HAFTADA 2 KİLO (03.07.2019)”, “7 GÜNLÜK Gİ DİYETİ (07.10.2019)”, bu örneklerden bazılarıdır. Beslenme/diyet konulu sağlık haberleri de güzellik/estetik konulu sağlık haberlerinde olduğu gibi esasen ideal ölçü ve formlara gönderme yapmaktadır. Gerek kullanılan görseller gerekse de güzellik, zarafet gibi kavramlar üzerinden verilen mesajlar dikkate alındığında beslenme/diyet konusundaki sağlık haberleri genellikle tıbbi bir gereklilikten ziyade kadını bedeni üzerinden tanımlamaya yönelik ideolojik metinler niteliğinde olduğu söylenebilir.

ŞİŞMANLIK AMELİYATLARI HAKKINDA BİLMEK İSTEDİĞİNİZ HER ŞEY

İLK 6 AYDA FAZLA KİLOLARIN YARISI GİDİYOR

OBEZİTE CERRAHİSİ NEDİR?
Obezite cerrahisi (şişmanlık hastalığının tedavisinde kullanılan ameliyat. Tıp dilinde baratrik cerrahi ismiyle biliniyor. Elbette, obezite ameliyatını sıhhi bir destek gibi düşünmek lazım. Ameliyat, diyet ve spora rağmen kilo vermekte güçlük çeken veya ağır obezite nedeniyle hareket dahi edemeyen kişilere destek olmak için uygulanıyor.

AMELİYAT SONRASI NE KADAR SÜREDE KİLO VERİLİYOR?
Önerilen diyet ve egzersiz programına uyularak 6 ay içinde fazla kilonun yüzde 40'ını, 2 yıl içinde de yüzde 75-90'ını verebiliyorlar. Fakat bu ameliyat estetik amaçla yapılmıyor. Hayatı sağlık sorunları oluşturan, kişinin ömrünü kısaltacak bir hastalığı tedavi etmek için uygulanıyor.

3 ÇEŞİT ŞİŞMANLIK AMELİYATI VAR

1) GIDA ALIMINI KISITLAYICI AMELİYATLAR
Mide bantı (mide kelepçesi), tüp mide (sleeve gastrektomi) ameliyatları bu gruba yer alır. Tüp mide ameliyatında midenin yaklaşık yüzde 80'i alınır. Böylece mide hacmi küçülürken gıda alımı azalır. İştah hormonunun üretildiği yer de alındığı için iştah da azalır. Mide bantında ise yemek borusunun mideye giriş yerinin altına mideli kelepçe gibi saran bir silikon bant yerleştirilir.

2) GIDA ALIMINI KISITLAYAN VE EMİLMİ AZALTAN AMELİYATLAR
Midenin büyük bir kısmı devre dışı bırakılarak ince bağırsak mideye bağlanır. Böylece mide hacmi küçülürken gıda alımı azalır, gıdanın emildiği bağırsak bölümü küçülür. Bu ameliyatlar mide by-pass'ı olarak adlandırılır.

3) SAF GIDA EMİLMİ BOZUCU YÖNTEMLER
En popüler olanı, genellikle yeme bozukluğu olan, çok yemek yiyen, şekerli morbid obez hastalara uygulanan 'biliopankreatik diversion yöntemi'dir. Midenin üçte ikisi çıkarılır, bağırsanın büyük kısmı devre dışı bırakılarak kalan bağırsak mideye dökülür. Böylece gıda emilmesini sağlayan bağırsak kısmı küçülür. Besinlerin çoğu emilmeden dışı ile atılır. Ömür boyu vitamin kullanımı gerektirir.

TÜP MİDE NASIL BİR AMELİYAT?
Bu ameliyatta midenin yaklaşık yüzde 80'i laparoskopik (kapalı) yöntemle cerrahi olarak çıkarılır, geriye hiç çekilmez bir mide baki kalır. Ameliyattan sonra küçük hacimlerde gıda alınmasıyla hastalar kolayca doygunluk hisseder. Bir süre sonra bu tokluk, iştah kaybına dönüşür. Ayrıca midenin açlık hormonu salgılayan bölümü de çıkarıldığı için hastada açlık hissi olmaz. Çok kolay bir yöntem, yan etki oranları da düşük. Ameliyattan sonraki birkaç yıl içinde kilo fazlasının yüzde 60-70'ini kaybedilmesi beklenir. Cerrahi sonrası uzun dönemde kilo almaya çalışan kişiye uygun gastrik by-pass cerrahi işlemini uygulamak da mümkün. Tüp mide ameliyatı vücut kitle değeri çok yüksek olan, mide by-pass'ının yan etkilerinden kaçınmak isteyenlerde ilk tercih edilen yöntemdir.

MİDE BY-PASS'İ ŞEKER HASTALARINDA DAHA AVANTAJLI
Midenin büyük bir bölümü devre dışı bırakılır ve küçük hacimli (yaklaşık 30-50 cc) bir mide bölümü hazırlanarak ince bağırsaklara dökülür. Diğer obezite ameliyatları gibi karın bölgesine açılan küçük kesilerden girilerek ameliyat gerçekleştirilir. Ameliyat yaklaşık 1.5 saat sürer. Mide by-pass'ının olumsuz tarafı, özellikle tip 2 diyabetli olan kişilerde çok etkili, diyabeti düzelten, son derece tatminkar kilo kaybı sağlayan cerrahi yöntemlerden olması.

OLUMSUZ TARAFLARI GERİ DÖNÜŞÜM OLMAMASI
Mide by-pass'ının olumsuz tarafı ise ameliyatta işye oyulan midece, geriye kalan midenin büyük kısmının yemek borusuyla bağlantısının ortadan kaldırılması ve sinirsel sinyallerin bozulmasıyla meydana gelmesi. Bir de kalan midece endoskopi sanisi ortadan kalktığı için bu alanda meydana gelebilecek ülser, gastrit ya da kanser gibi risklere karşı erken tene ve tedavi gibi seçenekler zorlaşır. Mide by-pass, ameliyatı geri döndürülemez bir ameliyattır. Bu nedenle üst sindirim sisteminin normal anatomisini yeniden yapılandırmak mümkün değil. Ayrıca tüp mide ameliyatı göre biraz daha karmaşık ve riskli.

KİMLER AMELİYAT ADAYI?
● En az 6 ay diyet ve egzersiz programlarıyla kilo veremeyen, başarısız olan, vücut kitle indeksi (VKİ) 40'tan yüksek olanlar.
● VKİ 35'ten yüksek olan ve yüksek tansiyon, şeker, uyku apnesi gibi hastalıkları olanlar.

YARIN: Kimler ameliyat olamaz?

Görsel 3.24. Posta Gazetesi Şişmanlık Ameliyatları Konulu Haber Görseli

Kaynak: Posta, 24.06.2019

24.06.2019 tarihinde Posta gazetesinde “ŞİŞMANLIK AMELİYATLARI HAKKINDA BİLMEK İSTEDİĞİNİZ HER ŞEY” başlıklı, yukarıda görselinin de bulunduğu, obezite cerrahisine yönelik bilgilerin yer aldığı sağlık haberinde obeziteyi vurgulamak amacıyla iki adet obez olduğu anlaşılan kadın görseli kullanılmıştır. Obezite kadın-erkek her iki cinse ait bir sorun olmasına rağmen obeziteyi temsil etmek amacıyla iki kadın görselinin kullanılması obezitenin yalnızca kadınlara yönelik bir sağlık sorunu olduğu yönünde yanlış bir algı yaratmaktadır. Ayrıca bu sağlık haberi ideal ölçü ve

formlara gönderme yapılarak kadınların ince ve zayıf olması gerektiği yönünde mesajlar taşımaktadır.

Görsel 3.25. Posta Gazetesi Karaciğer Sağlığı Konulu Haber Görseli

Kaynak: Posta, 29.09.2019

29.06.2019 tarihli Posta gazetesinde "FAZLA KİLOLAR KARACİĞERİ YAĞLANDIRIR" başlıklı karaciğer sağlığıyla ilgili bilgilerin yer aldığı yukarıdaki sağlık haberinde karaciğer yağlanması, siroz ve karaciğerin iflası gibi sağlık sorunlarının en önemli sebeplerinin insülin direnci ve diyabet olduğu belirtilmekte, tedavisi için ise sağlıklı beslenip egzersiz yapılması tavsiye edilmektedir. Bu haberde elini ağzıyla kapatan, önünde fastfood tarzı yiyeceklerin bulunduğu ve obez olduğu anlaşılan bir kadın görseli yer almaktadır. Kadının besinler karşısında ağzını kapatması diyet yapması, yediklerine dikkat etmesi gerektiği yönünde mesajlar içermektedir. Kiloyu vurgulamak için kadın görselinin kullanılması ideal beden anlayışı çerçevesinde ele alındığında cinsiyetçi bir sorun oluşturmaktadır. Sağlık haberlerinde kullanılan kilolu kadın görselinin mutsuz, sağlıksız, kendine güvensiz şekilde mesajlar içermesi öte yandan ideal ölçüde kadının mutlu, kendinden emin olarak konumlandırılması kadının bedenine göre ideal/ideal olmayan şeklinde kategorize edilmesine neden olmaktadır. Dolayısıyla da bedene indirgenen kadın kimliği üzerinden cinsiyetçilik inşa edilmektedir.

Görsel 3.26. Posta Gazetesi Yaz Hastalıkları Konulu Haber Görseli

Kaynak: Posta, 13.06.2019

Görsel 3.27. Posta Gazetesi Yaz Hastalıkları Konulu Haber Görseli

Kaynak: Posta, 10.06.2019

Yapılan inceleme sonucu yaz aylarında Posta gazetesinde kadınların özellikle plaj gibi alanlarda görsellerinin yer aldığı görülmektedir. Plaj gibi yerlerde görüntü ve görselliğin ön plana çıkması beraberinde görünürlüğü de gündeme getirmektedir. Bu nedenle de haziran gibi yaz aylarında özellikle plajda olduğu anlaşılan, bakımlı, neşeli, kendinden emin kadın görselleri kullanılmaktadır. Ayrıca yaz aylarında beslenme ve

diyet konusu daha fazla ön plana çıkmaktadır. Yaz aylarında görünürlüğün ön plana çıkması çeşitli diyet pratiklerinin gazete yer almasına yol açmaktadır. Posta gazetesinde 10.07.2019 tarihinde yer alan “BİKİNİ DİYETİ İLE 14 GÜNDE 5 KİLO” başlıklı sağlık haberinde haberin başlığından da anlaşılacağı üzere “bikini diyeti” hakkında bilgiler ve beslenme programı verilmektedir. Ayrıca “PLAJ VÜCUDU İÇİN KURALLAR” başlığı altında çeşitli öneriler verilmektedir. Haberde bir de elindeki mezura ile bel çevresini ölçen, plajda olduğu anlaşılan bir kadın görseli yer almaktadır. Plajda görünürlüğün ön plana çıkması, verilen tavsiyeler, bikini diyeti adının kullanılması ve kullanılan görsel bu sağlık haberinde kadın bedeninin ideal ölçüler bağlamında ön plana çıkmasına yol açmaktadır. Dolayısıyla kadının, çerçevesi toplumsal cinsiyet bağlamında belirlenen ideal ölçülerle ön plana çıkması cinsiyetçi bir bakış açısını göstermektedir.

Görsel 3.28. Posta Gazetesi Stresli Hamilelik Konulu Haber Görseli

Kaynak: Posta, 16.10.2019

16.10.2019 tarihli Posta gazetesinde “Stresli hamile kız annesi oluyor” başlıklı ABD’de istatistik verilerine dayanılarak yapılan bir araştırmanın kaynak gösterildiği sağlık haberinde hamilelik döneminde stres yaşayan her 100 kadından 69’unun kız çocuk sahibi olduğu belirtilmektedir. Haberde “Hamileliği boyunca depresyona yol açan ruhsal

stres ile mücadele eden her yüz kadından ise 60'ı kız annesi oluyor.” şeklinde bir ifade yer almaktadır. Haber içerik açısından birtakım olumsuz yan anlamlara sahiptir. Depresyon veya stresin kız çocuğu olmasında rol oynadığının belirtilmesi başka bir ifadeyle depresyonun çocuğun cinsiyetinin kız olmasında doğrudan rol oynadığının belirtilmesi depresyon hastalığıyla kız çocuğu arasında olumsuz bir bağlantı kurulmasına neden olmaktadır. Olumsuz bir durumun (depresyon) olumsuz bir sonuca (kız çocuğu) yol açması şeklinde bir algı oluşturulmakta toplumsal hafıza da bu algı üzerinden yanlış yönlendirilmektedir.

Görsel 3.29. Posta Gazetesi Kalp, Damar Hastalıkları Konulu Haber Görseli

Kaynak: Posta,11.10.2019

11.10.2019 tarihli Posta gazetesinde “Dırdır mucizesi” başlıklı ABD’nin Pittsburgh Üniversitesindeki bir araştırmaya dayandırılan haberde “...durdini anlatmaktan çekinmeyen kadınların kalp ve damar sağlıkları, içine atanlara göre daha güçlü.” olduğu verilmekte, haberin devamında “Halk arasındaki deyimleriyle ‘dırdırcılık’, depresyon ve huzursuz bağırsak sendromu gibi hastalıklardan da koruyor.” şeklinde bir ifadeye yer verilmektedir. İlgili sağlık haberinde derdini anlatmaktan çekinmeyen kadınların çeşitli

hastalıklardan korunduğu belirtilmekte bu durum halk arasında kullanılan toplumsal cinsiyetle alakalı olan ‘dırdır’ kelimesiyle ifade edilmektedir. Ayrıca haberin görselinde elinde hoparlör olduğu anlaşılan ve hoparlörle konuşan bir kadın görseli bulunmaktadır. Bu şekilde haberdeki ‘dırdır’ ifadesi pekiştirilmekte, dolayısıyla sağlık konulu bu haber toplumsal cinsiyete dayalı kalıp yargıları yerinden üretmektedir.

3.11.2. Hürriyet Gazetesindeki Sağlık Haberlerinde Kadın Temsili

Hürriyet gazetesi hafta içi “Kelebek” adlı magazin niteliği ağır basan bir ekle beraber satışa sunulmaktadır. Ayrıca gazete cumartesi günleri “Hürriyet Cumartesi”, pazar günleri “Hürriyet Pazar” adlı eklerle birlikte yayımlanmaktadır. Her iki ekte de zaman zaman sağlıkla ilgili içerikler bulunabilmektedir. Bu nedenle söz konusu ekler de çalışma kapsamında değerlendirilmiştir.

Gazetenin “Kelebek” adlı ekinde “Prof. Dr. Osman MÜFTÜOĞLU Yaşam Reçeteleri” başlıklı bir bölüm bulunmaktadır. Bazen de bu bölüm gazetenin ana sayfalarında yer almaktadır. İlgili sağlık içeriğinin magazinel yönü ağır basmaktadır. Sağlıkla ilgili içeriklerin magazin niteliği ağır basan bir ekle birlikte magazin tarzda sunulması sağlık haberciliği yönünden etik tartışmalara açık olduğu gibi toplumsal cinsiyete duyarlı bir sağlık haberciliği açısından da sorunlu bir durumdur. Nitekim ilgili sağlık içeriklerinde kullanılan kadın görselleri genellikle magazin tarzda verilmekte, tüketim kültürüyle alakalı ideal ölçü ve formlara gönderme yapan, kadını zayıf, güçsüz gösteren mesajlar içermektedir. Ayrıca bu başlık altında verilen sağlık içeriklerinde, sağlık haberi kadın erkek tüm bireyleri ilgilendirmesine rağmen büyük oranda kadın görseli kullanıldığı tespit edilmiştir. Metinde cinsiyetçi bir ifade bulunmasa dahi kullanılan kadın görselleriyle metinler cinsiyetçi bir çerçeveye oturtulmaktadır.

BEL/BOY ORANINIZI İZLİYOR MUSUNUZ?

Yağlanmak sadece estetik bir sorun değil, toksik yük bakımından da mühim bir tehdit. Yağlanmayı takipte ise sadece teraziye çıkıp tartılmak ya da beden kitle indeksini izlemek yeterli olmuyor. Bilimsel verilere bakılırsa "bel çevresini" izlemek, "bel-kalça oranını" takip etmek daha güvenli gibi görünüyor.

Kadınların bel çevresinin 88 cm'den, bel/kalça oranlarının 0,8'den az, erkeklerin bel çevrelerinin 100 cm'den, bel/kalça oranlarının ise 1'den düşük olması gerekiyor.

"Bel/boy oranı" da mühim ve değerli bir kriter. Bu oranın da 0,15'ten fazla olması arzu edilen bir durum değil. Söz konusu değerlerin aşılması iç organların ve çevresinin yağlarla işgal edilmiş olabileceği anlamına geliyor.

Bu yağlar "kötü" ve "zararlı" yağlar. İltihap üreten, bedeni adeta bir "yangın yeri" haline getiren toksik yağlar.

Görsel 3.30. Hürriyet Gazetesi Beslenme Konulu Haber Görseli

Kaynak: Hürriyet Kelebek, 02.05.2019

İNATÇI YAĞLARLA MÜCADELE

Spor ve diyet, vücut kontürünü belirlemede çok önemlidir. Vücudunda sarkma olmadan zayıflamak isteyenlere önerimiz, düzenli spor yapmaktır. Ancak vücudun bazı bölgelerinde inatçı yağlanmalar olabilir. Peki bunlarla nasıl baş edilmeli?

Genetik olarak göğüs, bel, bacak gibi vücudun bazı kısımlarında yağlanmaya yatkınlık olabilir. Bu inatçı yağları spor ve diyetle önleyemeyiz. Hatta spor ve diyetle yağların bu yağlanma alanına artarak daha da bellegin hale gelebilir.

Günümüzde birçok uygulama gibi bölgesel yağları gidermek için tıbbi uygulamalarla da mücadele ediliyor. Ancak bu uygulamaların da bazıları sadece geçici bir çözüm sağlıyor. Ya da en başta yanlış uygulamayla tedaviden fayda göremeyebilirsiniz.

EN ÇOK TERCİH EDİLEN YÖNTEM: LAZER LİPOLİZ

Bölgesel yağları kas kütlesinde uygulanan cerrahi yöntemden en fazla tercih edileni lazer lipolizdir. Lazer lipoliz işlemlerinde lazer ışınlarıyla cilt altındaki yağlar eritilir.

Bu uygulamada iki farklı yöntem vardır. İlk yöntemde cilt üzerindeki yağlara ses dalgalarıyla enerji verilir ve cilt altı yağ dokusunun erimesi sağlanır. İkinci yöntemde ise lazer ışını vererek ince bir kanlı cilt altı yağ dokusuna sokularak yağın parçalanması işlemi gerçekleştirilir.

Cilt altı lazer uygulamasının tercih edilmesinin sebeplerinden biri, sonuçların hemen alınması ve aynı zamanda ağrıya neden olmamasıdır. Cilt altı lazer lipoliz uygulamasında hedef, istenilen sonuca tek seansla ulaşmaktır. Ancak istenilen sonuca tam ulaşamadığı zamanlarda 6 ay ya da 1 yıl içinde ikinci uygulama yapılabilir.

Lazer lipoliz yöntemlerindeki bir başka avantaj, genetik yapının etkilenmesidir. Aynı gün içinde normal yaşama dönülebilir.

Operatör Dr. Dilek AYŞAR

Lazer lipoliz uygulamasında hedef kilo vermek değildir. Hedef, vücut kontürünün daha iyi hale getirilmesidir.

Lazer lipolizin en çok uygulandığı vücut bölgeleri göğüs, bel, kol ve bacak içidir.

BEL BÖLGESİ

Lazer lipoliz en çok tercih edilen bölge bel bölgesidir. Lazer ışınları bel bölgesine uygulanır, bu sırada bel yağları eritilir ve küçülür. Bu işlem de parçalanarak dışarı atılır ve vücuttan atılır. Belde fazla yağ, ağrı ve diğer sorunlar giderilir.

KOL VE BACAK İÇİ

Lazer lipoliz aynı zamanda kol ve bacak içi bölgelerinde en çok tercih edilen yöntemlerden biridir. Kolların durumuna göre tek seansla etkili bir sonuç alınır. Uygulamadan sonra geçici bir morluk ve ödem olabilir. İşlemden sonra hafif streçing ve ağrı giderici yağlar kullanılır.

Gıdı bölgesi

Bu bölgedeki yağlanma genellikle erken yaşlarda gıdalarıyla başlar. Gıdada yağın eritilmesi ve ciltin sıkıştırılmasıyla lazer lipoliz uygulaması çok etkilidir. Gıdı bölgesine ince bir kanlı cilt altı yağ dokusuna sokularak yağ dokusuna sokularak yağın parçalanması işlemi gerçekleştirilir.

sayede gıda yağları erir ve cilt sıkılır. Tek seansla yapılan bu uygulamadan sonra gerekirse 6 ay ya da 1 yıl sonra ikinci seans yapılabilir. İşlem sonrası gıda bölgesine uygulanacak ses dalgaları, sonucun daha iyi alınmasını sağlar.

sonucun daha etkili olmasını sağlar. İşlem sonrası protein ve sebzeli diyetle beslenme önerilir.

Görsel 3.31. Hürriyet Gazetesi Beslenme Konulu Haber Görseli

Kaynak: Hürriyet Kelebek, 17.06.2019

Görsel 3.32. Hürriyet Gazetesi Beslenme Konulu Haber Görseli

Kaynak: Hürriyet Kelebek, 20.08.2019

Hürriyet gazetesinde yer alan bazı sağlık haberlerinde, klişeleşmiş bir görsel olarak elinde veya belinde mezura bulunan, önlerinde veya ellerinde kalorisi düşük besinler olan, dolayısıyla da diyet yapmayı çağrıştıran kadın görselleri yer almaktadır. Bu durum doğrudan tüketim kültürüyle alakalı olan ideal vücut ölçülerine vurgu yaparak kadın bedenini idealize etmek ve bu doğrultuda kadın bedenini nesneleştirmeye yöneliktir.

02.07.2019 tarihli Hürriyet gazetesinin “KALP RİSKİ 3 KAT FAZLA” başlıklı, kaynağı belirsiz bir sağlık haberinde “Bilim insanları, vücutları ‘elma şekilli’ olan kadınların, karın yağlarından kurtularak ‘armut şekilli’ olmaya çalışmaları gerektiğini söylüyor.” şeklinde bir ifade yer almaktadır. Haberin devamında “Karın bölgesinde daha fazla yağ olan kadınların kalp-damar rahatsızlıkları yaşama riski, yağları kalça ve aşağısında toplanan kadınlarınkine göre üç kat fazla.” olduğu belirtilmektedir. Bu sağlık haberinde kadınların vücut şekillerinin elma, armut gibi meyvelerle birlikte şematize edilmesi kadının aşağılanması neden olduğu gibi bu ifadelerle ideal dışı bedenini aşağılanarak ideal bedene vurgu yapılması da söz konusudur. Bu sağlık haberinde mezura ile yeşil bir elmanın ortasının ölçüldüğü bir görsel yer almaktadır. “İdeal beden” vurgusu, kullanılan görselde de söz konusudur. Bu haberde kadın bedeni sağlık kavramının gerisinde kalarak cinsiyetçi bir bakış açısıyla ele alınmıştır.

Görsel 3.33. Hürriyet Gazetesi Stres Konulu Haber Görseli

Kaynak: Hürriyet Kelebek, 02.05.2019

Görsel 3.34. Hürriyet Gazetesi Antidepresan Kullanımı Konulu Haber Görseli

Kaynak: Hürriyet, 10.06.2019

Görsel 3.35. Hürriyet Gazetesi Panik Atak Konulu Haber Görseli

Kaynak: Hürriyet Kelebek, 11.09.2019

Gazetede psikolojik sorunlarla ilgili sağlık haberlerinde, Posta gazetesinde olduğu gibi, özellikle kadın görsellerinin kullanıldığı görülmüştür. İlgili haberler kadın-erkek herkesi ilgilendiren genel psikolojik sorunları konu edindiği halde, haberlerde üzgün, mutsuz, çaresiz kadın görsellerinin kullanılması kadının zayıf olduğu yönündeki cinsiyetçi anlayışı pekiştirmektedir.

Hürriyet gazetesinde 10.07.2019 tarihinde “Alkolü bırakmak akıllı yerine getirir” başlıklı Hong Kong Üniversitesinin araştırmasına dayandırılan sağlık haberinde “Yapılan yeni bir araştırmaya göre, özellikle kadınların alkolü bırakması akıl sağlığı konusunda büyük bir ilerlemeye yol açıyor. Hong Kong Üniversitesi araştırması, alkolü bırakan yetişkinlerin, özellikle kadınların akıl sağlığında fark edilir oranda artışa yol açtığını ortaya koydu.” şeklinde ifadeler yer almaktadır. Alkolü bırakmanın özellikle kadınların akıl sağlığı konusunda ilerlemeye yol açtığının belirtilmesi kadınlar açısından olumsuz birtakım anlamlar barındırmaktadır. İfadelerden kadınların zaten akılsız olduğu alkolle beraber akıl sağlıklarının daha çok bozulduğu, alkolü bırakmalarının kadınların akıl sağlığında iyileşmeye yol açtığı şeklinde bir anlam ortaya çıkmaktadır. Alkolü bırakmanın her iki cins için yararları olduğu dikkate alındığında bu sağlık haberinin alkolü bırakmanın akıl sağlığıyla olan ilişkisinin kadınlar özelinde değerlendirilmesi

kadınların erkeklere nazaran “daha akılsız oldukları” şeklindeki olumsuz önyargıları desteklemektedir. Dolayısıyla da cinsiyetçi bir bakış açısı söz konusudur.

Görsel 3.36. Hürriyet Gazetesi Gülmenin Sağlıkla İlişkisi Konulu Haber Görseli

Kaynak: Hürriyet Kelebek, 28.05.2019

28.05.2019 tarihli gazetenin “Kelebek” adlı ekinde “GÜLMEK ÖMRÜ UZATIYOR” genel başlığıyla “BİR UYARI” olarak verilen “Ekosistemlerimiz çöküyor” alt başlığı altında elleriyle karnını tutan ve acı hissettiği anlaşılan bir kadın görseli verilerek alt başlıktaki “çökkünlük” kadın görseliyle sembolize edilmiştir. Sağlığın bozulmasına yönelik bir zayıflığa işaret edileceği zaman kadın görselinin kullanılması kadının zayıf olduğu inancını yansıtan toplumsal cinsiyet eşitsizliğiyle alakalı sorunlu bir durumdur. Bu şekilde toplumsal hafızaya kadının zayıf olduğu iyice yerleştirilmektedir.

Görsel 3.37. Hürriyet Gazetesi Dikkat Eksikliği Konulu Haber Görseli

Kaynak: Hürriyet, 30.06.2019

30.05.2019 tarihli Hürriyet gazetesinde “DİKKAT EKSİKLİĞİNE REÇETE” başlığıyla verilen YKS sınavına girecek öğrencilere yönelik tavsiyelerin yer aldığı, dikkat eksikliğine vurgu yapılan sağlık haberinde sınavda olduğu ve dikkatine toplayamadığı anlaşılan bir kadın görseli kullanıldığı görülmektedir. Dikkat eksikliğinin psikolojik bir sorun olduğu ve haberin genel bir sağlık sorununu konu edindiği düşünüldüğünde sınavda dikkatini toplayamadığı anlaşılan kadın görselinin kullanılması toplumsal cinsiyetle alakalı sorunlu bir durumu ortaya koymaktadır. Bu sağlık haberi de kadının zayıf olduğu yönünde olumsuz anlamlar taşımaktadır.

Görsel 3.38. Hürriyet Gazetesi Uykusuzluk Konulu Haber Görseli

Kaynak: Hürriyet Kelebek, 30.05.2019

Görsel 3.39. Hürriyet Gazetesi Uykusuzluk Konulu Haber Görseli

Kaynak: Hürriyet, 19.08.2019

Hürriyet gazetesinde özellikle uykusuzluk sorununun, yukarıdaki örneklerde de görüldüğü gibi, kadın görselleriyle temsil edildiği görülmüştür. 30.05.2019 tarihli “Hürriyet Kelebek” adlı ekte “YAŞAM REÇETELERİ” başlığı altında “Menopoz Uykusuzluk Yapar mı?” alt başlığı altında menopoz ve uykusuzluk arasındaki ilişkiyi konu edinen sağlık haberinde elinde çalar saat bulunan uykusuz, çaresiz olduğu anlaşılan bir kadın görseli kullanıldığı görülmektedir. Sağlık haberinde kullanılan uykusuz, çaresiz kadın görseli menopozun kadını uykusuz, çaresiz yaptığı şeklinde olumsuz yan anlamlar

taşıırken, kadının zayıf olduğu yönünde anlamlar da taşımaktadır. Dolayısıyla kullanılan görsel cinsiyetçilik açısından sorunlu bir durumdur. 27.05.2019 tarihli “Kolay ve iyi uyku için 5 önemli öneri” başlıklı sağlık haberinde de uykusuzluk bir kadın görseliyle betimlenmekte, dolayısıyla da bu durum kadının zayıf olduğu algısını pekiştirmektedir. Aynı durum 19.08.2019 tarihli Prof. Dr. Osman MÜFTÜOĞLU’nun hazırladığı uykuya yönelik bilgilerin yer aldığı sağlık haberinde de “uyku” bir kadın görseliyle temsil edilmiştir. Görselde yastığa sarılmış vaziyette uyuyan bir kadın yer almaktadır.

Görsel 3.40. Hürriyet Gazetesi Hareketsizlik Konulu Haber Görseli

Kaynak: Hürriyet Kelebek, 16.05.2019

Görsel 3.41. Hürriyet Gazetesi Hipertansiyon Konulu Haber Görseli

Kaynak: Hürriyet Kelebek, 08.05.2019

Bazı sağlık içeriklerinde statü ve saygınlık gerektiren mesleklerde veya iş insanını temsilen erkek görseli kullanıldığı görülmüştür. 08.05.2019 tarihli Hürriyet gazetesinin “Kelebek” adlı ekinde “Prof. Dr. Osman MÜFTÜOĞLU YAŞAM REÇETELERİ” başlığı altında verilen hipertansiyonla ilgili sağlık haberinde doktorun hastasının tansiyonunu ölçer şekilde bir görsel kullanılmıştır. Doktor olarak erkek görseli seçilmiş, hasta olarak ise kadın görseli tercih edilmiştir. Bu görselde statü gerektiren mesleği (doktorluk) temsilen erkek görseli kullanılmıştır. Yukarıda görseli verilen 24.05.2019 tarihli “Kelebek” adlı ekte “DİŞ ETİ İLTİHABI ALZHEIMER NEDENİ Mİ?” başlıklı sağlık içeriğinde bir erkek diş doktorunun hastayı muayene ederken görülen fotoğrafı yer almaktadır. 16.05.2019 tarihli “Hürriyet Kelebek” adlı ekte “Prof. Dr. Osman MÜFTÜOĞLU YAŞAM REÇETELERİ” başlığı altında oturmaının neden hasta ettiğine yönelik bilgilerin yer aldığı sağlık haberinde görsel olarak kravatlı, iş yerinde olduğu anlaşılan bir erkek görseli kullanılmıştır. Genelde kadın görselinin kullanıldığı sağlık haberlerinde iş insanını temsilen erkek görselinin kullanılması toplumsal cinsiyet açısından eleştiriye açık bir durumdur. Haberin bir seçim ve eleme süreci olduğu göz önüne alındığında depresyonla ilgili haberlerde kadın görselinin kullanılıp toplumda statü ve saygınlığı olan meslek gruplarını ve iş insanını temsilen erkek fotoğrafı kullanılması toplumsal cinsiyet rol ve kalıpları çerçevesinde değerlendirilebilir.

Görsel 3.42. Hürriyet Gazetesi Anne Karnında Hastalık Testi Konulu Haber Görseli

Kaynak: Hürriyet, 25.05.2019

Gazetede kadınların ev hanımı, anne, eş gibi rolleri imleyen görsel ve ifadelerin kullanıldığı tespit edilmiştir. “ANNE KARNINDA HASTALIK TESTİ” başlıklı, bebeklerin anne karnındayken, gelecekte karşılaşacağı hastalıkların tespit edilebilir olduğundan bahseden yukarıdaki haberde görsel olarak hamile bir kadın resmi kullanılmıştır. Bu haberde kadın annelik kimliğiyle ön plana çıkarılmıştır.

Görsel 3.43. Hürriyet Gazetesi Fedakâr Anne Konulu Haber Görseli

Kaynak: Hürriyet, 27.05.2019

Görsel 3.44. Hürriyet Gazetesi Fedakâr Anne Konulu Haber Görseli

Kaynak: Hürriyet, 13.05.2019

Kadın, hasta ve hastalık hikâyesi konulu haberlerde genellikle "fedakâr anne" olarak resmedilmektedir. 27.05.2019 tarihli Hürriyet gazetesinin "Eşi ve çocuğu için yine anne olacak" başlıklı hasta hikâyesi konulu sağlık haberinde 13 yıldır beyin tümörü ile yaşayan bir kadının hikâyesi anlatılmaktadır. Haberde söz konusu kadının anne olma isteği "...kendisi öldüğünde 2 yaşındaki oğlu ve eşi bir aile sahibi olmaya devam etsin

diye, son nefesini vermeden önce bir kez daha bebek sahibi olma kararı verdi.” şeklinde dramatize edilerek anlatılmaktadır. Haberde anneliğe vurgu yapılması ve fedakâr anne betimlemesi olması kadının hastalığından daha çok anneliğinin (fedakâr anne) ön plana çıkarılmasına neden olmaktadır. Dolayısıyla ilgili sağlık haberi cinsiyetçi bakış açısını yansıtmaktadır. 13.05.2019 tarihli Hürriyet gazetesinde “ANNELER GÜNÜNÜ HİÇ TATMADIM” başlıklı kalp hastası bir çocuğun hikâyesinin anlatıldığı sağlık haberinde de kadın “fedakâr anne” olarak dramatik şekilde tasvir edilmektedir. Ayrıca haberde kadın oğlunu sırtında taşır şekilde resmedilmektedir. 27.08.2019 tarihli gazetede yer alan “kadınlar ölmesin Umut’u” başlıklı doğum yaptığı gün eşi tarafından bıçaklanan ve hastanede tedavi gören bir kadının hikâyesinin anlatıldığı haberde de kadının “anne” olduğu belirtilmektedir.

Hürriyet gazetesinde özellikle güzellik konulu sağlık içeriklerinde tüketim kültürüyle yakından alakalı iletiler olduğu görülmüştür. Güzellik konulu haberlerde ışıltılı bir cilde sahip olmak, el, kaş, kirpik, saç, tırnak bakımına yönelik tavsiyelerde bulunmaktadır. Bu tür haberlerde kadın güzel ve estetik görünmesi gereken bir nesne olarak konumlandırılmaktadır. 18.05.2019 tarihli “Hürriyet Kelebek” adlı ekte “HAZIR MIYIZ?” başlığıyla verilen sağlık haberinde “Ölü hücre kalmasın”, “Uzat ellerini”, “Kirpiklere ipek takviye”, “Kaşlar yeniden şekilleniyor” alt başlığıyla çeşitli güzellik tavsiyeleri verilmektedir. Ayrıca ilgili haberde “Yaz güneşi tüm kişisel bakım eksiklerini göze sokacak, hepimiz farkındayız, tedirginiz. Bu tedirginlikten kurtulmanın tek yolu hızlandırılmış bakım ritüeli; hem de kelimenin tam anlamıyla tepeden tırnağa...” şeklinde spot kullanılmaktadır. Spottan da anlaşılacağı üzere kişisel bakım eksikliklerinin diğer bireyler tarafından fark edilir olduğu, bu durumun tedirginlik yarattığı belirtilmekte, bakım ritüel olarak nitelendirilerek kutsanmakta, tepeden tırnağa bakım tavsiye edilmektedir. Haber de bir de mayolu, kendinden emin bir mankenin görseli yer almaktadır. Öte yandan bu haberin hemen yanında “EDİTÖRDEN...” başlığı altında çeşitli bakım ürünleri “Gölge oyunları”, “Hem de vegan”, “İz bırakmayın”, “Bal gibi bakım” gibi alt başlıklarla verilmektedir. Dolayısıyla bu haberde güzellikle ilgili vurgular ve kadın kimliği üzerinden tüketime yöneltici iletiler sunulmaktadır. Ayrıca kadın bedeninin tüketim kültürü çerçevesinde nesneleştirilmesi de söz konusudur.

29.06.2019 tarihli Hürriyet gazetesinin "Kelebek" adlı "Yaz Kenara! Başlıklı, yaz aylarında cildin, gözlerin bakım gerektirdiğini belirten sağlık içeriğinde kadınlara yönelik

çeşitli tavsiyeler "daha pürüzsüz cilt", "kırıksıklıkların hafiflemesi", "cildin derinlemesine nemlendirilmesi" şeklinde vurgularla verilmektedir. Ayrıca sağlık içeriğinin hemen altında çeşitli markaların kozmetik ürünleri "Yeni seri", "Doğal güzellik", "KÜSKÜN KAŞIN KESKİN DÖNÜŞÜ" alt başlıklarıyla verilmektedir. Güzellik/estetik konulu bu sağlık içeriğinde sağlıklı olmanın ötesinde güzel ve bakımlı olmak tavsiye edilmektedir. İçerikte kullanılan kadın görselleriyle bu mesajlar yinelenmektedir. Kadın bu içerikte bedeniyle temsil edilmekte, bedeni üzerinden cinsiyetçi anlayış pekiştirilmektedir. Ayrıca ilgili sağlık içeriğinde kadın çeşitli tüketim kodları çerçevesinde konumlandırılmaktadır. İçerikte tüketime ivme kazandırabilmek amacıyla kadın bedeninin tüketimi ve metalaştırılması söz konusudur. Ayrıca güzellik ve estetik konulu haberlerde “Yağdan gelen güzellik (08.07.2019)”, “YÜZÜ DAHA CANLI GÖSTEREN ESTETİK İŞLEMLER (01.07.2019)”, “YÜZE UYGULANAN DİNAMİK DOLGULAR (01.07.2019)”, “yüze canlı bir ifade kazandırmak (19.08.2019)”, “Güzellik madeni (24.08.2019)”, “Dinamik dolgu (02.09.2019)”, “İçten dışa güzelleşmek (Hürriyet Kelebek, 26.10.2019)” “FRANSIZ ASKI İLE ZAMANI DURDURUN (02.10.2019)” şeklinde güzeleğe yönelik vurgular dikkat çekmektedir.

Erkekler de fit vücut için uğraşıyor

Erkeklerin cilt yapısının selülit oluşumuna izin vermemesi, onları kadınlardan şanslı kılıyor. Aynı zamanda vücutları sporla daha kolay şekilliyor. Ancak spora ve diyetle yağın istenen şekli almayan vücutlar da var. Onlar için de çözüm; medikal ve cerrahi yöntemler...

Az önce erkeklerin de daha sağlıklı ve sportif bir vücut için uğraş verdiğini görüyoruz.

Yoğun iş temposunun yarattığı stresin azaltılmak ve daha sağlıklı yaşamak isteyen erkeklerin ilk tercihi genellikle spor oluyor.

Spor, kilo dengelenmede ve fit vücut görünümünü kazandırmada tartışmasız en önemli unsurdur.

Özellikle kardiyo ve aerobik egzersizlerin düzenli olarak yapılması halinde karaciğer yağlanması, yüksek tansiyon, şeker ve kolesterol gibi birtakım kronik ve yaşam kalitesini azaltan hastalıklar da önlenir.

Erkeklerin cilt yapısının selülit oluşumuna izin vermemesi, onları kadınlardan şanslı kılıyor.

Aynı zamanda vücutları sporla daha kolay şekilliyor. Ancak spora ve diyetle yağın istenen şekli almayan vücutlarda desteğe ihtiyaç duyuluyor.

Vücut şekillendirme bölgesel yağların giderilmesi çok önemlidir. Yağların hangi yöntemle alınacağını kararını hekim verir.

Hastaların istekleri elbette önemlidir, ancak hekim sahip olduğu tecrübe ve yapılan işlemlerden nasıl bir sonuç alınacağını bilmesi nelerle hastayı daha doğru yönlendirecektir.

Operatör Dr. Dilek AYŞAR

CERRAHİ YÖNTEMLER

1- Lazer liposuction

Vücutta belirli bölgelerde yağların fazlası ve sekilendirme sağlanıyorsa, lazer liposuction önerilir.

Bu işlemler lazer ışınları cilt altına verilerek cilt altı yağların parçalanması sağlanır. Parçalanmış yağlar ince bir kanülle dışarı alınır ve lazerin sıkıştırıcı başlığı ile bölgedeki cilt sıkıştırılır. Böylece sarkma olmaz. Bu işlem kalıcıdır. Yapılan bölgelerde iyileşme süresi 3-5 günde tamamlanır.

Erkek hastalar lazer liposuction işlemini en fazla karın bölgesinde, karnı kasi girintisi elde etmek için istemektedir. Diğer en fazla tercih edilen bölge de göğüs ve bel bölgesidir.

2- Germe ameliyatları

Aşırı kilo vermeye bağlı olarak karında ya da tüm gövdede sarkma olduğu durumlarda kesin çözüm, germe ameliyatlarıdır.

Zayıflama sonrası ciltte sarkma olduğu durumlarda o bölgeye yapılacak liposuction uygulamaları cildin daha da sarkmasına sebep olduğundan germe ameliyatları önerilir.

İhtiyaç halinde yapılan germe ameliyatları vücut şekillendirmede etkili yöntemlerdendir.

MEDİKAL YÖNTEMLER

Lipoliz, lazer ya da makine aracılığıyla yağların küçültülmesi işlemidir. Medikal lipolizde, cilt altına azar azar ilaç enjekte edilerek yağlar parçalanır.

Bu işlemler yağ hücreleri dışarıya atmaz. Lipoliz ile yağ hücrelerinin küçülmesi ve parçalanması sağlanır, ancak zaman içinde yağlar geri dönebilir ya da işlem sonrasında yeterli sonuç alınmayabilir. Bu nedenle yağların kesin olarak giderilmesi ve sorunun kalıcı olması için cerrahi yöntemler istenebilir.

Lipoliz, lazer ya da düşük frekanslı radyo dalgalarıyla, belirli aralıklarla 1 ya da 2 seans daha uygulanabilir. Bu aralıklardan süreleri 3 ay olmalıdır.

İlaç enjeksiyonu şeklinde yapılan masajlarla da ortalama 10 günlük aralarla 6-8 seans olarak lipoliz uygulanması önerilebilir.

Vücut şekillendirmede iki medikal yöntem daha vardır. Birincisi ultrasonik ses dalgaları, diğeri ise mekanik dalgalarla yapılan işlemlerdir.

Bu iki yöntem kombinasyonu zaman zaman hastalarda yakalanan baş ağrıları gibi, erkeklerde de çok etkili sonuçlar elde edilebilir.

Vücut yağlarını azaltan ve tüm vücutta dolaşan artıran bu tedavilerin yada bir 6 seanslık kürle olarak yaptırarak çok faydalıdır.

Görsel 3.45. Hürriyet Gazetesi Fit Vücut Konulu Haber Görseli

Kaynak: Hürriyet Kelebek, 03.06.2019

03.06.2019 tarihli Hürriyet gazetesinin “Kelebek” adlı ekinde “Erkekler de fit vücut için uğraşıyor” başlığı altında verilen estetik konulu sağlık haberinde iki adet erkek görselin kullanılmış, bir görselde elinde mezura ile bel çevresini ölçen kaslı bir erkek

görülmektedir. Diğer görselde ise karın yağlarından mustarip olduğu anlaşılan ve karın bölgesindeki fazlalığı elinde bir aletle tutan bir erkek görseli yer almaktadır. Erkeklerle hitap eden bu sağlık haberinde erkeğin kaslı olarak tasvir edilmesi erkeğin güçlü olduğu mesajını vermektedir. Dolayısıyla bu haberde “güç” erkeğe atfedilmektedir. Birçok sağlık haberinde ise kadın güzelliği, çekiciliği, beden ölçüleri vb. bağlamında tasvir edilmektedir. Dolayısıyla seçilen görseller aracılığıyla cinsiyetçi mesajlar verilmekte ve toplumsal cinsiyet eşitsizliği yeniden inşa edilerek pekiştirilmektedir. Ayrıca ilgili sağlık haberinde “Erkeklerin cilt yapısının Selülit oluşumuna izin vermemesi, onları kadınlardan şanslı kılıyor.” şeklinde bir ifade kullanılarak iki cins arasındaki vücut yapısının farklılığından kaynaklanan tıbbi bir durum (Selülit) kadınların şanssızlığı olarak değerlendirilmektedir. Kadınların sahip olduğu vücut yapısının Selülit denilen duruma yol açmasının şanssızlık olarak değerlendirilmesi beraberinde kadının zayıf yapılı olduğu yönünde olumsuz yan anlamlar taşımakta, dolayısıyla da kullanılan ifade cinsiyetçi bir söylemi ifade etmektedir.

Görsel 3.46. Hürriyet Gazetesi Stres ve Cinsiyet İlişkisi Konulu Haber Görseli

Kaynak: Hürriyet, 16.10.2019

16.10.2019 tarihli Hürriyet gazetesinde “STRES CİNSİYETİ ETKİLİYOR” başlığıyla yer alan ABD’de yapılan bir araştırmaya dayandırılan sağlık haberinde “hamilelik öncesi yoğun stres yaşayan kadınların bebeklerinin kız olma ihtimalinin daha yüksek” olduğu belirtilmekte, yapılan araştırmaya göre, “fiziksel stres yaşayan kadınların sadece yüzde 31’i, psikolojik stres yaşayan kadınların ise yüzde 40’ı erkek çocuk sahibi

oluyor.” Haberde yer alan ifadelerden de anlaşılacağı üzere stresin erkek çocuk sahibi olma ihtimalini düşürdüğü vurgulanmakta, stres ve erkek çocuğu arasında ters orantı kurulmakta, haber olumsuz bir durum olan stresin olumsuz bir duruma (kız çocuk sahibi olma) yol açtığı yönünde olumsuz yan anlamlar içermektedir.

Görsel 3.47. Hürriyet Gazetesi Grip Konulu Haber Görseli

Kaynak: Hürriyet Kelebek, 10.10.2019

Görsel 48. Hürriyet Gazetesi Nezle Konulu Haber Görseli

Kaynak: Hürriyet Kelebek, 8 Ekim 2019

Hürriyet gazetesinde grip, nezle gibi hastalıkları temsilen kadın görselleri kullanıldığı görülmüştür. Bu durum da kadının zayıf olarak algılanmasına neden olmaktadır. Ruh hastalıklarıyla ilgili sağlık haberlerinde kadın görselinin kullanılarak kadının ruhen zayıf olduğu yönünde toplumsal algı yönlendirilirken, bu tür sağlık haberlerinde kadın görselinin kullanılması da kadının bedenlen zayıf olduğu yönünde olumsuz yan anlamlar içermektedir.

Görsel 3.49. Hürriyet Gazetesi Alzheimer Konulu Haber Görseli

Kaynak: Hürriyet, 07.06.2019

Hürriyet gazetesinin bilim kadınlarının tıp alanında gerçekleştirdiği başarıları da aktardığı görülmüştür. 07.06.2019 tarihli gazetenin “ALZHEIMER'A İLAÇ UMUDU” başlıklı sağlık haberinde Türk bilim insanı Dr. Orkide Coşkun-Weber’in yaptığı araştırma sonucunda Alzheimer hastalığı için yeni bir ilacın geliştirilebileceğinden bahsedilmektedir. Haberde Coşkun-Weber’in tahtada ders anlatırken görüntülenen bir de fotoğrafı yer almaktadır. Toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin aşılması açısından bu haber olumlu değerlendirilmektedir.

3.11.3. Sabah Gazetesindeki Sağlık Haberlerinde Kadın Temsili

Sabah gazetesi periyodik aralıklarla “Sabah’la Günaydın”, cumartesi günleri “Sabah Cumartesi” ve pazar günleri “Sabah Pazar” ekleriyle yayımlanmaktadır. Sağlık haberleri bu eklerde de yer alabildiğinden ilgili ekler çalışma kapsamında incelenmiştir.

Sabah gazetesinde sağlık haberleri genellikle magazin niteliği ağır basan ve periyodik olarak yayımlanan “Sabah’la Günaydın” adlı ekle birlikte satışa sunulmaktadır. İlgili ekte sağlıkla ilgili haberler “yaşam” başlığı altında ele alınmaktadır. “Yaşam” başlığı altında birkaç adet sağlık haberi verildikten sonra magazin haberler aynı başlık altında verilmektedir. 02.05.2019 tarihli Sabah’la Günaydın ekinde “Yaşam” başlığı altında “Çay şekersiz içilir”, “Dondurma sevenler dikkat” şeklinde sağlıkla ilgili haberler verilmekte, aynı başlık altında “Teşekkür ederim Hatice’ye malzeme verdiniz”, “Hayatında müzikten önce moda vardı”, “Ünlü futbolcu tek başına alışverişte” şeklinde magazin haberler verilmektedir. Magazin ve sağlık haberlerinin bir arada ve aynı başlık altında ele alınması, ilgili gazetenin sağlık konusuna da magazin yaklaştığı şeklinde yorumlanabilir. Sağlık haberlerine magazin haberleri arasında yer verilmesi kadının sağlık haberlerinde magazin olarak temsil edilmesine neden olmaktadır.

Görsel 3.50. Sabah Gazetesi Alerji Konulu Haber Görseli

Kaynak: Sabah,01.05.2019

01.05.2019 tarihinde “Alerjiyi soğuk algınlığıyla karıştırmayın!” başlığı altında verilen haberde iki adet kadın görseli bulunmaktadır. Yukarıda görseli de verilen haberde iki görselde de kadınlar hasta şeklinde resmedilmiştir. Haber kadın-erkek tüm bireyleri ilgilendirdiği halde haberde yalnızca hasta kadın görsellerinin kullanılması birtakım olumsuz yan anlamlar içermektedir. Kullanılan görseller kadının bedenlen dayanıksız, zayıf olduğu şeklinde olumsuz yan anlamlara sahiptir. Dolayısıyla görseller kadını zayıf, güçsüz olarak gören toplumsal cinsiyet anlayışıyla yakından alakalı mesajlar taşımakta; toplumsal algıyı kadının zayıf, dayanıksız olduğu yönünde olumsuz yönlendirmektedir.

Kadını zayıf olarak gösteren sağlık içeriklerinin genellikle ruh sağlığıyla doğrudan ya da dolaylı bağlantılı olan haberler olduğu görülmüştür. 22.05.2019 tarihli “Sabah”la Günaydın” ekinde “Ceviz tüketerek tansiyonunuzu dengeleyin” başlığı altında verilen sağlık haberinde diyet yapan insanların daha stresli olduğu şeklinde genel bir ifade kullanılmakta, aynı haber içerisinde “D vitamini bakımından zengin besinler yiyen kadınların, diyetlerinde daha az D vitamini alan kadınlardan daha düşük bir depresyon riski vardır.” şeklinde kadınlar özelinde bir ifade kullanılmaktadır. Haberin genel sağlıkla ilgili bir içeriğe sahip olması, dolayısıyla da kadın erkek tüm bireylere hitap etmesi dikkate alındığında ilgili ifadenin kadının zayıf bir ruh haline sahip olduğu yönünde olumsuz bir yan anlam taşıdığı söylenebilir.

Görsel 3.51. Sabah Gazetesi Panik Atak Konulu Haber Görseli

Kaynak: Sabah'la Günaydın, 24.07.2019

Görsel 3.52. Sabah Gazetesi Stres Kaynaklı Kilo Alımı Konulu Haber Görseli

Kaynak: Sabah'la Günaydın, 25.09.2019

24.07.2019 tarihli Sabah gazetesinin “Sabah’la Günaydın” adlı ekinde “OLUMLU ŞEYLERE ODAKLANIP PANİK ATAĞI ÖNLEYİN” başlıklı sağlık haberinde panik atak hastalığını temsilen iki adet kadın görseli kullanıldığı tespit edilmiştir. Ruh sağlığıyla ilgili haberlerde kadın görselinin kullanılması kadının ruhen zayıf olduğu algısını pekiştirmekte, dolayısıyla da toplumsal cinsiyet anlayışını yansıtmaktadır. 25.09.2019 tarihli “Stres kaynaklı kilo alımı kadınlarda daha fazla” başlığı altında verilen haberde de stresli olduğu anlaşılan bir kadın görseli yer almaktadır. Yukarıdaki örnekte de olduğu gibi, bu sağlık haberi de kadının ruhen zayıf olduğu yönünde mesaj içermektedir.

Görsel 3.53. Sabah Gazetesi Ameliyata Bağlı İhmal Sonucu Ölüm Konulu Haber

Görseli

Kaynak: Sabah, 26.05.2019

Gazetede kimi sağlık haberlerinde kadına yönelik eş, anne, ev hanımı vb. kalıplaşmış rol ve kalıpları yansıtan ifade ve görsel kullanıldığı görülmüştür. Yukarıda örneği de verilen “Önce zayıflayacak sonra anne olacaktı ama... (Sabah 26.05.2019)” başlıklı bir haberde tüp bebek tedavisi öncesi özel bir hastanede mide küçültme ameliyatı sonrası hayatını kaybeden bir kadının bu süreci hayatını kaybeden kadının “anne olmak istediği” vurgulanarak ve olay dramatize edilerek verilmektedir. Haberde kadının toplumsal cinsiyete dayalı rolü ön planda tutularak annelik vurgusu yapılması kadının birey olma kimliğinin silikleşmesine yol açmıştır. Dolayısıyla bu bakış açısı toplumsal cinsiyet bağlamında sorunlu bir durum teşkil etmektedir. 03.06.2019 tarihinde Sabah gazetesinin “Sabah’la Günaydın” ekinde “SAVAŞÇI ANNELERE ÖZEL GÜZELLİK ATÖLYESİ” başlığıyla verilen, çocukları kanserle mücadele eden anneler için, Kanser Savaşçıları Derneği tarafından gerçekleştirilen faaliyette söz konusu kadınlara yönelik saç ve cilt bakımı yapılıp moral ve güç verildiği ifade edilen sağlık haberinde kadına yönelik “anne” sıfatı ön plana çıkarılmaktadır. Haberin konusunu oluşturan kanserle

mücadeleden ziyade kadınların “anne” sıfatının ön plana çıkarılması toplumsal cinsiyet eşitsizliğiyle alakalı bir durumdur.

Görsel 3.54. Sabah Gazetesi Stres ve Ev Temizliği İlişkisi Konulu Haber Görseli

Kaynak: Sabah’la Günaydın, 15.05.2019

Görsel 3.55. Sabah Gazetesi Ev İşlerinin Ömrü Uzatığıyla İlgili Haber Görseli

Kaynak: Sabah, 07.05.2019

Gazetenin “Sabah’la Günaydın” adlı ekinde “Yulaf ezmesi gün boyu enerji verir” başlığı altında verilen sağlık haberinde kadın, sofrada hizmet eder şekilde yer almakta, dolayısıyla da toplumsal cinsiyet rol ve kalıpları çerçevesinde tasvir edilmektedir. Yukarıdaki görselde anne, baba ve çocuklardan oluşan bir aile kahvaltı etmekte, evin reisi konumundaki baba sofranın başında yer almakta, çocuklar masanın yanında karşılıklı oturmakta anne ise ayakta babaya çay doldururken görülmektedir. Toplumda klasik aile

rol dağılımını sergileyen yukarıdaki görsel ve buna benzer görsellerle toplumsal cinsiyet rol ve kalıpları pekiştirilmekte ve yeniden inşa edilmektedir. 07.05.2019 tarihinde Sabah gazetesinde “Ev işleri ömür uzatıyor” başlıklı ev işlerinin ömrü uzattığından bahsedilen sağlık haberinde ev işlerinin yalnızca kadına ait olduğuna yönelik ifade ve görseller yer almaktadır. İlgili haberde “herkesin yapmaktan kaçındığı ve şikâyet ettiği bulaşık yıkamak, ütü yapmak ve yerleri silmek gibi ev işleri ömrü uzatıyor.” şeklinde ifadeler yer almaktadır. Ayrıca sağlık haberinde “... ev işleri, genci yaşlısı herkese sağlık katıyor.” şeklinde genelleyici bir ifade olmasına rağmen görsel olarak elinde birçok temizlik malzemesi, üzerinde temizlik önlüğü olan bir kadın fotoğrafı kullanılmıştır. Dolayısıyla bu sağlık haberinde kullanılan görselle ev işlerinin ömrü uzattığına yönelik iletiler kadın özeline indirgenmekte, ev işlerinin kadına ait olduğu yönünde mesaj verilmektedir. 15.05.2019 tarihinde Sabah gazetesinin “Sabah’la Günaydın” adlı ekinde “STRESİNİZİ EVİNİZİ TEMİZLEYEREK ATIN” başlıklı temizliğin iyileştirici özelliğinden bahsedilen sağlık haberinde de ev temizliğinin sadece kadına ait olduğuna yönelik ifade ve görseller yer almaktadır. İlgili sağlık haberinde “Yapılan araştırmalarda, evi dağınık olan kadınlarda stres hormonunun daha yüksek olduğu tespit edilmiştir.” şeklinde bir ifadeye yer verilmekte, temizlik işinden erkek soyutlanmakta, bu görevin kadına ait olduğu dolaylı olarak ifade edilmektedir. Haberin devamında ise temizlikle ilgili olarak yalnızca kadınlara hitap edilmektedir. Ayrıca haberde elinde süpürge ile evi temizleyen ve elinde temizlik malzemesi olan iki kadın görseli kullanılarak temizliğin kadına ait olduğu pekiştirilmektedir. Dolayısıyla kadın bu tür haberlerde ev hanımı şeklinde tasvir edilmekte, sağlık haberi yoluyla toplumsal cinsiyet eşitsizliği pekiştirilmekte ve yeniden inşa edilmektedir. 06.05.2019 tarihli Sabah gazetesinin “Sabah’la Günaydın” adlı ekinde “Ekmek yerine avuç içi kadar pide yiyebilirsiniz” başlıklı Ramazan ayında sağlıklı beslenme konulu sağlık haberinde kullanılan görselde de yemek masasında hizmet eder şeklinde bir kadın görseli bulunmakta, burada da kadın, ev hanımı şeklinde, ev işlerinden, yemekten sorumlu olarak gösterilmektedir.

25.05.2019 tarihinde “Annesine böbreğiyle can oldu” başlıklı haberde, annesine böbreğini bağışlayan bir kişinin hikâyesi anlatılmaktadır. Haberde böbrek nakli yapılan kişinin “4 çocuk annesi” olduğu belirtilmekte, dolayısıyla da kadının anneliği vurgulanmaktadır. 02.07.2019 tarihli gazetenin “5 çocuk annesi kene kurbanı” başlıklı haberde de keneden ölen kişinin 5 çocuk annesi olduğu vurgulanmaktadır. 28.08.2019

tarihli “Ayak ağrısı ile hastaneye gitti, doğum yaptı” başlıklı bir haberde de “Genç anne” ifadesi kullanılmaktadır. 27.08.2019 tarihli “Umut’unu kucakladı: ARTIK ANNELER ÖLMESİN” başlıklı eşinden şiddet gördüğü belirtilen ve bir bebek dünyaya getiren bir kadının hikâyesinin anlatıldığı bir başka haberde de kadına yönelik şiddete vurgu yapılarak “artık anneler ölmesin” ifadesi kullanılmakta, kadının anneliğine vurgu yapılmaktadır.

Görsel 3.56. Sabah Gazetesi İş Kazaları Konulu Haber Görseli

Kaynak: Sabah, 25.06.2016

25.06.2019 tarihli Sabah gazetesinin "İş kazalarında en çok el yaralanıyor" başlıklı iş kazalarını konu edinen bir sağlık haberinde iş kazalarının neden olduğu el yaralanması kadın görseli üzerinden temsil edilmektedir. Kazanın dikkatsizlik, önlem almama gibi sebepler sonucu meydana geldiği dolayısıyla da bir zafiyet sebebiyle kaynaklandığı dikkate alındığında bu sağlık haberinde kadın görselinin kullanılması cinsiyetçi anlayış çerçevesinde düşünülebilir.

Görsel 3.57. Sabah Gazetesi PRP Tedavisi Konulu Haber Görseli

Kaynak: Sabah, 07.06.2019

Gazetede doktor gibi statüleri temsilen, yukarıdaki örnekte de olduğu gibi, genellikle erkek görseli kullanıldığı tespit edilmiştir. Birçok sağlık haberinde kadın görseli kullanılırken toplumda statü ve saygınlığı olan doktorluk gibi meslek gruplarında erkek görselinin kullanılması toplumsal cinsiyet eşitsizliği bağlamında eleştiriye açık bir konudur.

Görsel 3.58. Sabah Gazetesi Beslenme Konulu Haber Görseli

Kaynak: Sabah Cumartesi, 22.06.2019

Görsel 3.59. Sabah Gazetesi Güneşlenme Konulu Haber Görseli

Kaynak: Sabah'la Günaydın, 05.06.2019

Sabah gazetesinde özellikle yaz aylarında görünürlüğün de ön plana çıkması nedeniyle, yukarıdaki örneklerde de görüldüğü gibi plajda olduğu anlaşılan kadın

görselleri yer almaktadır. Bu tür görsellerde kadınlar genellikle yarı çıplak, bakımlı, ideal ölçülere uygun olarak temsil edilmektedir.

Sabah gazetesinin “Sabah Cumartesi” adlı ekinde “Hızla tazelenin hafifleyin” başlıklı sağlık haberinde 3 günde 2 kilo yağ kaybettiği iddia edilen detoks küründen bahsedilmektedir. İlgili haberde “yaz geldi, artık tatile çıkma zamanı. Plajlara havlu atmadan önce son birkaç kilonuzdan kurtulmak ister misiniz? Bu diyetle hem yağlarınızdan kurtulup hem de vücudunuzu arındıracaksınız.” şeklinde ifadeler yer almaktadır. Bu ifadelerden de anlaşılacağı üzere yazın gelmesi ve dolayısıyla plaja gitmekle vücudun görünür olmasına dikkat çekilmektedir. Buradaki fazla yağlardan kurtulmak kavramı sağlıklı olmanın ötesinde görünür olmanın kaygısıyla ele alınmaktadır. Dolayısıyla da kilo verme sağlık çerçevesinde ele alınmamaktadır. Haberde bir de plajda olduğu anlaşılan, bakımlı, kendinden emin, yarı çıplak bir kadın görseli yer almaktadır. Görselle haberin içeriğindeki tatbik ederek siz de aynı şekilde olabilirsiniz mesajı verilmektedir. Ayrıca haberde “Süper detoks etkili mucize besinler” başlığı altında birtakım besinlerin tüketilmesi önerilmektedir.

Sabah gazetesinde kadınlara yönelik çeşitli diyet önerileri verildiği görülmüştür. Beslenme/diyet konulu sağlık haberlerinde “Fit lezzetlerle fit kalmanın sırları (Sabah Cumartesi, 05.10.2019)” verilmekte ayrıca “4 günde 2 kilo verdiren organik süt diyeti (14.09.2019)”, “3 günde 1 kilo verdiren diyet (05.10.2019)” şeklinde çeşitli diyetler tavsiye edilmektedir. Bu tür iletilerle kadın tüketim kodları çerçevesinde ve ideal ölçüleriyle ele alınmaktadır.

Sabah gazetesinin 19.05.2019 tarihli “Sabah’la Günaydın” adlı ekinde “DİŞ HEKİMİ İLKER ERDOĞAN’LA GÜLÜMSE TÜRKİYE” başlığı altında diş estetiği konulu sağlık haberinde gülüş tasarımının kadın ve erkekte farklı olduğundan bahsedilmekte, gülüş tasarımının kadınlarda geçişlerin daha yumuşak, burun ve kaş kemerlerinin daha silik, erkeklerde ise yüz hatlarının daha keskin ve belirgin; alın, burun, çene orantısının kadın yüzünden farklılıklar gösterdiği belirtilmektedir. Kadın gülüşünün daha estetik ve yumuşak olarak tasarlanması buna karşın erkeğin gülüş tasarımının yüz hattının daha keskin ve belirgin olması nedeniyle farklılıklar göstermesi gülüşün kadınsı ve erkeksi olarak tasarlanması anlamını da ihtiva etmektedir. Dolayısıyla gülüşte

belirtilen farklılıklar üzerinden kadınsı ve erkeksi ayrımı yapılarak toplumsal cinsiyet eşitsizliğiyle alakalı bir durum ortaya konmaktadır.

Görsel 3.60. Sabah Gazetesi Estetik Konulu Haber Görseli

Kaynak: Sabah'la Günaydın, 30.07.2019

Görsel 3.61. Sabah Gazetesi Estetik Konulu Haber Görseli

Kaynak: Sabah'la Güneydın, 15.07.2019

Sabah gazetesinin 30.07.2019 tarihli “Sabah’la Günaydın” adlı ekinde “ESTETİKTE EN SON TRENDLER NELER?” başlığı altında estetik ile ilgili kadınlara yönelik yeni yöntemler hakkında bilgi verilmektedir. Başlıktan da anlaşılacağı üzere tıbbi bir terim olan estetik, moda ve tüketim kültürüyle yakından alakalı olan “trend” kelimesiyle bir arada kullanılmaktadır. Öte yandan ilgili sağlık içeriğinde nereye dayandırıldığı belli olmayan “Türk kadını Afgan kaşı Orta Doğu dudağı istiyor” şeklinde genelleiyici bir başlık kullanıldığı görülmüştür. Ayrıca ilgili sağlık içeriğinde “Düğün ve tatil sezonu açılınca estetik kaygılarımız da artıyor.” şeklinde yaz aylarıyla birlikte vücudun daha fazla görünür olmasının estetik kaygıları artırdığı şeklinde bir mesaj verilmektedir. Gerek tıbbi bir terim olan estetiğin “trend” kelimesiyle bir arada kullanılması, gerek kadınların estetik tercihine yönelik kaynağı belli olmayan genellemelerin yapılması gerek de “estetik kaygı”dan bahsedilmesi estetiğin tıbbi bir gereklilik olmasından ziyade salt güzel ve çekici görünmek için yapılan moda bir uygulama şeklinde algılanmasına neden olmaktadır. Öte yandan ilgili sağlık içeriğinde kadınların bedenlerinin zorlama genelleme ve moda ifadelerle biçimlendirmeye yönelik iletiler yer almaktadır. Sağlık içeriğinde Afgan kaşı, Orta Doğu dudağı, kuzey Avrupa burnu şeklinde ideal ölçülerin de dışında bir kadın profili yaratılmakta, kadın bedeni üzerinden şekillendirilerek cinsiyetçilik inşa edilmektedir. 15.07.2019 tarihinde Sabah gazetesinin “Sabah’la Günaydın” adlı ekinde “DÜNYANIN EN ÜNLÜ 330 BURUN CERRAHI İSTANBUL’A GELDİ” başlığı altında yukarıdaki sağlık haberiyle benzer şekilde “Türklerin burnu yüzüne göre biraz büyük”, “Türkler’ in burnu genelde büyük ve kemerli” şeklinde kaynağı belli olmayan genellemeler yapılmakta, estetik tıbbi bir gereklilikten ziyade güzel görünmenin gerekliliğı olarak görülmektedir. Ayrıca Sabah gazetesinde güzellik/estetik konulu sağlık haberlerinde “mucizevi”, “gözde” (Sabah’la Günaydın, 19.08.2019) gibi abartılı ve övücü ifadeler kullanıldığı görülmüştür. Bu ifadelerin kullanılması da estetiğin tıbbi bir gereklilik olarak ele alınmadığını göstermektedir. Güzellik/estetik konulu sağlık haberlerinin neredeyse tamamında abartılı ifadelerle kadın bedeninin güzel, bakımlı, ışıltılı vb. olmasına yönelik toplumsal cinsiyetle ilişkili ifadeler kullanıldığı görülmüştür.

Görsel 3.62. Sabah Gazetesi Şişmanlık Konulu Haber Görseli

Kaynak: Sabah, 10.05.2019

Sabah gazetesinde 10.05.2019 tarihinde “Son 34 yılda 6 kilo şişmanladık” başlıklı İngiltere’de 200 ülkeden 112 milyon insanın beden ölçüsü ve ağırlık verilerinin değerlendirildiği şişmanlıkla ilgili araştırma sonucunun aktarıldığı sağlık haberinde kilolu ve endişeli bir kadın görseli kullanılmıştır. Şişmanlığın artış göstermesinin yarattığı endişenin kilolu bir kadın görseli üzerinden verilmesi toplumsal cinsiyet eşitsizliği noktasında eleştiriye açıktır. İdeal formlardaki kadınların genellikle mutlu, kendinden emin görsellerinin yer alması, buna karşın kilolu kadınların endişeli, üzüntülü bir şekilde tasvir edilmesi ideal ölçülere uygun kadının mutlu, kendinden emin, kendine güvenen, kilolu kadınların ise üzgün, endişeli olduğu yönünde mesajlar içermektedir. Kadının bedeninin esas alındığı bu tür görseller kadını salt bedene indirgeyerek onu görsel bir nesne olarak konumlandırmakta dolayısıyla da toplumsal cinsiyet eşitsizliğini beden sömürüsü üzerinden pekiştirmektedir.

Sabah gazetesinde yer alan bazı sağlık haberlerinde yaz aylarında özellikle fit bir vücuda sahip olmak gerekliliğine dikkat çekildiği görülmektedir. “YAZA FİT BİR VÜCUTLA BAŞLANGIÇ YAPMANIN PÜF NOKTALARI (Sabah’la Günaydın, 11.06.2019)” Yaz aylarında vücudun daha ince kıyafetlerle kapatılması dolayısıyla da görüntü ve görünümün önem kazanması nedeniyle fit vücuda dikkat çekilmesi sağlık haberlerinin sağlıklı olmanın ötesinde imaj yaratmaya yönelik iletiler taşımasına neden olmaktadır. Ayrıca bu tür sağlık haberlerinde büyük oranda ideal ölçülerde, mutlu, kendinden emin kadın görselleri kullanılmaktadır. Kadının ideal ölçülerde olması gerektiğine yönelik iletiler taşıyan bu tür sağlık haberleri toplumsal cinsiyet eşitsizliği

noktasında sorunlu bir yapıdadır. Zira kadının bu tür sağlık haberlerinde birey olma kimliği, sağlığı geri planda kalmakta kadın bedeniyle ön plana çıkmaktadır.

Yaşam 1 AĞUSTOS 2019 PERŞEMBE 05

Dr. HALİT YEREBAKAN

SAĞLIKLI GÜNLER...

halitdryerebakan.com Twitter: @DrYerebakan

Kas ve eklemlerinizi fibromiyaljiden koruyun!

Eklemlerinizde ya da kaslarınızda ne sıklıkla ağrılar hissediyorsunuz? Uyusanız da uykunuz almadan kalktığınız, gün içerisinde kendinizi fazla yorgun hissettiğiniz oluyor mu? Yaşanan bedensel ağrılar ve zihinsel stresin sebebi fibromiyalji olabilir... Fibromiyalji, günümüzde milyonlarca insanın ortak problemi haline gelen kompleks ağrılar dizisidir. Hastalık, genelde 25-55 yaş arası kadınlarda görülür. Yaşam ilerlemesiyle birlikte görülme sıklığında artış gözlenir. Teşhisi zor bir hastalıktır ve kişinin günlük rutinlerini dahi yerine getirmesini zorlaştırarak hayat kalitesini ciddi oranda düşürür. Fibromiyalji, alleden geçişli bir hastalıktır, yani genetik faktörler rol alıyor olabilir. Yakın akrabalarınızda bu hastalık mevcutsa, risk daha yüksektir.

DEPRESYON TETİKLİYOR

Olasılık olarak değerlendirildiğinde semptomlar düşük düzeyde serotonin, azı eğilimin düşük olması, kan akımında kaslarda anormallik, viral veya diğer enfeksiyonlardır.

Fibromiyalji hastalarının çoğunda çeşitli zihinsel sağlık sorunları da vardır. Bunlar yeme bozuklukları, anksiyete ve depresyondur. Sürekli olarak ağrı, halsizlik ve yorgunluk gibi durumların görülmesi kişiyi depresif bir hale sokmakla beraber iltihabın da kasılmasıyla yol açılır. Tedavi edilmesi için kronik bir duruma gelmesi mümkündür.

Fibromiyalji'de birçok belirtinin görülmesiyle birlikte en sık görülen belirtili ağrı ve yorgunluktur. Vücudun çoğu kas ve eklem bölgesinde çeşitli ağrılara yol açmaktadır. Genellikle omuz ve boyun bölgesinde ağrı daha fazla hissedilir. Vücut zamanla hassas bir hale bürünür ve en ufak temastan bile acı duymaya başlayıp hassaslaşır. Bununla beraber fibromiyalji hastalarında ileri derecede yorgunluk görülür; kişi, uykudan uyandı-ğında bile kendini hiç dinlenmemiş gibi yorgun hisseder.

BESLENME VE UYKU DÜZENİ ÖNEMLİ

Fibromiyalji'den şu basit yollarla korunabilirsiniz:

- Stresten kaçınarak
- Sağlıklı beslenmek ve düzenli uyuyarak
- Havasız ortamlardan kaçınıp, bol oksijenli yerlerde zaman geçirerek
- Spor yaparak
- Sigara içilen ortamlardan uzak durarak

TEŞHİS

TEŞHİS zor olabilir bir hastalıkta. Herhangi bir test yoktur. Ağrılar ve semptomlar hafifli-karşılıklı ve belirli durumlarda yoğunlaşarak tespit edilir. Eğer hastanın daha önceden bilinen ve bu semptomları yaşayabildiği bir hastalığı varsa, fibromiyalji olma ihtimali yüksektir. Diğer belirtilerde bu durumu desteklerse teşhis konulur.

TEDAVİ

TEŞHİS destekleyicidir. Tedavisi zor bir hastalıktır çünkü nedeni bilinemeyen bir dizi semptomları yönetmeyi amaçlar. Birçok tedavi yöntemi vardır. Akut yapıda-cek ağrıları programla kasları güçlendirmek, masajla serbestleşen kasları ve eklemeleri ağrıdan uzak tutmak, fizikoterapi, akupunktur bu tedavilerden bazılarıdır. Bu tedavi yöntemlerini doktor gözetiminde yapmanız yararlı olacaktır.

Görsel 3.63. Sabah Gazetesi Kas ve Eklem Sağlığıyla İlgili Haber Görseli

Kaynak: Sabah'la Günaydın, 01.08.2019

Sabah gazetesinde ağrıyla ilgili sağlık haberlerinde ağrıyı temsilen kadın görsellerinin kullanıldığı görülmüştür. Yukarıda görseli bulunan 01.08.2019 tarihli Sabah gazetesinin “Sabah’la Günaydın” ekinde yer alan “Kas ve eklemlerinizi fibromiyaljiden koruyun!” başlıklı sağlık haberinde ağrıyı temsilen bir kadın görselinin kullanıldığı görülmektedir. Ağrının bir zafiyet sonucu olduğu göz önüne alındığında ağrıyı temsilen kadın görsellerinin kullanılması kadın bedeninin zayıf gösterilmesine neden olmaktadır.

Kaynak: Sabah'la Günaydın, 12.09.2019

Kaynak: Sabah, 18.10.2019

Sabah gazetesinde de uykuyla ilgili haberlerde kadın görseli kullanıldığı tespit edilmiştir. Uyku kavramı kadın, erkek tüm bireyleri ilgilendirmesine rağmen uykuyla ilgili haberlerde kadın görselinin kullanılması eleştiriye açık bir konudur. Uykuyla ilgili sağlık haberlerinde yalnızca kadın görsellerinin kullanılması olumsuz anlamlar içermektedir. Bu anlamlardan birkaçı kadının uykuya düşkün dolayısıyla da tembel olduğu, uykusuzluk sorunun yalnızca kadınlara ait olduğu şeklinde sıralanabilir. Bu anlamlar da cinsiyetçi bakış açısını güçlendirmektedir.

Görsel 3.66. Sabah Gazetesi Türk Kadın Doktorun Tıp Alanındaki Başarısıyla İlgili Haber Görseli

Kaynak: Sabah, 01.05.2019

Gazetede kadın doktorların tıp alanındaki başarılarına da az sayıda da olsa değinildiği görülmüştür. Bu tür haberlerde herhangi bir cinsiyetçi bulguya rastlanmamıştır. “Metastazı çözümlledi” başlığıyla verilen haberde Dr. Sıla Özdemir adlı kadın Türk doktorun başarısı anlatılmaktadır. Yukarıda görseli de verilen haberde herhangi bir cinsiyetçi unsura rastlanmamıştır. Dolayısıyla ilgili haberde toplumsal

cinsiyet eşitsizliğine duyarlılık söz konusudur. Öte yandan haberin gazetenin dördüncü sayfasında yer alması ve habere küçük bir alan ayrılması eleştiriye açık bir konudur.

3.12. SAĞLIK HABERLERİNİN ÜRETİM SÜRECİNDE CİNSİYETÇİLİĞE YOL AÇAN PRATİKLERİN GÖRÜŞME TEKNIĞIYLA ORTAYA KONULMASI

Çalışmada şimdiye kadar sağlık haberlerinde yer alan cinsiyetçi unsurlar detaylı bir şekilde ele alınmıştır. Çalışmanın bu kısmında sağlık haberlerinin üretim sürecinde cinsiyetçi inşalara yol açan pratiklerin neler olduğuna yönelik araştırma sorusunun cevabına çeşitli ulusal gazetelerde görev yapan ve daha önce sağlık muhabiri olarak çalışmış muhabirlerle yapılan görüşme sonucu ulaşılmaya çalışılmıştır. Bu şekilde çalışmanın kalitesinin artırılması ve bütüncül bir bakış açısıyla konunun tüm yönleriyle ortaya konulması amaçlanmıştır. Örneklem olarak olasılığa dayalı olmayan örnekleme türlerinden olan ve temel mantığı “tanımlanmış bir evrende bir birimi araştırma ölçütlerine uygun olan belirli özelliklerine göre başlangıç birimi olarak belirlemek ve ardından bu birimle türdeş özelliklere sahip diğer birimlere ulaşma”ya (Taylan, 2015: 79) dayanan kartopu örnekleme tekniği seçilmiştir. Bu bağlamda İstanbul ve Ankara illerinde, ulusal basında farklı gazetelerde görev yapan sekiz muhabir araştırmanın örneklemini oluşturmaktadır. Araştırmada veriler araştırmacı tarafından geliştirilen görüşme formu yolu ile bireysel görüşme şeklinde toplanmıştır.

Çalışmada görüşme sırasında ses kaydı olarak saklanan veriler, betimsel analiz tekniğiyle önceden hazırlanan sorulara göre özetlenmiş ve yorumlanmıştır. Bu bağlamda öncelikle elde edilen veriler düzenlenmiş, sonrasında bulgular açıklanmış ve yorumlanmıştır. Çalışmada görüşme yapılan muhabirlerin isimleri ve çalıştıkları kurumları gizli tutulmuştur. Muhabirlerin kolektif kimliklerini anlamaya yönelik bilgiler ise aşağıdaki tabloda sunulmuştur.

Tablo 3. 9. Çalışma Kapsamında Görüşlerine Başvurulan Muhabirlere İlişkin Bilgiler

	Statüsü	Cinsiyeti	Yaşı	Eğitimi	Çalışma Süresi
Katılımcı 1 (K1)	Muhabir	Erkek	40	Yüksekokul	16
Katılımcı 2 (K2)	Muhabir	Erkek	35	İletişim Fakültesi	10
Katılımcı 3 (K3)	Muhabir	Kadın	33	İletişim Fakültesi	8
Katılımcı 4 (K4)	Muhabir	Kadın	32	Açıköğretim Fakültesi	7
Katılımcı 5 (K5)	Muhabir	Kadın	28	İletişim Fakültesi	6
Katılımcı 6 (K6)	Muhabir	Erkek	28	İletişim Fakültesi	6
Katılımcı 7 (K7)	Muhabir	Kadın	27	İletişim Fakültesi	5
Katılımcı 8 (K8)	Muhabir	Kadın	26	İletişim Fakültesi	3

Tablodan da anlaşılacağı üzere görüşme yapılan sekiz muhabirden üçü erkek, beşi ise kadındır. Bu durum sağlık haberciliğinin daha çok kadınlara göre olduğu, diğer alanlara göre daha kolay görüldüğünün bir sonucu olarak değerlendirilebilir. Muhabirlerin beşi aktif olarak sağlık muhabirliği yapmaya devam etmektedir. Diğer üç muhabir geçmişte sağlık muhabiri olarak çalıştıklarını ifade etmişlerdir.

3.12.1. Bulgular ve Yorumlar

3.12.1.1. Cinsiyetçiliğe Yol Açan Haber Üretim Pratikleri

Çalışmada sağlık muhabirlerine ilk olarak “Sağlık haberlerinde toplumsal cinsiyet eşitsizliğine yol açan haber üretim pratikleri nelerdir?” sorusu yöneltilmiştir. Bu soruya katılımcıların verdikleri cevaplar analiz edildiğinde beş katılımcının özellikle, seçim, yeniden seçim, ayıklama, çerçeveleme gibi kavramlara vurgu yaptığı görülmüştür (K1,K3,K5, K6, K8) . Bir muhabir bunlara ek olarak öne çıkarma ve biçimlendirme kavramlarını eklemiştir (K2). İki katılımcı özellikle seçim, eleme ve çerçeveleme kavramlarına vurgu yapmıştır (K4, K7). Ayrıca katılımcıların tamamı bu soruya ortak görüş bildirerek haber üretim aşamasında görevli kişilerin anlayışının toplumsal cinsiyet anlayışına yol açtığını belirtmişlerdir. Onlara göre sağlık haberlerinde toplumsal cinsiyet anlayışının olması tamamen bir anlayış sorunudur. Bu konuda K3 kodlu katılımcı şunları söylemektedir:

- “Sağlık muhabirleri diğer muhabirler gibi çeşitli kaynaklardan haber toplar. Bu haberler yayın öncesinde, çeşitli aşamalarda değişikliğe uğrar. Haberin bazı kısımları kırpılır, başlık değiştirilir, fotoğraflar arasından seçim yapılır. Aslında haberin her aşamasında muhabirin elde ettiği haber değişikliğe uğrar. Aslında bunlar rutin uygulamalardır. Duruma toplumsal cinsiyet açısından bakıldığında burada esas olan haber üretim süreci değil bu sürece etki eden anlayışlar bütünüdür. Haber tabi ki seçilir, ayıklanır, biçimlendirilir. Esas olan bu haberlerin hangi bakış açısıyla biçimlendirildiğidir. Sağlık haberlerinde toplumsal cinsiyet anlayışının görülmesi de bu durumun bir sonucudur.”

K3 kodlu muhabirin açıklamaları esas alındığında sağlık haberlerinde cinsiyetçiliğe yol açan haber üretim pratiklerinden ziyade haberlerin hangi bakış açısıyla biçimlendirildiği üzerinde durulmaktadır. Başka bir ifadeyle esas olan haber üretim pratikleri değil bu pratiklerin hangi bakış açısıyla ele alındığıdır. Bu nokta son derece önemlidir. Zira toplumsal cinsiyet anlayışı tamamen kültürel, toplumsal bir olgudur. Bu olgunun kültürel ve toplumsal oluşu hayatı boyunca çeşitli sosyalizasyon süreçlerinden geçen bireylerin bakış açılarına yansımaktadır. Bireylerin bakış açılarının pozitif anlamda değişmesi toplumsal cinsiyet olgusunun iyi anlaşılmasını gerektirmektedir. Bu noktada da gazete çalışanlarına bu konuya yönelik eğitim verilmesi gerekliliği ortaya çıkmaktadır.

K7 kodlu katılımcı haber seçimi konusunda;

- “Bir şeyleri seçerken, ayıklarken, çerçevelerken diğer her şeyi dışarıda bırakıyorsunuz. Sağlık haberlerinde toplumsal cinsiyet eşitliğini gözetmek de dışarıda kalan konulardan birisi. Seçimi kim yapıyor diye sorulacak olursa, aslında seçim eşik bekçileri tarafından yapılıyor. Seçim muhabiri aşan bir konu. Muhabir yalnızca haber toplar. Bu konu üzerinde ayrıca durmak gerekiyor. Seçimi yapan eşik bekçileri toplumun beklentilerini, kültürünü, anlayışını bu seçime yansıtır.” diyerek sağlık muhabirlerinin rolünün yalnızca haber toplamak olduğunu asıl sorumluluk sahiplerinin ise eşik bekçileri olarak nitelendirdikleri kişiler olduğunu bildirmiştir. Muhabirin bu açıklamaları dikkate alındığında medyada toplumsal cinsiyetle mücadele konusunda yalnızca muhabirlerin değil tüm çalışanların, özellikle de eşik bekçilerinin hassasiyet göstermesi gerekliliğini göstermektedir. Burada da yine medya çalışanlarına yönelik toplumsal cinsiyet anlayışıyla ilgili eğitim verilmesi gerekliliği ortaya çıkmaktadır.

Görüşme yapılan katılımcıların üçü (K1, K3 K8) haberlerin seçiminde, çerçevelenmesinde doğrudan doğruya haberin kültürle olan ilişkisine vurgu yapmaktadır. Bu katılımcılara göre toplumda yerleşmiş kültürde cinsiyetçi bir ayrım olduğunu, kültürden beslenen haberin de içeriğinde bu ayrıma yer verdiğini belirtmektedir. Bu konuda K1 kodlu katılımcı;

- “Cinsiyetçi ayrımcılık kültürel anlayışın bir parçası. Geleneksel kültürde var olan kadın ve erkek anlayışı haberde de kendini gösteriyor. Hepimiz belli bir kültürden geçiyoruz, o kültürün alışkanlıklarıyla yaşıyoruz. Haberlerdeki cinsiyetçi bakış açısı da kültürün bir yansıması. Doğru mu? Değil. Esas olan toplumsal cinsiyet konusunda tüm gazete çalışanlarına eğitim verilmesi. Bu konuda eğitim verilirse sağlık haberlerindeki bu sorun da ortadan kalkar.” diyerek sağlık haberlerinde var olan cinsiyetçi unsurların kültürün bir parçası olduğunu, bu sorunun ancak eğitimle üstesinden gelinebileceğini bildirmektedir. K8 kodlu katılımcı da haberin kültürle olan ilişkisine değinerek şunları söylemektedir:

- “Habere konu bilgi veya olay doğrudan ya da dolaylı olarak kültürle ilişkili olmaktadır. Hangi tür haber olursa olsun içinde kültürel öğeler taşımaktadır. Sağlık haberlerinde de bu gerçek söz konusudur. Cinsiyetçi anlayış da kültürel bakış açısının bir yansıması. Dolayısıyla da bu bakış açısı haberin içeriğinde güçlü bir şekilde yer alabiliyor. Aslında

bir bilgi ya da olay habercilik süzgecinden geçtiği gibi ait olduğu kültürün süzgecinden de geçmekte.”

Sorulan soruya, sekiz katılımcının verdiği yanıtlar analiz edildiğinde katılımcılar sağlık haberlerinde cinsiyetçi inşaların yer almasında rol oynayan başlıca faktörlerin seçim, yeniden seçim, ayıklama, öne çıkarma, biçimlendirme olduğunu söylemişlerdir. Ayrıca sağlık haberlerinde cinsiyetçi bakış açısının kültürü yansıttığı bu durumun da ister istemez sağlık haberlerinde cinsiyetçi iletilerin yer almasına sebep olduğu ifade edilmektedir. Toplumsal cinsiyet olgusunun kültürle doğrudan ilişkili, kültürün bir toplumun yaşam biçimi olması ve medya içeriklerinin de kültürden bağımsız olamayacağı düşünüldüğünde toplumsal cinsiyetle mücadelenin siyasi, toplumsal, medya alanında topyekûn bir mücadeleyi gerekli kıldığı söylenebilir. Zira kültürel olgular değişim ve dönüşüm potansiyeline sahiptir. Bir zamanlar kültürün bir parçası olan düşünce ve anlayışlar bir başka zamanda kültürel olmakta çıkarak tarihin bir dönemine ait düşünce ve anlayışlar parçası haline gelebilirler. Bu değişim de ancak topyekûn mücadeleyle gerçekleştirilebilir.

3.12.1.2. Sağlık Haberlerinin Seçimi

Araştırmada katılımcılara ikinci olarak, “Sağlık haberlerinin seçiminde etkili olan unsurlar nelerdir? Sağlık haberleri hangi haber değerleri çerçevesinde seçilmektedir?” sorusu yöneltilmiştir.

“Sağlık haberinin seçiminde etkili olan unsurlar nelerdir?” şeklindeki soruya katılımcıların tamamı medyanın yayın anlayışı şeklinde cevap vermiştir. Sosyal ve kültürel anlayışlar (K1, K5, K8), gazetecilik meslek anlayışı (K2, K3, K5, K6), ideolojik yönelimlerin de (K1, K2, K4, K7, K8) sağlık haberlerinin seçiminde etkili olduğu belirtilmiştir. K1 kodlu katılımcı reklama olan bağımlılığın da sağlık haberlerinin seçiminde önemli olduğunu ifade etmiştir.

“Sağlık haberleri hangi haber değerleri çerçevesinde seçilmektedir?” şeklinde sorulan soruya katılımcıların tamamı güncellik, ilginçlik, ilgi çekicilik, önemlilik, haberin anlamlı olması şeklinde ortak bir cevap vermişlerdir. Bunlara ek olarak sosyal ve kültürel yakınlık (K7), haberin anlamlı olması (K2) verilen cevaplar arasındadır. K5 kodlu katılımcı bunlara ilave olarak sağlık haberinin olumsuzluk içermesini eklemiştir.

Katılımcıların tamamı haber seçiminde ilginçlik ve ilgi seçiciliğin daha fazla rol oynadığı üzerinde durmuştur. Katılımcılar, ilginçlik ve ilgi çekicilik değerleri kapsamında seçilen sağlık haberlerinin ister istemez cinsiyetçi ifade ve görsellere neden olduğunu ifade etmişlerdir. K4 kodlu katılımcı bu konuda;

- “İlgincilik ve ilgi çekiciliğin sağlık haberlerinin seçiminde ön planda olması o haberin magazinél bir içerik kazanması anlamına da gelir. Sağlık haberlerine magazinél öğelerin girmesi o haberin ciddiyetinin bozulması anlamına gelir. Bu tür haberlerde bol bol fotoğraflar kullanılır. Kullanılan fotoğrafların birçoğu da yarı çıplak kadın görüntüsü içerir. Bu haberlerde güzelliğe, zayıflığa, estetiğe vurgu çok görülür. Bu tür haberlerde de görüleceği gibi cinsiyetçi anlayışlar ön plandadır.” diyerek aslında ilginçlik ve ilgi çekiciliğin sağlık haberlerinin seçiminde ön planda olmasının sağlık haberlerinde cinsiyetçi ifade ve görsellerin yer almasına neden olduğunu bildirmektedir.

K2 kodlu muhabir, “aslında halk ilgi çekici haberleri okumak istiyor, böyle haberlere yöneliyor. İki cins arasındaki kültürel benzerlik ve farklılıklar da ilgi çeken bir nokta.” diyerek sağlık haberlerinde yer alan cinsiyetçi inşaları bir bakıma olumlayıcı yaklaşım ortaya koyuyor.

Sağlık haberlerinin seçiminde özellikle ilginçlik ve ilgi çekicilik unsurlarının ön planda olması sağlık kavramının özüne aykırı olduğu gibi sağlık haberlerinde toplumsal cinsiyet anlayışının yerleşmesine de zemin hazırlamaktadır. Sağlık haberlerinde esas olan ilginçlik ve ilgi çekicilik değil sağlık konusunda yeni gelişmeleri, bilgileri halka en doğru şekilde aktarmaktır. Sağlık haberlerinde ilginçlik ve ilgi çekiciliğin başlıca unsurlar olması sağlık haberlerinin esas işlevinden uzaklaşmasına neden olabilir. Zira bazen ilgi çekicilik adına haberler magazinél bir boyuta bürünebilmekte bu da sağlık haberlerinin magazinleşmesine neden olabilmektedir. Bu durumda da sağlık haberlerinde toplumsal cinsiyet unsurlarının olması kaçınılmazdır.

3.12.1.3. Sağlık Haberlerinin Biçimlendirilmesinde Dikkat Edilen Unsurlar

Araştırmada üçüncü olarak muhabirlere “Sağlık haberlerinin biçimlendirilmesinde hangi unsurlara dikkat edilmektedir?” sorusu yöneltilmiştir. Katılımcılar bu soruya, teknik kelimelerin mümkün olduğu kadar az kullanılması (K1,K2,K4,K5,K8), çok uzun cümleler kullanılmaması (K1,K2,K3,K4, K5, K7), haberde belirgin noktaların ön plana

çıkması (K1, K3, K6, K7, K8), anlaşılır ve açık dil kullanılması (K1, K2, K3, K4, K5, K6, K7, K8), sağlık haberinin ilgi çekebilmesi açısından görsel malzeme kullanımı (K2, K3, K5, K8), görsel malzemenin haberin içeriğiyle uyumlu olması (K7, K8), sıfat kullanırken dikkatli olunması (K1, K2, K3, K5, K6, K8), haberde herhangi bir kişi ya da grubu rencide eden, küçük düşüren ifade kullanılmaması (K1, K2, K3, K5, K7, K8) şeklinde cevap vermişlerdir. Muhabirler sağlık haberlerinde tarafsızlık ve nesnelliğin olması gerektiği şeklinde görüş bildirirken, özellikle toplumsal cinsiyet eşitliği bağlamında bunun pek mümkün olmadığını söylemişlerdir. Bu görüşler çerçevesinde sağlık haberlerinde toplumsal cinsiyet eşitliği bağlamında nesnellik adına bir hassasiyet olmadığını söylemek mümkündür.

K2 kodlu katılımcı, “Bir haberi biçimlendirirken etik ilkelere özellikle dikkat etmek gerekir. Toplumsal cinsiyet eşitliği de aslında gözetilmesi gereken bir etik ilke. Ama uyuluyor mu? Bence uyulmuyor. Bu anlamda sağlık haberlerinin tarafsızlık ve nesnelliğine de gölge düşüyor.” şeklinde görüş bildirirken K5 kodlu katılımcı: “Haberin biçimlendirilmesinde teknik kelimeleri mümkün mertebe az kullanmak, açık, anlaşılır dil kullanımı, çok uzun dil kullanmamak, görsel malzeme kullanmak gibi klasik ve bilinen ilkeler kullanılır. Bunların dışında da uyulması gerekli kurallar vardır. Mesela etik değerlere uygunluk olmalıdır. Ya da seçilen bir görselin hukuka aykırı olmaması gerekir. Yani biri o görsel için size dava açmamalı. İşin hukuksal boyutuna açıkçası etik boyutundan daha çok özen gösterilir her zaman. Niye? Çünkü hukuk kurallarına aykırı davranırsanız bir yaptırımla karşılaşsınız. Ama etik öyle değil. Etik kuralların ihlali bazen çok fazla umursanmıyor. Bu durumu toplumsal cinsiyet açısından değerlendirecek, esasen cinsiyet eşitliği de insani bir değer, etik ilke. Bir gazeteci haberlerde ayrımcılık yapamaz. Bu çeşitli ilke ve kurallarla sabittir. Ama konu toplumsal cinsiyet ayrımcılığı olunca durum maalesef öyle olmuyor. Sağlık haberlerinde bu durumu açıkça görebilirsiniz. Keskin bir cinsiyetçi ayrımcılık söz konusu. Özellikle görsellerde. Açıkçası bu konuda ben gerek sağlık haberlerinde gerek de diğer haberlerde sıkı bir denetim olması gerektiğini düşünüyorum. Bu denetimin de gazetenin kendi bünyesindeki kişiler tarafından yapılması gerektiğini düşünüyorum. Sorun bence kaynağında çözülür. Zaten biçimlendirmeyi yapanlar sorunun kaynağını teşkil ediyor.” şeklinde görüş bildirmektedir.

Sağlık haberlerinde toplumsal cinsiyet eşitsizliğiyle mücadele edilebilmesi için bu haberlerin nesnel, tarafsız, toplumsal cinsiyet eşitliğine duyarlı bir anlayışla hazırlanması gerekliliği açıktır. Bu gereklilik tüm katılımcılar tarafından dile getirilmektedir. Eğer sağlık haberleri bu çerçevede hazırlanırsa hem sağlık hem de haber kavramlarının içerdiği anlamsal değerler vücut bulur hem de sağlık haberleri toplumsal cinsiyet eşitsizliğiyle mücadeleye önemli bir katkı sağlar. Aksi takdirde sağlık ve haber kavramlarının içerdiği anlamlar havada kalacağı gibi, sağlık haberleri toplumsal cinsiyet eşitsizliğini pekiştiren bir araç haline gelecektir.

3.12.1.4. Fotoğraf Kullanımında Dikkat Edilen Unsurlar

Araştırmada dördüncü olarak katılımcılara “Sağlık haberlerinde fotoğraf kullanılırken hangi unsurlara dikkat edilmektedir? Sağlık haberlerinde neden genellikle kadın fotoğrafları kullanılmaktadır?” şeklinde bir soru yöneltilmiştir.

Bu soruya ilişkin katılımcılar, fotoğrafın haberin içeriğiyle uyumlu olması (K1, K2, K3, K4, K5, K6, K7, K8), haber hakkında bilgi içermesi (K1, K2, K3, K4, K5, K6, K7, K8), haberi desteklemesi, güçlendirmesi (K1, K2, K3, K4, K5, K6, K7, K8), fotoğrafın doğal olması (K5) gerekliliği şeklinde büyük çoğunlukla ortak görüş bildirmişlerdir. Bunun yanı sıra katılımcıların tamamı fotoğrafın özellikle ilgi çekici olmasına özen gösterildiğini belirtmektedirler. Ayrıca sağlık haberlerinde kullanılan fotoğrafların konuya göre değişiklik gösterdiği söylenmektedir (K1, K3, K4, K7, K8). Özellikle güzellik, estetik, beslenme, diyet gibi konularda ideal vücut ölçüsünde olduğu düşünülen kadın fotoğraflarının tercih edildiği tüm katılımcılar tarafından ifade edilmektedir. Bu konuların genellikle kadınların ilgisini çekmesi (K1, K4, K5, K7, K8) ve haberle aktarılmak istenen bilgilerin daha çok kadınlara hitap etmesi (K1, K2, K4, K5, K7, K8) nedeniyle kadın fotoğrafların kullanıldığı söylenmiştir. Bu konuların dışında da sağlık haberiyle aktarılan bilgilerin kadın fotoğrafı üzerinden daha estetik iletilmesi nedeniyle kadın fotoğraflarının genelde tercih edildiği ifade edilmektedir (K3). K3 kodlu katılımcı bu konuda şunları söylemektedir:

- “Sağlık haberlerinde genellikle kadın fotoğraflarının kullanılması aslında haberin konusuyla alakalı bir durum. Sağlık haberlerinde genellikle güzellik, estetik, beslenme, diyet gibi popüler olan ve halkın gündeminden düşmeyen konular işlendiği için ve bu

konular da genellikle kadınların ilgisini çektiği için bu tür haberlerde büyük oranda kadın fotoğrafı kullanılır. Diğer sağlık konulu haberlerde de bir prostat haberi gibi erkekleri ilgilendiren haberler hariç, haberin içerdiği bilgiler kadın görseliyle daha estetik aktarılmaktadır. Bu nedenle sağlık haberlerinde kadın fotoğrafı özellikle kullanılır.”

K6 kodlu katılımcı ise sağlık haberlerinde genellikle kadın fotoğraflarının kullanılmasını “kadın vücudunun erkeğe nazaran daha estetik olması ve bu nedenle haberin okunabilirliğini artırması” şeklinde açıklamaktadır.

Bu soruya sağlık muhabirlerinin verdikleri cevaplar analiz edildiğinde, sağlık haberlerinde kullanılan fotoğrafların özellikle ilgi çekici olmasına özen gösterildiği, kadın vücudunun daha estetik olması ve haber içeriğinin kadın fotoğrafıyla daha estetik şekilde aktarıldığı, kadın fotoğraflarının sağlık haberinin okunabilirliğini artırdığı görülmüştür. Bu anlayış sağlık haberlerinde ister istemez toplumsal cinsiyet anlayışının yer almasına neden olacaktır. Haber içeriğinin kadın fotoğrafıyla daha estetik aktarıldığının belirtilmesi kadın bedeninin bir nesne durumuna indirgenmesi anlamını ihtiva etmektedir. Ayrıca kadın bedeninin estetik bir değer olarak sağlık haberlerinde ön plana çıkması kadın kimliğinin silikleşmesine neden olacaktır. Ayrıca muhabirlerin açıklamaları toplumsal cinsiyet konusuna hassasiyet göstermediklerine işaret etmektedir.

3.12.1.5. Sağlık Haberlerinde Kadın Sağlığı

Araştırmada beşinci olarak muhabirlere “Sizce sağlık haberlerinde kadın sağlığı konusuna yeterince yer verilmekte midir? Yoksa kadınlar sınırlı konularda mı sağlık haberine konu olabilmektedirler?” sorusu yöneltilmiştir.

Bu soruya muhabirlerin verdikleri cevaplar analiz edildiğinde muhabirlerin çoğunlukla benzer görüşler bildirdikleri, kadınların sağlık haberlerinde yeterince yer alamadığı, kadınların genellikle güzellik, estetik, bakım, gebelik, annelik, çocuk bakımı şeklinde sağlık haberlerinde yer alabildiği görülmektedir.

Bu soruya K2 kodlu katılımcı;

- “Sağlık esasen çok geniş bir konu potansiyeline sahiptir. Fakat bunun sağlık haberlerine yansımaları sınırlı konular çerçevesinde olmaktadır. Çünkü haberin bir seçim sürecinden geçmesi ve bu süreçte kamuoyunun beklentileri, ilgi çekicilik ve ilginçlik gibi haber değer etmenlerinin baskın rol oynaması, okuyucuların genellikle, özellikle de

kadınların, güzellik, estetik, annelik, gebelik gibi kavramlara yönelik ilgisi kadınların sağlık haberinde sınırlı sayıda yer almasına neden olmaktadır.” şeklinde görüş bildirmiştir. K2 kodlu katılımcının bu açıklaması göz önüne alındığında kadınların sağlık haberlerinde yeterince yer alamamasının nedenleri haberin bir seçim süreci olması, kamuoyunun beklentileri, ilgi çekicilik ve ilginçlik gibi haber değer etmenleri, kadınların güzellik, estetik, annelik, gebelik gibi konulara olan ilgisi ön plana çıkmaktadır. Bu bakış açısı medyanın sorumluluğu dışarıda bırakmaktadır. Özellikle kadınların beklentilerinin bu yönde olmasının vurgulanması sorumluluğun kadınlara yöneltilmesi anlamına gelmektedir. Bu durum sağlık alanında cinsiyetçiliğinin sonucu olarak sağlık hakkını kullanma, sağlık hakkına erişim gibi olumsuzluklardan etkilenen kadınların doğrudan sorumlu tutulması anlamına gelir ki bu da cinsiyetçilikle mücadelede açısından sorunlu bir anlayıştır.

K7 ve K8 kodlu katılımcılar toplumsal cinsiyetle mücadele noktasında medyanın da önemli bir rolü olduğunu, medyanın kadınların sağlık haberlerinde daha fazla konuda ve nitelikte yer almasını sağlayarak sağlık haberlerindeki cinsiyetçi bakış açısıyla mücadelede önemli bir katkıda bulunabileceği ifade etmektedirler.

Kadın sağlığına yeterince yer verilmemesi ve kadın sağlığının güzellik, estetik, annelik, gebelik gibi sınırlı konular çerçevesinde gazetelerde yer bulması kadın sağlığına yeterli önemin verilmediği göstermektedir. Zira kadın sağlığı çok geniş bir konu alanına sahiptir. Kadın sağlığının sınırlandırılması, kadınların sağlık hakkına erişiminin de sınırlandırılması anlamına gelir.

3.12.1.6. Kaynak Seçiminde Dikkat Edilen Unsurlar

Araştırmanın altıncı sorusu “Sağlık haberlerinde kaynak seçiminde hangi unsurlara dikkat edilmektedir? Haberin konusuna göre (örneğin kadın sağlığıyla ilgili bir haberde) kaynağın cinsiyeti, uzmanlık alanı dikkate alınmakta mıdır?” şeklinde düzenlenmiştir.

Katılımcıların tamamı kaynak seçiminde dikkat edilen unsurlara haber kaynağının her şeyden önce güvenilir olması, konusunda uzman, bilgili olması şeklinde cevap vermişlerdir. K1 kodlu katılımcı kaynağın kamuoyu tarafından bilinen, tanınan olmasına özen gösterildiğini söylemiştir. Kaynağın cinsiyetinin ve uzmanlık alanının dikkate

alınması şeklindeki soruya katılımcıların tamamı kaynağın cinsiyetinden ziyade uzmanlık alanının önemli olduğu şeklinde ortak görüş bildirmişlerdir.

K4 kodlu katılımcı,

- “Haber kaynağı medya açısından çok önemlidir. Bir sağlık haberinin kaynağının konusunda uzman olması o haberin güvenilir olmasının en önemli göstergesidir. Yani önemli olan kaynağın uzman olması, güvenilir olması bunun dışında kaynağın cinsiyetinin bir önemi yoktur.” şeklinde görüş bildirmiştir.

K6 kodlu katılımcı “Kaynak seçiminde her zaman en önemli görülen unsur kaynağın güvenilirliğidir. Kaynak güvenilir ise cinsiyeti çok da önemli değil.” şeklinde görüş bildirmiştir. K3 kodlu katılımcı da “Esas olan kaynağın güvenilir, alanında uzman, yetkin biri olmasıdır. Cinsiyet kaynak seçiminde önemli bir unsur değildir.” şeklinde cevap vererek cinsiyetin kaynak seçiminde önemli olmadığını bildirmiştir. Diğer katılımcıların görüşleri de benzer şekildedir.

Kadın sağlığıyla yakından alakalı, kadınları ilgilendiren ve etkileyen sorunların bir kadın uzmanın bilgi ve deneyimleriyle aktarılmasının önemli olduğu düşünülmektedir. Zira kadın sağlığı ve hastalıkları doğrudan kadınları ilgilendirmektedir. Uzmanın kendisinin de bir kadın olmasının kadın sağlığı ve hastalıklarının değerlendirmesi, açıklanması noktasında, uzmanın kendi deneyimlerini de aktarabileceği dikkate alındığında önemli olduğu değerlendirilmektedir.

3.12.1.7. Alanında Uzman Muhabir Kullanımı

Araştırmada yedinci sorusunu “Sağlık haberciliği alanında uzman muhabir kullanılmakta mıdır? Muhabirlere toplumsal cinsiyet konusunda eğitimler verilmekte midir?” sorusu oluşturmaktadır.

Bu soruya katılımcıların dördü (K1, K4, K5, K7), “uzman muhabir kullanılmaktadır” şeklinde görüş bildirirken, dört katılımcı (K2, K3, K6, K8) sağlık alanında çok fazla uzman muhabir kullanılmadığını, sağlık muhabirliğinin muhabirlerin acemilik döneminin atlatıldığı bir alan olarak görüldüğünü belirtmektedir. K8 kodlu katılımcı “sağlık muhabirleri, genellikle bu alanda faaliyet göstermeye başladıktan sonra alanında uzmanlaşmaktadır.” şeklinde görüş bildirmiştir. K2 kodlu katılımcı ise bu konuda şunları söylemiştir:

- “Açıkçası sağlık muhabirliği uzmanlık alanı görülmekten ziyade işe yeni başlayan muhabirlerin acemilik dönemini atlattıkları bir alan olarak görülmektedir. Ben bunun örneğini çok gördüm. Yeni muhabir gelir birkaç ay sağlık muhabiri olarak çalışır. Sonra başka bir alana yönlendirilir. Sağlık muhabirliği esasen acemilik atlatılacak bir alan değildir. Bir sağlık muhabirinin tam anlamıyla uzmanlaşması için yıllara ihtiyaç var. Acemi bir sağlık muhabiri sağlık haberinin kalitesini düşürür. Haber kovalarken, röportaj yaparken etkin olamaz; gerekli soruları soramaz, gerekli bilgileri alamaz. Böyle olunca da haber ister istemez sorunlu olur. Toplumsal cinsiyet açısından da sorunlu olur, başka durumlar açısından da.”

“Muhabirlere toplumsal cinsiyet konusunda eğitimler verilmekte midir?” şeklindeki soruya ise katılımcıların tamamı benzer görüş bildirerek bu konuda kendilerine herhangi bir eğitim verilmediğini ifade etmişlerdir. K6 kodlu katılımcı kendisinin de kadın olduğunu, bu nedenle de bu konuya elinden geldiği kadar özen gösterdiğini ifade etmiştir.

Sağlık muhabirliği alanı özel uzmanlık gerektiren bir alandır. Bu nedenle de acemiliğin atlatılacağı bir alan olarak düşünülmemelidir. Zira sağlık haberleri çok sayıda kişinin ilgi duyduğu, çok sayıda kişiye ulaşan haberlerdir. Yanlış, eksik bir bilgi bireyleri olumsuz şekilde etkileyebilir. Öte yandan alanında uzman olmayan, sağlık muhabirliğini acemiliğin atlatıldığı bir alan olarak değerlendiren sağlık muhabirinin sağlık haberlerinde toplumsal cinsiyetle mücadele noktasında hassasiyet göstermesi de beklenemez. Bu nedenle sağlık haberciliğinde alanında uzman ve toplumsal cinsiyet konusunda bilinçli muhabirlerin kullanılması elzemdir.

3.12.1.8. Sağlık Haberlerinde Eşitlikçi Dil Kullanımı

Araştırmanın sekizinci sorusu “Sağlık haberlerinde kullanılan dil eşitlikçi bir anlayışla standardize ediliyor mu? Bu bağlamda cinsiyetçi dil kullanımlarının önlenmesine yönelik bir hassasiyet gösteriliyor mu?” şeklinde düzenlenmiştir.

Bu soruya katılımcıların üçü (K1, K3, K7) “sağlık haberlerinde kullanılan dilin eşitlikçi bir anlayışla kullanılmadığını” söylemiştir. İki katılımcı (K5, K8) “eşitlikçi dil kullanımına çok fazla uyulduğunu düşünmüyorum.” şeklinde cevap vermiştir. K6 kodlu katılımcı “Böyle bir anlayışın olduğunu söylemek zor.” şeklinde cevap vermiştir. K2

kodlu katılımcı “sağlık haberlerinde kullanılan dilin tam anlamıyla eşitlik içerdiğini düşünmüyorum. Gösterilen hassasiyet yalnızca ortalama durumda.” şeklinde cevap vermiştir. K4 kodlu katılımcı ise sağlık haberlerinde kullanılan dilin olması gerektiği gibi bir eşitlik içermediğini belirterek, “böyle bir durum olsa idi zaten şimdi sağlık haberlerinde toplumsal cinsiyet eşitsizliğini konuşmazdık.” şeklinde görüş bildirmiştir. Katılımcıların verdikleri cevaplar analiz edildiğinde sağlık haberlerinde kullanılan dilin eşitlikçi bir anlayışla standardize edilmediği anlaşılmaktadır.

“Sağlık haberlerinde cinsiyetçi dil kullanımlarının önlenmesine yönelik bir hassasiyet gösteriliyor mu?” şeklindeki soruya ise muhabirler birbirine benzer görüş bildirerek, bu konuya gereken hassasiyetin gösterilmediği belirtmişlerdir. K7 kodlu katılımcı,

- “Türkiye’de sadece sağlık haberciliği alanında değil, yazılan haberlerin çok büyük bir bölümünde cinsiyetçi bir dil hâkim. Eşitlikçi bir anlayışla hareket edilmemektedir.” şeklinde cevap vermiştir.

K5 kodlu katılımcı bu konuda şunları söylemiştir:

- “Bugün birçok haber türünde olduğu gibi sağlık haberlerine de baktığınızda kadının edilgen, bağımlı, zayıf, seksi, çekici, anne gibi toplumsal cinsiyet eşitsizliğiyle alakalı şekilde tasvir edildiğini görmekteyiz. Bu tasvirler görsel kullanımı ve dil kullanımıyla olmaktadır. Ve bu tasvirler kadının toplumsal cinsiyet rol ve kalıplarını anlatmaktadır. Yani toplumun kadından beklediği rolleri, kalıpları. Dolayısıyla cinsiyetçilikle alakalı kültürel bakış açısı dil yoluyla sağlık haberlerinde de tesis edilmektedir.”

K3 kodlu katılımcı sağlık haberlerinde dil kullanımıyla ilgili “Açıkçası sağlık haberlerinde toplumsal cinsiyet anlayışına yönelik dil kullanımına dikkat edildiğini söyleyemem. Bunun da temel sebebinin o haberin okunma kaygısı olduğunu söyleyebilirim.” şekilde görüş bildirmiştir. K1 kodlu katılımcı ise bu konuda şunları söylemektedir: “Birçok haberde olduğu gibi sağlık haberlerinde de dil kullanımına yeterince özen gösterildiğini söyleyemem. Özellikle de kadınların ilgisini çeken güzellik, diyet, estetik konulu haberlerde güzel, alımlı, çekici, seksi gibi sıfatlar kullanılabiliyor. Bu sıfatlar kadınların daha çok ilgisini çekiyor. Doğal olarak da haberin okunabilirliğini artırıyor.”

Sağlık haberlerinde eşitlikçi dil kullanımı toplumsal cinsiyet anlayışıyla mücadelede büyük önem taşımaktadır. Zira cinsiyetçi anlayışlar dil kullanımıyla sağlık haberlerinde inşa edilmektedir. Kadının birey kimliği, etkenliği dil yoluyla pasifize edilmekte, kadın sözcük, cümle seçimleriyle zayıf, düşkün, bağımlı, ikincil olarak tasvir edilmektedir. Seçilen sözcük ve cümleler kadına bakış açısının bir yansımasıdır. Bu yansıma şekli medya kuruluşunun kadına bakış açısını gösterdiği gibi, bu bakış açısının meşru gösterilmesi anlamına da gelir. Bu şekilde sağlık haberleri aracılığıyla cinsiyetçi anlayış pekiştirilir, yeniden inşa edilir. Bu nedenle sağlık haberlerinin eşitlikçi bir anlayışla standardize edilmesi ve kullanılan dilin de bu anlayışı yansıtmaması gerekmektedir.

3.12.1.9. Sağlık Haberlerinin Medyada Yer Alış Sıklığı ve Oranı

Araştırmanın dokuzuncu sorusu “Birinci sayfada sağlık haberlerine ne oranda yer verilmektedir? Sağlık haberleri genellikle hangi sayfalarda yer alır?” şeklinde düzenlenmiştir.

Bu soruya beş katılımcı (K3, K4, K5, K6, K8), “genellikle gündem olan konular ilk sayfada yer alır.” şeklinde cevap vermiştir. İki katılımcı (K1, K7), “kitleleri ilgilendiren ve gündem olan konular” şeklinde cevap verirken, K2 kodlu katılımcı, “sansasyonel, ilgi çekici ve gündem olan konular” şeklinde cevap vermiştir. K5 kodlu katılımcı bu konuda, - “Birinci sayfalarda günümüzde yaşadığımız Koronavirüs (Covid-19) salgını gibi kitleleri ilgilendiren ve gündem olan konular genellikle yer almaktadır. Onun dışında kalan ve belli bir kesimi ilgilendiren sağlık haberleri sansasyonel olmadığı sürece arka sayfalarda yer bulmaktadır.” şeklinde görüş bildirmiştir.

Sağlık haberlerinin genellikle hangi sayfalarda yer aldığı şeklindeki soruya katılımcıların yedisi (K1, K2, K3, K5, K6, K7, K8), iç sayfalar, arka sayfa ya da gazetenin özel eklerinde şeklinde cevap vermiştir. K4 kodlu katılımcı ise “iç sayfalarda ya da arka sayfada” şeklinde görüş bildirmiştir. Bu konuda K3 kodlu katılımcı şunları söylemiştir:

- “İlk sayfalarda genellikle gündemde olan, sansasyon içeren haberler yer alır. Bunun dışında kalan haberleri ya iç sayfalarda ya arka sayfada ya da gazetenin özel eklerinde yer alır. Sağlık haberleri de genellikle iç sayfada, arka sayfada küçük alanda ya da gazetenin özel eklerinde yer alır. Bazen de sağlık haberlerinin magazinел ağırlığı olan

eklerde yer aldığı görülmektedir. Bu eklerde yer alan sağlık haberleri genellikle güzellik, estetik konulu haberlerdir. Sağlık haberi genellikle sansasyon içermediği sürece ilk sayfalarda yer alamaz.” Sağlık muhabirinin bu açıklamalarından sağlık haberlerinin ilk sayfada yer alabilmesinin ön koşulunun sansasyon içermesi olduğu anlaşılmaktadır. Bu durum sağlık haberlerinde yeterince önem verilmediği şeklinde yorumlanabilir.

Elde edilen veriler değerlendirildiğinde sağlık haberlerine genellikle birinci sayfada yer verilmediği, sağlık haberlerinin genellikle iç, arka sayfalar veya özel eklerde yer alabildiği hatta sağlık haberlerinin bazen magazin el içeriği olan eklerde yer alabildiği görülmektedir. Bu veriler sağlık haberlerine yeterince önem verilmediğini göstermektedir. İlk sayfada bir haberin yer alma koşulları değerlendirildiğinde haberin gündemde olması, ilgi çekici olması, sansasyon içermesi gibi kriterler ön plana çıkmaktadır. İncelenen gazetelerden de elde edilen veriler göstermektedir ki yalnızca kadına şiddet sonucu hastaneye kaldırılan, vücudunun çeşitli yerlerinden yaralanan kadınlarla ilgili sağlık haberlerinin ilk sayfada yer alabildiği görülmüştür. Bu durum eleştiriye açık bir konudur. Toplumun yakından ilgi duyduğu sağlık haberlerinin sansasyon içermediği sürece ilk sayfalarda yer alamaması bu haberlere yeterince önem verilmediğini göstermektedir. Ayrıca sağlık haberlerinin özel eklerde ve özellikle magazin el niteliği olan eklerde yer alması bu eklerde genellikle güzellik, estetik gibi konulara ağırlık verilmesi sağlık haberlerinde cinsiyetçi inşaların yer almasına yol açmaktadır. Zira güzellik ve estetik ile ilgili sağlık haberleri ideal kadın bedeni görseli üzerinden, kadının cinselliğine, güzelliğine, bedenine vurgu yapılarak aktarılmakta, kadının birey olma kimliği silikleştirilmektedir.

3.13. OKUYUCULARIN SAĞLIK HABERLERİ VE SAĞLIK HABERLERİNDE TOPLUMSAL CİNSİYET OLGUSUNA YÖNELİK ALGI DÜZEYLERİNİN İNCELENMESİ

Çalışmanın bu kısmında sağlık haber ve toplumsal cinsiyet algılarının ne düzeyde olduğuna yönelik araştırma sorusunun cevabına Sivas Cumhuriyet Üniversitesinde görev yapan akademik ve idari personele yönelik uygulanan anket sonucu ulaşılmaya çalışılmıştır. Bu şekilde çalışmanın uygulama kısmının son aşaması ortaya konulmaya çalışılmıştır. Örneklem olarak olasılığa dayalı olmayan örnekleme türlerinden olan

kolayda örnekleme tekniği seçilmiştir. Toplam 5362 kişilik evrene karşı 380 kişi örneklem olarak seçilmiştir. Çalışma elektronik ortamda gerçekleştirilmiştir.

Bireylerin sağlık haber ve toplumsal cinsiyet algı düzeylerinin incelenmesine yönelik yapılan anket çalışmasında Çınar ve arkadaşları (2018) tarafından geliştirilmiş 26 sorudan oluşan “Sağlık Haberleri Algısı Ölçeği” kullanılmıştır. Ölçeğin Cronbach Alpha değeri 0,84 bulunmuştur. Ölçek, “ticari kaygı ve reklam”, “tüketime yöneltme”, “davranış değişikliği”, “sağlık davranışını istismar”, “sağlık haberlerine duyulan inanç” olmak üzere beş alt boyuttan oluşmaktadır. İlgili ölçeğe bireylerin toplumsal cinsiyet algılarının ölçülmesi amacıyla çeşitli sorular eklenmiştir. Çalışmanın amaçları doğrultusunda ticari kaygı ve reklam alt boyutuna “Sağlık haber ve programlarında kadın bedenini öne çıkaran görsellerin satış arttırıcı bir unsur olarak kullanıldığını düşünüyorum.” sorusu, tüketime yöneltme alt boyutuna “Sağlık haber ve programlarında "diyet", "kolesterol", "estetik operasyonlar", "selülit tedavisi" gibi içerikler bunlarla ilgili ürün ve hizmeti almamı etkiler.” sorusu, davranış değişikliği alt boyutuna “Sağlıkla ilgili haber ve programlardaki kadına dair içerikler bana bir kadının önce anne olduğunu hatırlatır.”, “Sağlıkla ilgili haber ve programlarda kadın bedeninin öne çıkarıldığı içeriklerin kadını değersizleştirdiğini düşünüyorum.”, soruları, sağlık davranışını istismar alt boyutuna “Sağlıkla ilgili haber ve programların çoğunda kadınların hamilelik ya da menopoz gibi doğal döngülerinin tıbbileştirildiğini ve bunun gereksiz sağlık hizmeti alınmasına neden olduğunu düşünüyorum.” sorusu, sağlık haberlerine duyulan inanç alt boyutuna “Sağlık haber ve programlarının çoğunda toplumsal cinsiyet normlarının pekiştirildiğini düşünüyorum.” sorusu eklenmiştir. Elde edilen verilerin değerlendirilmesi SPSS 22.0 paket programı ile yapılmıştır.

3.13.1. Bulgular ve Yorum

Araştırmaya katılan bireylere ait bulgular aşağıda tabloda gösterilmiştir.

Tablo 3. 10. Araştırmaya Katılan Bireylere Ait Demografik Veriler

Cinsiyet	Sayı (n)	Yüzde (%)
Kadın	194	51,1
Erkek	186	48,9
Meslek	Sayı (n)	Yüzde (%)
Akademik	165	43,4
İdari	215	56,6
Yaş	Sayı (n)	Yüzde (%)
23-27	9	2,4
28-32	37	9,7
33-37	99	26,1
38-42	92	24,2
43-47	70	18,4
48 +	73	19,2
Öğrenim Durumu	Sayı (n)	Yüzde (%)
İlkokul	1	,3
İlköğretim (Ortaokul)	3	,8
Lise	41	10,8
Önlisans/Lisans	159	41,8
Lisansüstü	176	46,3

Aylık Gelir	Sayı (n)	Yüzde (%)
0-3000	4	1,1
3001-5000	107	28,2
5001-6000	85	22,4
6001 +	184	48,4
Sağlık Haberlerine Erişimde Haber Alma Aracı	Sayı (n)	Yüzde (%)
Gazete	17	4,5
Radyo/Televizyon	106	27,9
Dergi	4	1,1
Sosyal Medya	253	66,6
Haber Alma Aracı Kullanım Sıklığı	Sayı (n)	Yüzde (%)
Her gün	290	76,3
Haftada 3-4 gün	73	19,2
Ayda 1-2 gün	16	4,2
2-3 ayda bir	1	,3
Haber Alma Aracında Harcanan Zaman	Sayı (n)	Yüzde (%)
1 saatten az	126	33,2

1-3 saat	169	44,5
3-5 saat	75	19,7
6-7 saat	8	2,1
7+	2	,5
Bir Kronik Hastalığın Varlığı	Sayı (n)	Yüzde (%)
Var	92	24,2
Yok	288	75,8
Sürekli Kullanılan İlaç Varlığı	Sayı (n)	Yüzde (%)
Var	92	24,2
Yok	288	75,8

Tablo 3.13'e göre araştırmaya katılanların %51,1'i kadın, %56,6'sı idari personel, %2,4'ü 23-27, %9,7'si 28-32, 26,1'i 33-37, %24,2'si 38-42, %18,4'ü 43-47, %19,2'si yaş aralığında %19,2'si 48 yaş üstüdür. Katılımcıların %3'ü ilkokul, %8'i ilköğretim (ortaokul), %10,8'i lise, %41,8'i önlisans/lisans, %46,3'ü lisansüstü mezunudur. Katılımcıların %1,1'i 0-3000, %28,2'si 3001-5000, %22,4'ü 5001-6000, %48,4'ü 6001 üzeri aylık gelire sahiptir. Araştırmaya dâhil olan 380 katılımcının %4,5'i gazete, %27,9'u radyo/televizyon, %1,1'i dergi, %66,6'sı sosyal medya aracılığıyla sağlık haberlerine erişmektedir. Katılımcıların %76,3'ü her gün, %19,2'si haftada 3-4 gün, %4,2'si ayda 1-2 gün, %3'ü ayda 1-2 gün haber alma araçlarından birini kullanmaktadır. Araştırmaya dâhil olan toplam 380 katılımcının %33,2'si 1 saatten az, %44,5'i 1-3 saat, %19,7'si 3-5 saat, %2,1'i 6-7 saat, %5'i 7 saat üzerin haber alma araçlarını kullanmaktadırlar. Tablo 3.10'a göre katılımcıların %24,2'sinin bir kronik hastalığı ve

sürekli kullandıkları ilaç/ilaçları vardır. Katılımcıların %75'inin herhangi bir kronik hastalığı ve sürekli kullandıkları bir ilaç/ilaçları yoktur.

Tablo 3. 11. Cinsiyete Göre Sağlık Haber Algısı Puan Ortalamaları, Standart Sapmaları ve Bağımsız Gruplar t Testi Sonuçları

Değişkenler	Cinsiyet	n	Ort	Std	t	P
Ticari Kaygı ve Reklam	Kadın	194	3.01	1.070	2,441	,015
	Erkek	186	2.85	1.208		
Tüketime Yöneltilme	Kadın	194	2,64	1,078	-2,033	,043
	Erkek	186	2,51	1,077		
Davranış Değişikliği	Kadın	194	2,30	1,026	-3,002	,004
	Erkek	186	2,32	1,106		
Sağlık Davranışını İstismar	Kadın	194	3,11	1,176	2,195	,029
	Erkek	186	3,34	1,095		
Sağlık Haberlerine Duyulan İnanç	Kadın	194	3,11	1,176	2,252	,025
	Erkek	186	3,34			

Tablo 3.11 incelendiğinde, cinsiyete göre ticari kaygı ve reklam, tüketime yöneltilme, sağlık davranışını istismar, sağlık haberlerine duyulan inanç toplam puan ortalamalarının anlamlı bir farklılık göstermediği anlaşılmaktadır ($p>0,05$). Bu bağlamda sağlık haber algısı ölçeğini oluşturan dört alt faktörün cinsiyet değişkeninden etkilenmediği anlaşılmaktadır. Cinsiyete göre davranış değişikliği puan ortalamalarının ise anlamlı bir farklılık gösterdiği anlaşılmıştır ($p<0,05$). Tabloya göre erkeklerin davranış değişikliği puan ortalamaları, kadınların puan ortalamalarından anlamlı olarak

daha yüksek bulunmuştur. Bu durum erkeklerin sağlık haber ve programlarından daha fazla etkilenecek kadınlara göre daha fazla davranış değişikliği (ilaç kullanımı, ürün veya hizmet alımı, olumsuz etkilenme gibi) gösterdikleri anlamına gelmektedir. Bu bulgu toplumsal cinsiyet temelli anlayışta kadının etkilenmeye açık zayıf bir yapıda olduğu şeklindeki düşünceyi çürütür niteliktedir. Erkeğin güçlü, irade sahibi kadının ise zayıf iradesi erkeğe bağımlı şekilde tasvir edildiği cinsiyetçi anlayışta erkeklerin kadınlara nazaran sağlık haber ve programları aracılığıyla davranış değişikliği göstermesi cinsiyetçi kalıp yargıların sorgulanması gerekliliği göstermektedir. Bu bulgu bilimsel temelden uzak, kültürel temelli kalıp yargıların bilimsel araştırmalar karşısında ne derece kırılgan olduğunu da göstermesi açısından önemlidir.

Tablo 3. 12. Cinsiyete Göre Toplumsal Cinsiyet Algısı Puan Ortalamaları, Standart Sapmaları ve Bağımsız Gruplar t Testi Sonuçları

Değişkenler	Cinsiyet	n	Ort	Std	t	P
Ticari Kaygı ve Reklam	Kadın	194	3,04	1,153	,872	,384
	Erkek	186	3,14	1,163		
Tüketime Yöneltilme	Kadın	194	2,66	1,136	,178	,859
	Erkek	186	2,41	1,160		
Davranış Değişikliği	Kadın	194	3,26	1,070	,984	,326
	Erkek	186	3,20	1,200		
Sağlık Davranışını İstismar	Kadın	194	3,20	1,098	-,104	,917
	Erkek	186	3,32	1,125		
	Kadın	194	3,39	,966	-1,335	,176

Sağlık Haberlerine Duyulan İnanç	Erkek	186	3,27	,978		
---	-------	-----	------	------	--	--

Tablodaki veriler dikkate alındığında, cinsiyete göre ticari kaygı ve reklam, tüketime yöneltme, davranış değişikliği, sağlık davranışını istismar ve sağlık haberlerine duyulan inanç puan ortalamaların anlamlı bir farklılık göstermediği anlaşılmaktadır ($p>0,05$). Ortaya çıkan tablo toplumsal cinsiyet algısının cinsiyet değişkeninden etkilenmediğini, dolayısıyla da temel belirleyici olmadığını göstermektedir.

Tablo 3. 13. Mesleğe Göre Sağlık Haberleri Algısı Puan Ortalamaları, Standart Sapmaları ve Bağımsız Gruplar t Testi Sonuçları

Değişkenler	Meslek	n	Ort	Std	t	P
Ticari Kaygı ve Reklam	Akademik	165	3,63	1,002	6,088	,000
	İdari	214	2,86	1,065		
Tüketime Yöneltme	Akademik	165	2,49	1,074	-2,213	,027
	İdari	214	2,80	1,196		
Davranış Değişikliği	Akademik	165	2,90	1,120	,275	,038
	İdari	214	2,86	1,147		
Sağlık Davranışını İstismar	Akademik	165	4,03	1,053	4,442	,000
	İdari	214	3,48	1,042		
	Akademik	165	3,90	,984	1,849	,065

Sağlık Haberlerine Duyulan İnanç	İdari	214	3,64	1,247		
---	-------	-----	------	-------	--	--

Tablodaki veriler dikkate alındığında, tüketime yöneltme, davranış değişikliği ve sağlık haberlerine duyulan inanç puan ortalamalarının anlamlı bir farklılık göstermediği anlaşılmaktadır ($p>0,05$). Bununla birlikte, ticari kaygı ve reklam ve sağlık davranışını istismar puan ortalamalarının anlamlı bir farklılık gösterdiği görülmektedir ($p<0,05$). Akademik personelin puan ortalamaları, idari personelin puan ortalamalarından anlamlı olarak daha yüksek bulunmuştur. Akademik personel idari personele göre sağlık haber ve programlarının ticari kaygı ve reklam amaçlı yapıldığını düşünmektedir. Ayrıca ortaya çıkan tabloya göre akademik personel idari personele nazaran sağlık haber ve programlarında bireylerin gereksiz sağlık hizmeti alma, bireylerin şifa arayan tüketiciye dönüşmesi, hasta ve hasta yakınlarının duygularının istismarı gibi sorunlar olduğunu düşünmektedirler.

Tablo 3. 14. Mesleğe Göre Toplumsal Cinsiyet Algısı Puan Ortalamaları, Standart Sapmaları ve Bağımsız Gruplar t Testi Sonuçları

Değişkenler	Meslek	n	Ort	Std	t	P
Ticari Kaygı ve Reklam	Akademik	165	3,76	1,042	6,784	,000
	İdari	214	2,87	1,111		
Tüketime Yöneltme	Akademik	165	2,36	1,163	-1,731	,084
	İdari	214	2,60	1,147		
Davranış Değişikliği	Akademik	165	3,50	1,347	2,627	,009
	İdari	214	3,15	1,046		
	Akademik	165	3,11	1,242	1,676	,095

Sağlık Davranışını İstismar	İdari	214	3,08	1,063		
Sağlık Haberlerine Duyulan İnanç	Akademik	165	3,72	1,052	4,481	,000
	İdari	214	3,21	,914		

Tablo incelendiğinde, mesleğe göre tüketime yöneltme, davranış değişikliği, sağlık davranışını istismar puan ortalamalarının anlamlı bir farklılık göstermediği anlaşılmaktadır ($p>0,05$). Bununla birlikte, ticari kaygı ve reklam, sağlık haberlerine duyulan inanç puan ortalamaları anlamlı bir farklılık göstermektedir ($p<0,05$). Her iki değişkende de akademik personelin puan ortalamaları idari personelin puan ortalamalarından anlamlı olarak daha yüksektir. Akademik personel idari personele nazaran sağlık haber ve programlarında kadın bedenini öne çıkaran görsellerin satış artırıcı bir unsur olarak kullanıldığını düşünmektedir. Ayrıca akademik personel sağlık haber ve programlarının çoğunda toplumsal cinsiyet normlarının pekiştirildiğini düşünmektedir.

Tablo 3. 15. Yaşa Göre Sağlık Haber Algısı Puan Ortalamaları, Standart Sapmaları ve ANOVA Sonuçları

Değişkenler	Yaş Aralığı	n	Ort	Std	F	P	Post-Hoc
Ticari Kaygı ve Reklam	1) 23-27	9	3,44	1,236	5,456	,000	1>2, 1>3, 1>6
	2) 28-32	37	2,57	1,068			
	3) 33-37	99	2,57	1,311			
	4) 38-42	92	3,30	1,066			
	5) 43-47	70	3,10	1,144			
	6) 48+	73	2,86	1,004			
Tüketime Yöneltilme	1) 23-27	9	3,89	1,167	5,084	,000	

	2) 28-32	37	3,30	1,077			6>3, 6>2, 6>5
	3) 33-37	99	3,28	1,333			
	4) 38-42	92	3,82	,864			
	5) 43-47	70	3,69	,925			
	6) 48+	73	3,96	,889			
Davranış Değişikliği	1) 23-27	9	3,56	1,014	2,094	,065	-
	2) 28-32	37	2,89	,936			
	3) 33-37	99	2,87	1,307			
	4) 38-42	92	3,25	1,023			
	5) 43-47	70	3,19	,937			
	6) 48+	73	2,93	1,071			
Sağlık Davranışını İstismar	1) 23-27	9	3,78	,972	3,839	,002	1>2, 1>3
	2) 28-32	37	3,11	,875			
	3) 33-37	99	3,14	1,178			
	4) 38-42	92	3,55	,869			
	5) 43-47	70	3,34	,849			
	6) 48+	73	3,66	,961			
Sağlık Haberlerine Duyulan İnanç	1) 23-27	9	3,33	1,000	2,094	,015	-
	2) 28-32	37	2,59	1,040			
	3) 33-37	99	2,75	1,320			
	4) 38-42	92	3,20	1,092			
	5) 43-47	70	3,09	,959			
	6) 48+	73	2,81	1,089			

Tablo incelendiğinde, davranış değişikliği ve yaşa göre sağlık haberlerine duyulan inanç puan ortalamalarının anlamlı bir farklılık göstermediği anlaşılmaktadır ($p>0,05$). Bununla birlikte, ticari kaygı ve reklam, tüketime yöneltme, sağlık davranışını istismar puan ortalamaları anlamlı bir farklılık göstermiştir ($p<0,05$). 23-27 yaş arası bireylerin ticari kaygı ve reklam puan ortalamaları 28-32, 33-37 yaş aralıkları ve 48 yaş üzeri bireylerin ortalamalarından anlamlı olarak daha yüksek bulunmuştur. 48 yaş üzeri bireylerin tüketime yöneltme puan ortalamaları 28-32, 33-37 ve 43-47 yaş arasındaki bireylerin puan ortalamalarından daha yüksektir. 23-27 yaş aralıklarında olan bireylerin sağlık davranışını istismar puan ortalamaları 28-32 ve 33-37 yaş aralıklarında olan bireylerin puan ortalamalarından daha yüksektir. Tabloya göre 23-27 yaş arasındaki bireyler diğer yaş gruplarındaki bireylere nazaran sağlık haberlerinin ticari kaygı ve reklam amaçla hazırlandığını, sağlık haber ve programlarında bireylerin sağlığına yönelik, duyguların istismarı, gereksiz sağlık hizmeti alımı, tıbbileştirme gibi istismarlar olduğunu düşünmektedir. 48 yaş üstü bireylerin ise diğer yaş gruplarındaki bireylere nazaran sağlık haber ve programları aracılığıyla sağlık ürün ve hizmeti alımı noktasında tüketime yönelme eğiliminde oldukları görülmektedir.

Tablo 3. 16. Yaşa Göre Toplumsal Cinsiyet Algısı Puan Ortalamaları, Standart Sapmaları ve ANOVA Sonuçları

Değişkenler	Yaş Aralığı	n	Ort	Std	F	P	Post-Hoc
Ticari Kaygı ve Reklam	1) 23-27	9	3,56	1,130	,854	,512	-
	2) 28-32	37	0,08	1,090			
	3) 33-37	99	3,07	1,206			
	4) 38-42	92	3,10	1,196			
	5) 43-47	70	2,90	1,229			
	6) 48+	73	3,22	1,003			
Tüketime Yöneltilme	1) 23-27	9	3,11	1,364	,956	,445	
	2) 28-32	37	2,59	1,166			
	3) 33-37	99	2,44	1,171			

	4) 38-42	92	2,42	1,092			–
	5) 43-47	70	2,61	1,146			
	6) 48+	73	2,64	1,183			
Davranış Değişikliği	1) 23-27	9	2,67	1,225	1,723	,128	
	2) 28-32	37	3,22	1,134			
	3) 33-37	99	3,31	1,201			–
	4) 38-42	92	3,41	1,007			
	5) 43-47	70	3,21	,976			
	6) 48+	73	2,99	1,286			
Sağlık Davranışını İstismar	1) 23-27	9	3,00	,707	1,878	,097	
	2) 28-32	37	3,24	1,090			
	3) 33-37	99	3,53	1,128			–
	4) 38-42	92	3,24	1,083			
	5) 43-47	70	3,07	1,081			
	6) 48+	73	3,12	1,166			
Sağlık Haberlerine Duyulan İnanç	1) 23-27	9	3,11	,782	2,707	,020	
	2) 28-32	37	3,11	1,022			
	3) 33-37	99	3,25	1,146			–
	4) 38-42	92	3,64	,859			
	5) 43-47	70	3,27	,883			
	6) 48+	73	3,25	,863			

Tablo incelendiğinde, yaşa göre ticari kaygı ve reklam, tüketime yöneltme, davranış değişikliği, sağlık davranışını istismar, sağlık haberlerine duyulan inanç puan

ortalamları anlamlı bir farklılık göstermemektedir ($p>0,05$). Ortaya çıkan tablo toplumsal cinsiyet algısının yaş faktöründen etkilenmediğini göstermektedir.

Tablo 3. 17. Eğitim Durumuna Göre Sağlık Haber Algısı Puan Ortalamaları, Standart Sapmaları ve ANOVA Sonuçları

Değişkenler	Eğitim Durumu	n	Ort	Std	F	P	Post-Hoc
Ticari Kaygı ve Reklam	1) İlkokul	1	2,00	–	3,870	,004	5>1, 5>2, 5>3, 5>4
	2) İlköğretim (Ortaokul)	3	2,00	,000			
	3) Lise ve Dengi	41	2,76	1,338			
	4) Yüksekokul/Üniversite	159	2,74	1,086			
	5) Lisansüstü	176	3,16	1,110			
Tüketime Yöneltilme	1) İlkokul	1	2,00	–	2,379	,051	–
	2) İlköğretim (Ortaokul)	3	2,67	1,155			
	3) Lise ve Dengi	41	2,76	1,356			
	4) Yüksekokul/Üniversite	159	2,96	1,039			
	5) Lisansüstü	176	3,22	1,068			
Davranış Değişikliği	1) İlkokul	1	2,00	–	2,738	,029	–
	2) İlköğretim (Ortaokul)	3	2,67	1,155			
	3) Lise ve Dengi	41	3,02	1,037			
	4) Yüksekokul/Üniversite	159	3,49	,999			
	5) Lisansüstü	176	3,40	,957			
Sağlık Davranışını İstismar	1) İlkokul	1	4,00	–	2,616	,035	–
	2) İlköğretim (Ortaokul)	3	3,33	1,155			
	3) Lise ve Dengi	41	2,98	,908			
	4) Yüksekokul/Üniversite	159	3,02	,997			
	5) Lisansüstü	176	3,31	,913			

Sağlık Haberlerine Duyulan İnanç	1) İlkokul	1	4,00	–	2,665	,032	–
	2) İlköğretim (Ortaokul)	3	3,33	1,155			
	3) Lise ve Dengi	41	3,49	1,075			
	4) Yüksekokul/Üniversite	159	3,44	1,035			
	5) Lisansüstü	176	3,80	1,080			

Tablo incelendiğinde, tüketime yöneltme, davranış değişikliği, sağlık davranışını istismar, sağlık haberlerine duyulan inanç puan ortalamalarının anlamlı bir farklılık göstermediği anlaşılmaktadır ($p>0,05$). Bununla birlikte, ticari kaygı ve reklam puan ortalamaları anlamlı bir farklılık göstermektedir ($p<0,05$). Lisansüstü eğitim mezunlarının puan ortalamalarının ilköğretim (ortaokul), lise ve dengi, yüksekokul/üniversite mezunlarının puan ortalamalarından daha yüksek olduğu görülmüştür. Tabloya göre lisansüstü eğitim mezunu bireyler diğer eğitim düzeylerine sahip bireylere nazaran sağlık haber ve programlarının ticari kaygı ve reklam amaçlı hazırlandıklarını düşünmektedirler.

Tablo 3. 18. Eğitim Durumuna Göre Toplumsal Cinsiyet Algısı Puan Ortalamaları, Standart Sapmaları ve ANOVA Sonuçları

Değişkenler	Eğitim Durumu	n	Ort	Std	F	P	Post-Hoc
Ticari Kaygı ve Reklam	1) İlkokul	1	2,00	–	3,690	,006	–
	2) İlköğretim (Ortaokul)	3	2,67	1,155			
	3) Lise ve Dengi	41	3,46	1,075			
	4) Yüksekokul/Üniversite	159	2,86	1,130			
	5) Lisansüstü	176	3,22	1,167			
Tüketime Yöneltme	1) İlkokul	1	4,00	–	3,789	,005	1>3, 1>5, 1>4
	2) İlköğretim (Ortaokul)	3	3,67	1,528			
	3) Lise ve Dengi	41	2,24	1,200			
	4) Yüksekokul/Üniversite	159	2,74	1,249			
	5) Lisansüstü	176	2,40	1,003			

Davranış Değişikliği	1) İlkokul	1	2,00	–	2,141	,075	–
	2) İlköğretim (Ortaokul)	3	2,67	1,155			
	3) Lise ve Dengi	41	3,22	1,351			
	4) Yüksekokul/Üniversite	159	3,08	1,134			
	5) Lisansüstü	176	3,39	1,064			
Sağlık Davranışını İstismar	1) İlkokul	1	2,00	–	2,006	,093	–
	2) İlköğretim (Ortaokul)	3	2,67	1,155			
	3) Lise ve Dengi	41	3,51	1,287			
	4) Yüksekokul/Üniversite	159	3,11	1,180			
	5) Lisansüstü	176	3,34	,984			
Sağlık Haberlerine Duyulan İnanç	1) İlkokul	1	2,00	–	1,750	,138	–
	2) İlköğretim (Ortaokul)	3	2,67	1,155			
	3) Lise ve Dengi	41	3,49	1,186			
	4) Yüksekokul/Üniversite	159	3,23	,828			
	5) Lisansüstü	176	3,40	1,026			

Tablo incelendiğinde, eğitim durumuna göre ticari kaygı ve reklam, davranış değişikliği, sağlık davranışını istismar, sağlık haberlerine duyulan inanç puan ortalamalarının anlamlı bir farklılık göstermediği anlaşılmaktadır ($p>0,05$). Bununla birlikte, tüketime yöneltme puan ortalamaları anlamlı bir farklılık göstermektedir ($p<0,05$). İlkokul mezunu bireylerin tüketime yöneltme puan ortalamaları lise ve dengi, yüksekokul/üniversite ve lisansüstü öğrenim mezunlarının puan ortalamalarından daha yüksek olduğu görülmüştür. Tabloya göre ilköğretim mezunu bireylerin diğer eğitim düzeylerine sahip bireylere nazaran sağlık haber ve programlarında diyet, kolesterol gibi içeriklerin olması bunlarla ilgili ürün veya hizmet alımını etkilemektedir.

Tablo 3. 19. Aylık Gelir Durumuna Göre Sağlık Haber Algısı Puan Ortalamaları, Standart Sapmaları ve ANOVA Sonuçları

Değişkenler	Aylık Gelir	n	Ort	Std	F	P	Post-Hoc
-------------	-------------	---	-----	-----	---	---	----------

Ticari Kaygı ve Reklam	1) 0-3000	4	3,25	,957	2,801	,040	-
	2) 3001-5000	107	3,36	,934			
	3) 5001-6000	85	3,53	1,087			
	4) 6000+	184	3,15	1,079			
Tüketime Yöneltilme	1) 0-3000	4	2,25	1,258	5,651	,001	2>1, 2>3, 2>4
	2) 3001-5000	107	2,92	1,108			
	3) 5001-6000	85	2,33	1,169			
	4) 6000+	184	2,50	,969			
Davranış Değişikliği	1) 0-3000	4	2,00	1,414	4,484	,004	2>1, 2>3, 2>4
	2) 3001-5000	107	2,62	1,171			
	3) 5001-6000	85	2,12	1,149			
	4) 6000+	184	2,23	,913			
Sağlık Davranışını İstismar	1) 0-3000	4	3,00	1,414	3,755	0,11	-
	2) 3001-5000	107	2,94	1,114			
	3) 5001-6000	85	2,88	1,040			
	4) 6000+	184	3,27	,941			
Sağlık Haberlerine Duyulan İnanç	1) 0-3000	4	3,25	1,500	7,116	,000	3>1, 3>2
	2) 3001-5000	107	3,30	1,101			
	3) 5001-6000	85	3,92	,834			
	4) 6000+	184	3,51	,868			

Tablo incelendiğinde, ticari kaygı ve reklam, sağlık davranışını istismar puan ortalamalarının anlamlı bir farklılık göstermediği anlaşılmaktadır ($p>0,05$). Bununla birlikte, 3001-5000 arası gelire sahip olan bireylerin tüketime yöneltilme ve davranış değişikliği puan ortalamalarının 0-3000, 5001-6000 arası ve 6000 üzeri gelire sahip bireylerin puan ortalamalarından daha yüksek olduğu görülmüştür ($p<0,05$). Ayrıca 5001-6000 arası gelire sahip bireylerin sağlık haberlerine duyulan inanç puan

ortalamaların 0-3000, 3001-5000 arası gelire sahip bireylerin puan ortalamalarından daha yüksektir ($p<0,05$). Tabloya göre gelir durumu 3001-5000 arası olan bireylerin sağlık haber ve programları aracılığıyla sağlıkla ilgili ürün veya hizmet alımının diğer gelir düzeylerine sahip bireylere nazaran daha fazla etkilendiği görülmektedir. Ayrıca 3001-5000 arası gelir düzeyine sahip bireylerin diğer gelir düzeylerine sahip bireylere nazaran sağlık haber ve programları aracılığıyla daha fazla davranış değişikliği gösterdikleri anlaşılmaktadır. Tabloya göre 5001-6000 arası gelir düzeyine sahip bireylerin diğer gelir düzeyine sahip bireylere nazaran sağlık haberlerine daha fazla inanç duymaktadır.

Tablo 3. 20. Aylık Gelir Durumuna Göre Toplumsal Cinsiyet Algısı Puan Ortalamaları, Standart Sapmaları ve ANOVA Sonuçları

Değişkenler	Aylık Gelir	n	Ort	Std	F	P	Post-Hoc
Ticari Kaygı ve Reklam	1) 0-3000	4	3,00	,816	1,256	,289	-
	2) 3001-5000	107	2,91	1,225			
	3) 5001-6000	85	3,19	1,249			
	4) 6000+	184	3,15	1,074			
Tüketime Yönelme	1) 0-3000	4	2,25	1,258	1,975	,117	-
	2) 3001-5000	107	2,64	1,284			
	3) 5001-6000	85	2,28	1,231			
	4) 6000+	184	2,61	1,018			
Davranış Değişikliği	1) 0-3000	4	2,50	1,291	,959	,412	-
	2) 3001-5000	107	3,15	1,123			
	3) 5001-6000	85	3,22	1,349			
	4) 6000+	184	3,30	1,026			
Sağlık Davranışını İstismar	1) 0-3000	4	3,00	1,414	,101	,959	-
	2) 3001-5000	107	3,23	1,241			
	3) 5001-6000	85	3,28	1,278			
	4) 6000+	184	3,26	,939			

Sağlık Haberlerine Duyulan İnanç	1) 0-3000	4	3,75	,500	1,227	,299	-
	2) 3001-5000	107	3,31	,966			
	3) 5001-6000	85	3,48	1,019			
	4) 6000+	184	3,27	,958			

Tablodaki veriler incelendiğinde, aylık gelir durumuna göre ticari kaygı ve reklam, tüketime yöneltme, davranış değişikliği, sağlık davranışını istismar, sağlık haberlerine duyulan inanç puan ortalamalarının anlamlı bir farklılık göstermediği anlaşılmaktadır ($p>0,05$). Tabloya göre toplumsal cinsiyet algısında aylık gelirin belirleyici bir değişken olmadığı anlaşılmaktadır.

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Yapılan analizler dâhilinde Posta, Hürriyet ve Sabah gazetelerinde yer alan sağlık haberlerinin büyük çoğunluğunun cinsiyetçi iletiler içerdiği sonucuna varılmıştır. İlgili gazetelerde kadınlar genellikle güzellik, estetik, beslenme, diyet konuları ekseninde sağlık haberlerine konu olmaktadır. Erkek egemen kodlar çerçevesinde ele alınan bu konuların ideal beden tasavvuru bağlamında tüketim kültürüyle de ilişkilendirildiği görülmüştür. Sağlıklı olmanın ötesinde kadınlar belirli ürün veya markalara yönlendirilerek tüketim özendirilmekte, bu şekilde kadın bedeni tüketim kültürünün bir aracı olarak konumlandırılmaktadır.

Çalışma sonucunda her üç gazetede de özellikle yaz aylarında sağlık haberlerinde güzellik/estetik, beslenme/diyet konularına daha fazla yer verildiği görülmüştür. Haziran, temmuz, ağustos gibi yaz aylarındaki sağlık haberlerinde kadınların özellikle plaj gibi yerlerde bikinili olarak, ideal formlarda ve bakımlı bir şekilde temsil edildiği ve bu aylarda beslenme ve diyet konularının öne çıkarıldığı dikkat çekmektedir. Bu tür haberlerde sağlık içeriğinin geri planda tutulduğunu ve kadın bedeninin bir tüketim nesnesi olarak metalaştırıldığını söylemek mümkündür.

Öte yandan ilgili gazetelerde kadın sağlığı konusunun büyük oranda annelik, gebelik, kısırlık gibi konular etrafında sınırlandırıldığı görülmüştür. Buna ek olarak, sağlık haberlerinin neredeyse tamamında kadınların görsel olarak kullanıldığı ve özne olmaktan çok nesneleştirildiği tespit edilmiştir. Ayrıca sağlık haberlerine eşlik eden haber görsellerinin büyük çoğunluğunda erkek aktif kadın ise pasif olarak konumlandırılmıştır. Bu çerçevede erkek teselli eden, sağlıklı, güçlü, kadın ise teselliye muhtaç, üzüntülü, bağımlı, zayıf olarak temsil edilmiştir.

Güzellik/estetik, grip, soğuk algınlığı, beslenme/diyet, uyku/uykusuzluk, göz hastalıkları, ülser, gastrit, reflü, baş dönmesi, kulak çınlaması, yüksek tansiyon, varis, romatizma, diş tedavisi, bunama, astım, Alzheimer, ruhsal hastalıklar gibi sağlık konularında genellikle kadın görsellerinin kullanıldığı buna karşın, kalp krizi, prostat, bel ağrısı, kellik, öfke ve saldırganlık gibi sağlık konularında ise genellikle erkek görsellerinin kullanıldığı tespit edilmiştir. Doğrudan güzellik ve estetik ile ilgili içeriklere paralel olarak dolaylı yoldan estetik görünmekle ilişkilendirilebilecek konularda da (beslenme/diyet, uyku/uykusuzluk, varis, diş tedavisi, göz hastalıkları vs) kadın

bedeninin kullanılması kadını seyirlik bir nesne olarak konumlandırırken, nispeten önemsiz ya da ciddi hastalık kategorisinde olmayan sağlık içeriklerinde (baş dönmesi, kulak çınlaması vs.) ve ruhsal hastalıklar söz konusu olduğunda kadın görsellerine yer verilmesi kadının zayıf bir varlık olarak imlenmesi ve kadın kimliğinin değersizleştirilmesi olarak okunabilir. Buna karşılık öfke ve saldırganlık gibi şiddet kavramına gönderme yapan sağlık konularında özellikle erkek görselinin kullanılması şiddetin eril güç ile ilişkilendirilmesi anlamına gelmektedir. Öte yandan bacak, diz, boyun ağrılarında genellikle kadın görselinin kullanılması, bel ağrılarında ise erkek görselinin kullanılması bel ağrısının genellikle ağır kaldırma gibi güç gerektiren işler sonucu olduğu düşünüldüğünde bu durumun güç kavramı üzerinden cinsiyetçi bir ayrım yarattığı düşünülmektedir.

Çalışmada kadın sağlığına yönelik hamilelik, doğum, menopoz, estetik, güzellik, kozmetik gibi doğal süreçlerin tıbbileştirilerek haberleştirildiği de tespit edilmiştir. Tıbbileştirmenin sağlık alanına yansımaları tüketim kültürü ve kadın bedeninin, cinselliğinin metalaşması şeklinde kendini göstermekte, dolayısıyla da toplumsal cinsiyet eşitsizliğini yeniden üretilirken eril tahakküm de pekiştirmektedir.

Yapılan çalışma sonucunda ilgili gazetelerde kadınlarla ilgili sağlık haberlerinde, cinsiyetçi yapıları yeniden üreten, yaygınlaştıran ve pekiştiren bir söylemsel yapı olduğu tespit edilmiştir. Bu söylemsel yapı dâhilinde kadınlar anne, ev hanımı şeklinde tasvir edilmekte, kadınların güzel, bakımlı olması gerektiği vurgulanmaktadır. Bazı sağlık haberlerinde annelik “fedakâr anne” klişesi çerçevesinde konumlandırılmaktadır. Bu sağlık haberlerinde anne-babası veya çocukları için fedakârlık yapan, onlar için her zorluğa katlanan kadınların hastalık hikâyeleri çerçevesinde toplumsal cinsiyet normları dâhilinde kadınlar için asli görev olarak belirlenen annelik rolü vurgulanmaktadır. Bazı sağlık haberlerinde ise ev temizliği ve stres arasında doğrudan ilişki kurulduğu ve ev temizliğinin stresi azalttığı vurgulanmaktadır. Bu tür haberlerin tamamında elinde süpürge, fırça, paspas vb. temizlik malzemeleriyle görülen kadın görsellerine yer verilmekte ve böylelikle ev temizliğinin kadınlara ait bir görev olduğu yönündeki cinsiyetçi yaklaşım pekiştirilmektedir.

Diğer yandan sağlık haberlerinde kız çocuğu ve oğlan çocuğu arasında toplumsal cinsiyete dayalı keskin ayrımlar yapıldığı, oğlan çocuğunun mutlulukla, kız çocuğunun

ise mutsuzlukla ilişkilendirildiği tespit edilmiştir. Posta gazetesindeki “Stresli hamile kız annesi oluyor” (16.10.2019) başlıklı haberde de görülebileceği gibi olumsuz bir durum olan stresle kız annesi olmak arasında doğrudan bir ilişki kurulmakta ve dolayısıyla kız annesi olmak olumsuzlanmaktadır. Ayrıca bu tür sağlık haberlerinde toplumsal cinsiyet eşitsizliğine dayalı iş bölümü de keskinleştirilmektedir.

Sağlık haberlerinde kadınların, özellikle cinsellik gibi mahrem görülen konularda yer almadığı, yer aldığı ise özne olarak konumlandırılmadığı görülmüştür. Erkeklik iktidarının vurgulandığı cinsel sağlığa dair içeriklere yer verilen Posta gazetesinde kadınlar, itaat eden, bakımlı ve alımlı olmaya özen göstererek görevi erkeği cinsel anlamda mutlu etmek olan pasif varlıklar olarak ele alınmıştır.

Örnekleme dâhilindeki gazetelerde incelenen sağlık haberlerinin büyük çoğunluğunda haber kaynağı olarak sağlık profesyonellerinin bulunduğu ve sağlık profesyonellerinin kimi ifadelerinin de cinsiyetçi iletiler içerdiği görülmüştür. Bu durum sağlık alanında çalışan sağlık profesyonellerinin de toplumsal cinsiyet eşitliğine yeterince duyarlı olmadığı ve bu duyarlılığın geliştirilmesi yönünde adımlar atılması gerekliliği sonucunu ortaya koymaktadır. Diğer yandan analiz edilen içeriklerde, sınırlı sayıda da olsa, kadın doktorların tıp alanındaki başarılarına yer verildiği ve bu haberlerde herhangi bir cinsiyetçi ileti içermediği tespit edilmiş, bu durum cinsiyet eşitsizliğiyle mücadelede de önemli bir durum olarak değerlendirilmektedir.

Çalışmanın uygulama kısmını oluşturan ikinci bölümünde sağlık haberlerinin üretim sürecine yönelik saptamalar yapabilmek amacıyla sekiz sağlık muhabiri ile görüşülmüştür. Sağlık haberlerindeki cinsiyetçiliğin bir diğer ayağını oluşturan haber üretim pratiklerinin çerçeveleme, seçme, yeniden seçme, ayıklama, biçimlendirme ile gerçekleştirildiği anlaşılmaktadır. Buna bağlı olarak sağlık haberlerinde yer alan cinsiyetçi yaklaşımın haber üretim pratiklerinden ziyade haber üreticilerinin de içinde bulundukları toplumsal yapının birer parçası olmaları bağlamında genel bir zihniyet meselesi ya da yapı sorunu olduğu görülmektedir.

Sağlık haberlerinin seçiminde etkili olan unsurların gazetecilik meslek anlayışı, ideolojik yönelimler, sosyal ve kültürel anlayışlar, medya organının yayın politikası gibi faktörlerden oluştuğu görülmektedir. Bu haberlerin seçiminde rol oynayan haber kriterlerinin ise yoğunlukla ilgi çekicilik ya da ilginçlik olduğu ve bu unsurların sağlık

haberlerinin biçimlendirilmesinde rol oynadığı, bu ekseninde oluşturulan içeriklerde de geleneksel toplumsal cinsiyet normlarının daha görünür olduğu anlaşılmaktadır.

Sağlık haberciliğinde kısmen bu alanda uzman muhabir kullanıldığına anlaşıldığı çalışmada sağlık muhabirlerine toplumsal cinsiyet konusunda eğitim verilmediği de tespit edilmiştir. Sağlık muhabirliğinde uzmanlığın olmaması ve toplumsal cinsiyet konusunda muhabirlere gerekli eğitimlerin verilmemesi sağlık haberlerinde cinsiyetçi yaklaşımın görünür olmasında önemli etkenlerdendir. Cinsiyetçi bakış açısıyla mücadelede özellikle alanında uzman ve toplumsal cinsiyet konusunda eğitim almış bu konuda duyarlı muhabirlerin kullanılması büyük önem taşımaktadır. Bu hususlara dikkat edilmemesi sağlık haberlerinde cinsiyetçi dil kullanımını da beraberinde getirmektedir. Yapılan görüşmelerde de cinsiyetçi dil konusunda gerekli özenin gösterilmediği anlaşılmaktadır. Haberin okunabilirliğini artırmak adına cinsiyetçi bakış açısını yansıtan sıfat ve ifade kullanılması bu durumun bir göstergesidir.

Öte yandan yapılan görüşmelerde sağlık haberlerine de genel olarak yeterince önem verilmediği ortaya çıkmıştır. Sağlık haberlerinin genellikle iç sayfalarda, arka sayfada ve özel eklerde ya da magazin eklerde yer alması bu durumu göstermektedir. Bir sağlık haberinin birinci sayfada yer alabilmesinin ön koşulları, yeterince ilgi çekici olması ve sansasyon içermesidir. Özellikle magazin eklerde yer alan sağlık haberlerinin gerek çalışma kapsamında yapılan içerik analizi gerekse görüşülen muhabirlerin açıklamaları doğrultusunda yoğun şekilde cinsiyetçi ileti içerdiği saptanmıştır. Magazin eklerinde yer alan sağlık içerikleri magazin boyutu öne çıkarılarak haberleştirilmektedir.

Görüşme sonucu elde edilen veriler değerlendirildiğinde sağlık haberlerinde cinsiyetçi inşaların yer almasında rol oynayan başlıca faktörlerin seçim, yeniden seçim, ayıklama, öne çıkarma, biçimlendirme olduğunu ortaya çıkmaktadır. Ayrıca sağlık haberlerinde cinsiyetçiliğe yol açan haber üretim pratiklerinin haberlere hangi bakış açısıyla yansıtıldığı da ön plana çıkmaktadır. Zira belli bir kültürde yaşayan ve o kültürün özellikleriyle özleşen eşik bekçilerinin bakış açılarının haberlere yansması da kaçınılmazdır.

Görüşme sonucunda sağlık haberlerinin seçiminde özellikle ilginçlik ve ilgi çekicilik kavramlarını ön planda olduğu görülmüştür. Sağlık haberlerinin seçiminde özellikle ilginçlik ve ilgi çekicilik unsurlarının ön planda olması sağlık haberlerinde

toplumsal cinsiyet unsurlarının yer almasına neden olabilmektedir. Zira bazen ilgi çekicilik adına haberler magazin el bir boyuta bürünebilmekte bu da sağık haberlerinin magazinleşmesine neden olabilmektedir. Bu durumda da sağık haberlerinde toplumsal cinsiyet unsurlarının olması kaçınılmazdır.

Görüşmede muhabirler sağık haberlerinde tarafsızlık ve nesnelliğ in olması gerektiğ i şeklinde görüş bildirirken, özellikle toplumsal cinsiyet eş itliğ i bağ lamında bunun pek mümkün olmadığını söylemişlerdir. Bu görüşler çerçevesinde sağık haberlerinde toplumsal cinsiyet eş itliğ i bağ lamında nesnellik adına bir hassasiyet olmadığını söylemek mümkündür. Sağık haberlerinin tarafsız bir bakış açısıyla ele alınırsa hem sağık hem de haber kavramlarının iç erdiğ i anlamsal değ erler vücut bulur hem de sağık haberleri toplumsal cinsiyet eş itsizliğ iyle mücadeleye önemli bir katkı sağlar. Aksi takdirde sağık ve haber kavramlarının iç erdiğ i anlamlar havada kalacağ ı gibi, sağık haberleri toplumsal cinsiyet eş itsizliğ ini pekiştiren bir araç haline gelecektir.

Görüşmede sağık haberlerinde kullanılan fotoğrafların özellikle ilgi çekici olmasına özen gösterildiğ i, kadın vücudunun daha estetik olması ve haber iç eriğ inin kadın fotoğrafiyle daha estetik şekilde aktarıldığ ı, kadın fotoğraflarının sağık haberinin okunabilirliğ ini artırdığ ı görülmüştür. Bu anlayış sağık haberlerinde ister istemez toplumsal cinsiyet anlayış ının yer almasına neden olacaktır. Haber iç eriğ inin kadın fotoğrafiyle daha estetik aktarıldığ ının belirtilmesi kadın bedeninin bir nesne durumuna indirgenmesi anlamını ihtiva etmektedir. Ayrıca kadın bedeninin estetik bir değ er olarak sağık haberlerinde ön plana çıkması kadın kimliğ inin silikleşmesine neden olacaktır.

Görüşmede kadın sağığ ının genellikle güzellik, estetik, annelik, gebelik gibi sınırlı konular çerçevesinde ele alındığ ı dolayısıyla da kadın sağığ ına yeterince önem verilmediğ i sonucuna ulaşılmıştır. Kadın sağığ ı çok geniş bir konu alanına sahiptir. Kadın sağığ ının sınırlandırılması, kadınların sağık hakkına erişiminin de sınırlandırılması anlamına gelir.

Görüşme sonucunda muhabirlerin kadın sağığ ıyla ilgili, kadınları ilgilendiren ve etkileyen sağık sorunları konusunda kaynak seçiminde kaynağ ın cinsiyetinin dikkate alınmadığ ı anlaşılmaktadır. Kadın sağığ ıyla yakından alakalı, kadınları ilgilendiren ve etkileyen sorunların bir kadın uzmanın bilgi ve deneyimleriyle aktarılmasının önemli olduğ u düşünülmektedir. Zira kadın sağığ ı ve hastalıkları doğ rudan kadınları

ilgilendirmektedir. Uzmanın kendisinin de bir kadın olmasının kadın sağlığı ve hastalıklarının değerlendirmesi, açıklanması noktasında, uzmanın kendi deneyimlerini de aktarabileceği dikkate alındığında önemli olduğu değerlendirilmektedir.

Ayrıca görüşme sonucunda sağlık muhabirliği alanında uzman muhabir kullanımına yeterince dikkat edilmediği, sağlık muhabirliği alanının acemilik atlatılan bir alan olan görüldüğü sonucuna ulaşılmıştır. Bu durum sağlık haberciliği alanında önemli bir sorun olduğu gibi sağlık haberlerinde cinsiyetçi anlayışlarla mücadelede de önemli bir sorundur. Alanında uzman olmayan, sağlık muhabirliğini acemiliğin atlatıldığı bir alan olarak değerlendiren sağlık muhabirinin sağlık haberlerinde toplumsal cinsiyetle mücadele noktasında hassasiyet göstermesi de beklenemez. Bu nedenle sağlık haberciliğinde alanında uzman ve toplumsal cinsiyet konusunda bilinçli muhabirlerin kullanılması elzemdir.

Görüşme sonucunda sağlık haberlerinde eşitlikçi bir dil kullanımına da dikkat edilmediği görülmüştür. Sağlık haberlerinde eşitlikçi dil kullanımı toplumsal cinsiyet anlayışıyla mücadelede büyük önem taşımaktadır. Çünkü haberlerde cinsiyetçi anlayışlar dil yoluyla inşa edilmektedir. Seçilen sözcük ve cümleler kadına bakış açısının bir yansımasıdır. Bu nedenle sağlık haberlerinin eşitlikçi bir anlayışla standardize edilmesi ve kullanılan dilin de bu anlayışı yansıtmaması gerekmektedir.

Görüşme sonucunda elde edilen bir başka bulgu sağlık haberlerine genellikle birinci sayfada yer verilmediği, sağlık haberlerinin genellikle iç, arka sayfalar veya özel eklerde yer alabildiği hatta sağlık haberlerinin bazen magazin el içeriği olan eklerde yer aldığıdır. Bu veriler sağlık haberlerine yeterince önem verilmediğini göstermektedir. İlk sayfada bir haberin yer alma koşulları değerlendirildiğinde haberin gündemde olması, ilgi çekici olması, sansasyon içermesi gibi kriterler ön plana çıkmaktadır. Bu durum eleştiriye açık bir konudur. Toplumun yakından ilgi duyduğu sağlık haberlerinin sansasyon içermediği sürece ilk sayfalarda yer alamaması bu haberlere yeterince önem verilmediğini göstermektedir. Ayrıca sağlık haberlerinin özel eklerde ve özellikle magazin el niteliği olan eklerde yer alması bu eklerde genellikle güzellik, estetik gibi konulara ağırlık verilmesi sağlık haberlerinde cinsiyetçi inşaların yer almasına yol açmaktadır.

Çalışmanın uygulama bölümünü oluşturan üçüncü kısmında bireylerin sağlık haber ve toplumsal cinsiyet algı düzeylerinin incelenmesine yönelik saptamalar yapabilmek amacıyla toplam 380 kişiye anket uygulanmıştır. Anket sonucu elde edilen verilerin

değerlendirildiği çalışmanın bu kısmında cinsiyete göre ticari kaygı ve reklam, tüketime yöneltme, sağlık davranışını istismar, sağlık haberlerine duyulan inanç toplam puanlarının anlamlı bir farklılık göstermediği anlaşılmaktadır. Cinsiyete göre davranış değişikliği puan ortalamalarının ise anlamlı bir farklılık gösterdiği anlaşılmıştır. Erkeklerin davranış değişikliği puan ortalamaları, kadınların puan ortalamalarından anlamlı olarak daha yüksek bulunmuştur. Bu durum erkeklerin sağlık haber ve programlarından daha fazla etkilenecek kadınlara göre daha fazla davranış değişikliği (ilaç kullanımı, ürün veya hizmet alımı, olumsuz etkilenme gibi) gösterdikleri anlamına gelmektedir. Bu bulgu toplumsal cinsiyet temelli anlayışta kadının etkilenmeye açık zayıf bir yapıda olduğu şeklindeki düşüncüyü çürütür nitelikte olması bakımından önemlidir. Erkeğin güçlü, irade sahibi kadının ise zayıf iradesi erkeğe bağımlı şekilde tasvir edildiği cinsiyetçi anlayışta erkeklerin kadınlara nazaran sağlık haber ve programları aracılığıyla davranış değişikliği göstermesi cinsiyetçi kalıp yargıların sorgulanması gerekliliği göstermektedir. Bu bulgu bilimsel temelden uzak, kültürel temelli kalıp yargıların bilimsel araştırmalar karşısında ne derece kırılğan olduğunu da göstermesi açısından önemlidir. Anket katılımcılarının toplumsal cinsiyet algısı bağlamında, cinsiyete göre ticari kaygı ve reklam, tüketime yöneltme, davranış değişikliği, sağlık davranışını istismar ve sağlık haberlerine duyulan inanç puan ortalamaların anlamlı bir farklılık göstermediği anlaşılmıştır.

Mesleğe göre sağlık haber algısını ölçmeye yönelik yapılan t testi sonucunda tüketime yöneltme, davranış değişikliği ve sağlık haberlerine duyulan inanç puan ortalamalarının anlamlı bir farklılık göstermediği anlaşılmaktadır. Bununla birlikte, ticari kaygı ve reklam ve sağlık davranışını istismar puan ortalamalarının anlamlı bir farklılık gösterdiği görülmektedir. Akademik personelin puan ortalamaları, idari personelin puan ortalamalarından anlamlı olarak daha yüksek bulunmuştur. Akademik personel idari personele göre sağlık haber ve programlarının ticari kaygı ve reklam amaçlı yapıldığını düşünmektedir. Ayrıca ortaya çıkan tabloya göre akademik personel idari personele nazaran sağlık haber ve programlarında bireylerin gereksiz sağlık hizmeti alma, bireylerin şifa arayan tüketiciye dönüşmesi, hasta ve hasta yakınlarının duygularının istismarı gibi sorunlar olduğunu düşünmektedirler. Mesleğe göre toplumsal cinsiyet algı düzeyini ölçmeye yönelik yapılan t testi sonucunda ise tüketime yöneltme, davranış değişikliği, sağlık davranışını istismar puan ortalamalarının anlamlı bir farklılık göstermediği

anlaşılmaktadır. Bununla birlikte, ticari kaygı ve reklam, sağlık haberlerine duyulan inanç puan ortalamaları anlamlı bir farklılık göstermektedir. Her iki değişkende de akademik personelin puan ortalamaları idari personelim puan ortalamalarından anlamlı olarak daha yüksektir. Akademik personel idari personele nazaran sağlık haber ve programlarında kadın bedenini öne çıkaran görsellerin satış artırıcı bir unsur olarak kullanıldığını düşünmektedir. Ayrıca akademik personel sağlık haber ve programlarının çoğunda toplumsal cinsiyet normlarının pekiştirildiğini düşünmektedir.

Yaşa göre sağlık haber algısını ölçmeye yönelik yapılan ANOVA testi sonucunda davranış değişikliği ve yaşa göre sağlık haberlerine duyulan inanç puan ortalamalarının anlamlı bir farklılık göstermediği anlaşılmaktadır. Bununla birlikte, ticari kaygı ve reklam, tüketime yönelme, sağlık davranışını istismar puan ortalamaları anlamlı bir farklılık göstermiştir. 23-27 yaş arası bireylerin ticari kaygı ve reklam puan ortalamaları 28-32, 33-37 yaş aralıkları ve 48 yaş üzeri bireylerin ortalamalarından anlamlı olarak daha yüksek bulunmuştur. 48 yaş üzeri bireylerin tüketime yönelme puan ortalamaları 28-32, 33-37 ve 43-47 yaş arasındaki bireylerin puan ortalamalarından daha yüksektir. 23-27 yaş aralıklarında olan bireylerin sağlık davranışını istismar puan ortalamaları 28-32 ve 33-37 yaş aralıklarında olan bireylerin puan ortalamalarından daha yüksektir. Ortaya çıkan verilere göre 23-27 yaş arasındaki bireyler diğer yaş gruplarındaki bireylere nazaran sağlık haberlerinin ticari kaygı ve reklam amaçla hazırlandığını, sağlık haber ve programlarında bireylerin sağlığına yönelik, duyguların istismarı, gereksiz sağlık hizmeti alımı, tıbbileştirme gibi istismarlar olduğunu düşünmektedir. 48 yaş üstü bireylerin ise diğer yaş gruplarındaki bireylere nazaran sağlık haber ve programları aracılığıyla sağlık ürün ve hizmeti alımı noktasında tüketime yönelme eğiliminde oldukları görülmektedir. Yaşa göre toplumsal cinsiyet algısı ölçmeye yönelik yapılan ANOVA testi sonucunda ise ticari kaygı ve reklam, tüketime yönelme, davranış değişikliği, sağlık davranışını istismar, sağlık haberlerine duyulan inanç puan ortalamaları anlamlı bir farklılık göstermemektedir. Dolayısıyla toplumsal cinsiyet algısının yaş değişkeninden etkilenmediği anlaşılmaktadır.

Eğitim durumuna göre sağlık haber algısını ölçmeye yönelik yapılan ANOVA testi sonucunda tüketime yönelme, davranış değişikliği, sağlık davranışını istismar, sağlık haberlerine duyulan inanç puan ortalamalarının anlamlı bir farklılık göstermediği anlaşılmaktadır. Bununla birlikte, ticari kaygı ve reklam puan ortalamaları anlamlı bir

farklılık göstermektedir. Lisansüstü eğitim mezunlarının puan ortalamalarının ilköğretim (ortaokul), lise ve dengi, yüksekokul/üniversite mezunlarının puan ortalamalarından daha yüksek olduğu görülmüştür. Elde edilen verilere göre lisansüstü eğitim mezunu bireyler diğer eğitim düzeylerine sahip bireylere nazaran sağlık haber ve programlarının ticari kaygı ve reklam amaçlı hazırlandıklarını düşünmektedirler. Eğitim durumuna göre toplumsal cinsiyet algısını ölçmeye yönelik yapılan ANOVA testi sonucunda ise göre ticari kaygı ve reklam, davranış değişikliği, sağlık davranışını istismar, sağlık haberlerine duyulan inanç puan ortalamalarının anlamlı bir farklılık göstermediği anlaşılmaktadır. Bununla birlikte, tüketime yöneltme puan ortalamaları anlamlı bir farklılık göstermektedir. İlkokul mezunu bireylerin tüketime yöneltme puan ortalamaları lise ve dengi, yüksekokul/üniversite ve lisansüstü öğrenim mezunlarının puan ortalamalarından daha yüksek olduğu görülmüştür. Elde edilen verilere göre ilköğretim mezunu bireylerin diğer eğitim düzeylerine sahip bireylere nazaran sağlık haber ve programlarında diyet, kolesterol gibi içeriklerin olması bunlarla ilgili ürün veya hizmet alımını etkilemektedir.

Aylık gelir durumuna göre sağlık haber algısını ölçmeye yönelik yapılan ANOVA testi sonucunda ticari kaygı ve reklam, sağlık davranışını istismar puan ortalamalarının anlamlı bir farklılık göstermediği anlaşılmaktadır. Bununla birlikte, 3001-5000 arası gelire sahip olan bireylerin tüketime yöneltme ve davranış değişikliği puan ortalamalarının 0-3000, 5001-6000 arası ve 6000 üzeri gelire sahip bireylerin puan ortalamalarından daha yüksek olduğu görülmüştür. Ayrıca 5001-6000 arası gelire sahip bireylerin sağlık haberlerine duyulan inanç puan ortalamaların 0-3000, 3001-5000 arası gelire sahip bireylerin puan ortalamalarından daha yüksektir. Elde edilen verilere göre gelir durumu 3001-5000 arası olan bireylerin sağlık haber ve programları aracılığıyla sağlıkla ilgili ürün veya hizmet alımının diğer gelir düzeylerine sahip bireylere nazaran daha fazla etkilendiği görülmektedir. Ayrıca 3001-5000 arası gelir düzeyine sahip bireylerin diğer gelir düzeylerine sahip bireylere nazaran sağlık haber ve programları aracılığıyla daha fazla davranış değişikliği gösterdikleri anlaşılmaktadır. Verilere göre 5001-6000 arası gelir düzeyine sahip bireylerin diğer gelir düzeyine sahip bireylere nazaran sağlık haberlerine daha fazla inanç duymaktadır. Aylık gelir durumuna göre toplumsal cinsiyet algısını ölçmeye yönelik yapılan ANOVA testi sonucunda ise

toplumsal cinsiyet algısında aylık gelirin belirleyici bir değişken olmadığı anlaşılmaktadır.

Sağlık haberlerinde yer alan toplumsal cinsiyet eşitsizliği kadınların sağlık hakkına yönelik ihlal, bilgiye erişim ve kadın bedeninin sömürülmesine yol açmaktadır. Dolayısıyla sağlık içeriklerindeki cinsiyetçilik sağlığı doğrudan etkilemektedir. “Medya ve dolayısıyla medyadaki sağlık içeriği toplumsal alandaki cinsiyetçi yapının hem belirleyeni olarak rol oynamakta hem de bu yapının sonucu olarak ortaya çıkmaktadır” (Durur & Kaymak, 2018:108). Bu durum medyanın toplumsal cinsiyet eşitliğine duyarlı olması gerekliliğini ortaya koymaktadır. Çok sayıda bireye hitap eden ve gündelik yaşamın da bir parçası olan medyanın cinsiyet eşitsizliğini inşa etmek, yaygınlaştırmak ve pekiştirmek yerine, ulusal ve uluslararası birçok konferans, bildirgede de belirtildiği gibi sorumlu yayıncılık anlayışına sahip olmalıdır. Özellikle sağlık gibi hayati öneme haiz hassas bir konuda, medya içerikleri bağlamında, cinsiyetçi, tek taraflı bakış açısından uzak durmalı, sahip olduğu değiştirme ve dönüştürme potansiyelini kullanarak toplumsal cinsiyet eşitsizliğine eleştirel bir yaklaşım getirmelidir (Durur & Kaymak, 2018: 108)

Toplumsal cinsiyet konusunda akademik alanda çeşitli çalışmalar yapılmaktadır. Fakat sağlık haberciliği alanında toplumsal cinsiyeti ele alan çalışmalar bunlar arasında çok sınırlıdır. Toplumsal cinsiyet normlarına dayalı perspektif özellikle kadınlar açısından her alanda olumsuz etkilere sahiptir. Sağlık alanında bu etki daha bariz ve hayati önem taşımaktadır. Toplumsal cinsiyet eşitliğine duyarlı olmayan bir anlayışın medya ve sağlık alanında etkin olması kadınları sağlığa ulaşım, sağlık hakkının kullanımı gibi önemli konularda etkilemekte, dolayısıyla da geri dönüşü mümkün olmayan sorunlara yol açabilmektedir. Bu nedenledir ki bilimsel alanda, medyadaki sağlık içeriklerinde ve sağlık haberlerinde toplumsal cinsiyete dair araştırmalara daha fazla yer verilmeli, yapılan çalışmalarla sağlık alanında toplumsal cinsiyet anlayışının yol açtığı, açabileceği sorunlar tespit edilmeli ve bu konuda toplum aydınlatılmalı, bir farkındalık oluşturulmalıdır. Yapılan akademik çalışmalarda sağlık haberlerinde cinsiyetçi anlayışa neden olan bireysel, örgütsel ve toplumsal yapılar tüm boyutlarıyla ele alınmalıdır. Aksi takdirde ekonomi, kültür, siyaset, eğitim, aile, hukuk gibi yapısal oluşumlara nüfuz etmiş olan köklü ve çok boyutlu toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin medya ve sağlık alanındaki etkileri tam olarak ortaya konulamayacaktır.

Multidisipliner bir alan olarak medyada sağlık içerikleri ve toplumsal cinsiyet olgusunu ilişkilendiren, sağlık bilimleri alanında toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin kadın-erkek sağlığına etkilerine yönelik araştırmalara, iletişim alanında cinsiyetçi sağlık haberlerinin metin çözümlmelerine, insanlar üzerindeki etkilerine ve sağlık içeriklerinin üretim süreçlerine yönelik kapsamlı çalışmalara ihtiyaç vardır. Ayrıca bu çalışmanın giderek kapsamını daha fazla genişleten ve daha fazla takipçiye sahip olan sosyal medya alanında da yapılması önerilmektedir. Zira bu çalışmanın sonuçlarının da gösterdiği gibi, bireyler sağlık haberlerine genellikle sosyal medya aracılığıyla ulaşmaktadır. Bireylerin sağlık haberlerine ulaşım aracı olarak sosyal medyanın ön planda olması cinsiyetçi sağlık haberleri bağlamında incelenmesi gereken önemli bir alan olduğunu göstermektedir.

KAYNAKÇA

- Adıyaman, F. (2018). “Gazetelerde Obezite’nin Sunumu”. E. Yüksel (Ed.), *Sağlık Haberciliği* (ss. 197-221) İçinde. Konya: Literatürk Academia.
- Akdoğan, H. (2004). *Medyada Kadın*. İstanbul: Ceylan Yayınları.
- Akın, A. Demirel, S. (2003). “Toplumsal Cinsiyet Kavramı ve Sağlığa Etkileri”. *C.Ü. Tıp Fakültesi Dergisi*, 25 (4), 73-82.
- Akın, A. (2007). “Toplumsal Cinsiyet (Gender) Ayrımcılığı ve Sağlık”. *Toplum Hekimliği Bülteni*, 26 (2), 1-9.
- Akın, A. (2008). “Toplumsal Cinsiyet, Eşitlik ve İnsan Hakları”. A. Akın ve S. Özpınar (Ed.), *Toplumsal Cinsiyet ve Kadın Sağlığı* (ss. 1-16) İçinde. Ankara: Nobel.
- Alankuş, S. (2012). “Neden Kadın Odaklı Habercilik?”. S. Alankuş (Ed.), *Kadın Odaklı Habercilik* (27-68) İçinde. İstanbul: IPS İletişim Vakfı Yayınları.
- Altun, A. Bek. M. G. Altun, E. E. (2007). “Aile İçi Şiddet Haberlerinin Üretim Süreci ve Medya Profesyonelleri”. *İletişim Araştırmaları Dergisi*, 5 (2), 9-62.
- Alu, A. (2017). “Sağlığın Temel Kavramları”. *Sağlık Yönetimi Dergisi*, 1 (2), 32-41.
- Altay, A. (2007). “Sağlık Hizmetlerinin Sunumunda Yeni Açılımlar ve Türkiye Açısından Değerlendirilmesi”. *Sayıştay Dergisi*, (64), 33-58.
- Applbaum, K. (2014). “Sağlıkta Küresel Pazarlama: İlaç Entrikaları”. Panitch, L. Leys, C. (Ed.), *Kapitalizmde Sağlık Sağlıksızlık Semptomları* (99-118) İçinde. İstanbul: Yordam Kitap.
- Arda, B. (1996). “Hastalık Olgusunun Tarihsel Açıklanışında Önemli Bir Kavram: Etki Göçü”. *Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi*, 4 (2), 105-112.
- Atabek, E. (2006). *Kışkırtılmış Erkeklik Bastırılmış Kadınlık*, Alkım Yayınevi: İstanbul.
- Atabek, N. Uztuğ, F. (1998). “Haberde Çerçeveleme ve Öne Çıkarma”. *Kurgu Dergisi*, (15), 96-105.
- Ayaz, F. (2018). “Sağlık Konulu Yayın İçeriklerini Etkileyen Ticari Faktörler”, E. Yüksel (Ed.), *Sağlık Haberciliği* (63-390) İçinde, Konya: Literatürk Academia.

- Ayaz, F. Ayaz, H. (2017). “Sağlık İletişimi ve Medyayı Konu Alan Lisansüstü Tezlere Yönelik Bir Analiz”. *Atatürk İletişim Dergisi*, (14), 147-171.
- Aydın, A.Ş. (2016). *Sağlık Haberlerinde Kadın Bedeninin Sunumu*. (Yüksek Lisans Tezi). İstanbul: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Aydın, A. E. Marangoz, M. Fırat, A. (2015). Tüketim Kültürü Çalışmaları Üzerine Bir Literatür Taraması. *Tüketici ve Tüketim Araştırmaları Dergisi*. 7 (1), 23-40.
- Aytaç, Ö. (2006). “Tüketimcilik ve Metalaşma Kıskaçında Boş Zaman”. *Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 11 (1), 27-53.
- Aytaç, Ö. Kurtdaş, M.Ç. (2015). “Sağlık-Hastalığın Toplumsal Kökenleri ve Sağlık Sosyolojisi”. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 25 (1), 231-250.
- Bahar, Z. Açıl, D. (2014). “Sağlığı Geliştirme Modeli: Kavramsal Yapı”. *DEUHYO ED*, 7 (1), 59-67.
- Bayhantopçu, E. (2017). “Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği Üzerinde Yazılı Basında Kadın Temsilinin Rolü”. *TJSS*, 1 (2), 83-93.
- Baudrillard, J. (2015). *Tüketim Toplumu*. (Çev.: H. Deliçaylı ve F. Keskin). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Bilişli, Y. (2018a). *Sağlık İletişimi*. İstanbul: Nobel Bilimsel Eserler.
- Bilişli, Y. (2018b). “Sağlık Haberlerinde Kadının Temsili.” (Bildiri e kitabı). 9. Uluslararası Sağlık ve Hastane Yönetimi Kongresi, 19-22 Aralık 2018, (81-91), Antalya: Akdeniz Üniversitesi.
- Bilişli, Y. (2019). “Medya ve Sağlık Arasındaki Sınırları Keşfetmek: Eleştirel Medya Sağlığı Okuryazarlığı Bağlamında Sağlık Haberlerine Yaklaşım”. *Maltepe Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, 5 (2), 197-219.
- Birsen, Ö. Öztürk, Ş. Y. (2011). “Tüketim Kültürü Çerçevesinde Sağlık Haberleri”. *Akademik Bakış Dergisi*, (26), 1-21.
- Bostan, N. Örsal, Ö. Karadağ, E. (2016). “Sağlığı Geliştirici ve Koruyucu Davranışlar Ölçeğinin Geliştirilmesi: Metodolojik Çalışma”. *Türkiye Klinikleri J Nurs Sci*, 8 (2), 102-111.

- Bozdemir, N. Özcan, S. (2011). “Cinselliğe ve Cinsel Sağlığa Genel Bakış”. *TJFMPC*, 5, 37-46.
- Büker, S. (2018). “*Türkiye’de Katılımcı Demokrasinin Güçlendirilmesi: Toplumsal Cinsiyet Eşitliğinin İzlenmesi Projesi*”. Ankara: CEİD Yayınları.
- Bülbül, R. (2000). *Genel Gazetecilik Bilgileri*. Ankara: Nobel Yayın.
- Coleman, R. Thorson, E. Wilkins, L. (2011). “Testing the Effect of Framing and Sourcing in Health News Stories”. (Sağlık Haber Hikâyelerinde Çerçeveleme ve Kaynak Kullanımının Etkisinin Test Edilmesi). *Journal of Health Communication* 9 (16), 941-954.
- Connell, R.W. (2017). *Toplumsal Cinsiyet ve İktidar*. (Cem Soydemir Çev.). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Coşkun, A. Özdelek, R. (2012). “Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği: Sağlığa Yansıması ve Kadın Sağlığı Hemşiresinin Rolü”. *Hemşirelikte Eğitim ve Araştırma Dergisi*, 9 (3), 30-39.
- Çağlar, Ş. (2005). “Sağlık Haberciliği”. *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, 23, 111-117.
- Çebi, M. S. (1996). “Medyada Haber Seçiminin Teorik Boyutları”. *Bilgi Bilim ve Kültür Dergisi*, (3), 247-269.
- Çınar vd. (2018). “Sağlık Haberleri Algısı: Bir Ölçek Geliştirme Çalışması”. *JAREN*, 4 (3), 164-171.
- Çınarlı, İ. (2008). *Sağlık İletişimi ve Medya*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Çiçeklioğlu, M. (2018). “Toplumsal Cinsiyet Açısından Cinsel Sağlık, Üreme Sağlığı ve Hakları”. A. Akın, S. Özpınar (Ed.), *Toplumsal Cinsiyet ve Kadın Sağlığı* (ss. 141-162) İçinde. Ankara: Nobel.
- Çobaner, A. A. (2018). “Türkiye’de Tütün Kontrolü Haberlerinin Çerçeveleri”. E. Yüksel (Ed.), *Sağlık Haberciliği* (ss. 181-196) İçinde. Konya: Literatürk Academia.
- Çocuk ve Kadınlara Yönelik Şiddet Hareketleriyle Töre ve Namus Cinayetlerinin Önlenmesi İçin Alınacak Tedbirlere İlişkin Başbakanlık Genelgesi. (2006). *T.C. Resmî Gazete*, 26218, 04.07.2006.

- Çopurlar, C. K. Kartal, M. (2016). “Sağlık Okuryazarlığı Nedir? Nasıl Değerlendirilir? Neden Önemli?”. *TJFM&PC*, 10 (1), 42-47.
- Dal, N. E. (2017). “Tüketim Toplumu ve Tüketim Toplumuna Yöneltilen Eleştiriler Üzerine Bir Tartışma”. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 9 (19), 1-21.
- Danacı, Ö. (2005). “*Siyasal Kampanyalarda Medya: Yazılı Basın Haberlerinde ‘Çerçeveleme’ ve ‘Öne Çıkarma’nın Politikacı Temsilindeki Rolü*”. (Doktora Tezi). İstanbul: T.C. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Demez, G. (2012). “Medyada Yeni Sağlık Anlayışları ve Kadın Bedeninin Temsili”. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 9 (1), 512-532.
- Demir, M. (2008). *Yazılı Basında Yayınlanan Sağlık Haberlerinin Kamuoyuna Etkisi*. (Doktora Tezi). İzmir: Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Demirkent, N. (1982). *Sayfa Sayfa Gazetecilik*. İstanbul: Altın Kitaplar Yayınevi.
- Deppe, H. U. (2014). “Sağlık Hizmetlerinin Doğası: Metalaşmaya Karşı Dayanışma”. Panitch L. Leys C. (Ed.), *Kapitalizmde Sağlık Sağlıksızlık Semptomları* (ss. 43-53) İçinde. İstanbul: Yordam Kitap.
- Doyuran, L. (2018). “Medyatik Bir Çalışma Alanı Olarak Eleştirel Söylem Çözümlemesi (Televizyon Dizileri Örneğinde)”. *Erciyes İletişim Dergisi*, 5 (4), 301-323.
- Duman, M. Z. (2016). “Tüketim Kültürünün Gelişmesinde Artan AVM’lerin Etkisi (Van İli Örneği)”. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 9 (47), 806-815.
- Dursun, Ç. (2004). “Haberde Gerçekliğin İnşa Edilmesi Ne Demektir?”. (Ç. Dursun Ed.), *Haber, Hakikat ve İktidar İlişkisi* (ss. 37-65) İçinde. Ankara: Elips Kitap.
- Dursun, Ç. (2004). “Türkiye’de Haber ve Habercilik Çalışmalarının Genel Bir Değerlendirmesi: 1980-2003”. (Ç. Dursun Der.), *Haber, Hakikat ve İktidar İlişkisi* (ss. 89-147) İçinde. Ankara: Elips Kitap.
- Durur, E. K. Kaymak, A. (2018). “*Ulusal Basında Yer Alan Sağlık Haberlerinde Kadın Temsili: Posta ve Habertürk Gazeteleri Örneği*” (Bildiri e-Kitabı). IV. Sağlık İletişimi Sempozyumu (SİS 2018), 30-31 Ekim 2018, (ss. 95-109) Alanya: Alanya HEP Üniversitesi.

- Durur, E. K. (2016). “Sağlık ve Medya İlişkiseliliğinde (Eleştirel) Medya Sağlık Okuryazarlığı Kavramı Üzerine Bir Değerlendirme”. *Atılım Sosyal Bilimler Dergisi*, 6 (2), 61-84.
- Erbaydar, T. (2003). “Halk Sağlığı Açısından Sağlık İletişimi”. *C.Ü. Tıp Fakültesi Dergisi*, 25 (4), 45-51.
- Ertekin, İ. (2017). *Sağlık İletişimi*. Ankara: Gece Kitaplığı.
- Ersoy, E. (2009). “Cinsiyet Kültürü İçerisinde Kadın ve Erkek Kimliği (Malatya Örneği)”. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 19 (2), 209-231.
- Foucault, M. (2018). *Cinselliğin Tarihi*. H. U. Tanrıöver (Çev.), İstanbul: Ayrıntı.
- Geçer, E. (2018). “Sağlık Haberciliği ve Hasta-Hekim İlişkileri: Etkileşimler ve Riskler”. *Abant Kültürel Araştırmalar Dergisi*, 3 (5). 169-180.
- Geider, A. (2012). “Daha Eşitlikçi Bir Habercilik İçin”, S. Alankuş (Ed.), *Kadın Odaklı Habercilik* (ss. 9-10) İçinde. İstanbul: IPS İletişim Vakfı Yayınları.
- Girgin, A. (2008). *Gazeteciliğin Temel İlkeleri*. İstanbul: DER Yayınları.
- Gökçe, O. (2006). *İçerik Analizi*. Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Gönenç, Y. A. (2002). Medya ve Haber. *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, (14), 77-89.
- Gülsün, M. Ak, M. Bozkurt, A. (2009). “Psikiyatrik Açından Evlilik ve Cinsellik”. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, (1), 68-79.
- Güngör, N. (2016). *İletişim, Kuramlar, Yaklaşımlar*. Siyasal Kitabevi: Ankara.
- Hall, S. (2014). “İdeoloji ve İletişim Kuramı”. S. İrvan (Ed.), *Medya, Kültür, Siyaset* (ss. 79-96) İçinde. Ankara: Pharmakon Yayınevi.
- Hayran, M. Özdemir, B. (2011). Sağlık Haberlerinin İçerik Analizi ve Medya Etiği. *IKU Dergisi*, 25, 31-36.
- Hülür, A. B. (2016). “Sağlık İletişimi, Medya ve Etik: Bir Sağlık Haberinin Analizi”. *CBÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, 14 (1), 155-178.
- İrvan, S. (Ed.). (2014). *Medya Kültür Siyaset*. Ankara: Pharmakon Yayınevi.
- İnal, M.A. (1996). *Haberi Okumak*. İstanbul: Temuçin Yayınları.

- İnce, M. (2019). “Yeni Medya Okuryazarlığının Önemi Üzerine Bir Değerlendirme”. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, (90), 125-145.
- Kaya, A. (2018). “İyi Sağlık Haberi Yazmanın İpuçları: Sağlık Habercilerine Yönelik Hazırlanan Medya Kılavuzlarının Analizi”. E. Yüksel (Ed.), *Sağlık Haberciliği* (ss. 333-361) İçinde. Konya: Literatürk Academia.
- Kaya, A.Y. (2005). *Araştırmacı Habercilik*. Konya: Çizgi Kitabevi
- Kılıç, D. (2005). “Haber Yapma Sürecinin Belirleyici Unsurları ve Basın Ahlakı”. *Selçuk İletişim*, 3 (4), 142-151.
- Koçak, A. Buldukla, Y. (2010). “Sağlık İletişimi: Yaşlıların Televizyonda Yayınlanan Sağlık Programlarını İzleme Motivasyonları”, *Selçuk İletişim*, 6 (3), 5-17.
- Köker, E. (2012). “Kadınların Medyadaki Hak İhlalleriyle Baş Etme Stratejileri”, S. Alankuş (Ed.), *Kadın Odaklı Habercilik* (ss. 119-150) İçinde. İstanbul: IPS İletişim Vakfı Yayınları.
- Köse, H. (2011). “Tüketim Toplumunda Bir “Sosyal Beden” Kurgusu Olarak Kadın”. *Selçuk İletişim*, 6 (4). 76-89.
- Kaya, A. Yüksel, E. Pelin, Ö. (2018). “Sağlık Haberlerinde ‘Mucize Tedavi’ler”, E. Yüksel (Ed.), *Sağlık Haberciliği* (ss. 222-255) İçinde. Konya: Literatürk Acedemia.
- Kocabaş, E.Ö. (2007). “Bir Uygulama Alanı Olarak Sağlık Psikolojik Danışmanlığı”, *Ege Eğitim Dergisi*, 2 (8), 37-51.
- Kurban, Z. (2018). *Yeni Medyada Sağlık İletişimi ve Sağlık Haberciliği: Beden Politikaları Üzerinden Kadın Sağlığı Haberlerinin Anlambilimsel İncelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). İzmir: Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kurt, A. A. Kürüm, D. (2010). “Medya Okuryazarlığı ve Eleştirel Düşünme Arasındaki İlişki: Kavramsal Bir Bakış”. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (2), 20-34.
- Kuyucu, M. (2013). “Medyada Kadın Olmak: Medya İşletmelerinde Çalışan Kadınların Sorunları”. *Uluslararası Hakemli Beşeri ve Akademik Bilimler Dergisi*, 2 (6), 29-62.

- Küçüközyiğit, U. (2014). “*Haber Üretim Sürecinde ‘Haber Kararı’ ve Karar Aşamasında Öne Çıkan Faktörler*”. (Doktora Tezi). İstanbul: T.C. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Gazetecilik Ana Bilim Dalı.
- Lundby, K. Ronning, H. (2014). “Medya-Kültür- İletişim: Medya Kültürü Aracılığıyla Modernliğin Yorumlanması” Süleyman İrvan (Ed.), *Medya, Kültür Siyaset* (ss.13-27) İçinde. Ankara: Pharmakon Yayınevi.
- Mater, N. Çalışlar, İ. (2012). “Medyadaki Durumu Tersine Çevirmek.”, S. Alankuş (Ed.), *Kadın Odaklı Habercilik* (ss. 169-197) İçinde. İstanbul: IPS İletişim Vakfı Yayınları.
- Metin. A. (2011). “Kimliğin Toplumsal İnşası ve Geleneksel Kadın Kimliğinin Aktarımı”. *Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2 (1), 74-92.
- Millett, K. (2011). *Cinsel Politika*. (Seçkin Selvi Çev.). İstanbul: Payel Yayınevi.
- Millî Eğitim Bakanlığı. (2008). *Hasta ve Yaşlı Hizmetleri, Sağlığını Koruma*. MEGEP (Mesleki Eğitim ve Öğretim Sisteminin Güçlendirilmesi Projesi). Ankara.
- Neuman, W. L. (2017). *Toplumsal Araştırma Yöntemleri I-II*. Sedef Özge (Çev.), Ankara: Yayın Odası.
- Okay, A. (2016). *Sağlık İletişimi*. İstanbul: Derin Yayınları.
- Okca, O. K. (2016). “Geleneksel Dokumalarda Kadın”. *Akademik Bakış Dergisi*, (54), 1-16.
- Okuroğlu, M. S. Dağtaş, E. (2019). “Eleştirel Medya Okuryazarlığı Kuramı: Eskişehir Okulları Ölçeğinde Bir Alan Araştırması”. *Global Media Journal TR Edition*, 10 (19), 24-51.
- Öz, E. (2015). *Sağlık Haberlerine Farklı Bakış*. Antalya: Kent Kitap.
- Özçetin, B. (2018). *Kitle İletişim Kuramları*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Özer, Ö. (2015). “Teun Adrian Van Dijk Örneğinde Eleştirel Söylem Çözümlemesi”. B. Yıldırım (Ed.), *İletişim Araştırmalarında Yöntemler* (ss. 197-2869 İçinde. Konya: Literatürk Academia.

- Özkan, B. (2011). “Toplumsal Cinsiyet Bağlamında Türkçede Atasözleri ve Deyimler”. *International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 6, 1133-1147.
- Özpınar, S. (2018). “Sosyal Dışlanma ve Kadın Sağlığı”. A. Akın, S. Özpınar (Ed.), *Toplumsal Cinsiyet ve Kadın Sağlığı* (ss. 39-62) İçinde. Ankara: Nobel.
- Özpınar, S. (2018). “Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet ve Kadın Sağlığı”. A. Akan, S. Özpınar (Ed.), *Toplumsal Cinsiyet ve Kadın Sağlığı* (ss. 237-260) İçinde. Ankara: Nobel.
- Panitch, L. Leys, C. (2014). “Önsöz”. *Kapitalizmde Sağlık Sağlıksızlık Semptomları* (ss. 9-14) İçinde. Panitch, L. Leys, C (Ed.), İstanbul: Yordam Kitap.
- Sarı, Ö. Atılğan, K.G. (2012) *Sağlık Sosyolojisi*. Konya: Karatay Akademi Yayınları.
- Sezgin, D. (2015). “Toplumsal Cinsiyet Perspektifinde Sağlık ve Tıbbileştirme”. *Sosyoloji Araştırmaları Dergisi*, 18 (1), 153-186.
- Shoemaker, P. Reese, S.D. (2014). “İdeolojinin Medya Üzerindeki Etkisi”. S. İrvan (Ed.), *Medya, Kültür, Siyaset* (ss. 97-132) İçinde. Ankara: Pharmakon Yayınevi.
- Şeker, M. (1999). *Televizyon Haberciliği*. Konya: Sel-Ün Yayınları.
- Şeker, T. Zaimoğlu, G. (2018). “Tüp Mide (Sleeve Gastrektomi) Ameliyatı Haberlerinin Sunumu ve Etik Sorunlar”, E. Yüksel (Ed.), *Sağlık Haberciliği* (ss. 256-278) İçinde. Konya: Literatürk Academia.
- Şimşek, A. (2015). “İletişim Araştırmalarında Paradigma Değişimi”. B. Yıldırım (Ed.), *İletişim Araştırmalarında Yöntemeler* (ss. 155-196) İçinde. Konya: Literatürk Academia.
- Şimşek, Z. (2013). “Sağlığı Geliştirmenin Tarihsel Gelişimi ve Örneklerle Sağlığı Geliştirme Stratejileri”. *TAF Preventive Medicine Bulletin*, 12 (3), 343-358.
- Taner, Ş. (2018). “Toplumsal Cinsiyet Açısından Sosyal Politikalar”. A. Akın ve S. Özpınar (Ed.), *Toplumsal Cinsiyet ve Kadın Sağlığı* (ss. 17-38) İçinde. Ankara: Nobel.

- Tanrıöver, H.U. (2012). “Medyada Kadınların Temsil Biçimleri ve Kadın Hakları İhlalleri”. S. Alankuş (Ed.), *Kadın Odaklı Habercilik* (ss. 151-168) İçinde. İstanbul: IPS İletişim Vakfı Yayınları.
- Taylan, A. (2015). “Nitel ve Nicel Araştırmalarda Evren ve Örneklem Seçimi ve Sorunları”. Besim Yıldırım (Ed.), *İletişim Araştırmalarında Yöntemler, Uygulama ve Örneklerle* (ss. 47-83) İçinde.
- Taylan, A. Ünal, R. (2017). Ana Akım Medyada Sansasyonel Habercilik: Sağlık İletişim Örneği. *Atatürk İletişim Dergisi*, (14), 27-44. Konya: Literatürk Academia.
- T.C. Millî Eğitim Bakanlığı. (2012). *Görüşme Teknikleri*. Ankara.
- T.C. Sağlık Bakanlığı Sağlık Projesi Genel Koordinatörlüğü (1995). , *Kitle İletişim Araçlarında Sağlık Haberciliği ve Halkın Sağlık Eğitiminde Yararlanma*. Ankara: Sağlık Bakanlığı Ankara.
- Tekin, H.H. Tekin, H. (2006). “Nitel Araştırma Yönteminin Bir Veri Toplama Tekniği Olarak Derinlemesine Görüşme”. *İstanbul Üniversitesi Sosyoloji Dergisi*, 3 (13), 101-116.
- Tokgöz, O. (2000). *Temel Gazetecilik*. Ankara: İmge Yayınları.
- Topbaş, M. (2015). “Sağlıkla İlgili Temel Kavramlar”. G. Kuş (Ed.), *Temel Sağlık ve Hastalık Bilgisi* (ss. 1-29) İçinde. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Toraman, A. Erdem, R. (2016). “Kavramsal Açıdan Tıbbileştirme.” *Hacettepe Sağlık İdaresi Dergisi*, 19 (4), 503-510.
- Tözün, M. Sözman, M. K. (2014). “Halk Sağlığı Bakışı İle Sağlık Okuryazarlığı”. *Smyrna Tıp Dergisi*, 48-54.
- Türkiye Gazeteciler Cemiyeti. (2016). *Kadın ve Medya Toplumsal Cinsiyet Eşitlikçi Haber Kılavuzu*. İstanbul: Akademi.
- Uçan, G. (2018). “Şimdi Sağlık Moda: Medya ve Kadın Sağlığı”. A. Akın, S. Özpınar (Ed.), *Toplumsal Cinsiyet ve Kadın Sağlığı* (ss. 119-140) İçinde. Ankara: Nobel.
- Utma, S. (2019). “Sağlık Okuryazarlığı Kavramı ve Sağlık Haberlerini Doğru Okumak”. *IBAD Sosyal Bilimler Dergisi*, (5), 223-231.

- Vigarello, G. (2010). *Orta Çağ'dan 20. Yüzyıla Şişmanlığın Tarihi*. Y. Kayacan (Çev.), İstanbul: Doğan Kitap.
- Yaylagül, L. (2014). *Kitle İletişim Kuramları*. Dipnot Yayınları: Ankara.
- Yazıcıoğlu, Y. Erdoğan, S. (2014). *SPSS Uygulamalı Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Yıldırım, B. (2015). "İçerik Çözümlemesi Yönteminin Tarihsel Gelişimi Uygulama Alanları ve Aşamaları." B. Yıldırım (Ed.), *İletişim Araştırmalarında Yöntemler* (ss. 105-153) İçinde. Konya: Literatürk Academia.
- Yıldırım, B. (2013). "Sağlık Endüstrisinin Yeniden Üretimi: Sağlık Gazeteciliği (Temel Eğitimler ve Yapısal Sorunlar)." Ş. Çağlar (Ed.), *Şövalyelik Mesleği Gazeteciliğin Uzmanlık Alanları* (ss. 379-439) İçinde. Konya: Literatürk Academia.
- Yıldırım, P. Ö. (2017). "Türkiye'de Sağlık Haberciliğinin Tarihsel Gelişimi". *Atatürk İletişim Dergisi*, (14), 5-25.
- Yıldırım, P. Ö. (2018). "Sağlık Haberi Nedir, Ne Değildir: Sağlık Haberleri ve Nitelikleri", E. Yüksel (Ed.), *Sağlık Haberciliği* (ss. 83-107) İçinde. Konya: Literatürk Academia.
- Yıldırım, P. Ö. (2018). "Türkiye'de Sağlık Haberciliğinin Tarihsel Gelişim Sürecinde Hürriyet Gazetesinde Sağlık Haberciliğinin Yeri", E. Yüksel (Ed), *Sağlık Haberciliği* (ss. 109-132) İçinde. Konya: Literatürk Academia.
- Yılmaz, M. Tiryaki, Z. (2016). "Sağlık Okuryazarlığı Nedir? Nasıl Ölçülür?". *DEUHFED*, 9 (4). 142-147.
- Yılmaz, M.B. Aksoy, (2017). G. P. "*Sağlık Haberlerinde Kadın Bedeninin Kullanımı: İnternet Haberlerinin Analizi Üzerine Bir Çalışma (Bildiri e-Kitabı)*". III. Sağlık İletişimi Sempozyumu (SİS 2018), 2-3 Kasım 2017, (s.316), Erzurum: Atatürk Üniversitesi İletişim Fakültesi.
- Yiğitoğlu, M. Yalçınkaya, Z. (2016). "Türkçedeki Cinsiyetçi Atasözleri ve Deyimler Üzerine Bir İnceleme". *İdil Dergisi*, 5 (26), 1659-1669.

- Yüksel, H. Karakuş, E. (2012). “Gazeteler, Bireyselleşen Sağlık ve Tüketim: Ulusal Gazetelerde Yer Alan Sağlık Haberlerinde Kadının Temsili”. *Sosyoloji Dergisi*, (27), 51-70.
- Yüksel, E. (2018). “Sağlık İletişimi Anatomisi”. E. Yüksel (Ed.), *Sağlık Haberciliği* (ss. 11-31) İçinde. Konya: Literatürk Academia.
- Yüksel, E. Kaya, A. Y. Koçak, A. Aydın, S. (2018). “Türkiye’de Sağlık Konulu Yayınların Analizi”, E. Yüksel (Ed.), *Sağlık Haberciliği* (ss. 33-82) İçinde. Konya: Literatürk Academia.
- Yüksel, E. Kaya, A. Y. Koçak, A. Aydın, S. (2014). *Check Up Sağlık İletişimi*. Konya: Literatürk Academia.
- Yüksel, E. Gürcan, İ. H. (2005). *Haber Toplama ve Yazma*. Konya: Tablet Kitabevi.
- Zengin, N. (2010). “Sağlık Hakkı ve Sağlık Hizmetlerinin Sunumu”. *Sağlıkta Performans ve Kalite Dergisi*, 1 (1), 44-52.
- Zoonen, L. V. (2014). “Medyaya Feminist Yaklaşımlar”. S. İrvan (Der.), *Medya, Kültür, Siyaset* (ss. 365-398) İçinde. Ankara: Pharmakon Yayınevi.

İNTERNETTEN YARARLANILAN KAYNAKLAR

- Akalın, H.E. (2013). “*Sağlık Politikaları Üzerine*”.
<http://saglikpolitikolari.omegacro.com/saglik-okuryazarligi-nedir-neden-onemlidir>.
 Erişim Tarihi: 12.08.2019.
- Alankuş, S. (2009). “*Kadınların Az Olduğu Medyada Erkek Akıl Egemen Oluyor*”.
<https://m.bianet.org/bianet/toplumsal-cinsiyet/111823-kadinlarin-az-oldugu-medyada-erkek-akil-egemen-oluyor>. Erişim Tarihi: 12.05.2019.
- Arslan, K. (2018). “*SPSS’de Bağımsız Örneklem T-Testi*”.
<https://www.galloğlu.com/blog/bagimsiz-orneklem-t-test-SPSS-independent-sample-t-test>. Erişim Tarihi: 24.10.2021.
- Avrupa Sosyal Şartı (değiştirilmiş şekli). (1996).
<https://www.tbmm.gov.tr/komisyon/kefe/docs/sosyalsart.pdf>. Erişim Tarihi: 23.07.2019.
- Avrupa Konseyi Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Stratejisi 2014-2017.
<https://rm.coe.int/1680590177>, Erişim Tarihi: 06.07.2019.
- BİANET (Bağımsız İletişim Ağı). *Avrupa Birliği Temel Haklar Bildirgesi*.
<https://m.bianet.org/bianet/siyaset/3780-avrupa-birligi-temel-haklar-bildirgesi>.
 Erişim Tarihi: 23.07.2019.
- Büken, N. Ö. Keleş, Ş. (2017). *Niceliksel / Niteliksel Araştırma Yöntemleri ve Etik*.
http://www.deontoloji.hacettepe.edu.tr/programlar/SBE601_2017/nicelikselnitelikselarastirmayontemleriveetik.pdf. Erişim Tarihi: 08.09.2021.
- Büyükbaykal, A. C. I. *Gazetecilik Türleri*.
http://auzefkitap.istanbul.edu.tr/kitap/gazetecilik_ue/gazetecilikturleri.pdf. Erişim Tarihi: 31.08.2021.
- Çınarlı, İ. Şimşek, Z. (2013). Doğru ve Etkili Sağlık İletişimi İçin Sağlık Haberciliği-Programcılığı Rehberi. *Tarımda İş Sağlığı ve Güvenliği Uygulama ve Araştırma Merkezi Yayınları*. Erişim Tarihi: 13.06.2019.
<http://www.mevsimliktarimiscileri.com/files/editorfiles/1.%20Sa%C4%9Fl%C4%B1k%20Habercili%C4%9Fi%20Rehberi.pdf>
- Ersoy, İ. (2016). “*Sağlık Haberciliğinin ABC’si*”.
<http://www.sdplatform.com/Dergi/945/Saglik-haberciliginin-ABCsi.aspx>. Erişim Tarihi: 01.09.2019.

haberler.com. (26.11.2015). *Sağlık Haberciliği Paneli*.

<https://www.haberler.com/saglik-haberciligi-paneli-7914883-haberi/>. Erişim Tarihi: 23.07.2019.

Gazete tirajları, <https://www.medyatava.com/tiraj>, 30.08.2019.

Hatun, Ş. (2004). “Sağlık haberleri *magazinleşirken...*”

<http://www.radikal.com.tr/radikal2/saglik-haberleri-magazinlesirken-872101/>, Erişim Tarihi: 18.09.2019.

Hayran, O. (2012). *Sağlık ve Hastalık*. <http://www.sdplatform.com/Dergi/629/Saglik-ve-hastalik.aspx>. Erişim Tarihi: 25.07.2019.

Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Uluslararası Sözleşmesi.

http://www.unicankara.org.tr/doc_pdf/metin134.pdf. Erişim Tarihi: 23.07.2019.

İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi,

http://www.unicankara.org.tr/doc_pdf/h_rights_turkce.pdf. Erişim Tarihi: 23.07.2019.

Kuru, B. (1999). *Medya ve Sağlık*. <http://www.birikimdergisi.com/birikim-yazi/5333/medya-ve-saglik#.XP6UBVwzaUk>. Erişim Tarihi: 10.06.2019.

Mevzuat Bilgi Sistemi e-Mevzuat.

<http://www.mevzuat.gov.tr/Metin.Aspx?MevzuatKod=7.5.15508&MevzuatIliski=0&sourceXmlSearch=Yay%C4%B1n%20Hizmeti%20Usul%20ve%20Esaslar%C4%B1%20Hakk%C4%B1nda%20Y%C3%B6netmelik>. Erişim Tarihi: 06.07.2019.

Millî Eğitim Bakanlığı. (2013). *Magazin Haberciliği*.

http://www.megep.meb.gov.tr/mte_program_modul/moduller_pdf/Magazin%20Habercili%C4%9Fi.pdf, Erişim Tarihi: 19.09.2019.

Otrar, M. *Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA)*. <https://mustafaotrar.net/istatistik/tek-yonlu-varyans-analizi-anova/>. Erişim Tarihi: 24.10.2021.

Örneklem Hata Payına Göre Alınabilecek Örneklem Büyüklüğünü Gösteren. Tablo.

<http://www.bingol.edu.tr/media/210799/sayt-bolum12-Arastirma-Evreni-Orneklem-Secimi-ve-Olcum.pdf>. Erişim Tarihi: 01.10.2021.

Radyo ve Televizyon Üst Kurulu (RTÜK) ve Televizyon Yayıncıları Derneği (TVYD).

(2007). *Televizyon Habercileri İçin Rehber*. http://ilefarsiv.com/etik/wp-content/uploads/rehber_kitap.pdf. Erişim Tarihi: 27.06.2019.

Sezer, N. *Medya Okuryazarlığı*.

http://auzefkitap.istanbul.edu.tr/kitap/kok/medya_okuryazarligi_u137.pdf, Erişim Tarihi: 22.10.2021.

Sözcü Gazetesi (29.07.2019). “Son 5 yılda gazete ve dergilerde çalışan gazeteci sayısı yüzde kırk iki azaldı”. <https://www.sozcu.com.tr/2019/ekonomi/son-5-yilda-gazete-ve-dergilerde-calisan-gazeteci-sayisi-yuzde-42-azaldi-5254586/>. Erişim Tarihi: 10.12.2019.

Sözcü Gazetesi (08.02.2017). “Sağlık haberlerini doğru okumanın 9 yolu”.

<https://www.sozcu.com.tr/2017/saglik/saglik-haberlerini-dogru-okumanin-9-yolu-1667657/>. Erişim Tarihi: 22.10.2021.

Tahaoğlu, Ç. *Medyanın Künyesi: Kaç Kadın, Kaç Erkek?*

<https://m.bianet.org/bianet/medya/154466-medyanin-kunyesi-kac-kadin-kac-erkek>. Erişim Tarihi: 10.12.2019.

T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı. (2018). *Kadının Güçlenmesi Strateji Belgesi ve Eylem Planı 2008-2023*. Ankara.

http://www.sp.gov.tr/upload/xSPTemelBelge/files/RySPo+KADININ_GUCLENMESI_STRATEJI_BELGESI_VE_EYLEM_PLANI_2018-2023_.pdf. Erişim Tarihi: 28.06.2019.

T.C. Sağlık Bakanlığı. *Stratejik Plan 2013-2017*

<http://dosyasb.saglik.gov.tr/Eklenti/9843,saglik-bakaligi-stratejik-plan--2013-2017pdf.pdf>, Erişim Tarihi: 31.08.2019.

T.C. Sağlık Bakanlığı Temel Sağlık Hizmetleri Genel Müdürlüğü. (2011). *Sağlığın Teşviki ve Gelişmesine Yönelik Dönüm Noktaları Global Konferanslardan Bildiriler*. Ankara: Anıl Matbaacılık.

<https://sbu.saglik.gov.tr/Ekutuphane/kitaplar/sa%C4%9Fl%C4%B1g%C4%B1n%20te%C5%9Fviki.pdf>. Erişim Tarihi: 25.07.2019.

Temel Sağlık Hizmetleri Uluslararası Konferansı Bildirisi (Alma Ata).

http://www.ttb.org.tr/mevzuat/index.php?option=com_content&view=article&id=521:temel-saig-hmetleruluslararası-konferansı-bdalma-ata&catid=6:uluslararasıylge&Itemid=36. Erişim Tarihi: 02.08.2019.

Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığı. *Türkiye Cumhuriyet Anayasası*.

https://www.tbmm.gov.tr/anayasa/anayasa_2018.pdf. Erişim Tarihi: 23.07.2019.

- Türk Tabipler Birliği. (2008). https://ttb.org.tr/haberarsiv_goster.php?Guid=667237c4-9232-11e7-b66d-1540034f819c&1534-D83A_1933715A=ee114e850b2c1cb7b75b69bc0d254fd9b4947062. Erişim Tarihi: 16.07.2019.
- Türkiye Gazeteciler Cemiyeti. *Türkiye Gazetecileri Hak ve Sorumluluk Bildirgesi*. <https://www.tgc.org.tr/bildirgeler/t%C3%BCrkiye-gazetecilik-hak-ve-sorumluluk-bildirgesi.html>. Erişim Tarihi: 13.06.2019.
- Türk Dil Kurumu. *Genel Türkçe Sözlük*. <http://www.tdk.gov.tr/>, Erişim Tarihi: 18.06.2019.
- Sağlık Hakkı Nedir? <http://www.saglikhakki.org/saglikhak-ic.htm>, Erişim Tarihi: 20.06.2019.
- Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı Ulusal Tez Merkezi. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/giris.jsp>. Erişim Tarihi: 27.06.2019.
- Türnüklü, A. (2000). *Eğitimbilim Araştırmalarında Etkin Olarak Kullanılabilecek Nitel Bir Araştırma Tekniği: Görüşme*. Erişim Adresi: <https://www.pegem.net/dosyalar/dokuman/1126-20110715121015-turnuklu.pdf>. Erişim Tarihi: 28.02.2021.

EKLER

EK 1. Görüşme Formu

HABER ÜRETİM SÜRECİNİN SAĞLIK HABERLERİNDE YER ALAN TOPLUMSAL CİNSİYET UNSURLARI ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ ÜZERİNE GÖRÜŞME FORMU

Sayın Katılımcı,

Bu çalışma ile haber üretim sürecinin sağlık haberlerinde yer alan toplumsal cinsiyet unsurları üzerindeki etkilerinin ortaya konulması amaçlanmıştır. Araştırmada görüşme sürecinde dile getirecekleriniz tümüyle gizli kalacak olup herhangi bir kişi ya da kurumla paylaşılmayacak, yalnızca bu çalışmanın amaçları doğrultusunda kullanılacaktır. Araştırmaya gösterdiğiniz ilgi ve yaptığınız katkılar için şimdiden teşekkür ederiz.

Aydın KAYMAK

Kişisel Bilgiler

Cinsiyetiniz:

Yaşınız:

Eğitim Durumunuz:

Çalışma Süreniz:

Görüşme Soruları

1. Sağlık haberlerinde toplumsal cinsiyet eşitsizliğine yol açan haber üretim pratikleri nelerdir?
2. Sağlık haberlerinin seçiminde etkili olan unsurlar nelerdir? Sağlık haberleri hangi haber değerleri çerçevesinde seçilmektedir?
3. Sağlık haberlerinin biçimlendirilmesinde hangi unsurlara dikkat edilmektedir?
4. Sağlık haberlerinde fotoğraf kullanılırken hangi unsurlara dikkat edilmektedir? Sağlık haberlerinde neden genellikle kadın fotoğrafları kullanılmaktadır?
5. Sizce sağlık haberlerinde kadın sağlığı konusuna yeterince yer verilmekte midir? Yoksa kadınlar sınırlı konularda mı sağlık haberine konu olabilmektedirler?
6. Sağlık haberlerinde kaynak seçiminde hangi unsurlara dikkat edilmektedir? Haberin konusuna göre (örneğin kadın sağlığıyla ilgili bir haberde) kaynağın cinsiyeti, uzmanlık alanı dikkate alınmakta mıdır?

7. Sağlık haberciliği alanında uzman muhabir kullanılmakta mıdır?
Muhabirlere toplumsal cinsiyet konusunda eğitimler verilmekte midir?
8. Sağlık haberlerinde kullanılan dil eğitlikçi bir anlayışla standardize ediliyor mu? Bu bağlamda cinsiyetçi dil kullanımlarının önlenmesine yönelik bir hassasiyet gösteriliyor mu?
9. Birinci sayfada sağlık haberlerine ne oranda yer verilmektedir? Hangi şartlarda bir sağlık haberi birinci sayfada yer bulabilir?

EK 2. Anket Formu

Değerli Katılımcı,

Bu çalışmanın amacı, bireylerin sağlık haber ve toplumsal cinsiyet algılarının ortaya konulmasıdır. Aşağıda yer alan anket formundaki bilgilerden Doç. Dr. Elif Küçük DURUR danışmanlığında gerçekleştirilmesi planlanan doktora tez çalışmasında yararlanılacaktır. Ankette bulunan sorulara vereceğiniz cevaplar tarafımızca saklı tutulacak ve tamamen bilimsel amaçlı olarak kullanılacaktır.

İlgi ve yardımlarınız için teşekkür ederiz.

Aydın KAYMAK

Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Gazetecilik Anabilim Dalı Öğrencisi

Demografik Özellikler	
Cinsiyetiniz	: ☐ Kadın ☐ Erkek
Yaşınız:	1. ☐ 18-12 yaş arası 2. ☐ 23-27 yaş arası 3. ☐ 28-32 yaş arası 4. ☐ 33-37 yaş arası 5. ☐ 38-42 yaş arası 6. ☐ 43-47 yaş arası 7. ☐ 48 +
Eğitim Durumunuz:	1. ☐ Herhangi bir öğretim kurumundan mezun değilim 2. ☐ İlkokul 3. ☐ İlköğretim (ortaokul) 4. ☐ Lise ve dengi 5. ☐ Yüksekokul/Üniversite 6. ☐ Lisansüstü
Meslek:	☐ Akademik ☐ İdari
Aylık Gelir:	1. ☐ 0-3000 TL arası 2. ☐ 3001-5000 arası 3. ☐ 5001-6000 TL arası 4. ☐ 6001 +
Sağlık Haberlerine Erişimde Haber Alma Aracı:	1. ☐ Gazete 2. ☐ Radyo/Televizyon 3. ☐ Dergi 4. ☐ Sosyal Medya 5. ☐ Diğer (belirtiniz).....
Haber Alma Aracı Kullanım Sıklığı:	1. ☐ Her gün 2. ☐ Haftada 3-4 gün 3. ☐ Ayda 1-2 gün 4. ☐ 2-3 ayda bir 5. ☐ Diğer (Belirtiniz).....
Haber Alma Aracında Harcanan Zaman:	1. ☐ 1 saatten az 2. ☐ 1-3 saat 3. ☐ 3-5 saat 4. ☐ 6-7 saat 5. ☐ 7 +
Bir Kronik Hastalığınızın Varlığı:	☐ Var ☐ Yok
Sürekli Kullanılan İlaç Varlığı:	☐ Var ☐ Yok

SORU NO	Ticari Kaygı ve Reklam	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Fikrim Yok	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
1	Sağlıkla ilgili haber ve programların ticari kaygı ile hazırlandığını düşünüyorum.	☐	☐	☐	☐	☐

2	Sağlıkla ilgili haber ve programların reklam amaçlı yapıldığını düşünüyorum.	()	()	()	()	()
3	Sağlıkla ilgili haber ve program yapan veya bu programlara katılan sağlık çalışanlarının bilgi vermekten çok reklam yapmayı amaçladıklarını düşünüyorum.	()	()	()	()	()
4	Sağlıkla ilgili haber ve programların çoğunun önceden kurgulanmış sağlık haberleri olduğunu düşünüyorum.	()	()	()	()	()
5	Sağlık alanı ile ilgisi olmayan kişilerin ticari kaygı ile sağlık programı sunmasının gereksiz sağlık hizmeti alınmasına neden olduğunu düşünüyorum.	()	()	()	()	()
6	Sağlık haber ve programlarının çoğunun sponsorlar vasıtası ile örtülü reklam içerdiğini düşünüyorum.	()	()	()	()	()
7	Sağlık haber ve programlarının çoğunun reyting kaygısıyla yapıldığını düşünüyorum.	()	()	()	()	()
8	Sağlık haber ve programlarında kadın bedenini öne çıkaran görsellerin satış artırıcı bir unsur olarak kullanıldığını düşünüyorum.	()	()	()	()	()
Tüketime Yönelme						
9	Sağlıkla ilgili olduğunu düşündüğüm bir ürün veya hizmet hakkındaki haberler ve sağlık programları hiç almayı düşünmediğim ürün veya hizmeti almamı etkiler.	()	()	()	()	()
10	Sağlık haber ve programlarında herhangi bir ürün veya hizmeti almama durumunda kişinin daha sağlıklı olacağından söz edilmesi o ürün veya hizmeti almamı etkiler.	()	()	()	()	()
11	Sağlık haber ve programlarında sağlıkla ilgili ürün veya hizmetin alınması durumunda daha güzel, mutlu ve sağlıklı olunacağını söylenmesi o ürün veya hizmeti almamı etkiler.	()	()	()	()	()
12	Sağlık haber ve programlarında "diyet", "kolesterol", "estetik operasyonlar", "selülit tedavisi" gibi	()	()	()	()	()

	içerikler bunlarla ilgili ürün ve hizmeti almamı etkiler.					
Davranış Değişikliği						
13	Sağlıkla ilgili haber ve programlar tedavi olmam için gerekli olan ürün veya hizmet alımımı özendirir.	()	()	()	()	()
14	Sağlıkla ilgili haber ve programlar gereksiz sağlık hizmeti almama neden olur	()	()	()	()	()
15	Sağlıkla ilgili haber ve programlar hasta olsam da olmasam da beni olumsuz yönde etkiler	()	()	()	()	()
16	Sağlıkla ilgili haber ve programlarda sağlıkla ilgili ürün veya hizmetlerin ünlü kişiler tarafından kullanıldığının söylenmesi bende o ürün veya hizmeti alma isteği uyandırır.	()	()	()	()	()
17	Sağlıklı yaşam”, “diyet”, “kolesterol”, “estetik operasyonlar”, “selülit tedavisi”, “alternatif tıp”, “şifalı bitkiler”, “şifalı taşlar” gibi sağlıkla ilgili haber ve programlar ürün veya hizmet alma isteğimi artırıyor.	()	()	()	()	()
18	Sağlıkla ilgili haber ve programların çoğu ilaç kullanma isteğimi artırır.	()	()	()	()	()
19	Sağlıkla ilgili haber programlarının çoğu gündelik yaşamda bana kendimi hasta hissettirmek ister.	()	()	()	()	()
20	Sağlıkla ilgili haber ve programlardaki kadına dair içerikler bana bir kadının önce anne olduğunu hatırlatır.	()	()	()	()	()
21	Sağlıkla ilgili haber ve programlarda kadın bedeninin öne çıkarıldığı içeriklerin kadını değersizleştirdiğini düşünüyorum.	()	()	()	()	()
SORU NO	Sağlık Davranışını İstismar	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Fikrim Yok	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum

22	Sağlıkla ilgili haber ve programların çoğu sağlığını korumak için verilen ürün ve hizmetlerle değil tedavi edici ürün ve hizmetlerle ilgilidir.	()	()	()	()	()
23	İnsanların sağlık haber ve programlarının etkisiyle şifa arayan bir tüketiciye dönüştüğünü düşünüyorum.	()	()	()	()	()
24	Sağlıkla ilgili haber ve programlarının hasta ve hasta yakınlarının duygularını istismar ettiğini düşünüyorum.	()	()	()	()	()
25	Sağlık haber ve programlarının çoğunun “iyileştiren doktor”, “iyileştiren hastane”, iyileştiren ilaç” söylemleri ile insanların gereksiz sağlık hizmeti almasına yol açtığını düşünüyorum.	()	()	()	()	()
26	Sağlıkla ilgili haber ve programların çoğunda yaşlılığın hastalık ile birlikte yansıtılmasının yaşlıların gereksiz sağlık hizmeti almasına neden olduğunu düşünüyorum.	()	()	()	()	()
27	Sağlığını korumak ve geliştirmek isteyenlerin sağlık haber ve programlarını bir şifa kaynağı olarak gördüğünü düşünüyorum.	()	()	()	()	()
28	Sağlıkla ilgili haber ve programların çoğunda kadınların hamilelik ya da menopoz gibi doğal döngülerinin tıbbileştirildiğini ve bunun gereksiz sağlık hizmeti alınmasına neden olduğunu düşünüyorum.	()	()	()	()	()
Sağlık Haberlerine Duyulan İnanç						
29	Sağlıkla ilgili yapılmış olan kamu spotlarını diğer sağlık haber ve programlarından daha inandırıcı buluyorum	()	()	()	()	()
30	Sağlık haber ve programlarının sağlık haberciliğinin gerektirdiği şekilde objektif ve tarafsız olarak hazırlandığını düşünmüyorum.	()	()	()	()	()
31	Sağlık haber ve programlarının çoğunda geçen “en son teknoloji” veya “en son tedavi yöntemi” gibi söylemlerin insanlarda gereksiz	()	()	()	()	()

	sağlık hizmeti alımını etkilediğini düşünüyorum.					
32	Sağlık haber ve programlarının çoğunda toplumsal cinsiyet normlarının pekiştirildiğini düşünüyorum	()	()	()	()	()

EK 3. Etik Kurul Karar Belgesi

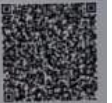

T.C.
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL VE BEŞERİ BİLİMLER ETİK KURUL BAŞKANLIĞI

Sayı : E-88656144-000-2100265220
Konu: Etik Kurul Onay Belgesi

ETİK KURUL KARAR FORMU

KARAR BİLGİLERİ	Oturum Sayısı : 15 Karar No : 178	Toplantı Tarihi: 01/10/2021
	Aşağıda bilgileri verilen proje ile ilgili çalışmaların, etik ilkeler açısından değerlendirilmesi isteği ile ilgili husus görüşüldü. Yapılan görüşmelerden sonra; söz konusu projeyle alakalı yapılacak çalışmalar için, araştırmanın gerekçe, amaç, yaklaşım ve yöntemleri dikkate alınarak konuyla ilgili çalışmaların gerçekleştirilmesinde <u>etik ve bilimsel yönden sakınca bulunmadığına</u> Etik Kurulu oy birliği ile karar vermiştir.	
PROJE - TEZ BİLGİLERİ	Proje -Tez Danışmanı : Doç.Dr. Elif KÜÇÜK DURUR	
	Proje -Tez Yürütücüsü : Aydın KAYMAK	
	Proje -Tez Konusu : "Türkiye'de Ulusal Basında Yer Alan Sağlık Haberlerinde Kadın Temsili: Posta, Hürriyet ve Sabah Gazeteleri Örneği"	
SOSYAL VE BEŞERİ BİLİMLER ETİK KURULU		
Unvanı/Adı Soyadı	Görevi	İmza
Prof.Dr. Sait UYLAŞ	Etik Kurul Başkanı	(e-imza)
Prof.Dr. Ufuk ŞİMŞEK	Etik Kurul Üyesi	(e-imza)
Prof.Dr. Adem YILMAZ	Etik Kurul Üyesi	(e-imza)
Prof.Dr. Gökalep Nuri SELÇUK	Etik Kurul Üyesi	(e-imza)
Prof.Dr. Vedat KAYA	Etik Kurul Üyesi	(e-imza)
Prof.Dr. Musa BİLGİZ	Etik Kurul Üyesi	(e-imza)
Prof.Dr. Dilaver DÜZGÜN	Etik Kurul Üyesi	(e-imza)

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler	
Adı Soyadı	Aydın KAYMAK
Doğum Yeri ve Tarihi	
Eğitim Durumu	
Lisan Öğrenimi	Selçuk Üniversitesi İletişim Fakültesi, Gazetecilik Bölümü
Yüksek Lisans Öğrenimi	İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İletişim Bilimlere Anabilim Dalı
Doktora Öğrenimi	Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Gazetecilik Anabilim Dalı
Bildiği Yabancı Diller	İngilizce
İş Deneyimi	
Çalıştığı Kurumlar	
İletişim	
E-Posta Adresi	
Tarih	2021